

କବିତା: କାଳିଦୟା

This book has been printed in paper made available
by Govt. of India at concessional rate.

ପ୍ରକାଶକ :

ଜେ. ମହାପାତ୍ର

ଭଣ୍ଡାରୀ, କଟକ

ମୁଦ୍ରଣ :

ଦେବୀ ଏଣ୍ଟରପ୍ରାଇଜର୍ସ

କଟକ

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ :

୧୯୭୭

ଦ୍ୱିତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ :

୧୯୭୯

ମୂଲ୍ୟ : ଟ ୭.୦୦

ସୂଚୀପତ୍ର

ସାରଳା ଦାସ	ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା	୧
ମାର୍କଣ୍ଡ ଦାସ	କେଶବ କୋଇଲି	୮
ବଳରାମ ଦାସ	ଗୁରୁକର ପଦାତି	୧୦
ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବାଲ୍ୟଲୀଳା	୧୨
ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ	ଶୂନ୍ୟ ସହଜା : ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ	୧୭
ଶଙ୍କର ଦାସ	ବୀରମାୟା କୋଇଲି	୧୮
ଦେବଦୁରୁଭ ଦାସ	ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ ପ୍ରଣାମ	୨୦
ଶିଶୁ ଶଙ୍କର ଦାସ	ଉଷା ଅନୁରୋଧ	୨୩
କାର୍ତ୍ତିକ ଦାସ	ରୁକ୍ମିଣୀ ବିଷା	୨୭
ଦ୍ଵାରକା ଦାସ	ଶରୀରଭେଦ ଚଉତିଶା	୩୦
ଦାନକୃଷ୍ଣ ଦାସ	ଉଦ୍ଧବ-ଗୋପୀ ସମ୍ବାଦ	୩୧
ଭୂପତି ପଣ୍ଡିତ	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଚରଣଚନ୍ଦ୍ର ଦର୍ଶନେ	୩୪
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ	ଦଶରଥଙ୍କ ପ୍ରସାଦ	୩୭
ଲୋକନାଥ ବିଦ୍ୟାଧର	ନାରଦ ମହର୍ଷିଙ୍କ ସମ୍ବାଦ	୩୯
ବିଶ୍ଵନାଥ ଚଣ୍ଡୀଆ	ଲବ-କୁଶଙ୍କ ସମାୟୋଗ	୪୧
ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନା	ସମର ପ୍ରସ୍ତୁତି	୪୩
ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାର	ସରଗାଦାଙ୍କ ବାସ୍ତବ୍ୟ	୪୫
ସାଲବେଗ	ଅହେ ନଳଗରି	୪୯
	ଅହେ ନଳଗଜଲ ପ୍ରବଳମଉବାରଣ	୫୦
ବନମାଳୀ ଦାସ	ବେଶ-ପ୍ରଶଂସା	୫୧
	ଜଗନ୍ନାଥ ଜଣାଣ	୫୧
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ	ଜଗତେ କେବଳ ଜନେ ହସିବେ	୫୨
ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ପଟ୍ଟନାୟକ	ଅଶରଣଜନ-ବନ୍ଧୁପଣ	୫୩
	ଭବପ୍ରେମ ଅମୂଲ୍ୟ	୫୪
ଭକ୍ତଚରଣ ଦାସ	କଂସର ଚିଟାଉ	୫୫
ରାମ ଭୋଇ	ମୋ ଜୀବନ ପଛେ ନକେ ପଡ଼ୁଥାଉ	୫୭
କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟ	ଶୁଣାନ ଦୃଶ୍ୟ	୫୮

ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର	ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ ଉଦ୍ଧ	୭୦
ଉତ୍କଳର ମଧୁସୂଦନ ରାଓ	ଶଙ୍ଖଧ୍ବଜ	୭୩
ପୁରୀକର ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳ	ବିଚ୍ଛେଦେ	୭୪
କୁଳୁଳାକୁମାରୀ ସାବତ	ଅଭିଶପ୍ତର ଅଭିମାନ	୭୭
ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ	ଗିରିଶିଖେ ଲକ୍ଷ୍ମ ରଣି ଗୁଲିବ ମୁକର	୭୯
ମଳକଣ୍ଠ ଦାସ	‘ଆହାରେ ଦଇବ’	୭୩
ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀ ମିଶ୍ର	ଶୂନ୍ୟମନେ	୭୪ .
ପଦ୍ମଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ	ସୌବନର ଅଭିଯାନ	୭୭
କାଳକର ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର	ଲେଖା	୭୭
ଅନୁଦାଶଙ୍କର ରାୟ	ସୂକନ-ସ୍ବପ୍ନ	୭୯
ବରକିଶୋର ଦାସ	ତମେ ଫେରିଆସ	୮୦
ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ	ପଥ ସଙ୍ଗୀତ	୮୧
କାଳକ୍ରୀତରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ	ଆଶାମୀ	୮୨
ମାୟାଧର ମାଳବିକା	ବରଷା ସନ	୮୫
ଗୋଦାବରୀ ମହାପାତ୍ର	ମଲଟି	୮୭
ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଓବରାୟ	କବି ପ୍ରତି	୮୮
ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ	ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖିବି	୯୩
ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକ	ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରଥା	୯୫
ଡକ୍ଟର କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦାଶ	ଯତନନଗର	୯୭
ମନମୋହନ ମିଶ୍ର	ନମସ୍କାରକର	୧୦୦
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ	ମୁଁ	୧୦୨
ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର	ପୂଜାପତି	୧୦୩
ବିନୋଦଚନ୍ଦ୍ର ନାୟକ	ଏ ପୃଥିବୀ	୧୦୮
ଜ୍ଞାନଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ମା	ବାମପଥ	୧୧୦
ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି	ଅଲକା ସାନାଲ	୧୧୨
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ବେହେରା	ବେଜ	୧୧୪
ବେଣୁଧର ରାଓ	ସାର୍	୧୧୮
ଜାନକୀବର ମହାନ୍ତି	ବଣଭୋଜି	୧୨୦
ସିମାକାନ୍ତ ରଥ	ମାତ୍ରାଣୀ	୧୨୨
ସୀତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର	ନର ମୁହାଣ	୧୨୫
ବ୍ରଜନାଥ ରଥ	ଗୋଟିଏ ନିବେଦନ	୧୨୯

ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା

ସ୍ୱେଥୁ ଅନନ୍ତରେ ଦୋଶେ ବିଦ୍ୟା-ସୁଦନ୍ତ ହକାଶ
 ବାବୁ ରୁନ୍ଦେ ଯାଅରେ ମୃଗୟା ବନ ହେର । ୧ ।
 ଅଶ୍ୱତ୍ଥମା ପ୍ରସବ ଯେ କୃପୀ ନାଶରଲ ।
 ତାହାର ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ଦବସ ନିକଟ ହୋଇଲ । ୨ ।
 ଗଣ୍ଡା ଗୋଟିସ୍ୱେକ ଆଶ ବାବୁ ବନ୍ଦୁ ।
 ଗୁରୁଙ୍କର ବଚନେ ଚଳନ୍ତି ସର୍ବ ତନ୍ତୁ । ୩ ।
 ପଛମେ ଶାମ ଅର୍ଜୁନ ଦକ୍ଷିଣେ ବରକର୍ଣ୍ଣ ।
 ଶତେ ସୋଦରନ୍ତ ଘେନି ଉତ୍ତରକୁ ଗଲ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ । ୪ ।
 ଭ୍ରମନ୍ତି କୁମାରେ ଯେ ଖେଦନ୍ତି ମୁଗାଶ ।
 ହୃଦୟକଂ ନ ଗୁଡ଼ନ୍ତି ଗଣ୍ଡାଜୀବ ଲୋଡ଼ି । ୫ ।
 ଦକ୍ଷିଣେ କର୍ଣ୍ଣ ଲୋଡ଼ି ନପାଇଲ ଗଣ୍ଡାଜୀବ ।
 ମୃଗସ୍ତର ଘେନି ଗୁରୁଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କଲକ ରାଧେବ । ୬ ।
 ପଛମ କୋଶଳେ ଗଲେ ଶାମସେନ ଅର୍ଜୁନେ ।
 ଗଣ୍ଡା ଦୁଇଗୋଟା ଘେନି ଆସି ହୋଇଲେ ପାଞ୍ଚଦିନେ । ୭ ।
 ଉତ୍ତରକଲ ଗଲେ ଯେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଶତେ ଭ୍ରାତ ।
 ଦେଖନ୍ତି ବନ ଗହନେ ଯେ ଅନେକ ପରବତ । ୮ ।
 ଲୋଡ଼ନ୍ତି ଗହନ ଅରଣ୍ୟେଶ ପଶି ଗଣ୍ଡା ।
 ଦେଖନ୍ତି ଶ୍ରମେଶ ହୋ ବିହରନ୍ତି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା । ୯ ।
 ମଣିନାଗ ନାମେଶ ଯେ ଗୋଟିଏ ପରବତ ।
 ତହୁଁର ତଳେଶ ଅଛୁ ଗୋଟିଏ ପାଣିଘାଟ । ୧୦ ।
 ସେ ପାଣିଘାଟେଶ ଜଗି ଅଛନ୍ତି ଅନୁସର ।
 ତହୁଁର ନିକଟେ ଜାଗ ବେଶକାର ପୁଷ୍ପ । ୧୧ ।

ସେ ଜାଣିବ ଭାଗ୍ୟା ସଞ୍ଜେ ନାମ ବୋଲି ।
 ସ୍ଵାମୀକ ବୋଲିଲୁ ତୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଆସିବି ପଣି । ୧୨ ।
 ସ୍ଵାହୀନ କରି ମୁହଁ ଆଣଇ ଜଳ ଘଟ ଗୋଟିଏ ।
 ଦ୍ଵାରକୁ ତଳେ କରିଥାଅ ମୋହର ଆସିବା ଯାଏ । ୧୩ ।
 ସ୍ଵାମୀକଇ ପ୍ରବୋଧ ସେ ଚଳଇ ଶବ୍ଦରଣୀ ।
 ସରୋବରେ ପଶିଣ ଘଟେ ପୁରୋଲ ପାଣି । ୧୪ ।
 ଘଟ ଆଣି ଡାରେ ଥୋଇ ସାରିଲୁ ସ୍ଵାହୀନ ।
 କୁଳେଣ ଆସି ହୋଇଲୁ ପତ୍ର ପରିହରଣ । ୧୫ ।
 ମଥାରେ ବସାଇଣ ପାଣି ଘଟ ଗୋଟି ।
 ସିଂଘାଣି ଜାଣି ଆସଇ ଲେଉଟି । ୧୬ ।
 ଦୂରେଣ ଦେଖିଲୁ ତାହା ଦୁଃଖାସନ ମୃତେ ।
 ଅନ୍ଧେଷି ବେନି ଭୁଜେ ଧଇଲୁ ତାହାକଇ ଗାଡ଼େ । ୧୭ ।
 ଦେଖିଲୁ ସରଥା ଯେ ଚାହିଁଲୁ ଲେଉଟି ।
 ତନି ଭୁବନ ସୁନ୍ଦର ତୁ କାହାର ପୁତ୍ର ଗୋଟି । ୧୮ ।
 ଶବ୍ଦରଣୀ ଦେଖିଣ ଧାଇଁଲେ ସର୍ବ ଦୁଷ୍ଟେ ।
 ବେଢ଼ିଣ ଶବ୍ଦରଣୀକ ଲେଉଟନ୍ତି ପାପିଷ୍ଠେ । ୧୯ ।
 ଭେ ନାଥ ରଖ ବୋଲି ଉଚ୍ଚସ୍ଵରେ ଦେଲୁ ଡାକେ ।
 ଆହେ । ଜାଣ ସ୍ଵାମୀ ମୋତେ ବଳକାର କରନ୍ତି ଦୁଷ୍ଟଲେକେ । ୨୦ ।
 ଉଚ୍ଚସ୍ଵରେ ଶୁଣିଲୁ ଯନ୍ତ୍ର ଶ୍ରୀଯାର ବାଣୀ ।
 ଆଖିଡ଼ାର ବେଳେ ଜାଣ ଶବ୍ଦର ତାହା ଶୁଣି । ୨୧ ।
 ହସ୍ତେ ଧନୁଶର ଧରି ବାହାର କରଇ ।
 ଧାଇଁ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲୁ କୁରୁବାରଙ୍କ ସମେତ । ୨୨ ।
 ମହା ବିକଟାଳ ଜାଣି ଉଇରବ ମୂର୍ତ୍ତି ।
 ତାକ ଦିଅଇ କରଇରେ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ କାହାର କଥ । ୨୩ ।
 ଶୁଣି ପ୍ରବନ୍ଧ ମୁରତି ଯେ ଦୁଃଖାସନ ବାସ ।
 ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ବୋଇଲୁ ତୁ କି ମରିବୁ ଶବ୍ଦ । ୨୪ ।
 ବନତର ଲୋକ ହୋଇ ତୋହର ଏମନ୍ତ ଘରଣୀ ।
 ରାଜାର ଅଭିଷେକକୁ ଏ ଯୋଗାଇ ପାଟରଣୀ । ୨୫ ।
 ଆମେ ଯୋମବଂଶୀରେ ପୃଥ୍ବୀ ଅଧ୍ୟପତି ।
 ଏହାର ନିମନ୍ତେ ତୁରେ ହୋଇବୁ ପ୍ରାଣକ୍ଷତି । ୨୬ ।

ଦୁର୍ଗାର ବଚନ ଶୁଣି ଜାଣ ବେଶ୍ଵକାର ।
 ଧନୁରେ ବସାଇଲ ଆନ୍ଦେଷିଣ ଶର । ୨୭ ।
 ଭୂମିକ ନାରାଜ ଗୋଟିଏ ଗୁଡ଼ିଲ ଗୁରୁଙ୍କ ନାମ ଧରି ।
 ମଥାରେ ଘେନିଲ ସେ ମୃତ୍ତିକା ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ ସୁମରି । ୨୮ ।
 ଏକ ଉତ୍ତର ଶତେକ ସେ ଅଛନ୍ତି କୁରୁଷରେ ।
 ଜଣକେ ପୁରୋଇଲ ଶତେ ଶତେ ଶରେ । ୨୯ ।
 ଅବିଷ୍ଠଣେ ବାଣ ଯଦୁଂ ବିଜ୍ଞାନ ମହାମନ୍ତେ ।
 ଜଣକେ ଶତେ ଶତେ ପଡ଼ିଲ ନାରାଜ କରତ ଲାଘବ ହସ୍ତେ । ୩୦ ।
 ତ୍ରି ପଣ୍ଡ ଚଳି ସେ ଶରରେ ଶର ଅସ୍ତ୍ରଭେଦ ।
 ପଡ଼ିଲେ କୁରୁଷରେ ହେ। ରୁଧିର ବହେ ନୟା । ୩୧ ।
 ଭାରିଯାକୁ ଘେନିଣ ଚଳଇ ବର ଜାଣ ।
 ଆପଣା ପକ୍ଷୀରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ମହାବୀର । ୩୨ ।
 ଦ୍ରୋଣ ବାଟ ଗୁହାନ୍ତି ତହୁଁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ନଇଲ ।
 ପଞ୍ଚା ନିରୋପନ୍ତେ ଦ୍ଵାଦଶ ଦିବସ ବହୁଇଲ । ୩୩ ।
 ସଙ୍ଗେଣ ଘେନିଲେ କର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରୀମ କରୁଟି ।
 ବାଟ ଅନୁସରି ଆସନ୍ତି ପାଣ୍ଡୁଟି । ୩୪ ।
 ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇଁ ସରୋବର ତୁଲେ ।
 ଯେସନେକ ବୃକ୍ଷେ ଲେଟନ୍ତି ମହାବାତ କାଳେ । ୩୫ ।
 ଦେଖିଲେ ନାରାଜ ହୃଦେଣ ପଡ଼ି ପିଠି କଢିକ ଫୁଟି ।
 ମହାଗାଡ଼ ଶରେ ପୃଥରେ ଅଛଇ କର୍ଣ୍ଣ । ୩୬ ।
 ଶ୍ରୀମସେନ ଧାଇଁ ଯାଇଁ ଦେଖିଲକ ଦୂରୁ ।
 ସମସ୍ତେ ହେ ଶସ୍ତ୍ରଦାତେ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି ହେ ଗୁରୁ । ୩୭ ।
 ଭରଦ୍ଵାଜଙ୍କ ନନ୍ଦନ ଦେଖିଣ ବରୁରଲେ ।
 ଏ ତ ଆତ୍ମର ବିଦ୍ୟା ବୋଲି ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ କହୁଲେ । ୩୮ ।
 ଦେଖନି ଏ ବନସ୍ତେ କେ ଅଛଇ ଫାଲଗୁନି ।
 ପରଶୁରାମଙ୍କର ବିଦ୍ୟା କେ ଅଛଇ ଅବା ସେନ । ୩୯ ।
 ଆନକୁ ଗୋଚର ନୁହଇ ଏ ବିଦ୍ୟା ।
 ମାନବେ ଗୋଚରେ କାହିଁ ସେସନେକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ୪୦ ।
 ଗୁରୁଙ୍କ ବଚନେ ଚଳଇ ସବ୍ୟସାଚି ।
 ଦେଖିଲ ଗହନ ବନେ ଶବର ପକ୍ଷି ଗୋଟିଏ ଅଛୁ । ୪୧ ।

କରତ ଆଖଡ଼ାୟେ ପଟାକୁ ବନ୍ଧଇ ବାଣ ।
 ଅର୍ଜୁନକୁ ଦେଖିଣ ସେ ବାହାର ତତକ୍ଷଣ । ୪୧ ।
 ହସ୍ତେଣ ଧାମଣା କାଠର ଧନୁ କଣ୍ଟାବାୟେଂଶର ଘୁଣ ।
 କଟି ମେଲିଂୟେ କୁଠାର ଫରିକ ନାରାଜର ଦ୍ରୋଣ । ୪୩ ।
 ଗଦର ଗଦର ବାକ୍ୟେଣ କିସବେ କିସ ବୋଲି ।
 ଅର୍ଜୁନ ଉପରକୁ ଆସୁଅଛୁ ପେଲି । ୪୪ ।
 ତାଙ୍କ ଦିଅଇ କରତ ରୂରେ କାହାର କତି ଅଛି ।
 ମୁହଁ ବନତର ମୋହର ଆଶ୍ରମେ କିପା ଭେଟୁ । ୪୫ ।
 ଆଶା ଆଉ ଭରସା କିପାଇ କର ମରଣକୁ ।
 ମାରି ପଛାଇ କି ବଳ ଦେବଇ ଆଜି ତୁକୁ । ୪୬ ।
 ଅର୍ଜୁନ ବୋଇଲି ଶୁଣରେ କରତ ।
 ଏ ମୋହ ଭ୍ରାଥନ୍ତ କେ କଲ ଶରଯାତ । ୪୭ ।
 ଅର୍ଜୁନ ବଚନ ଶୁଣି ଜାରାଶବର କୋପେ ।
 ଧନୁରେ ନାରାଜେ ପୁରୋଇଲ ପରିତାପେ । ୪୮ ।
 ଆନେଷି ଶର ଛୁଡ଼ନ୍ତେଣ ଦେଖିଲ ଫାଲଗୁନ ।
 ଶବରକୁ ମାଇଲ ଦିବ୍ୟ ଶସ୍ତ୍ର ଦେନି । ୪୯ ।
 ଶରେଣଶର ପଡ଼ି ତାଲ ହୋଉଣ ଅଛନ୍ତି ।
 ଭାଜି ସମସ୍ତ ହସ୍ତେ ଚୁଡ଼ି ହୋଇଯାନ୍ତି । ୫୦ ।
 ଶତେକ ନାରାଜ କୋପେ ପୁରୋଇଣ ଜାର ।
 ଅର୍ଜୁନ ଉପରକୁ ପେଶିଲ ମହାବାର । ୫୧ ।
 ଶତେକ ନାରାଜ ସେ ପେଶିଲ ଅର୍ଜୁନ ।
 ଛେଦିଣ ପକାଇଲ କରତ ଶହସ୍ତ୍ରମାନ । ୫୨ ।
 କରତ ଅର୍ଜୁନେ ହୋଅନ୍ତେ ଅନ୍ୟାଥନ ।
 ଶହସ୍ତ୍ର ବଦାତେଣ କମ୍ପିଲ ମେଦନୀ । ୫୩ ।
 ରୁଣ ଟଙ୍କାର ଦାଏ ଶୁଭଇ ଗୁରୁ ପୋଷ ।
 ତୁ ଭୁବନଜଇ ଲଗିଲ ବଡ଼ ଦ୍ରାସ । ୫୪ ।
 ଦୋଷ ଶୁଣିଲେ ଶହସ୍ତ୍ର ରାବବାଣୀ ।
 କର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରୀମ ଦେନିଣ ଧାଇଁଲେ ବରମଣି । ୫୫ ।
 ଦେଖିଲେ ଅର୍ଜୁନ କରତର ସମର ।
 ଜାର ଅର୍ଜୁନକୁ ପୁରଇ ଅଛଇ ଶର । ୫୬ ।

ଦ୍ରୋଣ ଭେଟିଲେ ଯାଇ ସମର କରନ୍ତି ବେନି ।
 କେନ୍ଦ୍ର କାହାକୁ ନ ଦୁଃସନ୍ତି, ସମର ଅନ୍ୟାଅନ୍ନ । ୫୭ ।
 ଦ୍ରୋଣେ ପରୁଷଲେ ହୋ ରହ ରହ ବାବୁ ।
 କାହାର ଚନ୍ଦ୍ର ଚାପୁଲୁ ଏହି ବିଦ୍ୟାସବୁ । ୫୮ ।
 କାହାର ଶିଷ୍ୟ ଚାପ କେ ତୋହୋର ଗୁରୁ ।
 କାହାର ବିଦ୍ୟା ସାଧୁ ସ୍ୱେଦେକ ମୁକ୍ତ କରୁ । ୫୯ ।
 କରତ ବୋଇଲି ଶୁଣ ହୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।
 ମୋହୋର ବିଦ୍ୟାଗୁରୁ ଅଟନ୍ତି ହାଦେ ଦ୍ରୋଣ । ୬୦ ।
 ଗୁରୁ ପ୍ରମୁଦତ ହୋଇଲେ କରତ ବଚନେ ।
 ଆମ୍ଭେ ସେ ଦ୍ରୋଣ ହୋ ଅଟୁ ବିଦ୍ୟାମାନେ । ୬୧ ।
 ବଦନ୍ତି ଦ୍ରୋଣେ କାହୁଁ ଅଛନ୍ତି ତୋର ଗୁରୁ ।
 ଆମ୍ଭକୁ ଦେଖାନି ତୁ କାହାକୁ ଯେବା କରୁ । ୬୨ ।
 ଆଖଡ଼ା ଶାଳକୁ କଟାଇଣ ନେଲ ।
 ମାଟିର ଦ୍ରୋଣକୁ ନେଇଣ ଭେଟାଇଲ । ୬୩ ।
 ସେ ସେ ମୋହର ଅଟନ୍ତି ଦ୍ରୋଣ ସିଦ୍ଧା ।
 ସେହୁଙ୍କୁ ସେବ ମୁଁ ସାଧୁଲି ସର୍ବବିଦ୍ୟା । ୬୪ ।
 ଗୁରୁ ପୁଛାଇଲେ କେମନ୍ତେଣ ସାଧକଲୁ ।
 ଆମ୍ଭର ପୁତ୍ରକୁ ତୁ ହେଲେଣ ମାଇଲୁ । ୬୫ ।
 ବୋଇଲି କରତ ମୁଁ ଗଲଇ ବାରୁଣାବନ୍ତେ ।
 ବୋଇଲି ସେ ବିଦ୍ୟା ଶିଖାଅ ଦ୍ରୋଣଗୁରୁ ମୋତେ । ୬୬ ।
 ମୁଜେଷ୍ଟି ଦେବ ବୋଲେ ସେ ଦୟା ମୋତେ କଲ ।
 ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବୋଲେ ସେ ମୋତେ ବାହାର କରିଦେଲ । ୬୭ ।
 ଅପମାନ ପାଇଣ ମୁଁ ତହୁଁ ଅଇଲି ।
 ବାରୁଣାବନ୍ତଠାରୁ ସ୍ୱେତାକୁ ଲଟା କଟାଇଲି । ୬୮ ।
 ଆଖଡ଼ାସ୍ତେ ଭିଆଇଲି ପଛରେ ଦୁଆରେ ।
 ମୁଖିକା ଦ୍ରୋଣ ଆମି ସାଧୁଲି ସମରେ । ୬୯ ।
 ସ୍ୱେଦଠାରେ ଆଇଁ ଗୁହାଈଁ ବାରୁଣାବନ୍ତ ଆଡ଼ୋକୁ ।
 ଦୃଷ୍ଟି ପାତ କରୁଥାଇ ଦ୍ରାବଣ ଯୋଜନକୁ । ୭୦ ।
 ଯେଉଁଠି ପାଦଗତି କରନ୍ତି ଦ୍ରୋଣଗୁରୁ ।
 ମୃତ୍ୟୁ ଏଥୁ ସାଧଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଦଗତି କରୁ । ୭୧ ।

ଶୁଣିଣ ଦେ । ଶେ ଯେ ପରମ ସାନଦେ ।
 ଜାଗକୁ ଅଣି ବସାଇଲେ ସନ୍ନିଧେ । ୭୧ ।
 ଆମ୍ଭେ ଦ୍ରୋଣ ଏ ଅର୍ଜୁନ ଶାମ କର୍ଣ୍ଣ ।
 ସାହାକୁ ଶରଂସାତ କଲୁ ସେ ଟି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ । ୭୩
 ସେସନ ବଚନ ଶୁଣି ବୀର ଜାରା ।
 ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ପଦ୍ମପାଦେ ପ୍ରଣିପତ୍ୟ ମହାବୀର । ୭୪ ।
 ଦ୍ରୋଣ ବୋଇଲେ ରୁ ଆମ୍ଭର ବିଦ୍ୟାପୁତ୍ର ବାବୁ ।
 ସେ ପୁତ୍ରମାନନ୍ତ ମାଇଲୁ ସେ ଆମ୍ଭର ସବୁ । ୭୫ ।
 ବିଦ୍ୟା ପରୀକ୍ଷା ବାବୁ ଜାଣିବା ଯୁଗତେ ।
 ପୁଣି ସେ ପୁତ୍ରମାନେ ଜୀବନ୍ତି ଯେମନ୍ତେ । ୭୬ ।
 ଜାରା କଇ ଦେନିଶ ଗଲେ ସଂଗ୍ରାମ ଭୂମି ।
 ଜାରା ବୋଇଲୁ ଏହିକ୍ଷଣି ଜାଆଁକଲି ସବୁ ସ୍ୱାମୀ । ୭୭ ।
 ଧନୁରେ ବସାଇଣ ଜୀବନ୍ୟାସ ଶର କଲୁ ବୃଷ୍ଟି ।
 ମୋହୁ ଛୁଡ଼ି ଉଠିଲେ କୁମାର ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର । ୭୮ ।
 ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ପଦ୍ମପାଦେ ପରଶାମି ।
 ଶବର ଶର ପାତେଣ ପ୍ରାଣ ନାଶ ହୋଇଲୁ ଦେବ ସ୍ୱାମୀ । ୭୯ ।
 ଦ୍ରୋଣ ପ୍ରାୟେ କୋଟି ଆମ୍ଭେ ବିଦ୍ୟା ଯେ ସାଧୁଲୁ ।
 କରାତ ମାର୍ତ୍ତ୍ତିକେ ଆମ୍ଭେ ସମସ୍ତେ ସଂଗ୍ରାମେ ଶତ୍ରୁ ଗଲୁ । ୮୦ ।
 ପର୍ଶୁରାମ ବିଦ୍ୟାରେ ରୁ ଆପଣ ଗୁରୁଦ୍ରୋଣ ।
 ଅଗ୍ରାବେ ଶିଖାଇଲୁକ ଦେବ ନୋହୁଲୁ କାରଣ । ୮୧ ।
 ଧନୁ ହେଉ ଜୀବନ ଆମ୍ଭର ଶତ୍ରୁ ବୃତ୍ତେଣ କସ କାର୍ଯ୍ୟ ।
 ଜନମୁଖେ ଅପଞ୍ଚାସ ପାଇବୁ ବଢ଼ାଇ ଲଜ । ୮୨ ।
 ଦ୍ରୋଣେ ବୋଇଲେ ରୁମ୍ଭେ ନଞ୍ଜଲ କହୁ ହୁଁ ଚିତ୍ତେ ।
 ଆମ୍ଭର ବିଦ୍ୟାପୁତ୍ର ଅଟଇ ଜାରା କରାତେ । ୮୩ ।
 ଏକ ବିଦ୍ୟାସ୍ତେଣ ଧୂଂସି ହୋଇଲୁ ଭ୍ରାତ ବେନି ।
 ଘରେ ଘରେ ଏକ ସୋଦରେ ହୋଇଲୁ ଅନ୍ୟାଅନ୍ୟ । ୮୪ ।
 ଏଥକଇ ଅଭିମାନ କରିତ ନ ଯୋରାଇ ।
 ଆମ୍ଭର ବିଦ୍ୟାପୁତ୍ର ଅଟଇ ହାଦେ ସ୍ୱେଦୁ । ୮୫ ।
 ଗଣ୍ଡା ଦୁଇଗୋଟି ଯେ ଦେନିଗଲୁ ପ୍ରଥମେ ଆଖଡ଼ାକୁ ।
 ରୁମ୍ଭେ ଅପମାନ କରି ଯେ ବାହାର କରିଦେଲୁ ଏହାକୁ । ୮୬ ।

ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ବଚନେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପରମ ଶାନ୍ତି ।
 ଦ୍ରୋଣେ ବୋଇଲେ ବାବୁ ତୁ ବନେ ଆସନହୁଅନ୍ତି । ୮୭ ।
 ଆମ୍ଭେ ଯାଉଅଛୁଁ ହସ୍ତିନା ଭୁବନକୁ ।
 ଜାରା ବୋଇଲ ଗୁରୁ ଦକ୍ଷିଣା ମାଗ ମୁକୁ । ୮୮ ।
 ଶୁଣିଣ ଦ୍ରୋଣ ପରମ ସାଧନ ଚିତ୍ତେ ।
 ଗୁରୁ ଦକ୍ଷିଣା ଶିଷ୍ୟକୁ ଲୁଚାଇ ସୁଗତେ । ୮୯ ।
 ସତ୍ୟ କଲେ ତୋତେ ମାଗିବୁ ଦକ୍ଷିଣା ।
 ସୁଗେ ସୁଗେ ରହୁବ ତୋହୋର କହଣା । ୯୦ ।
 ଜାରା ବୋଇଲ ସ୍ବାମୀ ହେ ମୁହଁ ସତ୍ୟ କଲଇଁ ।
 ମୋହର ଶିରକମଳ ମାଗିଲେହେଁ କାଟି ଦେବଇଁ । ୯୧ ।
 ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗୁଳି ଗୋଟି ଧଇଲେ ଗୁରୁ ଟାଣି ।
 ନାରାଜ ବନ୍ଧନେ ହାଥେ ତୋହର ନଥୁବ କଷ୍ଟୁଣି । ୯୨ ।
 ଚତୁର୍ଥ ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ବାବୁ ବନ୍ଧବୁ ତୁ ଶର ।
 ଏତେକେ ଗୁରୁ ଦକ୍ଷିଣାରେ ହୋଇବ ଆତ୍ମର । ୯୩ ।
 ଜାରା ବୋଇଲ ଗୁରୁ ହେ ଭୟେ କଲ କି ମୁକୁ ।
 ମୁକୁଇ କଲଇ କଲ ଉଦ୍ଧରିଲ ଏହାଙ୍କୁ । ୯୪ ।
 ଯେବଣ ଅଭିମାନ କଲେ ମୋତେ ବାରୁଣାବନ୍ଧେ ।
 ସେ କଥା ଶୁଣି ମୁଁ ଧରି ଅଛଇ ଦୃଢ଼ଗତେ । ୯୫ ।
 ମୁଇଁ ସେ ନାଶ କରନ୍ତି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ବଣ ।
 କୁରୁବଳ ସମସ୍ତ ମୁଇଁ କରନ୍ତି ନା ଧ୍ବଂସ । ୯୬ ।
 ଜାଣିଣ ଏମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କଲ ଗୁରୁ ହେ ।
 ପରମ ମହାତ୍ମା ତୁ ଯେ ସଞ୍ଚିଲୁ ସନ୍ଦେହେ । ୯୭ ।
 ଜାରାକୁ କଲ୍ୟାଣ କରି ରୁହାଇଲେ ଆଶ୍ରମେ ।
 ପୁତ୍ରନ୍ତ୍ର ଘେନି ଗୁରୁ ଗଲେ ବାରୁଣାବନ୍ଧୁ ଭୁବନେ । ୯୮ ।

କେଶବ କୋଇଲି

କୋଇଲି କେଶବ ଯେ ମଥୁରାକୁ ଗଲା ।
କାହା ବୋଲେ ଗଲା ପୁତ୍ର ବାହୁଡ଼ି ନଇଲା ଲୋ କୋଇଲି । ୧ ।
କୋଇଲି ଖଣ୍ଡ ଶୀର ଦେବ ମୁଁ କାହାକୁ ।
ଖାଇବାର ପୁତ୍ର ଗଲା ମଥୁରାପୁରକୁ ଲୋ କୋଇଲି । ୨ ।
କୋଇଲି ଗଲାପୁତ୍ର ବାହୁଡ଼ି ନଇଲା ।
ଗହନ ତ ବୃନ୍ଦାବନ ଶୋଭା ନ ପାଇଲା ଲୋ କୋଇଲି । ୩ ।
କୋଇଲି ଘର ମୋର ନ ମଣନ୍ତି ନନ୍ଦ ।
ଘଟଣ ନ ଦିଶେ ପୁର ନ ଥିଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ଲୋ କୋଇଲି । ୪ ।
କୋଇଲି ନନ୍ଦ ଦେହ ପାଷାଣେ ଗଢ଼ିଲା ।
ନୟନେ କହ୍ନୁଲ ହେଉ ରଥେ ବସାଇଲା ଲୋ କୋଇଲି । ୫ ।
କୋଇଲି ତଳୁଥାଇ କଟିସ୍ଥ ମେଘିନୀ ।
ତଳିତ ହୋଇଲେ ଶୁଣି ଗୋପପୁର ବାଲୀ ଲୋ କୋଇଲି । ୬ ।
କୋଇଲି ଭୁଟେକ ମୁଁ ମାଇଲି ପୂରୁବେ ।
ଛୁଡ଼ି ଅବା ଗଲେ କୃଷ୍ଣ ସେହୁ ପରାଉବେ ଲୋ କୋଇଲି । ୭ ।
କୋଇଲି ଦୂତ ପଣେ ଅଇଲା ଅନ୍ତର ।
ଯାତ୍ରା ବୋଲି ଭଣ୍ଡ ନେଲା ବସାଇ ରଥର ଲୋ କୋଇଲି । ୮ ।
କୋଇଲି ଝୁରୁ ଝୁରୁ ଲୁହ ନ ରହିଲା ।
ଝଗଡ଼ା ସାରିଣ କୃଷ୍ଣ ମଥୁରା ରହିଲା ଲୋ କୋଇଲି । ୯ ।
କୋଇଲି ନିଶାକାଳେ ହରି ମାରେ ଘୃହ ।
ନୟନ ଟେକିଣ ତାକୁ ରାଉଥାନ୍ତି ନନ୍ଦ ଲୋ କୋଇଲି । ୧୦ ।
କୋଇଲି ଟହ ଟହ ହୁଅଥାନ୍ତି କୋଳେ ।
ଟଳ ଟଳ ହେଉଥାନ୍ତି ଝୁଲିବାର ବେଳେ ଲୋ କୋଇଲି । ୧୧ ।

କୋଇଲି ଠଣ ଶ୍ରେ ସୁନ୍ଦର ବେନି ପୋଏ ।
 ଠକ ଉଣ୍ଡି ଗଲେ କୃଷ୍ଣ ନଇଲେ ଭେଡ଼ାଏ ଲେ କୋଇଲି । ୧୨ ।
 କୋଇଲି ଡାକିଲେ ଭାଷିକା ଯେହ୍ନେ ଶାସ ।
 ଡାଳରହୁ ଶୁଆ ପ୍ରାୟ ଭାଷିଆନ୍ତି ହରି ଲେ କୋଇଲି । ୧୩ ।
 କୋଇଲି ଡଳୁଛନ୍ତି ମାଏ ଯଶୋବନ୍ତୀ ।
 ଡାଲେ ହରାଇଲି ମୋର ପୁତ୍ର ଶିଶୁପତି ଲେ କୋଇଲି । ୧୪ ।
 କୋଇଲି ଅନେକ ହୁଏଲି ରାସ୍ତେ କଂସ ।
 ଅଣହେଲା କରଣ ଆପଣେ ଗଲ ନାଶ ଲେ କୋଇଲି । ୧୫ ।
 କୋଇଲି ତନୁରେ ତା ଲେପକ କୁକୁମ ।
 ତନୟ ସେନାଉଆନ୍ତି ଭାଜ ବଳରାମ ଲେ କୋଇଲି । ୧୬ ।
 କୋଇଲି ଅନ ଭାଙ୍ଗି ଶୀର ପିଆଇଲି ।
 ଅବର କାଳକୁ ଝୁଡ଼ ଦେଖି ନ ପାରିଲି ଲେ କୋଇଲି । ୧୭ ।
 କୋଇଲି ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧିଲି ପୁତ୍ରକୁ ।
 ଦାମୋଦର ରାଗେ ଗଲେ ମଥୁରାପୁରକୁ ଲେ କୋଇଲି । ୧୮ ।
 କୋଇଲି ଧନ୍ୟ ସେହୁ ଦଇବକା ନାଶ ।
 ଧର୍ମ ଥିଲା ପୁତ୍ରଗୋଟି ହୋଇଲା ତାହାର ଲେ କୋଇଲି । ୧୯ ।
 କୋଇଲି ନ ଶୋଭଇ ଗୋପପୁର ମୋର ।
 ନାରାୟଣ ଗଲା ଦିନୁ ମଥରା ନଗର ଲେ କୋଇଲି । ୨୦ ।
 କୋଇଲି ପବିତ୍ର ପୁରୁଷ ମୋ ମାଧୋଇ ।
 ପବିତ୍ର ମୁଁ ହେଉଥିଲି କୃଷ୍ଣମୁଖ ଗୁହଁ ଲେ କୋଇଲି । ୨୧ ।
 କୋଇଲି ଫଳିବାକୁ ନାହିଁ ମୋର ଆଶ ।
 ଫଳିବାର ଫଳ ଗଲା ବସୁଦେବ ପାଶ ଲେ କୋଇଲି । ୨୨ ।
 କୋଇଲି ବହୁତ ସହୁଲି ତାଙ୍କ ଅଳି ।
 ବଡ଼ାଇ ଶରଧା ଭାଙ୍ଗି ଗଲେ ବନମାଳୀ ଲେ କୋଇଲି । ୨୩ ।
 କୋଇଲି ଉଣ୍ଡି ମୋତେ ଗଲେ ବେନି ପୋଏ ।
 ଭାଜ ତାଙ୍କ ବଳରାମ ନଇଲେ ଭେଡ଼ାଏ ଲେ କୋଇଲି । ୨୪ ।
 କୋଇଲି ମଥୁରାକୁ ଯିବ କି ମୁଁ ଧାଇଁ ।
 ମାଧବ ମଥୁରାଦନ ଆଣିବ କଡ଼ାଇ ଲେ କୋଇଲି । ୨୫ ।
 କୋଇଲି ଯିବେ ଯେ ଆସିବେ ବୋଲି ଗଲେ ।
 ଲଜଜନକନ ପ୍ରଭୁ ଭେଡ଼ାଏ ନଇଲେ ଲେ କୋଇଲି । ୨୬ ।

କୋଇଲି ରତ୍ନବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାରମାନ ।
 ରାମ କୃଷ୍ଣ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗକୁ ଦିଶେ ଶୋଭାବନ ଲେ କୋଇଲି । ୨୭ ।
 କୋଇଲି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ଅଟେ ନାରାୟଣ ।
 ଲଳିତରେ ନାମ ଦେଲେ ସେ ଗର୍ଗ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଲେ କୋଇଲି । ୨୮ ।
 କୋଇଲି ବୃନ୍ଦାବନ ନ ଶୋଭଇ ମୋର ।
 ବସ୍ତ୍ରା କିଏ ଚରାବ ଯମୁନାର ଡାର ଲେ କୋଇଲି । ୨୯ ।
 କୋଇଲି ଶ୍ରୀମନ୍ତ ପୁରୁଷ ମୋ ମାଧୋଇ ।
 ଶିଶୁରଙ୍ଗ ଚଳି ଦିନୁ ନନ୍ଦ ହେଲେ ବାଜ ଲେ କୋଇଲି । ୩୦ ।
 କୋଇଲି ଶଶୀ ଯେହ୍ନେ ଦିନୁ ଦିନୁ ଶୀତ ।
 ସେହୁମତ ଶୀତ ହେଲେ ମୋ ନନ୍ଦରାଜନ ଲେ କୋଇଲି । ୩୧ ।
 କୋଇଲି ସାତଦିନ ଇନ୍ଦ୍ର ବୃଷ୍ଟି କଲ ।
 ସପତ ବରଷ ପୁଅ ମନ୍ଦର ଧଇଲ ଲେ କୋଇଲି । ୩୨ ।
 କୋଇଲି ହାଇ ସେ ମାରଇ ପୁତ୍ର ରୁଣ୍ଡ ।
 ଦୁଦରେ ଦିଶଇ ତାର ସପତ ବଢ଼ାଣ୍ଡ ଲେ କୋଇଲି । ୩୩ ।
 କୋଇଲି ଜୟଶ୍ରୀ ବନ୍ଦିତ ଭୁଜବଣ୍ଡ ।
 ଜମାକର ଦୋଷ ମୋର ଭଣେ ମାରକଣ୍ଡ ଲେ କୋଇଲି । ୩୪ ।

□□□

ବଳରାମ ଦାସ

ଗୁହକର ପଦାତି

ରଥରେ ବସିଣ ରାମ ଡଢ଼ିତ ସେ ଗଲେ ।
 ସରସ୍ବତୀ ନଦୀ ଡାରେ ତକ୍ଷଣେ ମିଳିଲେ । ୧ ।
 ତାହା ପାର ହୋଇ ସେ ପଶିଲେ ଘୋର ବନ ।
 ଗଙ୍ଗାନଦୀ କୂଳେ ରାମ ହୋଇଲେ ତକ୍ଷଣ । ୨ ।
 ଶୂଳାବେର ପୁର ଅଟେ ତହିଁର ନିକଟ ।
 ଭୁବ୍ଧ ନାମେ ଶବର ବସାଇ ତହିଁ ଗୁପ୍ତ । ୩ ।

ସେ ଶବର ଅଟଇ ଯେ ଶ୍ରୀରାମ ମର୍କତ
 ଶ୍ରୀରାମ ପାଶେ ମିଳିଲ ଆସି ସେ ତୁରତ । ୪ ।
 ସଙ୍ଗରେ ବଳ ତାହାର ଦେନ ଅପ୍ରମିତ ।
 ବସନ୍ତ ବେଶେ ସେ ସେମାନେ ମେଲେଛତ । ୫ ।
 କର୍ଣ୍ଣରେ ତାଡ଼କ ସେ ବନ୍ଧୁଆ ପୁଷ୍ପି ପୁଷ୍ପି
 ଲଲିଟର ଶୋଭକୁ ସେ ଗୁଞ୍ଜମାଳି ରଞ୍ଜି । ୬ ।
 କେ ଖୋଷାପାରିଛୁ କେନ୍ଦୁ ବାହେ ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧ
 କାହାର ବେଶୀ ଅଛଇ କେନ୍ଦୁ ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧ । ୭ ।
 ପିଠି କଦଳି କାହାର ଲମ୍ବ ଅଛି ଛଟ
 ମନ୍ଦାର ଫୁଲେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ କାହା ଜଟ । ୮ ।
 କେ କାଣୀ କଉଡ଼ିମାନ ମାଳ ମାଳ କରି
 ଶରଧା ନିମନ୍ତେ କେ କଟିରେ ଅଛି ଭରି । ୯ ।
 କାହାର ବାହୁରେ ସେ ଟସର ରଙ୍ଗ ସୁତା
 ଅଜଗର ଚମ୍ପ କାହା ଗଳାରେ ପକାତା । ୧୦ ।
 ନାକ ଫୋଡ଼ି ପିତଳ ମୁଦ୍ ଭରି ଅଛଇ
 ଲୁହାଣିକୁଳି କାହାର ଭୁଜରେ ଶୋଭପାଇ । ୧୧ ।
 କାହାର ଶିରେ ଟୋପର ମୟୂରର କଣ୍ଠା
 ଭଲୁଙ୍କର ଚର୍ମେ କେନ୍ଦୁ ମଣ୍ଡି ଅଛି ଅଣ୍ଟା । ୧୨ ।
 କାହା ଅଣ୍ଟାରେ ଦଣ୍ଡାମାଳ ଧୁନି କରି
 କାହାର ଚରଣେ ପୁଣି ବାଜଇ ଦାଗୁଣୀ । ୧୩ ।
 ଖାଙ୍କର କେଶ କାହାର ଡିମା ଡିମା ଆଖି
 ଭଲ ଭଲ ଲୋକେ ସେ ଭରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଦେଖି । ୧୪ ।
 କାହାର ନିଶ ଆରକ ଦେହରେ ଲୁଗଇ
 ପିତଳ କେଶ ଦେଖିଲେ ମନେ ଦ୍ରାଘ ପାଇ । ୧୫ ।
 କାହା ନାକପୁଡ଼ାରେ ବାହାରି ଦିଶେ ବାଳ
 ତହିଁ ଗୁହା ହେଲ ପ୍ରାୟେ ଦିଶେ ଗୁଞ୍ଜାମାଳ । ୧୬ ।
 ଦେହର ସେମକୁ ସେ ଦେଖିଣ ଭୟକରି
 କାହାରି କାହାରି ଶ୍ଵପା ବୁଝ ତ ନପାରି । ୧୭ ।
 କାହାର ବାଳରେ କେନ୍ଦୁ ଜଟ ପାରୁଅଛି
 ଖଣ୍ଡି ଖଣ୍ଡି କରି ପୋଡ଼ି ମାଂସ କେ ଖାଉଛି । ୧୮ ।
 ବରୁଦରେ ବଲେପନ କାହାର ଶରୀର
 ଗବତେଲେ କାହା ମୁଣ୍ଡବାଳ ଜରଜର । ୧୯ ।

କାହା ଶରୀରରେ ଶୋଷ ପାଏ ଇଟାଗୁଣ୍ଡି
 ରଜମାଟି ସେନ କେ ଶରୀର ହୋଏ ମଣ୍ଡି । ୧୦ ।
 କେନ୍ଦ୍ର ଲଟା ଗୁଡ଼ିଆଇ ହୋଇଥାଇ ପାଏ
 ହାଗଭଜା ତାଳକୁ ସେ ଭୁଜିଣ ଥୋକାଏ । ୧୧ ।
 ଧାମଣା କାଠର କେନ୍ଦ୍ର କରିଣ କୋଦଣ୍ଡ
 ଗୋରୁଚମ ତୁଣ ସେ ନାହାଲ ବେନି କାଣ୍ଡ । ୧୨ ।
 ଏକ କରେ କୁଠାର କେ ଧନୁ କରେ ସେନ
 କେ କରେ ସେନଅଛଇ ଭୁଜି ତାଳ ବେନି । ୧୩ ।
 ମୁଷଳ ମୁଦ୍ଗର ଶର ଯାଠିକ ପ୍ରହାର
 ଶିଳା ଲଗାଇ କେନ୍ଦ୍ର କୁକୁରକୁ ଧର । ୧୪ ।
 ଅଶ୍ଵାର ମେଢ଼ଳା କେନ୍ଦ୍ର ଝିଙ୍କିଣ ଝୁଙ୍କନ୍ତି
 ତୁଣ୍ଡରୁ କାଣ୍ଡ କେ କାଢ଼ିଣ ସଳଖନ୍ତି । ୧୫ ।
 କାଶର କରିଇ କେ ବାଟେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ
 ମାର ମାର ବୋଲି କେ ଯୁଦ୍ଧି ଧାଉଁ ଧାଉଁ । ୧୬ ।
 ଦଶ ଲକ୍ଷ ପଦାତି ସେନଣ ଚୁହ ବର
 ଦରଶନ କଲ ଆସି ଶ୍ରୀରାମ ପଦ୍ମର । ୧୭ ।

□ □ □

ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବାଲ୍ୟଲୀଳା

[ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ : ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ]

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ନମଇଁ କୃଷ୍ଣ ପଦ୍ମପାଦ	।	ଏ ମୋର ଜୀବନ ସମ୍ପଦ	॥
ପଦ୍ମସ ମୁଖକୁ ବୁଝିଲେ	।	ଆନନ୍ଦେ ନୟନ ବୁଜିଲେ	॥
ବୋଲନ୍ତି କୃତକୃତ୍ୟ ହୋଇ	।	ଶୁଣି ରାଜନ ମନଦେଇ	॥
ଗୋପ ନଗରେ ନରହରି	।	ମାଇଲେ ପୂଜନା ଅନୁଷ୍ଠ	॥

ଦେବଙ୍କ ଭୟ ନିବାରଣେ		ନୂତନ ଶରୀରେ ଠାବ ଦେଲେ	
ଯାହାର ନାହିଁ ମିତ୍ର ବୈରୀ		ଚଣ୍ଡାଳ ବନ୍ଧୁ ଆଦି କରି	
ସାଧୁଙ୍କୁ ପାଳି ଦୁଷ୍ଟ ନାଶି		ଦୟାସାଗର ବ୍ରହ୍ମରାଣି	
ତାହାର ଯେତେ କର୍ମମାନ		ବାଳକ ଚରିତ ଶିଖାନ	
ପୁଣି ଭଜନ୍ତି ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ		ତରନ୍ତି ଭବ-ତରଙ୍ଗିଣୀ	
ମାୟା ମନୁଷ୍ୟ ଅବତାର		ଖଣ୍ଡି ବେ ଅବନୀର ଭର	
ଆବର କଲେ ଯେତେ ଯେତେ		ସେ ମୁନି କହୁ ଦୟା ଚିତ୍ତେ	
କହନ୍ତି ଶୁଣ ମୁନିବର		ରାଜନ ଶୁଣ ରୂପସାର	
ଶୁଣ କହୁବ ହରିଗାଥା		ଯେଣେ ଶୁଣିବ ଭବବ୍ୟଥା	
ଅନୁଭୂତ ହେଉଥାଏ ଦିନ		ଆସି ମିଳିଲେ ଗୋପୀଜନ	
ମଙ୍ଗଳ ବାଦ୍ୟନାଦ କରି		ସ୍ନାନ କରାଇଲେ ମୁରାରି	
ବ୍ରାହ୍ମଣ ମିଳିଲେ ଥୋକାଏ		ଅଶିଷ ଦେଲେ ମାତା ପୋଏ	
ଆନନ୍ଦ ମନେ ନନ୍ଦରାସ୍ତେ		ଧନ ବସନମାନ ଦିଏ	
ଗୋପୀ ଆନନ୍ଦେ ଗୀତସ୍ବର		ନିଦ୍ରା ମୋହତ ଚନ୍ଦ୍ରଧର	
ଶକଟ ତଳେ ବସୁପାରି		ଯଶୋଦା ଶୁଆଇ ମୁରାରି	
ନିଦ୍ରା କରଇ ଗୀତ ଗାଇ		ଗୋପୀଙ୍କୁ ଦେଲୁକ ବଧାଇ	
ଅନ୍ଧତ ଦେଲେ ଜଣେ ଜଣ		ପୁତ୍ରକୁ କରନ୍ତି କଲ୍ୟାଣ	
ନିଦ୍ରା ଭାଙ୍ଗନ୍ତି ଭଗବାନ		କାନ୍ଦ ଲେଉଟନ୍ତି ମାତାସ୍ତନ	
ଗୋଲେ ନ ଶୁଆଇ ଗୁଆଳୀ		କୃଷ୍ଣ କାନ୍ଦନ୍ତି ପାଦ ଗୁଳି	
ଶକଟେ ବାଜିଲ ପୟର		ଶବ୍ଦ କଲ ମହାଦୋର	
ଝସିପଡ଼ିଲ ଖଞ୍ଜା ଝଡ଼ି		ଦେଖି ଚକଟ ଗୋପବାଳୀ	
ମଧୁ ତଇଲ ଘୃତଭଣ୍ଡ		ଭାଙ୍ଗି ହୋଇଲ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ	
ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଗୋପୀ ଧାଇଁ		ମିଳିଲେ ନନ୍ଦଘରେ ଯାଇ	
ଦେଖିଲେ ଯଶୋଦା କୁମର		ପଡ଼ିଛି ଶକଟ ତଳର	
ଆଖି ପୁତ୍ରକୁ କୋଳ କଲେ		ଏକକୁ ଆରେକ ଶୁଦ୍ଧିଲେ	
ଏ କି ଆପଦ କାହୁଁ ହୋଇ		ଏମନ୍ତ ଦେଖିଲ ତ ନାହିଁ	
ଶକଟ ଭାଙ୍ଗିଲ କେମନ୍ତ		ବୁଝ ହୋ ଏହାର ତଦନ୍ତ	
ଯଶୋଦା ଦେବା ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ		ଭଲେ ନ ମଲ ତାର ସୁତ	
ବାଳକୂମରେ ତାହା ଶୁଣି		କହନ୍ତି ଆମ୍ଭେ ଅଛୁ ଜାଣି	
ଯଶୋଦାସୁତ ପାଦପାତେ		ଶକଟ ଭାଙ୍ଗିଲ ଯୁକତେ	
ଶୁଣି ହସିଲେ ଗୋପବାଳ		କୃଷ୍ଣର ନ ଜାଣନ୍ତି ବଳ	

ସେବନ କରନ୍ତି ମୁରାରି		ଯଶୋଦା କୋଳେ ଦେଲେ ନାଶ ॥
କୁହୁହ ହେବା ମନେ ଚନ୍ଦ୍ର		ଦୈବଜ୍ଞ ଆଣି କଲେ ଶାନ୍ତି ॥
ଶିଶୁକୁ ପିଆଇଲେ ଯୁନ		ଆନନ୍ଦ ଯଶୋଦାର ମନ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣେ କଲେ ପଞ୍ଚାମୃତ		ଦେଖିଣ ନନ୍ଦ କୃତକୃତ୍ୟ ॥
ହରଷ ହୋଇ ଦେଲା ଦାନ		ଧେନୁ କାଞ୍ଚନ ବସ୍ତ୍ର ଅନ୍ନ ॥
ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବିପ୍ରଗଣେ		କଲ୍ୟାଣ କଲେ ଜଣେ ଜଣେ ॥
ଯାହା ବୋଲନ୍ତି ସିଦ୍ଧମାନେ		ଅନ୍ୟଥା ନୁହଇ ବଚନେ ॥
କହନ୍ତି ବ୍ୟାଘ୍ର ନନ୍ଦନ		ଏମନ୍ତ ଗଲା କିଛି ଦିନ ॥
କଂସର ଆଜ୍ଞାରେ ଦଇତ		ଗୋପେ ମିଳିଲା ତୃଣାବର୍ଣ୍ଣ ॥
ତାହା ଜାଣିଲେ ଦଇତ୍ୟାଗ		ଯଶୋଦା କୋଳେ ଛନ୍ତି ଧରି ॥
ମନେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରଧର		ଆଜ ଫତ୍ତାଗିବ ଅସୁର ॥
ଜନନୀ କୋଳେ ହେଲେ ଗୁରୁ		ସେହ୍ନେ ଅତଳ ମହାମେରୁ ॥
ତକ୍ଷଣେ ଥୋଇଲେ ଅବନୀ		ବରୁର କଲେ ଭୟ ଦେନ ॥
ବାଳୁତ ଏତେ ଗୁରୁପଣ		ନ ପୁଣ ପଡ଼ଇ କଷଣ ॥
ଅବନୀ ଶୁଆଇ କୁମର		କରଇ ବ୍ୟାପାର ବେଷର ॥
କଂସର ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ		ଅସୁର ମିଳିଲା ତକ୍ଷଣେ ॥
ଗଗନେ ଘୋର ନାଦ କରି		ଚନ୍ଦ୍ର ପବନ ରୂପ ଧରି ॥
ଦିବସ କଲା ଅନ୍ଧକାର		ଭୂମି କମିଲା ଅରହର ॥
ବୃଷେ ପଡ଼ିଲେ ମହାତଳେ		ଧୂଳି ଉଡ଼ିଲା ଅନ୍ତରାଳେ ॥
ତକ୍ଷଣକୁଳିଲେ ନରନାୟ		ଅସୁର କୃଷ୍ଣେ ନେଲା ହରି ॥
ଭୂଧ୍ବ ନ ପାରି ବେନି ଘଡ଼ି		ଚନ୍ଦ୍ର ପବନ ଗଲା ଉଡ଼ି ॥
ପ୍ରକାଶେ ରବିର କରଣ		ନିର୍ମଳ ଦିଶିଲା ଗଗନ ॥
ସବୁ ବାହାର ନନ୍ଦରାଣୀ		ପୁତ୍ରକୁ ଲୋଡ଼ଇ ରମଣୀ ॥
ପୁତ୍ର ନ ଦେଖି ହୁଆ କୋଡ଼ି		ଧାମର ପୁଣ ପୁଣ ଲୋଡ଼ି ॥
ଘର ବାହାର ପୁର ଲାଗେ		ବିକଲେ ଲୋଡ଼େ ଚଉଦିଗେ ॥
ଖୋଜି ନ ପାଇ ବନମାଳୀ		ତା ଶୁଣି ମିଳିଲେ ଗୁଆଳ ॥
ଖୋଜନ୍ତି ଘରେ ଘରେ ପଣି		କାହିଁ ଦେଖିବେ ବ୍ରହ୍ମରାଣି ॥
ନ ଦେଖି ପ୍ରଭୁ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି		ମୋହେ ପଡ଼ିଲେ ନନ୍ଦରାଣୀ ॥
ଗୋପୀ ଧାଇଁଲେ ବେଗେ ଯାଇ		ଦିଅନ୍ତି ମୁଖେ ଜଳ ନେଇ ॥
ଘଡ଼ିକେ ହୋଇଲେ ସତେଜ		ଉଠି ଲୋଡ଼ଇ ନିଜ ପୁତ୍ର ॥
କେଣ ବସନ ଅସମ୍ଭାଳ		ପଡ଼େ ଗୋପୀଙ୍କ ପାଦତଳ ॥

କେ କହୁ ଯଶୋଦାର ଶୋକ		ଗୋପୀଏ ହୋଇଲେ ନିରେଶ	
ବିକଳେ ପଡ଼ନ୍ତି ଧରଣୀ		ଗୋପୀ କାନ୍ଦନ୍ତି ତାହା ଶୁଣି	
ବିକଳ ହେ କରବ ଅନ୍ତ		ଗୋପୀ ହୋଇଲେ ମୋହଗତ	
ତାହା ଜାଣିଲେ ଜଗନ୍ନାଥ		ଆକାଶେ ଉଠିବ ଦଇତ	
କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରନ୍ତ ଦୃଢ଼ଗତେ		ଏ ଦୈତ୍ୟ ମରବ କେମନ୍ତେ	
ଦାସବସ୍ତ୍ର ନନ୍ଦବଳା		ଧଇଲେ ଅସୁରର ଗଳା	
କଣ୍ଠେ ଲମ୍ବିଲେ ବନମାଳୀ		ଅସୁର ନ ପାରିଲ ଚଳି	
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କୋଟି କୋଟି ମାଳେ		ବନ୍ଧନ୍ତି ଯାର ନେମମୂଳେ	
ଅସୁର ଗୁଳିବ ତା କାନ୍ଧି		ଭଲଇ ଚଉଦିଗ ଗୁଡ଼ି	
ବାଜୁତ ପୁଅ ଏଡ଼େ ଗରୁ		ପକାଇଦେବ ପଡ଼ି ମରୁ	
ଅସୁର ବରୁରନ୍ତେ ତହିଁ		ତାହା ଜାଣିଲେ ଭବଗ୍ରାସ୍ତ	
ଧରି ଅସୁରକୁ ଭୁବିତେ		ବେଗେ ଗୁପିଲେ ବାମହସ୍ତେ	
ବେନି ଲେଚନ ଗଲ ଫୁଟି		ପ୍ରାଣ ଗୁଡ଼ିଲ ତାକୁ ଫାଟି	
ଶବଦ କଲ ମନ୍ଦାଘୋର		ଶୁଣି କର୍ମିଲେ ଦିନପୁର	
ଅସୁର ଘେନି କୃଷ୍ଣ ପୁରେ		ପଡ଼ିଲେ ଶିଳାର ଉପରେ	
ଅସୁର ଦେହ ହେଲ ଚୁର୍ଣ୍ଣ		ଗୋପୀ ଦେଖିଲେ ଭଗବାନ	
ଯମର ଘରୁ ଯେହ୍ନେ ଆସି		ଏକକୁ ଆରେକ ପ୍ରଣାମି	
ଶିଳାରୁ ଘେନି ବନମାଳୀ		ଯଶୋଦା କୋଳେ ଦେଲେ ବାଳୀ	
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ଆଦି ନନ୍ଦ		କୃଷ୍ଣକୁ ପାଇଣି ଆନନ୍ଦ	
ଗୋପାଳ ନନ୍ଦକୁ ଅନାଇଁ		କହନ୍ତି ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ଚୁଡ଼ି	
କାଳର ମୁଖ ଉଜ୍ଜରିଲ		ପୁତ୍ରକୁ ଗୋବନ୍ଦ ରଖିଲ	
ଶୀତଳ ପଶୋଦାର କୋଳ		ବିପଦୁ ତରିଲ ତା ବାଳ	
ଅରିଷ୍ଟ ଦେଖି ନନ୍ଦ ମନେ		ଭଲଇ ମିତ୍ରର ବଚନେ	
ବେଗେ ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଘେନି		ଘରେ ମିଳିଲ ନନ୍ଦଗୁଣୀ	
ସୁସ୍ତର ନାଦେ ଗୀତ ଗାଇ		କୃଷ୍ଣର ମୁଖକୁ ଅନାଇଁ	
ଦେଖିଲ ଦର୍ପଣ ପରାୟେ		ଭୟେ କର୍ମିଲ ଦେଖ କାୟେ	
ଆକାଶ ଆଦି ଦିଗପାଳ		ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ର ମେଘମାଳ	
ପପତସିନ୍ଧୁ ଲକ୍ଷେ ଗଣ		ନଦୀ କାନନ ଦିଗ ଗୁଣ	
ସ୍ଥାବର ଆଦି ଯବ ଜନ୍ତୁ		ଏହି ସଂସାରେ ଯେତେ ହେବୁ	
ଦେଖି ଚକିତ ମନେ ଗୁଡ଼ି		ହୃଦେ ଚିନ୍ତଇ ଭବଗ୍ରାସ୍ତ	
ସଭାୟେ ପୁତ୍ର କୋଳେ ଘେନି		ଘରେ ମିଳିଲ ନନ୍ଦଗୁଣୀ	

ଆନନ୍ଦ କେ ପାରିବ କହୁ । ଯାହାର ସୁତ ଭବଗ୍ରାସୀ ॥
 ନିଦ୍ରା କରାଇ ଦୃଶୀକେଶ । କହିଲ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥
 କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମଦାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟଂ ସଂହତାୟାଂ ବୈଦ୍ୟାସିକ୍ୟାଂ
 ଦଶମସ୍କନ୍ଦେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବାଳୀକୀଡ଼ା ଶକଟାସୁର ଭୃଗୁସୁର ବଧୋ ନାମ ଅଷ୍ଟମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□ □ □

ଅଭ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ

ଶୂନ୍ୟସଂହତା : ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ପଡ଼ି ଚରଣେ	।	କହିଲ କରଯୋଡ଼ି ସନ୍ନିଧାନେ	॥
ଶୁଣିଲି ଅମୃତ ଅପୂର୍ବ ବାଣୀ	।	ଭରିଲି ପୂର୍ବଭାଗରୁ ମୁଁ ପୁଣି	॥
ଅପୂର୍ବ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହିମା ଯେତେ	।	କହି ଉଦ୍ଧାରିଲି ସୁଦୟାପତ୍ରେ	॥
ସ୍ବୟଂ ପ୍ରଭୁ ମୋର ରୂମ୍ଭେ ଯେ ଅଟ	।	ଅଧମ ଉଦ୍ଧାରେ ରୂମ୍ଭେ ପ୍ରକଟ	॥
ପତିତ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପାଇଁ	।	ପ୍ରକାଶ ହୋଇଛ ଆପେ ଗୋସାଇଁ	॥
ଅଦୃଶ୍ୟମାନ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ ଯେଣୁ	।	ଏପରି ମାତ୍ରା ଆପେ ଅଟ ତେଣୁ	॥
ଅନ୍ଧର ରୂପେ ଆହ୍ୱାସମେ ଗମ	।	ବିଜେ ଘଟେ ଘଟେ ଆପେ ପରମ	॥
ଆପେ ଥିଲୁ ଶୂନ୍ୟ କାୟା ତଳେ	।	ଆପେ ଅତଳ ଶୂନ୍ୟ ହିଁ ଅତଳେ	॥
ଗୟାମର୍ଦ୍ଦନପୁରେ ଯା ନିବାସ	।	ତାଙ୍କ ଚରଣେ ଆଶା ରାମଦାସ	॥
ରୂମ୍ଭେ ଯେ ଅଟ ରୁରୁ ପ୍ରଭୁ ମୋର	।	ମାତା ବନ୍ଧୁ ଅଟ ପୁଣି ସୋଦର	॥
ରୁମ୍ଭେ ବନ୍ଧୁ ମୋର କେ ଅଛୁ ଆଉ	।	ଫେଡ଼ିବ ସଂଶୟ କହିବ କେହୁ	॥
ପୂର୍ବ ଭାଗେ ରୁମ୍ଭେ ଚରଣେ ଆଶ	।	ପାଇଲି ଅଧମ ଏ ରାମଦାସ	॥
ଆଜ୍ଞା ହୋଇଛି ମୋତେ ଦିନିକାର	।	ଅନ୍ୟରେ ଆଉ ପ୍ରସନ୍ନ ନ କର	॥
କେମନ୍ତ ଆଜ୍ଞା ମୁଁ ମେଣ୍ଟିବି ଆଉ	।	ଫେଡ଼ିବ କେ କହିବ ସଂଶୟ ଯାଉ	॥
କହିତେ ଚିତ୍ତ ନ ବଳାଇ ମୋର	।	ଆଜ୍ଞା ହୋଇଛି ଯାହା ନିରାଧାର	॥
ଆହା ଉଦ୍ଧାର ଆପଣେ ତରାଇ	।	ଆନରେ ଆଉ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ	॥
ଲକ୍ଷେ ସୁନା ଆନ ଚୁଲି ଯାହାକୁ	।	ନିନ୍ଦା ଅଛି ସେ ଯେ ପଦ ପଦକୁ	॥
ଏମନ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଆନେ କ ଦେବ	।	ଅର୍ଜୁନ ଶିଷ୍ୟ ସରେ ସମର୍ପିବ	॥

ଦେଲୁ ତ ଆଉ ନେବାକୁ ନାହିଁ	।	ଲେଖିଲେ ଆଉ ପୁଣି ପାଏ କାହିଁ	॥
କଷ୍ଟେ ଦନ୍ତ ଯେମନ୍ତ ବାହାର	।	ପାପାଣ ଗାର ଯେହ୍ନେ ନିରାଧାର	॥
କରୁ ଶର ଯେମନ୍ତେ ଛୁଟଇ	।	ପୁଣି ଲେଖିଲେ ପାଏ ଅବା କାହିଁ	॥
ଗଞ୍ଜର ସମୁଦ୍ର ପ୍ରାୟେ ହୃଦୟ	।	ଶରୀରେ ଦେଖଇ ଏମନ୍ତ ପ୍ରାୟ	॥
କମଳ ପୁଷ୍ପ ପରାୟେ ହୃଦୟ	।	ଗୁପ୍ତ ଅଛି ଅକଳିତ କାୟ	॥
ଆଜ୍ଞାହେବ ପ୍ରଭୁ ଏମନ୍ତ କରି	।	ଅଜ୍ଞାନ ଅସିଧା କି ପ୍ରତେ କରି	॥
ବେଳେବେଳେ ପ୍ରଭୁ ସଖୟ ଫେଡ଼	।	ତୁମ୍ଭ ଦୟାରୁ ମୁହିଁ ସିନା ବଡ଼	॥
ଗୋରୁ ଧନ ବଡ଼ ପୁର ଅଛଇ	।	ଅଗୁଚ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅଟଲେ ଖଟଇ	॥
ଯାହା ବୋଲିବ ପାଦେ ସମର୍ପିବ	।	ଆଜ୍ଞା ଅବଜ୍ଞା କେଉଁ ନକରିବ	॥
ଶ୍ରୀମୁଖେ ଆଜ୍ଞା ହୋଇଛୁ ପ୍ରକାଶ	।	ମାୟା ତୋଠାରେ ନାହିଁ ରାମଦାସ	॥
ଏଣୁ ପରୁରଇ ତୁମ୍ଭ ଗୁମ୍ଫାରେ	।	ଗୁପ୍ତ କଥା ପ୍ରକାଶ ମୋଠାରେ	॥
ଏଣୁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଚରଣେ ଶରଣ	।	ବିଶ୍ୱାସେ ସେବଇ ତୁମ୍ଭ ଚରଣ	॥
ପ୍ରଭୁପଣକୁ ଲାଗିହୋଇ ଯାଇ	।	ତୁମ୍ଭ ଆପଦ ମୋ ଶିରରେ ଥୋଇ	॥
ଯେଉଁ ପ୍ରଭୁ ଯେ ପରେ ଉଦ୍ଧାରନ୍ତା	।	ସେ ପ୍ରଭୁ ପାଦେ ମୁଁ ଅଟଇ କୃତା	॥
ପଦ୍ମଚରଣେ ଚୋରୁ ପ୍ରାୟ ଥିବ	।	କର୍ମ ମ ପ୍ରାୟେ ମୁଁ ଲାଗିରହିବି	॥
ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ଶରଣ	।	ତୁମ୍ଭ ବିନୁ ମୋ ଆନ ନୋହୁ ମନ	॥
ଧନ୍ୟ ମୋ ମାତା ପିତା ବନ୍ଧୁଜନ	।	ଧନ୍ୟ ମୋ ଜୀବନ ଧନ୍ୟ ମୋ ପୁଣ୍ୟ	॥
ଧନ୍ୟ ମୋ ସଙ୍ଗ ଧନ୍ୟ ଗୁରୁ ମୋର	।	ଧନ୍ୟ ପୁଣ୍ୟ ହେତୁ ଧନ୍ୟ ଶରୀର	॥
ବେଳେବେଳେ ମୁହିଁ କହଇ ବଡ଼	।	ଆଜ୍ଞା ହୁଅଇ ଯା ସଖୟ ଫେଡ଼	॥
ଏଣୁ ଆଜ୍ଞାକୁ ଧରିଆଇ ଶିରେ	।	ପରୁରୁଅଛୁ ବେଳୁ ବାରେ ବାରେ	॥
ବୋଇଲେ ଯେ ପ୍ରଭୁ ଶୂନ୍ୟ ଭଜନ	।	ଗୁପ୍ତ ନକରି କରି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ	॥
କାହାଠାରେ ତୁମ୍ଭ ସୁଦୟା ଅଛୁ	।	କେଉଁ ଜୀବ ଶୂନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ଚିହ୍ନିଛୁ	॥
ସାଧନ ଆଗେ ଭଜନ ହିଁ ପରେ	।	କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଶୂନ୍ୟ କହିବାରେ	॥
କେଉଁ ଭକତକୁ କାହିଁ ରଖିଛୁ	।	ତୁମ୍ଭକୁ ସିନା ଅଟଇ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ	॥
ପ୍ରଭୁ କହିଲେ ମୁଁ ପ୍ରତେ ପାଇବି	।	ବାରଣବେଳେ ସଖୟ ନାଶିବି	॥
ବାରଣବେଳେ ନଥୁବ ଜଞ୍ଜାଳ	।	ଥୁବ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସଙ୍ଗତେ ମେଲ	॥
ଆଜ୍ଞା ମୋତେ ହେଉ ସଖୟ ଯାଉ	।	ତୁମ୍ଭ କରୁଣା କାଳେ କାଳେ ଥାଉ	॥
ଏତେ କହି ପୁଣି କାନ୍ଦ କହିଇ	।	ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ପାଦେ ଲେଟଇ	॥
ଦେଖିଣ ଶିଷ୍ୟ ଭକତ ଉତ୍ତମ	।	କହିବା ଶୁଣ ତତ୍ତ୍ୱଦଥା ରାମ	॥
ତୁ ଯେଣୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଅଟୁ ଭୃତ୍ୟ	।	ଏଣୁ ଯେ ତୋଠାରେ କଲୁ ବ୍ୟକତ	॥
ଆମ୍ଭ ପାଦରେ ଆସ ହସ୍ତ ଦେଇ	।	ଦାୟିକ ପଣ୍ଡିତେ ଥୁବୁ ଲୁଚଇ	॥

ତରଳ ତେଣୁଆ ଭକତ ମେଲେ । ଏହାକୁ ରଖ ଗୁପ୍ତରେ ବେଳେ ॥
 ମଣ୍ଡ୍ୟ ମାଂସ ଭକ୍ଷା ଅରକ୍ଷ୍ମଲେକ । କହୁଲେ ଦୋଷ ଅଛଇ ଅନେକ ॥
 ପାଞ୍ଚ ସାତରେ କ' କର ପ୍ରକଟ । ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ ଦୁହେଁ ଗୁପ୍ତେ ଭେଟ ॥
 ଛଡ଼ ଶୁଦ୍ଧରେ ଗୁରୁ ତନୁ ହୋଇ । ଗୁରୁ ନାଶ ଶିଷ୍ୟ କ୍ଲେଶ ଲଭଇ ॥
 ନିରାକାର ତୁ ନ କର ପ୍ରକାଶ । ମୋହ ଶପଥ ତୋତେ ରାମଦାସ ॥
 ଫଣି ଧଇଲେ ଦଂଶଇ ରେ ବାବୁ । ଅଗ୍ନି ଲଗିଲେ ପୋଡ଼ିଦିଏ ସବୁ ॥
 ଶସ୍ତ୍ର ଧଇଲେ କରଇ ବିନାଶ । ନିଜ ଗୁଣ ତାର ନାହିଁ ମୋ ଦୋଷ ॥
 ଏଣୁ ତରକେ ତେର ଅଙ୍ଗ ଆଗେ । ନ କହ ଏହା ତୁ ରଖିବୁ ବେଗେ ॥
 ଅବିଭାସୀ କରେ ନ ଦିଏ ପୁଣି । କାଲେ ଉପହାସ ପ୍ରାୟେ ଯେ ମଣି ॥
 ଏ ଘୋର କଳିକ ଭୟ ମୋହର । ମହୁମା ନିନ୍ଦା ନ ସହେ ଶରୀର ॥
 ଘୋର କଳି ଏ ଯେ ନ କରେ ଥୟେ । ସହ ସାଧୁଙ୍କୁ ଯେ ଦଣ୍ଡେ ଅନ୍ୟାୟେ ॥
 କପଟୀ ଭଗତ ଥୋକେ ଅଛନ୍ତି । ମୁଦପଣ କରି ନାମ ନିନ୍ଦନ୍ତି ॥
 ସାତ ପାଞ୍ଚ କଥା ଶିଖିବେ ଯହୁଁ । ଫୁଲଣା ହୋଇ କହୁବେଟି ତହୁଁ ॥
 ନିନ୍ଦାବେ ସାଧୁ ଭଗତକୁ ମୋର । ନିର୍ମାୟା ଭଗତ ଅଟେ କିଙ୍କର ॥
 ମଣ୍ଡ୍ୟ ମାଂସ ଭକ୍ଷ ହେବେ ଭଗତ । କପଟି ଲୋକେ ହୋଇବେ ବହୁତ ॥
 ଏମନ୍ତ ଭାବେ ପଞ୍ଚସସ୍ତ୍ର ଛନ୍ତି । ନିରାକାରରେ ଶୁଣି ସେ ହୁଅନ୍ତି ॥
 ଏଣୁ ମୁଁ ତୋତେ ବାହୁଣ କହଇ । ମୁଦ ଅଙ୍ଗନଙ୍କି ଥବୁ ଲୁଚଇ ॥

x

, x

x

x .

□ □ □

ଜେର ଦାଫ

ବାରମାସୀ କୋଇଲି

ଆରେ ବାବୁ ଗୁପ୍ତଧାରୀ, କି ଦଣ୍ଡ ହେଲା ତୋହରି ।
 କାନ୍ଦି କହିଗଲା ଗୋଲନ୍ତି କୈକେଇ
 ଅରଜିବ କେଉଁ ଶିଖି ଲେ । କୋଇଲି ଶୁଣ ଲେ । ୧ ।
 ଏହି ମଗୁଣିର ମାସ, କାକର ପଡ଼େ ବିଶେଷ ।
 ଶୀତଳ ପବନ ବହେ ଘନଘନ
 ମୋ ପୁତ୍ର କରିବ କିସ ଲେ । କୋଇଲି ଶୁଣ ଲେ । ୨ ।

ପୁଷ୍ପ ମାସେ ବଡ଼ ଶୀତ କଷ୍ଟ ଦିଏ ଅପ୍ରମିତ ।

ବିନା ବସନରେ ବୃକ୍ଷ ବକଳରେ
କି ଦୁଃଖ ନ ହେବ ଜାତ ଲେ । କୋଇଲି ଶୁଣ ଲେ । ୩ ।

ମାଘରେ ତହିଁ ଅଧିକ ଗରିବ ଦୁଃଖଦାୟକ ।

ଅମୂଲ୍ୟ ସୁପାତି ତେଜ ରଘୁପତି
ବୁଲିକ କାନନଯାକ ଲେ । କୋଇଲି ଶୁଣ ଲେ । ୪ ।

ଫାଲ୍‌ଗୁଣେ ଫାଲ୍‌ଗୁଣେରେ ମାତିଛନ୍ତି ଘରେ ଘରେ ।

ମୋ ଅନ୍ଧୁଣୀଧନ ମୋଠୁଁ ହୋଇ ଭିନ୍ନ
ଭସାଇଲ ଶୋକମାରେ ଲେ । କୋଇଲି ଶୁଣ ଲେ । ୫ ।

ଚଇତ୍ର ମାସରେ ଖରା ମରସ କରଇ ଧରା ।

ଶରୀରରୁ ଝାଳ ବହେ ଅନର୍ଗଳ,
ପିଣ୍ଡର ହୋଇ ଘାବରା ଲେ । କୋଇଲି ଶୁଣ ଲେ । ୬ ।

ବଇଶାଖ ଖରା ଗୁଡ଼ି ବାହାରକୁ ନୋହେ ଯାଇ ।

କେଉଁ ବୃକ୍ଷମୂଳେ ଜୀବନ-ବିକଳେ
ଥୁବ ମୋଡ଼ ପୁତ୍ର ରହି ଲେ । କୋଇଲି ଶୁଣ ଲେ । ୭ ।

ଜ୍ୟେଷ୍ଠେ ମୋ ଜ୍ୟେଷ୍ଠନନ୍ଦନ ଜାନଙ୍କା ସହ ଲକ୍ଷ୍ମଣ

ନାନା ପଦ୍ମଫଳ ଖୋଜି ବୁଲୁଥିବେ,
ବିଧିର ଏ ବିଡ଼ମ୍ବନ ଲେ । କୋଇଲି ଶୁଣ ଲେ । ୮ ।

ଆଷାଢ଼ ମାସରେ ମେଘ ଗରଜଇ ହେହେ ବାସ ।

ବେଳେ ବେଳେ ଦୃଶ୍ୟ ଦୁଃଖ ଅଦୃଶ୍ୟ
ପୋତିଯାଏ ଚଉଦିଗ ଲେ । କୋଇଲି ଶୁଣ ଲେ । ୯ ।

ଦେଶ ଧାରା ଶିରାବଣ ଜଳ ପଡ଼େ ଅନୁକ୍ଷଣ ।

ଘର ଘାଟ ନାହିଁ ମୋ ଦୁଃଖୀଫଣାଳି
କି ରୂପେ କାଟିବ ଦିନ ଲେ । କୋଇଲି ଶୁଣ ଲେ । ୧୦ ।

ଭାଦ୍ରବ ହେଲେ ପ୍ରବେଶ ସୁନର୍ମଳ ଦଶଦିଶ ।

ଅତି ସୁକୁମାରୀ ଜନକକୁମାରୀ
ମନେ ଭାବୁଥିବ କିସ ଲେ । କୋଇଲି ଶୁଣ ଲେ । ୧୧ ।

ଆଶ୍ରି ନେ ଚନ୍ଦ୍ର କରଣ କରଇ ମନହରଣ ।
 କେତେମତେ କେତେ ଉତ୍ସବ କରନ୍ତା
 ଘରେ ଥିଲେ ରଘୁରାଣ ଲେ । କୋଇଲି ଶୁଣ ଲେ । ୧୨ ।
 ଏ ମହା କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ ଭଣିଲେ ଶଙ୍କର ଦାସ ।
 ସୀତା ସଙ୍ଗେ ସେନ ରଘୁକୁଳମଣି
 ଭୋଗକଲେ ବାରମାସ ଲେ । କୋଇଲି ଶୁଣ ଲେ । ୧୩ ।

□ □ □

ଦେବଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଦାସ

ବୁଦ୍ଧଶୀଳ ପ୍ରଶ୍ନ

(ରତ୍ନସ୍ୟାମଞ୍ଜରୀ : ଦ୍ଵିତୀୟ ଛାନ୍ଦ)

(ବସନ୍ତ ରାଗେଣ ଗାୟତେ । କଳଶା ବାଣୀ ।)

ଏକଦିନେ ଏକାନ୍ତ ମନ୍ଦିରେ ଜଗନ୍ନାଥ ।
 ମଣିମୟ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ବସିକିତ ।
 ବେଳ ଜାଣି ବୁଦ୍ଧ ଶୀ ରମଣୀ-ଶିଷ୍ଯମଣି ।
 ପଦ ପାଶେ ଏକଲ ପ୍ରବେଶ ଠାକୁରାଣୀ । ୧ ।
 ଶିରେ ଶିଖରରଣ ଲଗାଇ ଶୁଭ୍ରକେଶୀ ।
 ଖୋଧେ ଉଦଗଦ ବାମା ବଚନ ପ୍ରକାଶି ।
 ଶୁଣ ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର ଏକ ବଚନ ମୋହୋର ।
 ଜହ୍ନବାକୁ ଉତ୍ସେ ମନେ ବହୁତ ବିଚାର । ୨ ।
 ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁ ତ ବହୁତ ଦିନ ରଲ୍ଲ ।
 ଜହ୍ନବାକୁ ଶକ୍ୟ ଏଥୁ କାହାର ନୋହିଲ୍ଲ ।
 ମାତା ପିତା ଉତ୍ତସେନ ଉଦ୍ଧବାଦ ସେତେ ।
 ସବୁରିଙ୍କ ହୃଦେ ପ୍ରଭୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଅପ୍ରମିତେ । ୩ ।

୧—୨ :—ମଣିମୟ କଣ୍ଠସ୍ଥ ପଲଙ୍କେ—ଜ

୨—୧ :—ରାମା । (କ, ଶ, ତ)

ଶୋଳ ସପ୍ତଶଯ ଅସ୍ତ ନାୟିକା ସୁବତୀ ।
 ଅଛନ୍ତି ଅନେକ ବାମା ସୁଜାଣ ସୁମତ ।
 ସକଳ କାମିନୀଙ୍କ ବିକଳଭାବ ଦେଖି ।
 ଅଛନ୍ତି ଗୁମୁକୁ ଭୟେ ସଜ୍ଜୋତ ଉପେକ୍ଷି ।୪।
 କସ ଅର୍ଥେ ପ୍ରଭୁ ହେ ବିରସ ରୁମ୍ଭ ମନ ।
 କେନ୍ଦୁଣୀ ସୁଖକୁ ନ କର ଅବଧାନ ।
 ଦ୍ଵାରାବତୀ ଭୁବନେ କେବଣ ସୁଖ ନାହିଁ ।
 ସବସୁଖ ତେଜି ମନ ରମାଇଲ କାହିଁ ।୫।
 ହାତୀ ଛତା ପାଦାନ୍ତ ରାଉତ ରଥ ରଥୀ ।
 ସାତବଣ ଆଦି ରୁମ୍ଭ କେ କହୁ ସମ୍ପତ୍ତି ।
 ଖେଡ଼ ହୋଡ଼ ନଟ ଭାଟ ନାନାରଙ୍ଗ କେଳି ।
 ଗାବନ୍ତି ଗନ୍ଧବେ ଯେ ନାଚନ୍ତି ବିଦ୍ୟାଧରୀ ।୬।
 ଖଟଣି ସେବକ ଯେତେ ଗୁମ୍ଫରେ ଅଛନ୍ତି ।
 ଯେ ଯାହାର ବେଳକାଳେ ଆଜ୍ଞା ନ ଲାଘନ୍ତି ।
 ଯୁଥ ଯୁଥ ଅଭରଙ୍ଗୀ ପ୍ରଧାନ ନାୟିକା ।
 ନବନ ଯୌବନ ରସ ରହସ୍ୟେ ଅଧିକା ।୭।
 ନୃତ୍ୟ ଗୀତ ବାଦ୍ୟ ରସ ସଜ୍ଜେ କୁତୁହଳୀ ।
 ତୁଳସୀମୋହନୀ ଯେ ଅଟନ୍ତି ସବବାଳୀ ।
 ମୁଖ ତୋଳି ନ ଚାହିଁ ନ କହ କମ୍ପା କଥା ।
 ହାସ୍ୟ ରସ ଦେଖିଲେ ତଳକୁ ପୋତ ମଥା ।୮।
 ହୁଁ ହୁଁ କାର କରଣ ନିଶ୍ଵାସ ଉଚ୍ଚେ ଛୁଡ଼ ।
 କାହାକୁ କିଛି ନ କହ କଥା କର ଗାଡ଼ ।
 କାହାରି ନ ଘେନ ସେବା କ୍ଷଣକେ ବିରଜ ।
 ଶୟନ ବେଦନ ସୁଖ ସବୁ ଅପ୍ରସଙ୍ଗ ।୯।

୫—୨ :—କେନ୍ଦୁଣୀହ (ବ)

୬—୩ :—ଭେଟ, (ଘ) ଭଟ—

୭—୨ :—“ପ୍ରଭୁମନ ହରିବାବୁ ଯୋଗତା ଅଛନ୍ତି (ଘ, ଚ, ଜ)

୭—୪ :—ଯୌବନ ରସ ରହସ୍ୟେ (ବ, ଜ)

୯—୧ :—ଝଡ଼କାର...

ଚତୁଃସ୍ରମ ଲେପନ୍ତେ ବଦନ ମାଡ଼ି ଶୁଅ ।
 ଲେଉଟାଇ ଲେଉଟନ୍ତେ ମନ୍ଦରୁ ଗରୁ ହୁଅ ।
 ଷଣେ ଉଠ ଷଣେ ବସ ଷଣେ ହେଠମାଥ ।
 ଷଣେ ଷଣେ ବୁଝୁଥିବୁ କପାଳେ ମାର ହାତ । ୧୦ ।

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବମୁଖ ହୋଇଣ ନିଶ୍ବାସ ତୋଳି ଛୁଡ଼ ।
 କର ଶିରେ କରୁଛି ପଲଙ୍କତଳେ ପଡ଼ ।
 କି ଅର୍ଥେ ଶରୀର ଶୀତ କର ଦାମୋଦର ।
 ଦଣ୍ଡମଣ୍ଡ କର ପ୍ରଭୁ ରୋଷ ପରହର । ୧୧ ।

ଯେବେ ନ କହିବ ପ୍ରଭୁ ଏ ଯନ୍ତ୍ର ବିଚାର ।
 ମରିବୁଁ ଯକଳ ବାମା ଯତ୍ୟ ଏ ଆତ୍ମର ।
 ରୁକ୍ମଣୀ ବିନୟ-ହୋଧ ଶୁଣି ଜଗନ୍ନାଥ ।
 ଉଠି ବସି ତୋଳି ପ୍ରଭୁ କଲେ କୋଳାଗ୍ରତ । ୧୨ ।

ପ୍ରଭୁ ଠାକୁରାଣୀ ଏକ ଆସନେ ବିଜୟେ ।
 ପ୍ରବୋଧନା ବଚନ କହନ୍ତି ଦେବରାଏ ।
 ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବେନି ଚରଣକମଳେ ।
 ସର୍ବଦା ରମ୍ଭୁଇ ଦେବ ନୟନ ଭ୍ରମଳେ । ୧୩ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ରାମାୟଣମଞ୍ଜରୀ ଦ୍ଵିତୀୟ ଛନ୍ଦେ,
 ରୁକ୍ମଣୀରମଣ ଶ୍ରୀଚରଣ ବନ୍ଦେ,
 ତୃତୀୟ ଛନ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣନେ କେବଣ ବୃଷ୍ଟାନ୍ତ,
 କହବାକୁ ଆଜ୍ଞା ହେଉଁ ରୁକ୍ମଣୀ ଦେବୀର କାନ୍ତ ।

ଉଷା ଅନରୁଦ୍ଧ

(ଉଷାଭିଳାଷ : ସଷ୍ଠ ଛାନ୍ଦ)

(ଦଶ—ମଙ୍ଗଳ ଗୁଚ୍ଛଂ : ନଳିନୀଗୌଡ଼ା)

ଭାବକୁ ନିକଟ ଯେ ଜଗତଜନ ବନ୍ଧୁ
 ଆରତ ଜନର ସେ କରୁଣାମୟ ସିନ୍ଧୁ ଗୋ ।
 ତାହାଙ୍କ ଚରଣ ମନେ ଧରି ସହଚରୀ
 ଉଷା ମୁଖ ଗୁଞ୍ଜି ରସ ବଚନ ପରୁର ଗୋ ।
 ଅନାଦି ପୁରୁଷ ଯାର ଆଦି ଅନ୍ତ ନାହିଁ
 ଅବନୀ ଜନମ ହେଲେ ଶିତିଭାବ ପାଇଁ ଗୋ ।
 ମଥୁରା ନବରେ ଜାତ ବସୁଦେବ ଘରେ
 ଗୋପରେ ବଢ଼ିଲେ ଯାଇଁ କଂସରାଜା ଡରେ ଗୋ । ୪
 ପୂଜନା ଶକଟା ବସ୍ତ୍ର ବକା ଅର୍ଘ୍ୟପୁର
 ପ୍ରଳୟା ଧେନୁକା ତୃଣା କେଶୀ ମହାବୀର ଗୋ ।
 ଶଙ୍ଖଚୁଡ଼ ବେଦଗୁର ବ୍ୟୋମାୟୁର ଆମ୍ଭ
 ଲଳାମାତ୍ରେ ମାଇଲେ ଅମରପୁରବାଦୀ ଗୋ ।
 କୁବେରନନ୍ଦନେ କଲେ ଶାପରୁ ମୁକତ
 ଗିରି ତୋଳି ସୁରପତି ଗର୍ବ କଲେ ହତ ଗୋ ।
 ଶିଶୁ ବଚ୍ଛ ହରିଣ ହାରିଲ ଯାକୁ ବ୍ରହ୍ମା
 କାଳୀ ଦଳି ବୁଝାଇଲେ କାଳିନ୍ଦୀ-ମହମା ଗୋ । ୮
 ଭାବକୁ ନିକଟ ଯେ କରୁଣାମୟ ରାଣି
 ରମିଲେ ଗୋପରମଣୀ ଭାବରଙ୍ଗେ ତୋଷି ଗୋ ।
 କୁବଳୟା କର ଅଷ୍ଟମସ୍ତ ମୂଳେ କଂସ
 ଲଳାମାତ୍ରେ ମାରିଣ ରଖିଲେ ସଦୁଦ୍ଦେଶ ଗୋ ।
 ଜଗଦନ୍ଧର ରାଜାକୁ ଅଠରବେଳ ଛଣି
 କପଟେ କାଳଦମନ ନାଶି ସଦୁଦ୍ଦେଶ ଗୋ ।
 କୁଣ୍ଡଳିନୀ ପୁର ସିନ୍ଧୁ ଭିତରେ ଉଦ୍ଦମ
 ନବର ରଚିଲେ ତହିଁ ଅତି ମନୋରମ ଗୋ । ୧୨

ଖୋଲ ସସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଅସ୍ତ୍ର ଶୂର ବୃଜଜେମା
 ଅସ୍ତ୍ରପାଟକଣୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠଙ୍କର ଜେମା ଗୋ ।
 ତାହାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ମଦନ,
 ଅନୁରୁଦ୍ଧ ଦେଖିଲୁ ତୁ କାମର ନନ୍ଦନ ଗୋ ।
 ଅଗମିତ ପୁର ତାର ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଦର୍ଶନ
 ତୋହର ବେଦନା ଅର୍ଥେ କରିବ ଖମନ ଗୋ ।
 ପାରିଲେ ଆଶିମି ମନ ନ କର କାତର
 ଶୁଣିଣ ସୁନ୍ଦରୀ ବହେ ନୟନରୁ ନୀର ଗୋ । ୧୭
 ଚରଣ ଧରଇ ସଖି ! ମୁହଁ ମନ୍ଦାରୀ
 ଲଜ ଉପେକ୍ଷିଲି ମୁଁ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଜନ ଲଗି ଗୋ ।
 ବିଳମ୍ବ ନ କର ଚଳ ପଥ ହେଉ ଶୁଭ
 ଲକ୍ଷ୍ମୀପତି ମନୋରଥ କରନ୍ତୁ ସୁଲଭ ଗୋ ।
 ପରମ ମଙ୍ଗଳର ମଙ୍ଗଳ ଜଗନ୍ନାଥ
 ତାହାଙ୍କୁ ସୁମର ଚଳ ଦ୍ଵାରାବତୀ ପଥ ଗୋ ।
 ସଦାଶିବ ଶରଣ ହେଉମୁ ହୋଇ ସାହା
 ବିଳମ୍ବ ନ ହୋଇ ବେଗେ ଆଣ ପ୍ରାଣନାହା ଗୋ । ୧୮
 ଶୁଣିଣ ସାନନ୍ଦ ମନେ କୁରୁଣୁଦୁହ୍ୱତା
 କମଳ-ଦଳ-ଲେତନ ମନେ କଲ ଚିନ୍ତା ଗୋ ।
 ମଙ୍ଗଳ ସଙ୍କେତ ତାକୁ ହୋଇଲୁ ଦର୍ଶନ
 ଅନ୍ତରାକ୍ଷେ ଚଳିଗଲା ଦ୍ଵାରକାଭ୍ୟୁବନ ଗୋ ।
 ସମୁଦ୍ର ନିକଟେ ରହୁ ନ ପାରିଲ ପଣି
 ମନେ ଭାଙ୍ଗୁ , ଭେଟିଲ ନାରଦ ମହାରୁଷି ଗୋ ।
 ମୁନିଙ୍କ କାପୁ ୧ ହୋଇ ବୋଲଇ ଗୋସାଇଁ
 କେମନ୍ତେ ଦ୍ଵାରକା ମୁହଁ ପାରିବଇଁ ଯାଇ ଗୋ । ୧୯
 ସଙ୍ଗେ ପୁରୁଷ ସେ କହଲେ ମନ୍ତ୍ରସାର
 ତାହା ସେନ ପଣିଲ ସେ କୃଷ୍ଣର ନବର ଗୋ ।
 ପୁରେ ପୁରେ ଅନୁସର ଲେଡ଼ଇ ତରୁଣୀ
 ଅନୁରୁଦ୍ଧ ଉନ୍ନମତ ଉଷାଭାବ ଗୁଣି ଗୋ ।
 ରଜନୀ-ସପନ-ଧ୍ୟାନ ପଲଙ୍କରେ ବସି
 ବିଷୟ ବିଳାସ ରସେ କେବେହେଁ ନ ରସି ଗୋ ।
 ଉଠଇ ବସଇ ଉରେ ତାପଇ ତନ୍ମନ
 ଶୀତଳ ସମୀର ଇଚ୍ଛେ ମଦନ-ନନ୍ଦନ ଗୋ । ୨୦

ବିଳାସିନୀ-ବୃନ୍ଦା ବେଢ଼ି ନୃତ୍ୟଗୀତ ଗାଇ
 ବିମୁଖ କୁମରମଣି ରମଣୀ ନ ପାଇ ଗୋ ।
 କୋକିଳ ବଚନ ଶୁଣି ଚମକଇ ଦେହ
 ସପନ ଭାବଣ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ହୋଏ ମୋହ ଗୋ ।
 ଗୁପ୍ତ ବେଦନା ତାର ନ ଜାଣଇ କେହୁ
 ଚିତ୍ରଲେଖା ହରଷ, ଚକିତ ହୋଏ ଗୁହଁ ଗୋ ।
 ମନ୍ଦବଳେ ପଲଙ୍କ ସହୃଦ୍ଦ ସେନ ଶିରେ
 ଦବସ ଶେଷେଣ ମିଳେ ଶୋଣିତ ନବରେ ଗୋ । ୩୨

ଅନ୍ତଃସୁରେ ଉପାର ମେଢ଼ରେ କଲ୍ଲ ନେଇ
 ପଲଙ୍କ ତେଜଣ ରାମା ତଳେ ଅଛୁ ଶୋଇ ଗୋ ।
 ବିସ୍ମୟ ଆନନ୍ଦ ଦେଖି ମନସିନ-ସୁତ
 ପଲଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ବାର ହୋଏ ଉପଗତ ଗୋ ।
 ବିରହେ ବଧୂର ଶିଶୁ କୁରଙ୍ଗୀ-ଲେଚନା
 ଅନରୁଦ୍ଧ ସମୀପେ ବସିଲୁ ସ୍ନେହ ସେନ ଗୋ ।
 ଲଳ ଭୟ କାତର ମନରେ ହୋଏ ଜାତ
 ମଦନ ବାଧୁଲ ତାକୁ ହୋଇଲୁ ଉଦ୍ଧତ ସେ । ୩୩

ଅଧରେ ଅଧର ଦେଇ ଭାସେ ମୃଦୁବାଣୀ
 ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ ହସି କଥା କହୁଥି ମିତଣି ଗୋ ।
 ଚକିତ ରମଣୀ ଲଳେ ହେଠମାଥେ ବସି
 ରାହୁ ଭୟେ ଶଶୀ କି କଣ୍ଠେ ଗିରି ପଶି ଗୋ ।
 ଦ୍ଵାରକା-ପଦ ଚରଣେ ଦାସ ପରିଦାସ
 କହଇ ଶିଶୁଙ୍କର ଉଷା-ଅଭିଳାଷ ଗୋ । ୩୪

□ □ □

ରୁକ୍ମିଣୀବିଭା

(ସପ୍ତମ ଛାନ୍ଦ)

ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ସପତମ ଛନ୍ଦ ଗୀତ
 ବିଭାରେ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ
 ଅନେକ ନୃପତି ରୁଣୁ, ବାଦ୍ୟମାନ ବାଜେ
 ରଥୀ, ହାତୀ, ରାଜା, ମାହୁଳ, ବଳ ସାଜେ । ୧ ।
 ରତ୍ନ କଞ୍ଚୁକିତ ପାଟର ଯେ ଶାଢ଼ୀଘର
 ନାମଗରି ଟେରା ଟେକି କଲେକ ଉହାଡ଼
 ଚନ୍ଦ୍ରାକପ ଚଉପାଶେ ରୂପର ମଣ୍ଡି ଲେ
 ଅନେକ ଅଛାଡ଼ି ତୁମୁଣି ଆ କରାଇଲେ । ୨ ।
 ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ଗଢ଼ିଲେ ବେଦି ପୁଟିକ ପାବଛ
 ରୁଣୁକୋଶେ ନେଇଣ ଥୋଇଲେ ଦୟାମାଛ ।
 ସୁବର୍ଣ୍ଣ କୁମ୍ଭ ଉପରେ ଚୁଡ଼ପତ୍ର ତାଳ
 ତଥ୍ୟ ଉପରେ ଥୋଇଲେ ନେଇ ନଟୀକାଳ । ୩ ।
 ରତ୍ନସିଂହାସନ ତଥ୍ୟ ଠାବେଣ ଠାବେଣ
 ବସିଲେକ ଅନେକ ଆସିଣ ନୃପରାଣ
 ଶିଶୁପାଳ ବରବେଣ ହୋଇକରି ଆସେ
 ଶ୍ୟାମ ଯୋଡ଼ା ବର ତୋଳ ବାଜୁଅଛ ପାଶେ । ୪ ।
 ଦୁଇପାଶେ ଅଛଇ ସହସ୍ର ପାଟଛତ୍ର
 ବରବେଣେ ଆସୁଅଛ ଦମୟୋତ୍ତ-ଦୁତ
 ଜରାସନ୍ଧ ବୋଲିଲୁ ରୁକ୍ମଣ ମୁହଁ ଚାହିଁ
 ଘେନି ଆସ ବରକୁ ପାଛେଟି ବେଶ ହୋଇ । ୫ ।
 ଜଳକ ରୁକ୍ମଣ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ନିଜ ବଳ
 ବାଟୁ ବରି ଘେନିଣ ଅଇଲୁ ଶିଶୁପାଳ
 ବସିଲକ ଶିଶୁପାଳ ସଭର ମଧ୍ୟେଣ
 ଦେଖିଣ ହରଷ ହୋନ୍ତି ଦୁଃଖ ରାଜାଗଣ । ୬ ।

ଏମନ୍ତ କହୁଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଶୁଭଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗୋଲ
 ଧାରଣ ଅଛନ୍ତି ଲୋକେ କରିଣ ଚନ୍ଦ୍ରଲ,
 କେ ବୋଲନ୍ତି କେଣେ ଗଲ କେ ବୋଲନ୍ତି କାହିଁ
 ବାରତା କହନ୍ତି ଏକ ଆରେକକୁ ବୁଝି । ୭ ।
 ଗୋବିନ୍ଦେ ଅଛଲେ ବୋଲି ଶୁଣିଲେକି ଚନ୍ଦ୍ର
 ବଳବୀର୍ଯ୍ୟମାନ ଗଲ ଗର୍ଭସ୍ତ୍ରାବ ହୋଇ,
 କଣ୍ଠୀରବ ଧ୍ବଜ ଶୁଣି ଯେସନେ ହରିଣୀ
 ତେସନେକ ପରାସ୍ତେ ହୋଇଲେ ନୃପମଣି । ୮ ।
 ଶତ୍ରୁ ଗଣେ ଆବୋରିଣ ଜଗସନ୍ନ କହେ
 ତୁମ୍ଭେମାନେ ଭୟ କମ୍ପା ପାଉଛ ସଭାଏଁ,
 ବରଣ ନ ଥାଇ ଯେବେ ଅଛଲେ ଗୋପାଳ
 ଏ କଥାକୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ କାହିଁ ପାଇଁ ଭଲ । ୯ ।
 ଯେ ଯାହାର ବଳମାନ ଭୁବ ପାହୁଥିବ
 ଆମ୍ଭେମାନେ ବସିଥାଇଁ ବିଷ୍ଣୁ କରାଇବା,
 ଦୁଷ୍ଟପଣ ଆଚରିବ ଯେବେ ଚନ୍ଦ୍ରଧର
 ତେବେ ଆମ୍ଭେମାନେ କରି ପାରି ତ ସମର । ୧୦ ।
 ରୁକ୍ମଣକୁ ବୋଇଲେ ଜନ୍ମାକୁ ଘେନି ଆସ
 ବରଣ ହୋଇବ ତ ବଢ଼ିଲା ଗନ୍ଧବାସ,
 ରୁକ୍ମଣ ବୋଇଲୁ ଜନ୍ମା ଅର୍ଯ୍ୟସ୍ଥାନେ ଯିବ
 ରଥୀ, ହାତୀ, ଶତ ଶତ ତାର ସଙ୍ଗେ ଥିବ । ୧୧ ।
 ଭବାନୀଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରାଇ ବେଗେ ଆଣ
 ଦାସୀଙ୍କୁ ରାଇଣ ଆଜ୍ଞା ଦେଲକ ରୁକ୍ମଣ,
 ତତକ୍ଷଣେ ନିଜ ପରିବାସମାନେ ଗଲେ
 ରୁକ୍ମଣୀକ ଗନ୍ଧଜଳେ ସ୍ନାନ କରାଇଲେ । ୧୨ ।
 ପିନ୍ଧାଇଲେ ଅପୁଷ୍ପ ପତଳା ଝିନବାସ
 ମଞ୍ଜି କା କୁସୁମେ ଭରି ସଜାଡ଼ିଲେ କେଶ
 କପାଳେ ଚଳକ ଅଙ୍ଗେ ଚନ୍ଦନ ଲେପିଣ
 ମୁକୁତା ସୀମନ୍ତ ହେବ ତାଟଙ୍ଗ ଭୂଷଣ । ୧୩ ।
 ସୁବେଶ କରାଇ ଦାସୀ ପହଣ୍ଡ ମଣୋଇ
 ହାନ୍ଦୋଳା ଉପରେ ବିଜେ କରାଇଲେ ନେଇ
 ପାଟଛତ୍ର ବିମଳ ଆରମ୍ଭ ଫରହର
 ଦୁଇ ପାଶେ ସନାବେଶ୍ଟ ସହସ୍ରେ ଗୁମର । ୧୪ ।

ମୁଦୁସୁଲମାନେ ସଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି ଗୋଡ଼ାଜ
 ଧୂପ ଘାପ ଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ ନଇବେଦ୍ୟ ବହୁ,
 ଅନ୍ଧତ ତାମ୍ବୁଲ ଘାପ ବସାଇଣ ଆଳୀ
 ଗାବନ୍ତି ମଙ୍ଗଳ ଗୀତ ଦେଇ ଝୁଲଝୁଲି । ୧୫ ।
 ଦାଣ୍ଡ ପହରାଇଣ ଚନ୍ଦନ ଛେଡ଼ା ଦେଇ
 ରୁକ୍ମିଣୀ ଚଳିବା ପଥେ ପୁଷ୍ପ ବରଷଇ,
 ତାକୁଛନ୍ତି ପରିବାର ମଣିମା ଗୋ ମାୟେ
 ଭଗବତ ମନ୍ଦିର ଦ୍ଵାରେଣ ଯାଇ ହୋସ୍ତେ । ୧୬ ।
 ଅମ୍ବିକାପୁରକୁ ଯହୁଁ ଗଲେକ ରୁକ୍ମିଣୀ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନନ୍ଦଘୋଷ ବାହୁଲେ ତାହା ଶୁଣି,
 ଶଏପୁର ହୋଇଣ ପଡ଼ୁଛି ପଟ୍ଟିଆର
 ତହିଁ ଯାଇ ବିଜୟେ କଲେକ ଚନ୍ଦ୍ରଧର । ୧୭ ।
 ହାୟୋଲା ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ ଜେମାଦେଇ,
 ରତ୍ନମୟ କଠାଉ ଚରଣେ ଆଣି ଦେଇ,
 ଚରଣ ଧୋଇଣ ତହିଁ ଆରୋବନ ସାରି
 ପଡ଼ିବତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀମାନଙ୍କ କର ଧରି । ୧୮ ।
 ଦେଉଳ ଭିତରେ ଯାଇ ପଶିଲେ ରୁକ୍ମିଣୀ
 ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗେ ପାୟେ ପଡ଼ିଣ ସୁଦିକଲେ ପୁଣି,
 ଜୟ ଜୟ ଦେବୀ ମାଗୋ ଅନାଦ ଶକତି
 ଗିରୀ-ନନ୍ଦନା ଗଉରୀ ଭଗବତୀ । ୧୯ ।
 ଚଣ୍ଡ, ମୁଣ୍ଡ ନାଶିନୀ ମହୁଷୀ ଦର୍ପହାରୀ
 ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇବା ମୋତେ ଦେବୀ ଶାକମ୍ବରୀ,
 ତୁମେ ଦେବୀ ଅନାଦ ଅଭୟା ମହାମାୟେ
 ଶିଶୁପାଳ ମୁଖେ ମୋତେ କର ଗୋ ଅଭୟେ । ୨୦ ।
 ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେଣ ଅନେକ ସୁଦି କଲେ
 ଚନ୍ଦନ ଲେପିଣ ଗଲେ ପୁଷ୍ପମାଳା ଦେଲେ,
 ଧୂପ ଘାପ ଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ ନଇବେଦ୍ୟ ଦେଇ
 କାମନା କଲକ ବାଳୀ କୃଷ୍ଣ ପାଇବଇ । ୨୧ ।
 ଏମନ୍ତେଣ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ ମହାମାୟେ,
 ପାଇବ କୃଷ୍ଣକୁ ଏଥେ ନାହିଁ ଗୋ ସଶୟେ
 ପୁଣି ପାଦତଳେ ପଡ଼ି ଉଠିଣ ରୁକ୍ମିଣୀ
 ବାହୁଡ଼ିବା ବେଳକୁ ମଙ୍ଗଳ କଲେ ପୁଣି । ୨୨ ।

ସଖୀରେ ସଖୀରେ ବାଳୀ ପହଣ୍ଡ ମଣାଇ
 କମଳନୟନରୂପ ମନେ ଅଛୁ ଧାୟି,
 ଘନ ଘନ ଫୁଲ ତା ବାମ ବାହୁ ଆଖି
 ଦେଉଳରୁ ବାହାର ହୋଇଲେ ତୁମ୍ଭ ମୁଖୀ । ୧୩ ।
 କୃଷ୍ଣକୁ ନ ଦେଖି ତାର ଦେହେ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ
 ବଦନ ତୋଳଣ ବାଳୀ ଦେଲକ ଅନାଇ,
 ଦେଖିଲକ ଅଭିନବ ମଦନସୁନ୍ଦର
 ନୟନେ ନୟନ ଭେଟ ପଡ଼ିଲା ତାହାର । ୧୪ ।
 ଅତି ବେଗେ ରଥରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଯଦୁସାହି
 ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ କର କରେ ଧଇଲେକ ଯାଇଁ
 ଅଶ୍ରୁ ଗଜ ରହୁବର ଅଛନ୍ତି ଅପାର
 ନେଇ ବସାଇଲେ ନନ୍ଦଦୋଷର ଉପର । ୧୫ ।
 ଯେସନେକ କଣ୍ଠୀରବ ନିଅଇ ହରିଣୀ
 ତେସନେକ କରଣ ନେଲେ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି,
 ନାଗମଧୁ ଯେସନେ ଗରୁଡ଼ ନେଇ ବଳି
 ତେସନେ କରଣ ଦେନଗଲେ ବନମାଳୀ । ୧୬ ।
 ନେଲ, ନେଲ, ଗଲ, ଗଲ, ବାଜିଲକ ହେଲ
 ଧାଇଁଲେକ ରଥୀ ହାଥୀ ନୃପତି ଝଙ୍କଲ,
 ଜରାସନ୍ଧ ବଳ ଦେନ ଅଛଇ ଗୋଡ଼ାଇ
 ଆଗେ ଓଗାଲିଲେ ଆସି ରେବତୀର ସାହି । ୧୭ ।
 ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କୁ ଦେନଣ ସେ ଗଲେ ଚନ୍ଦ୍ରଧର
 ହାଥୀ ହାଥୀ ରଥେ ରଥେ ଲାଗିଲ ସମର,
 ନଗ୍ନଲେକେ ବୋଲନ୍ତି ସେ ଯହିଁକି ସ୍ଵଜନ
 ବିଧାତା କେମନ୍ତେ ଆନ କରିବ ପଟଣ । ୧୮ ।
 ବେଦର ଉପରେ ଆଉ ବସିଛ କି ପାଇଁ
 ଜଳୁଜଳୁ ମୁଖେ ଲଜ ବଳିଛି ତ ନାହିଁ,
 ବୋଲୁଛନ୍ତି ଆମ୍ଭେ ବଡ଼ରାଜା ବଳୀସ୍ଵାର
 କୋଡ଼ୁ ଦେନ ଯାଉଛନ୍ତି କନିଆ ଏହାର । ୧୯ ।

ଶରୀରଭେଦ ବର୍ଣ୍ଣନା

କହନ୍ତି ଉଦ୍ଭବକୁ ହରି		କର ଆସନ ଦୃଢ଼କରି	୧
ଶସିଲ ଅଶଷାଣ ବାଜ		ଶିଶ ନାଲରେ ଶଞ୍ଜ ନେଇଁ	୨
ଗଜାକୁ ବୁଝାଅ ଉଜାଣି		ଗଗନ ଶିଖେ ଟେକ ପାଣି	୩
ଘାଟମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧ		ଘେନି ତ୍ରିକୁଟକୁ ନିଶ୍ଚେଷ	୪
ଉକାର ମଧ୍ୟେ ରଖ ହେତୁ		ଉଡ଼ନ୍ତା ପକ୍ଷୀକୁ ଧର ତୁ	୫
ଚନ୍ଦ୍ର ପବନ ମହାବଳୀ		ଚିତା ଚନ୍ଦ୍ରରେ ରଖ ତୋଳ	୬
ଛଡ଼ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ କର ଏକ		ଛନ୍ଦ୍ରକୁ ନବ ଦ୍ଵାରପାକ	୭
ଜୀବକୁ ପରମେ ପୁରାଇ		ଜଗ ବସିବୁ ଜ୍ୟୋତି ଗୁହଁ	୮
ଝର ପଶୁମେ କର ଠଣା		ଝଗଡ଼ା ପରଇ ତୋ ସିନା	୯
ନାଦବନ୍ଧୁକୁ ମିଶାଇବୁ		ନାସା ଅଗ୍ରକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବୁ	୧୦
ଟେକ ତୁ ହେତୁକୁ ଉପରେ		ଟଳିବ ନାହିଁ ନବଦ୍ଵାରେ	୧୧
ଠାବ ତୁ କଲେ ଅନାହତେ		ଠାବେ ଦେଖିବୁ ବାର ମୋତେ	୧୨
ଡମ୍ବରୁ ଗୋଳ ଫିଟାଇବୁ		ଡୋଳାପିତୁଳାକୁ ଦେଖିବୁ	୧୩
ଡାକ୍ତାଣି ଫିଟିଲେ ତୋହର		ଡାଲେ ଦେଖିବୁ ମୋ ଶରୀର	୧୪
ଅଣ ଅକ୍ଷରେ କର ଲୟୀ		ଅଦୃଶ୍ୟ ଭବ ମୁଁ ଅଟଇ	୧୫
ତିନିଜ୍ଞ ଏକ କରି ଅନା		ତେବେ ଦେଖିବୁ ମୋ ଭବନା	୧୬
ଥଏ ତୁ କଲେ ଥକା ମନ		ଥାନେ ଦେଖିବୁ ଭଗବାନ	୧୭
ଦଥ ତୁ ହେତୁ ବୁଦ୍ଧି ତୋର		ଦେଖିବୁ ସାକ୍ଷାତେ ଉତ୍ତର	୧୮
ଧାନ ଧାରଣା ତୁ ଉପେଖ		ଧାନ ନିଶ୍ଚଳେ ମନ ରଖ	୧୯
ନିଶ୍ଚଳ ହେଲେ ତୋର ଧ୍ୟାନ		ନିରଂଜନକୁ ଦରଶନ	୨୦
ପୁରକ କୁମ୍ଭକ ସାଧନ		ପୁଣି ରହିଛି ତୋର ମନ	୨୧
ଫୁଟାଅ ପୋଲି ତମ୍ବୁରେ		ଫେରୁ ନ ଫେରୁ ମୁଞ୍ଚ ମରେ	୨୨
ବୁଦ୍ଧ ମୁଁ ନିଶ୍ଚେ ଅବତାର		ବସିଛି ତିନିରୂପ ମୋର	୨୩
ଭବ ତୁ ହଂସ ମନ୍ଥ ଧର		ଭ୍ରୁସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟେ ହେତୁକର	୨୪
ମୁଣାଳ ପୁତ୍ର ମାର୍ଗ ଜ୍ୟୋତି		ମହାଶୂନ୍ୟରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି	୨୫
ଜମୁତଜଣା କଲେବର		ଯୋଗେ ଦେଖିବୁ ମୋ ଶରୀର	୨୬

ଗୁଣବଲେଚନ ସୁନ୍ଦର		ରଜା ଅଧର ଚନ୍ଦ୍ରଧର	୧୭
ଲଳିତ ଶଙ୍ଖ ଚନ୍ଦ୍ର ଗଦା		ଚତୁର ଭୁଜେ ଶୋହେ ସଦା	୧୮
ବଜ୍ରଜୟନ୍ତୀ ମାଳା ଗଲେ		ବନ୍ଧୁସ୍ଥଳରେ ସଦା ଲେଲେ	୧୯
ଶ୍ରୀବତ୍ସ-ଚନ୍ଦ୍ର ପୀତବାସ		ସହଜେ ଗୋପାଳ ମୋ ବେଶ	୨୦
ସେ ରୂପ ନୟନେ ଦେଖିବୁ		ସକଳ ପାପୁ ନିନ୍ଦୁରୁ	୨୧
ସବ ମଣିବୁ ମୋହମୟ		ସକଳ ମୋହର ପରାୟ	୨୨
ହରିର ବଚନେ ଉତ୍ତର		ହୋଇଲେ ଶତେକ ପ୍ରଳୟ	୨୩
ଛନ୍ଦନେ କହଇ ଦ୍ଵାରକା		ତୁଟୁ ମୋ ବିଷୟାର ଦକା	୨୪

□ □ □

ପାନକୃଷ୍ଣ ଦାସ

ଉତ୍ତର-ଗୋପୀ ସମ୍ଭାଦ

(ରସକଲ୍ଲୋଳ : ଦ୍ଵାତ୍ରିଂଶ ଛାନ୍ଦ)

(ରାଗ—ଚନ୍ଦ୍ରାବେଶାଷ୍ଟ)

କୃଷ୍ଣ-ଦୂତକୁ ବସାଇ ପାଶେ । କହୁକେ ପରୁରନ୍ତି ତୋଷେ ।
 କୃଷ୍ଣ କାମପାଳ ସମସ୍ତ କୁଶଳ କହ କହ ଆମ୍ଭକୁ ହରଷେ ହେ । ଉତ୍ତର । ୧ ।
 କହ କପଟୀ ଅନ୍ତର କଥା । କରାଇଲେ ଯେ ଏତେ ଅବସ୍ଥା ।
 କଂସ ମହାପତି ଅତି ହିଁ ଅନନ୍ଦ କରି ମରଗଲ ଦେଇ ବ୍ୟଥା ହେ । ଉତ୍ତର । ୨ ।
 କହ କୁକୁଳାଙ୍କ ସବ ଶୁଭ । କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣିମାକୁ ଯା ଦୁର୍ଭର ।
 କଂସ କଟକରେ ପ୍ରବେଶ ହେବାରେ କୃଷ୍ଣ ପାଇଛନ୍ତି ଯାହା ଲଭ ହେ । ଉତ୍ତର । ୩ ।
 କୋମଳରେ କହନ୍ତି ଉତ୍ତର । କୁଶଳର ମନ୍ଦର ମାଧବ ।
 କେବଳ ତୁମର ବିରହେ ବିଧୁର ଭାବ କଥା ହିଁ ତାଙ୍କୁ ଅଭାବ ଗୋ । ସୁନ୍ଦର । ୪ ।
 କରି ଜପାମାଳୀ ତୁମ୍ଭ ଗୁଣ । କରିଅଛନ୍ତି ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଶୀତ ।
 କହଲେ ପରତେ ନୟିବ ସେ ଯେତେ ପାଉଅଛନ୍ତି ମହା କଷଣ ଗୋ । ସୁନ୍ଦର । ୫ ।
 କାମକାଣ୍ଡକୁ ହେବାରୁ ଲାଖ । କଲେ ଅନ୍ତର ବିଷୟ ସୁଖ ।
 କହଲେ ତ ରୋମ ହେଉଛି ଉଦ୍‌ଗମ ପ୍ରୀତିକଲେ ହୁଏ ଏତେ ଦୁଃଖ ଗୋ । ସୁନ୍ଦର । ୬ ।

କର୍ଣ୍ଣେ ଉଦ୍ଧବ ବଚନ ଶୁଣି । ହୋଧ କରି ବରଜରମଣୀ ।
 କହୁଲେ ସେବକବସ୍ତ୍ରକୁ ଲୋକ ଲୋକ ମଧ୍ୟେ ତାକୁ ସିନା ଗଣି ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୭ ।
 କେତେ ବସନ୍ତରୁ ନ ରଖିଲେ । କେତେ କେତେ ପୁଣି ସେ ନ ଦେଲେ ।
 କର୍ମ ଅବଳକୁ କୁରୁଜା ଫଳକୁ କଂସ ନୃପତି ବଳକୁ ଗଲେ ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୮ ।
 କଂସ ପାଇଲ ଦୀର୍ଘ ଶୟନ । କର୍ମ ନକଲେ ପଦ୍ମନୟନ ।
 କହୁଥିବା କଥା କରିବା ଅନ୍ୟଥା ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଏ ନୋହେ ଅୟନ ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୯ ।
 କରୁ ଲୋକ ଆନ୍ତେ ଗୋପନାଶ । କଲେ ସେହି ସିନା ଏତେ ସରି ।
 କେବେହେଁ ବିନାଶ ନ କରି ସେ ବିଷବୃକ୍ଷ କରେ ଲଗାଇ କରି ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୧୦ ।
 କୃଷ୍ଣ ନ ଜାଣନ୍ତି କରୁ ନନ୍ଦ । କଲେ ଆତ୍ମଠାରେ ତ ଅନନ୍ଦ ।
 କୁଳରୁ ଛଡ଼ାଇ ଦୁଃଖରେ ବୁଡ଼ାଇ ଏଥୁ ପାଇଲେ କରୁ କରୁ ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୧୧ ।
 କୃପାସିନ୍ଧୁ ନାମ ବହୁ କରି । କାଦୀଦାସୀଙ୍କି କୃପା ନ କରି ।
 କୁମ୍ଭସ-ମାର୍ଗଠାରେ ଆତ୍ମ ପ୍ରାଣ ଦେଇ ରହୁଲେ ମଥୁରାପୁରୀ ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୧୨ ।
 କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଲେ ଯେଉଁ ପୁରୁଷ । କାର୍ଯ୍ୟମଙ୍ଗଳି କରନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ।
 କେବେହେଁ ଶରୀର ନୟିବ ପାୟସ ବୋଲିଦେଲେ ସେ ସାକ୍ଷାତେ ବିଷ ହେ । ଉଦ୍ଧବ ॥
 କୋମଳରେ ସେ କହୁଲେ ଯେତେ । କେତେବେଳେ ନ ଯିବ ପରତେ ।
 କାଳେ ମନୋଭବ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରି ଭୁଲିବ ଅନବରତେ ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୧୪ ।
 କରାଇଲେ ଯେତେ କରି ଆଶା । କଲୁ ସେହି ପ୍ରକାରେ ଭରସା ।
 କହୁ ହିଁ ନୋହୁଲୁ କେବଳ ହେ'ଜାଲ ଯେହ୍ନେ ଶରଦେ ଗୁଡ଼ନ ଦଶା ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୧୫ ।
 କଥା ଅମୃତଠାରୁ ମଧୁର । କର୍ପୁରରୁ ଅତି ଶୀତକର ।
 କରୁଣା କପଟ କର୍କଶର କୁଟ ତାଙ୍କ ଦୃଢ଼ଯୁକ୍ତ ନମସ୍କାର ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୧୬ ।
 କୁଳ କରରେ ଭଜିଲୁ ଦିନୁ । କର୍ମ ରମ୍ଭିଲୁ କି ଆତ୍ମ ତନୁ ।
 କୁଟିଳ ବଚନ ପ୍ରାୟେ ସେ ମୋହନ ଏତେବେଳେ ଯାଉନାହିଁ ମନୁ ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୧୭ ।
 କି କରନ୍ତି ବଡ଼ ପ୍ରଭୁମାନେ । କିଛି ବସୁରନ୍ତି ନାହିଁ ମନେ ।
 କଲେ ଅବେଶର କି ବୋଲିବେ ନର ନନ୍ଦବନ୍ଧୁ ବିଚକ୍ଷମାନେ ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୧୮ ।
 କଏବାର କଲ ପ୍ରାୟେ ବନ୍ଦୀ । କେତେ କହୁ ପାରନ୍ତି ସେ ଛନ୍ଦ ।
 କରୁ ନାଶ ଦେହ ନୋହୁବ ଅଦେହ ମୋହ ଅମୋହ ପାଶରେ ବନ୍ଦୀ ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୧୯ ।
 କାନନରୁ ଶର ଧରି ଆଣି । କହୁ ଅନେକ ଯତନେ ବାଣୀ ।
 କି କି ହୋଇଗଲେ ନ ଆସଇ ରଲେ ସେହି ପ୍ରକାରେ ମୁରଲୀପାଣି ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୨୦ ।
 କାଳି ତୋକଳକୁ ପ୍ରତିପାଳି । କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ କି କହୁ ଭୁଲି ।
 କୁମ୍ଭସକୁ ଅଳି କଲ ପ୍ରାୟେ କେଲି ଗୋପବାଳୀଙ୍କି ଶ୍ରୀ ବନମାଳୀ ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୨୧ ।
 କହୁବାକୁ ଅଛି କିଛି ନାହିଁ । କୁଜସିଂ ଅଛି ସବୁ କହୁ ।
 କୁଜର୍ମ କରିବା କେତେ ତାକୁ ଅବା କହୁବାକୁ ଡ଼ହୁ ଆନ ନାହିଁ ହେ । ଉଦ୍ଧବ । ୨୨ ।

କଳଧଉଳ କୁଟିଳ ହେଲେ । କରୁଠାରେ ନ ଦିକାଇ ଭଲେ ।
 କି କହୁଛୁ ଆମ୍ଭେ କି ନ ଜାଣି ତୁମ୍ଭେ ସବୁ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରଭୁକୁ ଥିଲୁ ହେ । ଉତ୍ତର । ୧୩
 କୃତ୍ତିବାସ ହେଲେ ଦିଗବାସ । କେହି କରିବ କି ଉପହାସ ।
 କମଳନୟନ କୁଣ୍ଡଳୀ ଶୟନ କଲେ ସମସ୍ତେ ତାହାଙ୍କ ଦାସ ହେ । ଉତ୍ତର । ୧୪
 କରୁଁ ଯାନ ନ ମିଳେ ଶିବକୁ । କରୁଁ ଭୂଷଣ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ତାଙ୍କୁ ।
 କଣ୍ଠେ ଅସ୍ତିମାଳ ପକାଇ ସେ ଭୋଜ ହୋଇ ଆଶେହୁଳି ବୃଷଭକୁ ହେ । ଉତ୍ତର । ୧୫
 କହୁବ ଅବା ତୁମ୍ଭେ ଆଶାସ୍ତ । କଲେ ସେ ତୁମ୍ଭକୁ ଏଡ଼େ କରି ।
 କାଶେ କୋଳେ ଧରି ନାନା ସେବା କରି ତାହାଙ୍କର ଆମ୍ଭେ ପରିଚର ହେ । ଉତ୍ତର ॥
 କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗେ କହୁଲୁ ଏହା । କରନ୍ତୁ ସେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା ।
 କୁମ୍ଭକାର ଉହା ପ୍ରାୟେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧା ହା କଲେ କୁରୁଜାଙ୍କ କାମଦୁହା ହେ । ଉତ୍ତର । ୧୬
 କୁଳଶୀଳ ଲଜ ଭୟ ଗୁଡ଼ି । କରତବ ପାରଦରେ ଜଡ଼ି ।
 କୃପଣକୁ ଲେଖା ପ୍ରାୟେ ତାଙ୍କୁ ଲଭି ଆଶା-ଧନଲେ ମରୁଛୁ ପୋଡ଼ି ହେ । ଉତ୍ତର । ୧୭
 କପିଳ କୋପେ ସଗର ପୋଷ୍ଠେ । କରୁଥିଲେ ଯେଉଁ ରୂପେ କାୟେ ।
 କାଳେ ସେହୁରୂପେ ହେଲୁଁ କାମ କୋପେ ତୁମ୍ଭେ ହୁଅ ଭଗୀରଥ ପ୍ରାୟେ ହେ । ଉତ୍ତର ॥
 କୃଷ୍ଣ-ଗଙ୍ଗା ଆଣି ବେଗେ ଦଥ । କାର୍ତ୍ତି ସମସ୍ତ ଲୋକରେ ପାଥ ।
 କରୁଛୁ ବିନତି ଗୋକୁଳ ଯୁବତୀ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅ ହେ । ଉତ୍ତର । ୧୮
 କରେ ବହୁ ଯାହାକୁ ବବେକ । କହୁବାର ତାହାକୁ ଅଧିକ ।
 କି ନ ଜାଣି ତୁମ୍ଭେ କି କହୁଛୁ ଆମ୍ଭେ ପର ଉପକାଶ କଡ଼ଲୋକ ହେ । ଉତ୍ତର । ୧୯
 କୃଷ୍ଣେ ଅଛୁ ତୁମ୍ଭର ଭକତି । କରୁଁ ପ୍ରକାରେ ନ ଜାଣି ନାହିଁ ?
 କଲେ ଧର୍ମ କର୍ମ ଲଭି ସ୍ୱର୍ଗାଶ୍ରମ ଶୁଦ୍ଧ କହୁଅଛୁ ଏହିମତି ହେ । ଉତ୍ତର । ୨୦
 କହୁବାକୁ ଏତେକ ତୁମ୍ଭକୁ । କୃପା କରିବ ବାରେ ଆମ୍ଭକୁ ।
 କୃଷ୍ଣ ସତ୍ୟବାଦୀ ହେଲେ ସତ୍ୟବାଦୀ ହୋଇ ନାଶିଲେ ଆମ୍ଭ ଦମ୍ଭକୁ ହେ । ଉତ୍ତର । ୨୧
 କୃଷ୍ଣଦାସ ଏହି ଦେନି କରି । କୃଷ୍ଣ ପାଇଁ ମରୁଅଛୁ ଝୁରି ।
 କେତେବେଳେ ଆଶା କରାଇ ନିରାଶ ନ କରିବ ଧର୍ମକୁ ବଢ଼ିବ ହେ । ସୁଜନେ । ୨୨

□ □ □

ଭୂପତି ପଣ୍ଡିତ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଚରଣଚନ୍ଦ୍ର ଦର୍ଶନେ

(ପ୍ରେମ-ପଞ୍ଚାମୃତ : ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ)

ଜ୍ଞାନ ବୋଲନ୍ତି ମନ ଶୁଣ		ରାଜାକୁ କହେ ତପୋଧନ	
ପୁଚିଲେ ଶୁଣ ମହାଭୂପ		ଶ୍ରୀ ଗୋପୀ ଗୋବନ୍ଦ ସ୍ଵରୂପ	
ପରମ ଆତ୍ମା ଭଗବାନ		ରାଧିକା ଜୀବଆତ୍ମା ଜାଣ	
ରାଧିକା ଅଂଶେ ଯେତେ ଗୋପୀ		ସେ କୃଷ୍ଣ ଜୀବନ ସ୍ଵରୂପୀ	
ପରମେ ମିଶିପାରେ ଜୀବ		ଆନକୁ ଅଟେ ଅସମ୍ଭବ	
ଜୀବ ପରମ ଏକ ଜାଣ		ଭୋଗ ସମୋଗ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ	
ଯେସନେ ଗଳ ବେନିପାଳ		ଏକ ସେ ନୁହଇ ମୁଗଳ	
ଦ୍ଵିଅର୍ଦ୍ଧେ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ		ଏଣୁ ସେ ଏକ ଅଟେ ଦୁଇ	
ଯେ ଭଜେ ଗୋପୀ ଅଙ୍ଗେ ମିଶି		ସେ ପାରେ କୃଷ୍ଣ ଅଙ୍ଗେ ପଶି	
ବେଦ ଯେ ବଢ଼ୁଛୁ ପ୍ରକାଶି		ବ୍ରହ୍ମ ରହୁଛି ବେଦେ ମିଶି	
ବେଦର ଆତ୍ମା ଭଗବାନ		ବେଦ ତା ଶରୀର ପ୍ରମାଣ	
ଦେହରେ ଯେହ୍ନେ ଆତ୍ମା ଥାଇ		ଦେହ ତାହାରେ ନ ମିଶଇ	
ଏରୂପେ ବେଦେ ବ୍ରହ୍ମ ପୁର		ବେଦ ନ ଜାଣେ ନିର୍ଣ୍ଣେକର	
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଦମୟ ବ୍ରହ୍ମ		ବେଦ ନ ଜାଣେ ତାର ମର୍ମ	
ଏରୂପେ ବ୍ରହ୍ମ ବେଦାନ୍ତର		ଦେହରେ ଆତ୍ମା ଯେ ପ୍ରକାର	
ଯେ ବେଦ-ଅଂଶୀ କନ୍ୟାଗଣ		କୃଷ୍ଣର ଦେହ ବୋଲି ଜାଣ	
ଏ ନିତ୍ୟରୂପୀ କର ଚିହ୍ନି		ବେଦାନ୍ତେ-ମତ-ତତ୍ତ୍ଵ-ଜ୍ଞାନ	
କୃଷ୍ଣର ଦେହେ ମିଶିଥାନ୍ତି		ଆତ୍ମାରେ ପଶି ନ ପାରନ୍ତି	
ଯେ ଦେବଅଂଶୀ କନ୍ୟାଗଣ		କୃଷ୍ଣର ବନିତା ବିଧାନ	
ନିଜ ଭାରିଯା ପାଟବଂଶୀ		ଜାନୁରେ ଥାନ୍ତି କୋଳେ ବସି	
ହୃଦେ ଜଡ଼ିତ ରତିସ୍ନେହେ		କେବଳ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେହେ	
ଅଙ୍ଗେ ଯେ ଅଙ୍ଗ ନୋହେ ଲୀନ		ଏଣୁ ଏ ବନିତା ବିଧାନ	
ଯେ କନ୍ୟାଗଣ ମୁନିଅଂଶୀ		କୃଷ୍ଣର ଦେହଲଗା ଦାସୀ	
ନିଜ ଭାରିଯା ସମୟର		ତାହାଙ୍କ ଭୂଲେ ପ୍ରୀତି କରି	

କୃଷ୍ଣ କରନ୍ତି ସ୍ନେହ ଅତି		ସେ ଦାସୀ ଭାବ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି	
କୃଷ୍ଣ ଆସନେ କୃଷ୍ଣ ଶେଯେ		ଭରସି ନ ପାରନ୍ତି ଏ ଯେ	
ଜଣାନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ		ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ଉଠି ହୋଇ	
ଆଦାଶ ପୁଷ୍ପ ନ ଦିଅନ୍ତି		ମୁକତ ମୁଖେ ନ ହସନ୍ତି	•
ମିଳନ୍ତି ଶୟନ ଭବନେ		ବସନ୍ତି ଚରଣସେବନେ	
କୃଷ୍ଣ ଡାହାଣୁ ବଳେ ନେଇ		ପଲ୍ୟଙ୍କେ ସଙ୍ଗତେ ଶୁଆଇ	
କରନ୍ତି ସେ ଅଧରୁ ପାନ		ଯେ ଲାଳା ଶଙ୍ଖାରବଧାନ	
ଏ ରୂପେ ଗୁଣ କନ୍ୟାଙ୍କର		ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଲବନତାକୁର	
କେବଳ କୃଷ୍ଣ ଆତ୍ମା ଗୋପୀ		ବେଦକନ୍ୟାଏ ଦେହରୂପୀ	
ଦେବକୁମାରୀ ପାଟଙ୍ଗୀ		ନିଜ ସେବକା ମୁନିବଂଶୀ	
କୃଷ୍ଣର ପୁରସିକପଣେ		ସର୍ବେ ସୋହାଗୀ ମନେ ମନେ	
ଏହାଙ୍କ ଭାବ ଜାଣିବାରେ		କୃଷ୍ଣ ବରୁଣିଲେ ମନରେ	
କରୁଣା ରସ ଆସ୍ବାଦନ		କରିବା ହୋଇ ଅନୁର୍ଦ୍ଧାନ	
ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଲେ ଶ୍ରୀହରି		ଏକ ଗୋପୀକ ସଙ୍ଗ କରି	
ସକଳେ କେହି ନ ଜାଣିଲେ		କୃଷ୍ଣର ନିଜ ମାୟାବଳେ	
କାଳିନ୍ଦୀ କାଳିଆ ତମାଳ		ଚନ୍ଦ୍ର ଆଛାଦି ମେଘମାଳ	
କୁହୁତ କଳା କେଶଭର		ଗଉର ଅଙ୍ଗେ ନୀଳାମ୍ବର	
କହୁଣ୍ଡା ଚିତା ପୟୋଧରେ		ଅଞ୍ଜନ ପଞ୍ଜନ ନେତ୍ରରେ	
କୁସୁମେ ଆଛାଦି ଭ୍ରମର		ବୃକ୍ଷଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ଅବନର	
ଭସ୍ମାଳୁ ସ୍ଵଭାବ ଯୁବକ		ଘନ ଅନ୍ଧାର ବନରାଜ	
ଦଣ୍ଡେକ ପରିହାସ ବୋଲି		ମଣିଲେ ସକଳ ଗୁଆଳୀ	
ପୁଣି ହିଁ ଦଡ଼ିକ ଅନ୍ତରେ		ଖୋଜିଲେ ଗୋପୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ	
ରାଧିକା ସର୍ବ ଗୋପୀଗଣେ		ଆପେ ଶୋଧିଲେ ଜଣେ ଜଣେ	
ଦେଖିଲେ ବୃନ୍ଦାବତୀ ନାହିଁ		ସତେହେଁ ନେଲା ଗୋ କହ୍ନାଇ	
ଜାଣିଲେ ନିଶ୍ଚେ ଗଲା ଛାଡ଼ି		ପର୍ବତ ପଡ଼ିଲା କି ମାଡ଼ି	
ତରେ କମିନ୍ତି ଅରହର		ତୁଣ୍ଡରୁ ନ ଫୁରେ ଉଦ୍ଭର	
ରୂପ ଯୌବନ ଗୁଣ ସର୍ବ		ଭଜିଲା ପୃଥ୍ବୀଗିନୀ ଗର୍ବ	
ଏକ ଆରକେ ମୁଖ ଗୁହଁ		ଚିତୁକେ ଅଙ୍ଗୁଳି ଲଗାଇ	
ଚିତ୍ରପିତୁଳାର ସଦୃଶ		ନୟନ କଲେ ଅନିମିତ୍ତ	•
ବେଶ ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାର		ମଣିଲେ ତପତ ଅଙ୍ଗାର	
ସୁଖଦ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯେତେ ଥିଲା		ଦୁଃସହ ଦୁଃଖେ ହୋଇଲା	
ସର୍ବସମ୍ପତ୍ତି ବାକ୍ୟ ଠିକ		ବୋଇଲେ ଯୁବାକ୍ଷୁଧ ଧିକ	

ଯେବେ ଗୋ ହୋଇଥାନ୍ତୁ ବୃକ୍ଷା	କେ ତାକୁ କରନ୍ତା ଶରଧା	॥
ସେ ବା ଆମ୍ଭକୁ କାହିଁପାଇଁ	ତା'କନ୍ତା ବେଶ୍‌ସ୍ତନ ଦେଇ	॥
ବୃକ୍ଷା ଗୋପୀଏ ଗୋପପୁରେ	ସୁଖେ ଗୋ ଶୋଇଥିବେ ଘରେ	॥
ଏ ତାକୁ କେଉଁ ପ୍ରୟୋଜନେ	ରାତ୍ରେ ତା'କବ ଘୋରବନେ	॥
ଆମ୍ଭେ ବହୁକୁ ଯତ୍ନବନ	କେ ଆନ ହେବ ସ୍ଥାନମାନ	॥
ଆମ୍ଭ ବହୁଥା ଆମ୍ଭ ଶୟ	କନକ-ଚମ୍ପା ପ୍ରାୟ ବୟ	॥
ଏ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରକଟ	ଏଥକୁ ସିନା ତାର ହଟ	॥
ସୁରଙ୍ଗ ଅଧର ଆମ୍ଭର	ବାବୁ ଅଜିଲ୍ଲା ଧନ ତାର	॥
ଦୁର୍ଗଳ ମଣ୍ଡା ଅତି ଶୀଘ୍ର	ଏହାର ଦୋଷ ଗୋ ନ ଘେନ	॥
ଢରଇ କୃଷ୍ଣ ଭେଟିବାରେ	ତେଣୁ ଲୁଚଇ ଏ ଅମ୍ଭରେ	॥
ବଇଶି ବୟଳ ନିତମ୍ବ	ପଛକୁ ଉଦ୍‌ବିତ ଆରମ୍ଭ	॥
ଏଣୁ ଏ ପଛକୁହା ଲୋକ	ଖରୁଆ ଅତି ଅବବେକ	॥
ଗୁପ୍ତତେ ଯେ ଅମୃତ ଥିଲ	ବ୍ୟକ୍ତିତ ଏହି ସିନା କଲ	॥
ଭୋଗ ସଂଯୋଗ ବେଳ କାଳ	ସବୁ କହୁଲେ ଏ ସୁଗଳ	॥
ପଛେ ବଢ଼ିଲେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟେ	ସମ୍ମିଶ୍ରଣ ହେବେ କେଉଁ ଲାଜେ	॥
ଧର୍ମ ମୋ ଯେବେ ସତ ହେବ	ଏଟି ପାଇବେ ପରାଉବ	॥
କନକ ରତ୍ନା ବିପଦତ	ସୁନ୍ଦର ଜାଣି ସୁବଳିତ	॥
ବହୁବା ଶ୍ରମଟି ଆମ୍ଭର	ଏ ଦୁହେଁ ସଂଜାଜ ତାହାର	॥
ବଳନ ବାହୁ ସୁବଳିତ	କର କୋକନଦ ନିନ୍ଦିତ	॥
ଏ ଯେ ଆମ୍ଭର ବେନିଭୁଜ	ଏହାଙ୍କ ମୁଖେ ନାହିଁ ଲଜ	॥
ତାହାକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି	ଭିତ୍ତିନ୍ତ ଦୁଦ ମଧ୍ୟେ ଧରି	॥
ଅତି ଆପତ ଏ ତାହାର	ସଂସ୍ପ ନାଶିଲ ଆମ୍ଭର	॥
ଏବେ କି ହେବ ତାହା ଚନ୍ଦ୍ର	ଭୋଜନ ଅନ୍ତେ ସୁଛୁ ଜାତି	॥
କନକ ଆମ୍ଭ ବେନିଫାଳ	ନିନ୍ଦିତ ସୁନ୍ଦର ସୁଦଳ	॥
ଏ ଯେ ଆମ୍ଭର କର୍ଣ୍ଣ ବେନି	ଆମ୍ଭେ ବୁଝିଲୁ ଏହା ଘେନି	॥
ବେଦବଚନ ଧର୍ମବାକ୍ୟ	ମଣିଲୁ ଗାଳିରୁ ଅଧିକ	॥
ଗୁରୁ ଉପଦେଶ ବଚନ	ଜାଣି ବାଜିଲ ବୁଜିବାଣ	॥
ପାଇ ମୁରଲୀ ସୁଧାରସ	ସଂସ ବସୟ କଲୁ ବସ	॥
ସମ୍ଭାର ବାକ୍ୟ ଏ ବଧୂର	ମୁରଲୀ ଶବଦ ଅଧୀର	॥
ଏ ବେନି ଶ୍ରବଣ ପ୍ରସାଦେ	ପଡ଼ିଲୁ ଏ ଘୋର ପ୍ରମାଦେ	॥
ଏ ଯେ ଆମ୍ଭର ବେନି ତୋଳ	ଖଞ୍ଜନଗଞ୍ଜନ ତଞ୍ଜଳ	॥
ତା-ସଙ୍ଗେ ପ୍ରୀତିହେତୁ ମୂଳ	ଏହାଙ୍କ ଅଜିଲ୍ଲା ଏ ଫଳ	॥

ଗୁହଁଲ ମାତ୍ରକେ ମିଶିଲେ	। ମନ ମାଣିକ୍ୟ ଭେଟ ହେଲେ	॥
ରତରତନ ଦେବ କରି	। ଅଇଲେ ସବୁନଥା ଯାଣ	॥
ଗୁହାରି କରିବୁଁ କାନ୍ଦାକୁ	। ଏ ସିନା ଭଣ୍ଡିଲେ ଅମ୍ବୁକୁ	॥
ସୁରତ ରତ୍ନ ଦେଲେ ନେଇ	। ଭେଣ୍ଡି ହୁନେହୁ ସୁନା ପାଇ	॥
ସେ ଏବେ ହୋଇଲ ପିତଳ	। ଆମ୍ବର ପରଶ ଅମ୍ବୁଲ୍ୟ	॥
ଏଡ଼େ ପଦାର୍ଥ ଏଡ଼େ ମିଛେ	। କମ୍ପା ପକାଇଲେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ	॥
ଏହାଙ୍କ ରୁଲେ ନ୍ୟାୟ କରି	। ସତକୁ ଘେନି ଯିବୁ ଧରି	॥
ନୋହଲେ କୃଷ୍ଣକୁ ଭେଟାଇ	। ଅଧିକେ ନଟ ନାହିଁ ଆଉ	॥
ଯେବେ ନ ପାରିବୁ ଭେଟାଇ	। ମନକୁ ଆଣ ଲେଉଟାଇ	॥
ମନ ଯେ ତୋହର ସଙ୍ଗତେ	। ପଡ଼ିଲ ଗୋବିନ୍ଦ ଆୟୁଷ୍ଠେ	॥
ଯେ ଯେଡ଼େ ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ	। ତା ଦୋଷ ଗୁଣ ସେ ଲଭଇ	॥

x

x

x

□ □ □

ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ

ଦଶରଥଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ

(ବୈଦେହୀଶବଳାୟ : ସପ୍ତଦଶ ଛାନ୍ଦ)

(ରାଗ—ଧନାଶ୍ରୀ)

ବସି ବଶିଷ୍ଠ ଜାବାଳ ବାମଦେବ ଜାଣ୍ୟପ ସୁମନ୍ତ ଘେନି ।
 ବୋଲେ ଦଶରଥ ମୋର ମନୋରଥ ମଣ୍ଡାକର ରାଜଧାନୀ ।
 ବରବୃନ୍ଦରେ ଇନ୍ଦ୍ର, ବସୁ ନୃପପଦେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର । ୧ ।
 ବ୍ରହ୍ମା ଧର୍ମନାରେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ କାହିଁଛୁ ଆଉ ମୋ ତନୟ ପରି ।
 ବାମେ ବାମଦେବ ଧନୁକୁ ଶୁଭିଲ ବାମେ ଭୁବୁପତି ହାରି ।
 ବସୁପତି ଯମପୁତ୍ର, ବସୁ ସେବକେ ସେବକମତ । ୨ ।
 ବୋଇଲେ ସୁମନ୍ତ ସେ ପୁଣି ଏମନ୍ତ ଶୁଣିବେଟି ପିତୃରାଣ ।
 ବଧକାରକ ଅନରଣ୍ୟ ରାଜାର ବଧରେ ହେବେ ନିୟୁଣ ।
 ବେଧାବଧାନ ପୁଣି, ବୈବସ୍ବତବଣୀ ତୋଷ ଶୁଣି । ୩ ।

ବୁଝିଲେ ଲଗ୍ନ ମନ୍ତ୍ର ହୋଇ ପୁଣିଲେ ମଙ୍ଗଳ ଦାନରେ ତହିଁ
ବୃହସ୍ପତି ଶୁଣି ଅସ୍ତ୍ରମେ ବଳସୀ ନ ପଡ଼ି ହୋଇବେ କେହି ।

ବାମଦେବ ଉତ୍ତର, ବକ୍ରା ବଶିଷ୍ଠ ହେବେ ଭବର । ୪।

ବସେ କି ପୁଛୁ ବୁଝି ଘାବେ କହଲେ ହେବେ ଦିବ୍ୟଭୂତଭୋଗୀ ।
ବଇଶ୍ରବଣକୁ ଜିଣିବେ ଧୂମ୍ରକ ମଣ୍ଡନେ ହୋଇ ଯଶଗୀ ।

ବୋଲୁଅଛୁ ଏମନ୍ତ, ବୋଧ ନରଦେବଦେବ ଚିତ୍ତ । ୫।

ବାଘା ପାଇ ମାତାମାନେ ହରଷିତା ସୀତା ତୋଷି ନୁହେଁ କହ ।
ବଧୂ ଦର୍ଶନେ ଯଥା ସିନ୍ଧୁ କଲୋଳ ଅଧିକରେ ଲୋଳ ବହୁ ।

ବେଶ ଅଭିଷେକର, ବେଳେ ଦେଖି ହେବା ସେ ପ୍ରକାର । ୬।

ବରୁରନ୍ତି ତହିଁ ରାଉତ ମାହୁନ୍ତ ରଥୀ ପଦାଦିଏ ମିଶି ।
ବସିଲେ ରାମ ସିଂହାସନେ ଦ୍ଵିଗୁଣେ ଆତ୍ମ ଗୁଣେ ଯିବେ ଦିଶି ।

ବବେକ ଏ ପ୍ରକାର, ବଡ଼ ସୁଖ ଜନ୍ମୁଛୁ ଆତ୍ମର । ୭।

ବନ୍ଦୀ କେରଳ ଇତ୍ୟାଦି ଭକ୍ତ ମେଳ ରାବ ମାଗି ନ ଜାଣିବା ।
ବ୍ରାହ୍ମକୈଳର ଆକୁଳ ଭୂଟିଲି ଇଷିତେ ଯାଜ୍ଞିକ ହେବା ।

ବନା ପୂଜା ଦେବତା, ବରୁଣଲେ ହୋଇବା ପୂଜିତା । ୮।

ବନ୍ଧିବେ ପାସିଲେ ସୁଲଭେ ଧେନୁ ଯେ ହେବେ ଆତ୍ମ ସ୍ତୀରବତୀ ।
ବାସବାଦ ଦେବେ ଆତ୍ମ ବାଦ ଏବେ ନାଶ ନୋହୁଲ ଏ ମତି ।

ବ୍ରହ୍ମା ସମୀପେ ଗଲେ, ବସୁମ ସେ କୈକେୟୀଜି କଲେ । ୯।

ବପଣୀରେ ଶୁଣି ରାମ ରାଜାବାଣୀ ବାହୁଡ଼େ ମହୁରା ଦୃଢ଼ ।

ବାରି ଭରିଅଛି ନୟନଯୁଗଳେ ଗଲେ ପ୍ରାଣ ଥିଲ ପର ।

ବୃଷ କାଟିଲି ପ୍ରାୟେ, ବପଡ଼ିତ ତା ଅଗ୍ରତେ ହୁଏ । ୧୦।

ବୋଲେ ଟେକି ଏ କି ଭରତ-ଜନନୀ କହୁଅଛି ତହିଁ ଜବ ।

ବଡ଼ ସୁଗ୍ରୀ ବୋଲଇ ରେ ଶୋଭାଜୀ ଶକ୍ତିଗଲ ତୋ ଗରବ ।

ବେର କି ହୁଏ ତୋର, ବସି ପ୍ରାୟେ ଦାରେ ମୋ ଶରୀର । ୧୧।

ବବେକା ଧାର୍ମିକ ଶୋଭାପ୍ରଣୟାରେ ସଂସାରେ ଜଣେ ନ ଗଣ ।

ବାଟୁଲି ଯାହାର ବଳରୁ ଅଧିକ କି ବଞ୍ଚିବା ଭାର ବାଣ ।

ବଦିତ ସେ ନନ୍ଦନ, ବୋଲିବୁ ବା ବୟସରେ ସାନ । ୧୨।

ବଳିଷ୍ଠ ଦାନବେ ପୁରୁଷଦେବ କହୁ ଅନୁଜ ଦେବତା ଇନ୍ଦ୍ର ।

ବୋଲଇ ସପତ୍ନୀ ଯେ ଯାହାର ପ୍ରୀତି କେହି ହୋଇନାହିଁ ସାନ୍ନ ।

ବସା କରି ନୃପତି, ବୁଝି ଥିଲେ ବୋଧୁ ଶିତିପତି । ୧୩।

ବହୁଲିତ ମତି କିତବେ ଅହଲ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟି ଲଭିଲ ପରି ।
 ବଦନ ମାଡ଼ି ଶୟନ ସଦନରେ ନୟନରେ ପୁର ବାରି ।
 ବିଜେ ନୃପ ଏ କାଳେ । ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁ ବୋଲିଣ ଡାକିଲେ । ୧୪।
 ବିଷବୈଦ୍ୟ ପଦ ନ ମାନିଲ ପ୍ରାୟେ ସ୍ଵଭାବେ ଭୋଗିନୀ ସେହି ।
 ବନ୍ଧୁ ସେନେହରେ ପତଙ୍ଗ ପ୍ରକାରେ ପାଶେ ପରବେଶ ତହିଁ ।
 ବୋଧେ ଚିତ୍ତକ ଧରି, ବିନାଦୋଷେ ପ୍ରଣୟିନୀ ଗୋରି । ୧୫।

□ □ □

ଲେକନାଥ ବିଦ୍ୟାଧର

ନାରଦ ମହର୍ଷିଙ୍କ ସମ୍ବାଦ

(ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦରୀ : ଚତୁର୍ଥ ଛାନ୍ଦ)

(ରାଗ—କେଦାର)

ଏକ ଦିନେ ନାରଦ ମହାର୍ଷି		ସେହି ନଗ୍ନେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ଆସି	୧।
ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ପୁଷ୍ପଧନୁ ରାଜା		ଗୁରୁ ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦେ କଲେ ପୂଜା	୨।
ଗଙ୍ଗା ସଲିଳେ ଚରଣ ଧୋଇଲ		ପାଦଭଦକ ଗର୍ଭକୁ ଶେଷିଲ	୩।
ରତ୍ନପଲଙ୍କେ ବସାଇ ତୁରିତେ		ବେନ କର ଯୋଡ଼ି ଉଭା ପୁରତେ	୪।
ତାର ଦୁହ୍ୱତାକୁ ଘେନି ଭୂପାଳ		ଆସି ପ୍ରଣାମ କଲ ପାଦତଳ	୫।
ମୁନି-ମୁକୁଟମଣି ଏ କନ୍ୟାକୁ		କହ ପ୍ରଦାନ କରିବ କାହାକୁ	୬।
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ନୃପବର		ଏହି ଦିନୁ ହୁଅନ୍ତି ତତପର	୭।
ଏହି ଆଗତ ମାଧବ ମାଧରେ		ଶୁକପକ୍ଷ ପଞ୍ଚମୀ ଗୁରୁବାରେ	୮।
ସ୍ଵପ୍ନମୂର କରିବ ତୋ ଆତ୍ମଜା		ଶୁଣି ଆସିବେ ଦିନପୁର ରାଜା	୯।
ମୁଁ ତ ଯାଉଛି ଆଜହ୍ନୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରୁ		ସର୍ଗଲୋକେ ଜାଣିମେ ମୋହଠାରୁ	୧୦।
ଏହା ଶୁଣି ସେ ପୁଷ୍ପଧନୁ ରାଜା		ଶିରକମଳେ ପାଦ କଲ ପୂଜା	୧୧।
କଥ କହୁବ ଗୁମୁରେ ତୁମ୍ଭର		ତୁମ୍ଭେ ଅନ୍ତରସାମୀ ଯୋଗେଶ୍ଵର	୧୨।
ଏତେ ଶୁଣି ସେ ମୁଖ୍ୟ ମୁକୁଟ		ତାକୁ ଗୁହ୍ୟ ଦେଖିଲେ ଚିତ୍ରପଟ	୧୩।
ଲେଖାହୋଇଛି ଦଶନେ ନୟନେ		ବିଷ୍ଣୁ ସଙ୍ଗେ ରଖିଲେ ସ୍ଥିରମନେ	୧୪।

ପର ଦେଖାଇବାକୁ ପଟ ଲେଖି	ନେଲେ ଅଜ୍ଞାନ-ଭୁଲାରଣି ଶିଖି	୧୯୫
ଇନ୍ଦ୍ର ସଦନେ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ	ଦେଖି ପ୍ରଣାମ କଲେ ଅମରେଶ	୧୯୬
ଭବ୍ୟ ଆସନ ଉପରେ ବସାଇ	ତାଙ୍କୁ କହନ୍ତି ହୋଇଣ ବନସୀ	୧୯୭
କାହିଁ ଥିଲ କିଏ କହୁ ବାରତ୍ତା	ଭୁତ ଭବିଷ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନଜ୍ଞତା	୧୯୮
ଦେନ ଅମର ଅଧିପ ଦଇନା	ପଟ ପ୍ରକାଶ କଲେ ମହାମୁନି	୧୯୯
ପଟେ ଦେଖି ସେ ସୁନ୍ଦର ରୂପକୁ	ସୁତ କଲେ ସହସ୍ରାକ୍ଷ ଧାତାଙ୍କୁ	୨୦୦
କ୍ଷଣେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ହୋଇଣ ସ୍ଥକିତ	ବୋଲେ ଧନ ଏ କାହାର ଯୋଷିତ	୨୦୧
ରମା ରତ ଶରୀ ରତ୍ନା ଗଭରା	କେହି ଏହା ରୂପକୁ ନୋହେ ପର	୨୦୨
ଏ କେ କହ କଲହପ୍ର ସ୍ୱ ମୁନି	ଏ କି ବସ୍ତୁ ପଦାର୍ଥବ ମୋହନ	୨୦୩
ପୁଣି ବୋଇଲେ ଏ କାହା ଦୁହଟା	ଏହା ଜନମ ଜାଣି ହେମବଟା	୨୦୪
ଜନ୍ମଭୁକେ ପତି ମନ ମୋହଲେ	ସତ୍ୟ କରାଇ ଅର୍ଦ୍ଧ ଅଙ୍ଗ ହେଲେ	୨୦୫
ଆଉ କାହାକୁ ଅବା ଦେବା ଲକ୍ଷି	ଏହା ସମ ଦେଖିନାହିଁ ମୋ ଆଖି	୨୦୬
ତାର ମନ ଜାଣି କହନ୍ତି ମୁନି	ଏ ସେ ରାଣୀ ରସବତୀ ନନ୍ଦନୀ	୨୦୭
ପିତା ନାମ ପୁଷ୍ପଧନୁ ରାଜନ	ମୁଁ ସେ ଜାଣିଲି ଏହା ବରଦାନ	୨୦୮
ଏହି ଆଗତ ମାଧବ ମାଧରେ	ଶୀତପକ୍ଷ ପଞ୍ଚମୀ ଗୁରୁବାରେ	୨୦୯
ଠନ ଭୁବନ ସକଳ ନରେଶ	ତାର ପୁରେ ହୋଇବେ ପରବେଶ	୨୧୦
ଇଚ୍ଛାବର ବରବ ରାମାବର	ଏତେ କହୁ ତଳିଲେ ମୁନିବର	୨୧୧
ଚିତ୍ରପଟକୁ ଦେନି ନିଜ କର	ଇନ୍ଦ୍ର ପାଇଲେ ବିରହ ବିକାର	୨୧୨
ଯାଇ ନନ୍ଦନବନ ଏକ ଦେଶେ	ମହାକିନୀ କୁଲେ କାମସଦ୍ରାସେ	୨୧୩
ସରସିଜ ଦଳତଲେ ଶୟନ	କରି ଚନ୍ଦ୍ର ନାଗଞ୍ଚରତନ	୨୧୪
ସ୍ୱୟମ୍ଭର ଦିନ ସିନା ତଳିବେ	ଚନ୍ଦ୍ରା କରି ରହୁଲେ ସେହଠାବେ	୨୧୫
ଏକଦିନେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ବାହନ	ବଶି ଉଭବ ଏ ହଂସରାଜନ	୨୧୬
ମାନସରୁ ଆକାଶ-ଗଙ୍ଗାକୁ	ଆସି ସେଠାରେ ଦେଖିଲ ଇନ୍ଦ୍ର	୨୧୭
କରେ ଧରଣ୍ଡ ଗୁରୁ ଚିତ୍ରପଟ	ପଦ୍ମଶୟନେ ହୁଏ ଛଟପଟ	୨୧୮
ତାହା ଦେଖି ପରୁରଲ ଜଣକୁ	ସେହି କାହିଁ ଜାଣିଲ ଚରତକୁ	୨୧୯
ମନେ ବିଚାରଇ ସାରସଭୂପ	ଦେଖି ଦେଖିବା ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱରୂପ	୨୨୦
ଏତେ ବିଚାରି ତଳିଲ ସତ୍ତରେ	ହେଲ ରସତରଙ୍ଗ କଟକରେ	୨୨୧
ପଦ୍ମପତ୍ରେ ଲୁଚଇ ଶରୀରକୁ	ସ୍ନାନକାଳେ ଦେଖିଲ ପ୍ରମଦାକୁ	୨୨୨
ମନେ ବିଚାରଇ ଶୈତଳରୁତ	ଏହା ଶରୀର ଅତି ଅଦଭୁତ	୨୨୩
ବ୍ରହ୍ମଲୋକୁ ପାତାଳ ଯାଏ ମୋର	ନାହିଁ ଦେଖିଲ ଏମନ୍ତ ସୁନ୍ଦର	୨୨୪
ନେତ୍ର କୃତାର୍ଥ କଲି ଦରଶନେ	ପୁଣି ବିଚାର ହେଉଅଛି ମନେ	୨୨୫
ଏହା ରୂପ କଲି ଯେଉଁ ବରଷି	ସେହି ସମାନେ ପତି ଥବ ରତି	୨୨୬

ସ୍ବଗଂପାତାଳେ ମୁଁ ତ ଦେଖି ନାହିଁ ।	ସେ ହିଁ ଜନମିଥୁବ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ।	୪୭।
ତାର ଦେଖିବା ବଦନମଣ୍ଡଳ ।	ପକ୍ଷୀଜନ୍ମକୁ କରିବା ସଫଳ ।	୪୮।
ଏତେ ବିଶୁଦ୍ଧ ଉଡ଼ିଲା ସଦ୍‌ରେ ।	ପରବେଶ ରତନମାଳା ପୁରେ ।	୪୯।
ଅବଜ୍ଞତ୍ରାଣ ଶୁଗ-ପଦଧର ।	କବି ଲୋକନାଥକୁ ରକ୍ଷା କର ।	୫୦।

000

ବିଶ୍ୱନାଥ ଗୁଣ୍ଡିଆ

ଲବ-କୁଣାଙ୍କ ସମାୟୋଗାନ

(ବିଚିତ୍ର ବନାୟଣ)

(ଶ୍ରୀ—ବସନ୍ତ)

ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଚରୁ ଦେବା, ରାମଚନ୍ଦ୍ରମ ହୋଇବା,
କଉଁଶିକ ମାରି ଘେନିଯିବା,
ପଥେ ଡାକି ମାରିବା, ମାଗିବ ଉଡ଼ାଇଦେବା,
ଯାଗ ରଖି ଅଭୟ କରିବା ସେ, ସସଜ୍ଜନ,
ଶୁଣି ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ମନ, ସବୁର ଅଶ୍ରୁ ପତନ,
ସ୍ତ୍ରୀରେ ଭରୁଛନ୍ତି ମନ, ଶୁଣି ତାଙ୍କ ବିଚିତ୍ର ଗାୟନ, ସେ । ୧ ।
ଭାର ଗଭୀର-ନାଶ, ଜାହାଜ ହୋଇଲେ ପାରି,
ମିଥୁନାରେ କଲେ ଧନୁଭଙ୍ଗ,
ଜାନଙ୍କା ବସି ହୋଇବା, ବାହୁଡ଼ାବଜେ କରିବା,
ପଥେ ଭେଟି ପର୍ବୁରାମ ସଙ୍ଗେ ସେ । ୨ ।
ଚୁପ୍‌କରି ତାଙ୍କ ଗର୍ବ, ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରବେଶ ସଙ୍ଗେ,
ପିତା-ସତ୍ୟ ରଖି ବନେ ଗଲେ,
କରିବା କରାଧ ନାଶ, ଭୁଲିଣ ତେର ବରଷ,
ପଞ୍ଚବଟୀରେ ଆଶ୍ରମ କଲେ ସେ । ୩ ।

ଛେଦ ଅସୁଖ ଶ୍ରବଣ, ଖର ଦୃଷଣ ମରଣ,
 ମାୟାମୁଗ ଦେଖାଇ ଶ୍ରବଣ,
 କଳକ ସୀତାହରଣ, ଜଟାମୁ ହେଲ କାରଣ,
 ପୁଣିବ ସଙ୍ଗରେ ମିତ୍ରପଣ ସେ । ୪ ।
 ପୁଣିବେ ପଶୁଷା ଦେବା, ସପତଶାଳ ଛେଦବା,
 ବାଲି ମାରି ପୁଣିବ ସ୍ଥାପିବା,
 ହନୁ ସମୁଦ୍ର ତେଜିବା, ଲଙ୍କାରେ ସୀତା ଖୋଜିବା,
 ଲଙ୍କା ପୋଡ଼ି ଅନ୍ଧସୁ ମାରିବା ସେ । ୫ ।
 ବାହୁଡ଼ି ଦେଲେ ବାରତା, ପୁଣିବ ରାମ କୁପିତା,
 ସାଗରେ ସେତୁ ବନ୍ଧନ କଲେ,
 ଗୁପ୍ତ କପି ଚାଲି ଗଲେ ସୁବଳ ଗିରି ରହୁଲେ,
 ଲଙ୍କାଗଡ଼ ବେଢ଼ଣ ଯୁଦ୍ଧିଲେ ସେ । ୬ ।
 ହୋଇଲ ଅନେକ ରଣ, ମାଇଲେ ଅସୁରଗଣ,
 ପୁତ୍ର ଭ୍ରାତ ସହୃଦେ ରାବଣ,
 ଶାଢ଼ୀ ଦେଇ ବିଶ୍ୱାସିଣ, ବାହୁଡ଼ିଣ ରାମରାଣ,
 ଅଯୋଧ୍ୟାରେ କଲେ ରାଜପଣ ସେ । ୭ ।
 ଜନମୁଖେ ଅପରାଧ, ଶୁଣି ସୀତାଙ୍କୁ ନିବାସ
 ବାଲମୀକ ଆଶ୍ରମର ପାଶ,
 ଲବଣ ଅର୍ଥେ ବିଦ୍ରୋଧ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପରବେଶ,
 ସେ ନିଶି ଜନମ ଲବ-କୁଶ ସେ । ୮ ।
 ଶୁଦ୍ର ତପାକ ମାରିବା, ଅଶ୍ୱମେଧ ତ କରିବା,
 ଆପଣା ଚରିତ ଗୁଆଇବା,
 ଲବ କୁଶ ତ ପାଇବା, ବଇଦେଘ୍ୟ ଅଣାଇବା,
 ଦେବା ପୃଥ୍ୱୀରେ ଗୋପ୍ୟ ହୋଇବା ସେ । ୯ ।
 ମହାକ କରନ୍ତେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ବୋଧଲେ ସର୍ବ ବିରୂପ,
 କାଳଦୂତେ ଆସି କଲ ଭେଦ,
 ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଅପରାଧ, କରନ୍ତେ ନକଲେ ବଧ,
 ତେଜନ୍ତେ ସେ ଗଲେ ବିଷ୍ଣୁପଦ ସେ । ୧୦ ।
 ପୁଷ୍ପ ପଣ୍ଡି ମ ଉଦ୍ଧର, ଦକ୍ଷିଣ ଦେଶ ଆବର
 ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ କଲେ ନୃପତି,
 ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଯେତେ ନର, ବୃକ୍ଷ ପାତ୍ରାଣ ଆବର,
 ବଇକୁଣ୍ଠ ନେଲେ ରଘୁପତି ସେ । ୧୧ ।

ଏମନ୍ତ ସମରଗିତ,
ସଭାଜନେ ଶୁଣିଣ ଚକିତ,
ଯା' ନାମେ ହରେ ଦୁରିତ,
ଅଭ୍ୟୁତ ଏହି ଚରିତ
ଗାନ ବିଶି ଘୋଷେ ଅବରଜ୍ଜ ସେ । ୧୨ ।

□ □ □

ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନା

ସମର ପ୍ରସ୍ତୁତି

(ସମର ତରଙ୍ଗ)

(ରାଗ—ପାହାଡ଼ିଆ କେଦାର)

ସାରା ଫଉଜ ହେଲେ ତସ୍ବାର ମୁସଦମୁସା ହେଲେ ବାହାର
ପାଗାସୁଆର କି ଜମାଦାର କି ସରଦାର ସେ ।
ସେ ଯାହା ମୁରଜମା ସମ୍ଭାର ଦୌଳତ ସେନା ହେଲେ ହାଜର
ମଜରୁ କରି ହୁକୁମା ପାଇ ଯାନ୍ତି ସନ୍ଦର ସେ ।
କେନ୍ଦୁ ଚଢ଼ୁଛୁ ତାଜି ବାଜି ଉପର ସେ,
ରଜା ଅଜା ଅଜାକୁ ଦିଶେ ସୁନ୍ଦର ସେ ।
ତାଲେକ ପୁର ବାମ ହାତରେ ଭଲ କର୍ଷିଛୁ ଦକ୍ଷିଣ କରେ
ଲଲପଗଡ଼ି ଭଲ ମାନଛୁ ଶିରକୁ ତାର ସେ । ୧ ।
କେ ଅଛୁ କଛି ବାଜିକି ଚଢ଼ି ଧରି ନେଉଛୁ ଯୋଡ଼ିକି ଯୋଡ଼ି
ଜଣାବ କଲେ ମଞ୍ଚଳି ଗୁଡ଼ି ଯିବ ସେ ଉଡ଼ି ସେ ।
କେନ୍ଦୁ ଚୁରୁକି ପିଠିରେ ବସି ତାଲ ବରଛୁ ଧରିଛୁ କର୍ଷି
କର୍ପୁରେ ନିଶ ଦେଇଛୁ ଖୋସି ଲମ୍ବିଛୁ ଦାଡ଼ି ସେ ।
କେନ୍ଦୁ ସୁଆର ହୋଇ ଅଣଆସୁଉ ସେ,
ସେତେ ସମ୍ଭାଳିଲେ ସେ ନୋହେ ଝୁକିତ ସେ ।

ଫୁଲ ଶବଦ ମୁଖ ବାହାର ବିଜୁଳି ପରି ଚରଣ ତାର
 ହୁଅନ୍ତେ ରୁଚକାର ପିଠିରେ ଠକୁଛୁ କର ଯେ । ୨ ।
 ଚାଲି ଚଳାଇ ଚାଲୁଛୁ କେନ୍ଦୁ କାହା ଟାଙ୍ଗଣ ଯାଉଛୁ ବନ୍ଦୁ
 କେ ଘୋଡ଼ୀ ଅଡ଼ି ରହନ୍ତେ ଲେଡ଼ି ଯୋଡ଼ି ଲଗାଇ ଯେ ।
 କେଉଁଠି ଚାଲେ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ରେ ସୁଆର ଖସି ପଡ଼ିବା ଡରେ
 କଣକୁ ଭିଡ଼ି ଧରି ଦୃଢ଼ରେ ସମ୍ଭାଳି ରହୁ ଯେ ।
 କାହା ଘୋଡ଼ା ଘୋଡ଼ୀକ ଦେଖି ଆଗରେ ଯେ,
 ମନ୍ଦେ ମିଶି ଆସନ୍ତେ ଅତି ବେଗରେ ଯେ ।
 ବାଗ ହାତକୁ ଅଳପ ମୋଡ଼ି ଆଡ଼େ ସଳଖେ ଲଗାନ୍ତେ ଲେଡ଼ି
 ପବନ ପରି ଗଲ ଯେ ଭିଡ଼ି ସେହି ଲଗରେ ଯେ । ୩ ।
 କାହା ହୁ ପାର ସ୍ବନେ ସଂସାର, କମି ଉଠୁଛୁ କେନ୍ଦୁ ବିସାର
 ଫରି ଛଟକେ କେ ବାଜି ଡାର ପର ଗଡ଼ରେ ଯେ ।
 ଜଳ ଭରି ପର କେ ଖର ଫେରି ପଡ଼ଇ ଅତି ପ୍ରଖର
 ବାମ ଦକ୍ଷିଣେ କରଇ ଗତି ଦୁଷ୍ଟ ମନ୍ଦରେ ଯେ ।
 କେନ୍ଦୁ ନାଟୁଆ ପରି ଦିଶେ ଗଡ଼ରେ ଯେ,
 କାହା ଚରଣ ଅସ୍ଥ ନୋହେ ଛିଡ଼ରେ ଯେ ।
 କେ ବନ୍ଦେ ଆସେ ଶ୍ରୀବାକୁ ମୋଡ଼ି ଡେଇଁଯାଉଛୁ ଯୋଡ଼ିକ ଯୋଡ଼ି
 କେ ଘୋଡ଼ ନଦୀ ନାବ ପରାସ୍ତେ ଚାଲି ଶୁଭରେ ଯେ । ୪ ।
 ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଉ ମାତଙ୍ଗକୁଳ ଚଳନ୍ତି ଧୀରେ ହୋଇ ପ୍ରବଳ
 କସେ ପ୍ରଚଳ ପବତମାଳ ମାଳ ସକୁଳ ଯେ ।
 କିବା ଧରଣୀ ତରୁଣୀ ମାଳ ଦୁର୍ଲ୍ଲ ପିନ୍ଧି ଦିଶେ ମଞ୍ଜୁଳ
 କି ସେ ଆକାଶୁ ଛୁଡ଼ିପଡ଼ୁଛୁ ଜଳଦଳାଳ ଯେ ।
 ଏହି ସମୟେ ମଦଜଳ ବରଷେ ଯେ,
 ଅବଲେକନେ ଆସୁଥିବୁ ମାନସେ ଯେ ।
 ପୁଣି କି ସିନ୍ଧୁ ମନ୍ଦିରେ ଦେବେ ସିନ୍ଧୁର କୁଳ ଜନମି ଏବେ
 ଅସଂଖ୍ୟ ହୋଇ ଆସୁଅଛନ୍ତି ଅତି ହରଷେ ଯେ । ୫ ।
 କେଉଁ ହସ୍ତୀକ ମୋତି ଝାଲର ମାନିଛୁ କାହା ମୁଣ୍ଡେ ସିନ୍ଧୁର
 ଘଣ୍ଟି ଘାଗୁଡ଼ି କାହାର ଥୋରହସ୍ତ ବଚିତ୍ର ଯେ ।
 ପ୍ରବଳ ରୁଜ କେଉଁ ମାତଙ୍ଗ ରଜ ସଜରେ ସାଜିଛୁ ଅଜ
 ଚାଲି କି ତାର ଗଙ୍ଗା ତରଙ୍ଗ ଯୋଶିବା ମାତ୍ର ଯେ ।
 କେଉଁ ଗଜଗଜର ବସନ୍ତ ସଜ ଯେ,
 ପରୁ ଭୁଷଣେ ଅତି ଭୋର କା ଭେଜ ଯେ ।

ତାହାଙ୍କ ମଞ୍ଚ ଗଡ଼ରୁ କରି ବସୁର ହୋଏ ନିଶ୍ଚେ ବଇଁଶ
କୁଳକମଳ ବନକୁ ଦଳି ଦେବେ ଏ ଆଜି ସେ । ୬ ।
ବରପାକାଳ ନଦୀ ପରାଜ ବାଟେ ଅବାଟେ ଗଲେ ସେ ବହୁ
ଦଶ କୋଶରେ ରହୁଲ ନାହିଁ ତରୁ ତୁଣାହିଁ ସେ ।
ଚଳନ୍ତେ ତାଙ୍କ ଚରଣାଦାତେ ମହା ସମାନ ହେଲେ ପଦ୍ମତେ
ପିଇଯିବାରେ ଶୁଖିଲେ କେତେ ପୋଷ୍ଣେ ନର ସେ ।
ପଥର ହିଁ ରହୁଲ ନାହିଁ ପଥରେ ସେ,
କାହା ଧୃତି ରହୁବ ଅବା ଏଥରେ ସେ ।
ଧୂମାନ୍ତ କରି ମୂଲକଯାକ ଧନ କାଷ୍ଠନ ଲୁଟି ଅନେକ
ସାହିଁ ପଡ଼ିଲେ ଶାଠିଏ ବାଟି ବଲ ଭିତରେ ସେ । ୭ ।

□ □ □

ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାର

ଯଶୋଦାଙ୍କ ବାସ୍ତବ୍ୟ

(ବିଦଗ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି : ସପ୍ତଷଷ୍ଠି ତମ ଛାନ୍ଦ)

(ରାଗ-ଜୟନ୍ତ—କଳାକାଞ୍ଚି ବାଣୀ)

ଧୀରେ ଯେନ କାନନରେ କୃଷ୍ଣ ବଳମ୍ବିତ,
ବାସ୍ତବ୍ୟ-ମମତା ସେନ ବଳୁଛନ୍ତି ମାତ, କଳାମାଣିକ ରେ । ୧ ।
ନିଧନ ସଙ୍ଗାଳି ମୋର ଦରିଦ୍ରପଦା,
ଅନ୍ଧ ଲଢ଼ିବ ବାବୁ ରେ ହୃଦୟହତାସ । ୨ ।
ମୋ ଜୀବଜୀବନ ତୁହି ନୟନପ୍ରତିମା,
ତୋତେ କି ପାସୋରି ହେବ ମୋର ପୁଣ୍ୟସୀମା । ୩ ।
ତରୁଥାଉ ଅନ୍ଧାରକୁ ରଖି ଯାଉ ଗୋରୁ,
ଜନକ ଜନନୀ ପୁଣି କାହିଁ ପାଇଁ ଯାଉ । ୪ ।

ବୁଦ୍ଧକାଳେ ତୁ ମୌହର ଏକକୁ ନନ୍ଦନ,
 ଦୁଃସ୍ୱାଦୀ ବନାଶନେ ତୁ ହରିଚନ୍ଦନ ।୩।
 ଶୌଚିକା, ଅଧ୍ୟାମ, ଯର ନ ବୁରଜ ତୋତେ,
 ନାଚି ଲକ୍ଷ୍ମ ମାରୁଥାଉ ଲବଣୀ କେମନ୍ତେ ।୩।
 ତୋଳି ମୁଁ ଧିରେ ଗୋଲି ହୋଇଯାଉ ରୁଦ୍ଧ,
 ତୋ ଦୁର୍ବଳ ଦେଖି କାହିଁ ପଶିବି ମୁହିଁ ।୩।
 ତାକିନୀ ଲେଖନ୍ତି ବୋଲି ଡରୁଥାଉ ମନେ,
 ବାରବାର ବାରୁଥାଇ ଯିବା ପାଇଁ ବନେ ।୮।
 ନିଶାଚର ମାତବାର ଶୁଭୁଛି ଶ୍ରୁତିକି,
 ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ର ଦେଲି ବନକୁ କାହିଁକି ? ।୧।
 ବାଲ ବହୁଥୁବ ଅଙ୍ଗ ଲଗି ଶାଞ୍ଜି ଶେଷ,
 ଶ୍ରମ ପାଇ ତରୁତଳେ ବସିଥିବୁ ପର ।୧୦।
 ନେଲୁନାହିଁ କାହିଁପାଇଁ ତୋ କଠାଉ ଛତା,
 ବନେ କଷ୍ଟ ଲଗି ହୋଏ ମୁଦୁପାଦ ଚନ୍ଦ୍ରା ।୧୧।
 କାନ ଡେରିଥାଇ ଏକା ତୋ ବେଶୁସନକୁ,
 ଆଜି କିପାଁ ଶୁଭୁନାହିଁ ଶୁଭୁ ମନକୁ ।୧୨।
 ତୋ'ଠାରୁ ଅଧିକ ବାଜି ତୋର ବଡ଼ଭାଇ,
 ବୋଧ କରୁଛନ୍ତି ନାହିଁ କାହିଁକି ରଖାଇ ।୧୩।
 ତୋ ମାଧୁରୀ ଯୁଗୁରୁର ଦେଖି ଯୁଗୀ ଆଖି,
 ଅଛୁ କରୁଛନ୍ତି ବଳା ମମତା ନ ରଖି ।୧୪।
 ଛୁଇଁକି ଅନାଇ ଛୁଇଁ ଫୁଲଇ ଡିଭଜେ,
 ମୁରଲୀ ବଜାଉଥାଉ କି ଗୁରୁର ରଙ୍ଗେ । ୧୫।
 କୋଲି ପାଇଁ ଅଳକର ଗଡ଼ୁ ତୁ ଧୂଳିରେ,
 ବେଶ ହେଉଥାଉ ବସି କୁସୁମମାଳରେ ।୧୬।
 ନଟବର ପରପାତ୍ରୀ ବେଶ ମନୋହର,
 ରଙ୍ଗି ମା ଅଧରେ ହାସ କି ଜାତି ସୁନ୍ଦର ।୧୭।
 ନୟନ ସୁନ୍ଦର ମାନେ ଭୁଲିତା ନାଟକୁ,
 ଅଳକା ଆବୃତ ଶୋଭା ଲଳିତପଟକୁ ।୧୮।
 ନାକେ କାବ୍ୟତାର ମୋତି ବସଣୀକ ଶୋଭା,
 ମୋ ଆଖି ଦେଖିବା ପାଇଁ ନିରବଧି ଲେଖ ।୧୯।
 ମକରକୁଣ୍ଡଳ ଯୁଗୁ ଆନ୍ଦୋଳ ଗଡ଼ରେ,
 ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ଶ୍ରୀମା ନ ଆସେ ରୁଣ୍ଡରେ ।୨୦।

ଗୁଞ୍ଜବେଢ଼ା ବାଙ୍କରୁଡ଼ା ଖୋଷା ଜାମୁଡ଼ାଲି,
 କି ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥାଇ ଆସୁ ତଳିତଳି । ୧୧।
 କେଡ଼େ ସୁଛ କେକପୁଛ ସୁଗୁଞ୍ଜବେଢ଼ାଟି,
 ଆସିବ କାହା ପାଟିକି ତେତେ ପରିପାଟି । ୧୨।
 କହୁଣ୍ଡତଳକ ନାସେ ଭଲେ ଗୋରବନା;
 ଭଲରେ ଚନ୍ଦନପାଟି ମନ ବଣ ସିନା । ୧୩।
 ରଙ୍ଗମାଟି କି ରଙ୍ଗରେ ହୃଦରେ ଚିତ୍ରିତ,
 କଉସୁଭ ବନମାଳ ସୁଷମା ବିଚିତ୍ର । ୧୪।
 କାର୍ତ୍ତିକ କଙ୍କଣ କରେ କଟିରେ କଙ୍କିଣୀ,
 ନୂପୁର ଶବ୍ଦ ମୋର ମନ ନିଏ ଜିଣି । ୧୫।
 ସୁନ୍ଦର ହୃଦର ଭଙ୍ଗୀ ନ ଦେଖି ତୋହର,
 ବାଜରୁଦ୍ଧି ହୋଇଲଣି ଆସି ତ ମୋହର । ୧୬।
 କଣ୍ଠ କରୁଥିଲୁ ପରା କାହିଁକି ନଇଲୁ,
 କାହା ସଙ୍ଗତରେ ଅବା ପୁଣି କଲି କଲୁ । ୧୭।
 କି ଦୂର ବନକୁ ଗଲୁ ତଥ୍ୟ ନ ଜାଣିଲି,
 ମୁଁ ପାପିଣୀ କାହିଁପାଇଁ ତୋ ସଙ୍ଗେ ନ ଗଲି । ୧୮।
 ରବିକର ଗୁହଁ ଅଛି କ୍ଷତମୁଗ ପରି,
 ଦିନ ସରୁନାହିଁ ଲବ ହେଲୁ ଯୁଗ ସରି । ୧୯।
 କେ ଯାଇ କହନ୍ତା ତୋତେ ମୋହର ବେଦନା,
 ଅବଶ୍ୟ ହୁଅନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭ ମାତା-ପ୍ରେମ ହେନା । ୨୦।
 ଦଉଡ଼ିଯିବି କି ବନେ ହେଉଛି ଆତୁର,
 ପଶୋଧରୁ ଶୀର ସୁବ ପଡ଼େ ଧାର ଧାର । ୨୧।
 ମନ ଛନ୍ଦିଛନ୍ଦି ବନ ନେତ୍ର ନ ରହିଲୁ,
 ତୋ ଅଇଲୁ ପରା ଛାଇ ମୋତେ ପ୍ରତେ ହେଲୁ । ୨୨।
 ଶତମାଳେ ସୁତମାଳେ ରହିଲୁ ନୟନ,
 କୁପୁଷ୍ପ ଭାଷାରେ ମୋର ବନ୍ଦୀ ହେଲୁ କାନ । ୨୩।
 ଅନେକ ଆପଦୁଁ ତୋତେ ରଖିଲେ ଅମ୍ବିକା,
 ନାମ ଦେଇଅଛି କାନ୍ଥୁ କନ୍ୟା କିଶାବିକା । ୨୪।
 ଅପତ୍ୟାଣି ବୋଲି ମୁଁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ନାକ କାନ,
 ଖଞ୍ଜିଲି ବସଣୀ ବାଲୀଲୋକନେ ଶୋଭନ । ୨୫।
 ମନ୍ଦଦୃଷ୍ଟି ନ ବାଧୁବ ବିଚ୍ଚରେ ମୋହର,
 କଳାବନ୍ଧୁ ଦେଇଥାଇଁ କପାଳେ ତୋହର । ୨୬।

ଗୋରୁଜ ଲେପଇଁ ଅଙ୍ଗେ ଆପଦ ହରଣେ,
 ପଦରଜ ଦେଉଥାନ୍ତି ବୃକ୍ଷା ଗୋପାଗଣେ ।୩୭।
 ଚୁଙ୍ଗିକାଛ ନ ଦିଅଇଁ ଡାକନାଙ୍କି ଡରି,
 ରୁଛ ବେଶ କରିଥାଉଁ ଲେଉକୁ ନ ବାରି ।୩୮।
 କୋଳେ ଶୋଇଥାଉ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ତୋର,
 ତମକି ମୋ ଗଳା ଛଦ୍ଦ ଡାକୁ ମାଡ଼ା ଗିର ।୩୯।
 ଏମନ୍ତ ନନ୍ଦନ ପୁଣି ବନବାସୀ ହେବ,
 ଜନନୀ ଜୀବନ ଧରି କପରି ରହୁବ ।୪୦।
 କାହାକୁ କି ସୁତ ଦେଇନାହିଁ ରେ ଦଇବ,
 ତୋ ପରି ଅବୁଝା ପୁଣି କେ କାହିଁକି ହେବ ।୪୧।
 ବିଭ୍ରମରେ ଯନ୍ତ୍ରି କଟ ଦୂର ନ ଜାଣିଲେ,
 ଆସ ବାପ ଭାଇ ଧନ ଛାଇକି ବୋଇଲେ ।୪୨।
 ଅସୁନେ ନୟନ ଦେଲେ ଦଉଡ଼ି ଦାଣ୍ଡକୁ,
 ହୁଏ କର ମାରି ଯନ୍ତ୍ର ନ କଲେ ପିଣ୍ଡକୁ ।୪୩।
 ରୋହଣୀ ବାରିଲେ ଆସି କହୁ ବୋଧକରି,
 ଧୀରେ ଘେନ ଏ ବାସ୍ତବ୍ୟ ବଚନ ମାଧୁରୀ, କଳାମାଣିକ ରେ ।୪୪।
 ସାମନ୍ତସିଂହାର ଭିନ କରିଛୁ କାମନା,
 କୃଷ୍ଣପ୍ରେମରସ ବିନା ହୋଇବ ଭାବନା, କଳାମାଣିକ ରେ ।୪୫।

□ □ □

.

ଆହେ ନୀଳଗିରି

ଆହେ ନୀଳଗିରି !

ତୁମ୍ଭ ଶ୍ରୀଭୁଜେ ଦୟା କେର କେର ॥
 ତୁଳସୀ ଚନ୍ଦ୍ର ପାଶେ ଜଗି
 ବସି ଧାଉଛନ୍ତି କେତେ ଯୋଗୀ,
 ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମ ପାରି ସୁଦ୍ଧା କରୁଛନ୍ତି ଜପୁଛନ୍ତି ନାମ ଫଟ୍ୟା କରି । ୧ ।
 ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ ଦେଖି ହେଲୁ ତୋଷ,
 ରେଖୁମାତ୍ର ତେଣୁ କଲି ଗ୍ରାସ;
 ଖିରି ଖେଚଡ଼ରେ ମନ ନ ବୋଧଇ ଟଙ୍କ ତୋରାଣିରେ ମନ ତୋଷ । ୨ ।
 ସିଂହଦ୍ୱାରେ ପଡ଼େ ବେତବାଡ଼,
 ବାଜନ୍ତେ ପାତକ ଯାଏ ଛୁଡ଼ି,
 ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନିମିତ୍ତେ ଏକକୁ ଆରେକ ହୁଡ଼ାହୁଡ଼ି । ୩ ।
 ବାଲିଶ ପାବତ୍ତ ଗଲି ସୁଖେ,
 କୈବଲ୍ୟ ପଥର ବେନି ପାଖେ,
 ଗୁଣ୍ଡାଳୁ ବାହୁଣ ଶୁଦ୍ଧ ପରିଧନ୍ତେ କୈବଲ୍ୟ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ମୁଖେ ମୁଖେ । ୪ ।
 ସେହୁଣୀ ପାଦୁକା କୁଣ୍ଡରଜ
 ସିଂହ ମାଡ଼ି ବସିଥୁ ଗଜ,
 ଯତେ କି ଏ ଜନ୍ମ ସୁଫଳ ଲଭିବ କାକ ପଡ଼ି ହେଲୁ ଚତୁର୍ଭୁଜ । ୫ ।
 ଗରୁଡ଼ ପଛରେ ରହି ଦେଖ,
 କି ଶୋଭା ପାଉଛି ପଦ୍ମମୁଖ,
 ସ୍ୱର ନାଳା ମୋତି ମାଣିକ୍ୟ ଜଳୁଛି ହୃଦୟ ଲମ୍ବି ଅଛୁ ସ୍ୱରନେକା । ୬ ।
 ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଠାକୁରାଣୀ
 ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଆଳରେ ଅର୍ପ୍ୟ ଆଣି,
 କଳପବଟକୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କଲେ ସାଧୁହସ୍ତ ଦେଲେ ହରିଧ୍ୱଜ । ୭ ।
 କନ୍ଦେ ସାଲବେଗ ସ୍ଥଳ ଜାତି
 ଶ୍ରୀରଙ୍ଗାଚରଣେ ରହୁ ମତି,
 ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଜଣାଣ କରୁଛୁ ବାରେ ଦୟାକର ଲକ୍ଷ୍ମୀପତି । ୮ ।

ଆହେ ନୀଳଶଇଳ ପ୍ରବଳମଉବାରଣ

ଆହେ ନୀଳଶଇଳ ପ୍ରବଳ ମଉବାରଣ,

ମୋ ଆରତ-ନଳିନୀ-ବନକୁ କର ଦହନ ! ୧ ।

ଗଜରାଜ ତାଜ ଦେଲା ଗ୍ରାହ ଯୁଦ୍ଧ ବେଳେଣ,

ତହ ପେଟି ନହ ନାଶି କୃପାକଲ୍ ଆପଣ । ୨ ।

ଦ୍ରୌପଦୀ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରାକଳ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ତଳେଣ,

କୋଟି ବସ୍ତ୍ର ଦେଇ ତାଙ୍କ ଲଜ୍ଜା କଲ ବାରଣ । ୩ ।

ହରିଣୀକି ଘୋରବନେ ପଡ଼ୁଥିଲା କଷଣ,

ତାକଲ୍ ମାତ୍ରକେ ହରି ରକ୍ଷାକଲ୍ ଆପଣ । ୪ ।

ରାବଣର ଭାଇ ବିଶ୍ଵସିଣ ଗଲ ଶରଣ,

କେତେ କେତେ ବସନ୍ତରୁ ରଖିଅଛ ଆପଣ । ୫ ।

ଅଜାମିଳ ତାଜ ଦେଲା ଜୀବ ଯିବା ବେଳେଣ,

ତେଡ଼େ ବଡ଼ ପାପୀ ଗଲ ବଇକୁଣ୍ଠ ଭୁବନ । ୬ ।

ପ୍ରହଲଦ ପିତା ସେ ସେ ବଡ଼ ଦୁଃସ୍ଵାପୁଣ

ସ୍ତମ୍ଭରୁ ବାହାରି ତାକୁ ବିଦାରିଲ ତନ୍ତ୍ରଣ । ୭ ।

ନଳାଚଳେ ବିଜେକରି ବୌଦ୍ଧ ଅବତାରେଣ,

ବେନି ଭୁଜ ଟେକି ପ୍ରଭୁ ଯାଚୁଅଛ ଶରଣ । ୮ ।

□ □ □

ବେଶ-ପ୍ରଶଂସା

(ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀରାଧା)

ଶ୍ୟାମ ନାଗର ହେ ! ଏ ବେଶ ହୋଇବ ନାହିଁ ।
ଏ ବେଶ ହୋଇଲେ ପାଷାଣ ତରଳେ ଯୁବତୀ ବହୁବେ କାହିଁ ? (ସୋପାନ)
ଉଷା ହୋଇଥିବ କଦମ୍ବର ମୂଳେ ନଟବର ବେଶ ହୋଇ ।
ଘେନିଥିବ ଯେବେ ମୋହନ ମୁରଲୀ ଅଧରେ ଚୁମ୍ବିବ ନାହିଁ । ୧ ।
ପିନ୍ଧିଥିବ ଯେବେ ପୀତାମ୍ବର ତୁମ୍ଭେ ଭୂମିରେ ଲେଟିବ ନାହିଁ ।
ହସିଥିବ ଯେବେ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହୋଇ ତେରଛେ ଗୁଞ୍ଜିବ ନାହିଁ । ୨ ।
ଘେନିଥିବ ଯେବେ ଚନ୍ଦନର ବନ୍ଧୁ ଗୋରଚନା ଥିବ ନାହିଁ ।
ବାନ୍ଧିଥିବ ଯେବେ ତ୍ରିଭଞ୍ଜିମା ତୁଳି ଚନ୍ଦ୍ର କା ଖୋଷିବ ନାହିଁ । ୩ ।
ଯେତେ ବେଶ ତୋତେ ମନାକଲି ଶ୍ୟାମ ତେତେ ବେଶ ହେଲୁ ତୁହି ।
ବୋଲେ ବନମାଳୀ ଶୁଣ ଗୋ ରାଧାକେ ! ଏ ବେଶ ତୁମ୍ଭର ପାଇଁ । ୪ ।

□ □ □

ଜଗନ୍ନାଥ ଜଣାଣ

ଜଗନ୍ନାଥ ହୋ, କହୁ ମାରୁନାହିଁ ମୁଁ ତୋତେ
ଧନ ମାରୁନାହିଁ ଜନ ମାରୁନାହିଁ
ମାରୁଛୁ ଶରଧା ବାଲିରୁ ହାତେ ॥
ଆନ ଦରଶନ ନ ଲେଡ଼େ ନୟନ ଏକା ତୁମ୍ଭ ଦେଖା ବନା
ଶୁଣିବାକୁ କାନ ନ ଢଳଇ ଆନ ତୁମ୍ଭ ଚରଣେ କାମନା । ୧ ।
ଜନ୍ମା ନ ବାଞ୍ଛିଇ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ରଜନୀ ହବସ
ତୁମ୍ଭ ନାମାବଳୀ କେବଳ ସଙ୍ଗାଳି ହୋଇଥାଉ ପୀତବାସୀ । ୨ ।

ନାସା ମୋର ତୁମ୍ଭେ ନ ଲଭଇ ଆନ ପୁରାସ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆଦ୍ରାଣେ ।
 ତୁମ୍ଭେ ଛଡ଼ାମାଳ ତୁଳସୀ କୁସୁମ ଚନ୍ଦନ କର୍ପୁର ଧାନେ । ୩ ।
 ମୋ ହସ୍ତ ଅଙ୍ଗଳ ରାମ ବନମାଳୀ, ହରେକୃଷ୍ଣ ଜୟଥାଉ
 ବୋଲେ ବନମାଳୀ ମୋ ବେନଚରଣ ତୋ ଗର୍ଭ ଭ୍ରମଣେ ଧାଉଁ । ୪ ।

□ □ □

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ

ଜଗତେ କେବଳ ଜନେ ହୁଏବେ

(ରାଗ—ଆଷାଢ଼ଶୁକ୍ଳ)

ଜଗତେ କେବଳ, ଜନେ ହୁଏବେ ଏହି ତହିଁ ଫଳ ॥
 ଜଟିଳ କରି ସୁନ୍ଦର ସେମୟକି
 ଶିଖରୀ ଦଣ୍ଡରେ ମରୁ ଗରଜି
 କୁଟୀଳ କରି ପ୍ରକୃତୀକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସରମା କଣ୍ଠାରବ ହେବ କାହିଁ ? ୧ ।
 ଅଳକତ ଦ୍ରବ ନୟନେ ବୋଲି
 ରସାଳ ଗହଳ ଶାଢ଼ୀରେ ଝେଳି
 କବଳ କରୁ ତା କଳି କଳାପ କାକ କି କରିବ ପଞ୍ଚମାଳାପ ? ୨ ।
 ବରଣବରସେ ଦେଇ ମାନସ
 ବରଜି ବରଷେ ଅମେଧ ଗ୍ରାସ
 ଦେହେ ମହାକଳ ରଜ ଲଗାଇ ଗ୍ରାମ ଶୂନ୍ୟ କି ହୋଇବ ଗାର ? ୩ ।
 ଚଞ୍ଚୁ ଚରଣେ ଲଗାଇ ହୁକୁଳ
 ନିଜ ରୁଣେ ମଣ୍ଡି ଝେ ମୃତ୍ୟୁ
 ଝୁଲୁ ପୁରୁ ଅଙ୍ଗ ବୁଲଇ ବଳି ତେବେ ସେ ମରାଣୀ ହୋଇବ ଟିକି ? ୪ ।

× × × ×

ଯାହାକୁ ଯାହା କରିଛୁ ଦଇବ
 ତହିଁ ନିଜ ସେ ଅନ୍ୟଥା ହୋଇବ !
 ସେନିଲେ ହେଲେ ଯହେ କୋଟିଧୁଟ ପିତଳୁଟି କେହି ହେବ ପୁରୁଟ ? ୫ ।

ଦେବ ଉପବନେ ହୋଇ ଜନିତା
 ସୁବାସ ମନ୍ଦରୁ ଜବଦଳତା ।
 ତୁଳସୀ ତୁଲେ ହେଲେ ମିଶାମିଶି ତାହାକୁ ଯେବେ ବୋଲୁବା ତୁଳସୀ ? ୧୭।
 ପମଜଇ ନାହିଁ ସୁଜାତି ଭଣ୍ଡା
 କହୁଲେ ଯେ ହୁଅଇ ଲୋକହୁଆ ।
 ଜଡ଼ ମୁଁ ବୋଲି ନ ଜନ୍ମ ହୁଏେଦ ପଡ଼ିଦଣୀ ତୁଲେ କଲେ ବିବାଦ ୧୮।
 ଦେହରେ ବାଜିଲେ ପର ନିଶ୍ଚାସ
 ହାତୀଲବାକୁ ନ ଥାଇ ବିଶ୍ୱାସ ।
 ନିର୍ଲକ୍ଷ ଅଭିମାନେ ତେର ଛୁଡ଼ି ହାତୀ ଲଢ଼େଇକି ବାଜିଲେ କାତି । ୧୯।
 ବୋଲି ହୋଇ ଭୁଡ଼ି ଧରି ପରଶୁ
 ବଳିବର୍ଦ୍ଧର ଚରମେ ବଧୁ ।
 ଗଉଁସ-ପ୍ରାଣନାଥ ଅନୁଷ୍ଠାବ ଠଉର ପାରିବ ନାହିଁ ତା ଲବ । ୨୦।
 ଗଙ୍ଗାର ପ୍ରବାହେ ଅଳପେ ବୁଡ଼ି
 ଅଙ୍ଗାର ନିକ ନିକ ବସ୍ତ୍ର ଛୁଡ଼ି ।
 ବଳାହୁତ ରତ୍ନ ପରି ଦିଶିବ ବାଲା ପୟୋଧର ହାରେ ମିଶିବ ? ୨୧।
 (କବିତା କଲ୍ଲୋଳିନୀ)

□ □ □

ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଅଶରଣ ଜନ-ବନ୍ଧୁପଣ

(ସ୍ୱଗ—ଅନନ୍ତଭୈରବ, ତାଳ—ଏକତାଳୀ)

ଅନୁସରିତ, ପ୍ରସ୍ତେ ! କାଳଯାକ ଗଲ ଯଶ ତ ।
 କଣ ବଡ଼ରଟ କଲେ କେତେ ଉଠା ହୁଅନ୍ତା କରୁଣା-ଧରିତ ? । ପଦ ।
 ଅଶରଣଜନ ବନ୍ଧୁପଣ ଯଶ ସଂସାରେ ହୋଇଛୁ ଉଦ୍‌ବିତ ।
 ପଥର ହୋଇ ପଥରେ ପଡ଼ିଥିଲୁ ଅସୁଲୀକୁ ଦେଲି ତାର ତ । ୧ ।
 ପାଞ୍ଚାଳୀଙ୍କ ଦୁଃଖାସନ ସଞ୍ଚାଳିଲୁ ବଞ୍ଚାଇଲୁ ବାସ ଦେଇ ତ ।
 ଦୁଃଖାଇଲୁ ନାହିଁ ମୋ ଛୁର କଦନ ପୋଛାଇଲୁ ନେତ୍ରୁ ବାରି ତ । ୨ ।

କାହିଁ ଥିଲା ଚନ୍ଦ୍ର, କାହିଁ ଥିଲା ନନ୍ଦ, ପଲକ ପଡ଼ନ ନୋହୁ ତ ।
 ଛିଡ଼ିଗଲା ମଥା ରହୁଗଲା କଥା ଡ଼ାକିଲା ମାତ୍ରକେ କଣ ତ । ୩ ।
 କାଳ-କଙ୍କର ଭୟରେ ଅଜାମିଳ ପୁଡ଼ୋପଗୁରରେ ଡାକ ତ ।
 ପରମ-ପଦ ପାଇଲା ଆପଣଙ୍କ ନାମ-ମହିମା ଏପରି ତ । ୪ ।
 ନିରୁପାଧ କୃପାକର ବୋଲି ବଧୂ ଭବାବଧୂରେ ଆଉ କଥିତ ।
 ମୁଁ କଲ ଦୋଷ କି ? ନାଶିଛି ତ ବଜ୍ରା ବସ ପିଆଇ ତା ଦୁରିତ । ୫ ।
 ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ କହେ ଜଗନ୍ନାଥ ରାହା କରବ ତୁମ୍ଭ ଚିତ୍ତ ।
 ଆପଣ ଦୟାକୃପଣକୁ ବଳି ମୋ ଦୁଷ୍ଟକୃତ ନୁହଇ ଭାରି ତ ? ୬ ।

□ □ □

ଭବପ୍ରେମ ଅମୂଲ୍ୟ

(ରାଗ—ମଙ୍ଗଳଗୁଡ଼ିଆ, ତାଳ—ଏକତାଳୀ)

ଉତ୍ତମାଭକ୍ତି ମନ, କର ତୁ ଆଶ୍ରୟ ।
 ପରହର ଜନ କର୍ମ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶା ଭୟ । ପଦ ।
 ଯାବତ ବାସନା ତୋର ସମ୍ବଳେ ବରଜ ।
 ଅନୁକୁଳ ଭାବେ ସଦା ରାଧେକୃଷ୍ଣ ଭଜ । ୧ ।
 ସବୋପାଧ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ରହ ତୁ ତବୁର ।
 ହୃଷୀକେ ହୃଷୀକେଶଙ୍କ ସେବାକୁ ଆଦର । ୨ ।
 ସାଲେକ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚବଧ ମୁକ୍ତିକ ନ ବାଞ୍ଛି ।
 ଗୁରୁ ପୁରୁଷାର୍ଥ ମଣ ତୃଣ ପରି ତୁଚ୍ଛ । ୩ ।
 ତ୍ରି ବଧ ସୁଖରେ ତୋର ଦଥ ଜଳାଞ୍ଜଳି ।
 ଅନୁରାଗେ ଘେନ କୃଷ୍ଣ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଆବଳୀ । ୪ ।
 ନିଷାମେ ସାଧନ ଭବପ୍ରେମ ଯେ ଅମୂଲ୍ୟ ।
 କୋଟି କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନୁହେଁ ଯାର ଭୁଲ୍ । ୫ ।
 ଗୋପୀ ଅନୁଗତେ ରାଗ-ମାର୍ଗ ଅନୁସର ।
 ଲବ୍ଧ ହୋ, ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ କହଇ ବିଚ୍ଚର । ୬ ।

□ □ □

କଂସର ଚିନ୍ତା

(ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ : ତୃତୀୟ ଛାନ୍ଦ)

(ରାଗ—ବଙ୍ଗଳାଶ୍ରୀ)

ଲେଖିଅଛୁ କଂସ ହୋଇ ମହାବେଶ, ଆରେ ଗୋପପତି ନନ୍ଦ ।
ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ତତକାଳେ ଅସିବୁ ନୋହଲେ ଛେଦିବି କନ୍ଦ ॥
ଜାଣୁ ତ ମୋହର ବଳବର୍ଯ୍ୟ ଯେତେ, ଅଇଶକୁଳକୁ କେତୁ ।
ପ୍ରତିଜ୍ଞାରେ ରଣ ତେଜ ରଣରାଜ ପୁତ୍ରେହେଁ ଲଭନ୍ତି ମୃତ୍ୟୁ ॥
କୋପ କଲେ ମହା ଦୋହଲି ଉଠଇ, ମେରୁ ହୁଏ ଥରହର ।
ରାଣ ଦେଲେ ଜନ୍ମପତି ଭୟ କରେ, ଆତ୍ମମାନେ କେତେ ଭ୍ରର ॥
ବିଧାଦାତେ ଚିତ୍ରକୂଟ କୁଧରକୁ କରିପାରଇ ମୁଁ ବୁନା ।
ଅଇଶ ଉରସଲ ବାନା ବହଇ, ଶରଣକୁ ବଳସେହା ॥
ଦାମାପଣକୁ ସୁନାସୀର ପରାୟେ, ଗଞ୍ଜାପଣେ ଜଳଧି ।
ପଣ୍ଡିତପଣେ ଦେବବୁରୁ ହାରଇ ବେଦ ବେଦାନ୍ତର ବିଧି ॥
ଧାର୍ମିକପଣେ କେହୁ ଯମ ନୁହନ୍ତି, ପରଜାପାଳନେ ତାତ ।
ମୋର ଦେଶରେ ଭୟ କରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହୋଇ ନ ବହଇ ବାତ ॥
ଅଗ୍ନି ଦେବତା ଶିଖାମାନ ନିଉଁନ ଦେଖି ମୋର ତେଜ ବଳ ।
ସୁଜନ ରଖି ଦୁର୍ଜନକୁ ମାରଇ, ଏ କଥା ମୋହର ମୂଳ ॥
ଗଡ଼ ଦେଖି ବଡ଼ ଶତ୍ରୀମାନେ ଆଡ଼ ହୁଅନ୍ତି ବହୁତ ଦୂରୁ ।
କଟକାଇ କଲେ ଅମରେ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି ଅମରପୁରୁ ॥
ଯାଦବକୁଳ କୁମୁଦ-ବନ ପ୍ରାୟେ, ମୁଁ ତହିଁକି ନିଶାମଣି ।
ସୁନ୍ଦରପଣେ କାମ ସରି ନୁହଇ, ସହବାସେ ଧରଣୀ ॥
ଯୁଦ୍ଧ ନ କରି ଯୋଦ୍ଧାମାନ ଜଣିଲି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ହୋଇଲ ମୋର ।
ଏହଠାରେ ଆଇ ଦର୍ଶନେ ନ ଆସୁ ଏଡ଼େ ଗାରିମା ତୋହର ॥
ରଡ଼ ଗୋଟାକେ ସର୍ବଜନ୍ତୁ ମରବେ ଚନ୍ଦ୍ରପୁରେ ଥିବେ ଯେତେ ।
ଦୟାକରି ତାଙ୍କୁ ଶରଣ ରଖିଲି ଯେଣୁ ଆଶେ କଲେ ମୋତେ ॥

ଇନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯଜ୍ଞେ ଅଷ୍ଟଭୁଜ ଯମସ୍ତେ ମୋହର ବଶ ।
 ମହାଦୁର୍ଘମାନେ ଛୁଡ଼ି ପଳାଇଲେ ଶୁଣି ମୋର ବରଦୋଷ ॥
 ଛୁର ଚନ୍ଦ୍ର ଅଟୁ ଏଡ଼େ ମୁତ, ନ ଦେଉ ମୋହର କର ।
 ଦେବ ଯେବେ ଧ୍ୟାନ ରଖିବ କେ ବାପ ? ଅନଳେ ଦହୁବ ପୁର ॥
 ଶୁଣୁର ଯାର ଜରାସନ୍ଧ ଦଇତ, ସଂସାର ବର କେଶୀ ।
 ଏକା ନିମିଷକେ ଚରାଚର ମହା ପକାଇ ପାରଇ ଧୂସୀ ॥
 ଶୁର ନାରକା ବ୍ୟୋମା, ଅଦା, ପ୍ରଳୟା, ତୃଣାଦି ଦୁର୍ବଳ ବର ।
 ଶୁଣୁର, ମୁକ୍ତିକ, ଶଲ୍ୟ ଆଦିମାନେ ଅଛନ୍ତି ମୋ ହନ୍ତକାର ॥
 କେବଳ ଶିଷ୍ୟ-କ୍ରପୁମକୁ ମହାପ୍ରଳୟ ବରଣା ଲେଖି ।
 ସେହି ପ୍ରାୟେ ମୁହିଁ, ସେହି ପ୍ରାୟେ ତୁମ୍ଭ, ଶିଶିରେ ଯେ ଯିବୁ ଯଦ୍ ॥
 ଏବେ ମୋର ଧନୁ ଉତ୍ସବ ହୋଇଛି, ସମ୍ଭାର ଦେନାଇ ଆସ ।
 ଯମସ୍ତ ଦୋଷ ତୋର ଉମା ହୋଇଲ ମନେ ନ କରିବୁ ଦ୍ରାସ ॥
 ଯନ୍ତ୍ରାର ଦୟା ଶତେ ଭର ଦେନାଇ ଗୋଟିକା ଅଧ୍ୟାମ ଅଦ୍ ॥
 ଯଜ୍ଞେ ଗୋପ ଦଶପଞ୍ଚାଶ ଅଶିବୁ କରିବେ ସେ ଯାହାବସ୍ୟ ॥
 ରାମକୃଷ୍ଣ ବେନି ଭାଇଙ୍କୁ ଅଟୁର ଯଜ୍ଞେ ଯଜ୍ଞ କରିଦେବୁ ।
 କେଡ଼େ ହେଲେଣି ତୋର ବେନି ନନ୍ଦନ ତାହାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେ ଦେଖିବୁ ॥
 ସେହି ଦେଖିବେ ମୋର ଧନୁ ଉତ୍ସବ, ଶୁଭ କଥା ସିନା ତୋତେ ।
 ବଡ଼ଲୋକ ଯଜ୍ଞେ ଯଜ୍ଞ ହୋଇଯିବେ ଭୟ ନ ରହିବ ଚିତ୍ତେ ॥
 ବୃକ ଶଗର, କେତେ ଦିନ ବଞ୍ଚିବୁ, ମିଥ୍ୟା ମାଟି କଲେବର ।
 ତୋହ ଆଉ ଆଉ କୁମର ବେନିଙ୍କୁ ଆମ୍ଭରେ ପରତେ କର ॥
 ଶାଢ଼ୀ ବନ୍ଧାଇ ରାଜନପଣ ଦେଇ ସୁଦେ ଘୃହେ ବସିଥାଅ ।
 ଆମ୍ଭର ଯେତେ ହାନି ଲଭ ହୋଇବ କରିବେ ତୋହର ପୁଅ ॥
 ନିଶି ପାହୁଲେ ଧନୁପୂଜା ହୋଇବ, ଅଲସ ନ କରି ଆସ ।
 ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଚିନ୍ତାଉ ଲେଖିଅଛୁ ପଡ଼ି ନନ୍ଦ ହେଲେ ତୋଷ ॥
 ବିପ୍ଳବକାଳରେ ଦୁର୍ବଳ ଭିତରେ କଲ ମହାବୋର ଶୁଭ ।
 ଯଦ୍ଧୁ ଶିଶିଲ ମଥୁରା ଯିବେ ଦୂତ ଯଜ୍ଞେ ରାମ ଶିଷ୍ୟପତି ॥
 ପରଜନ ରାଜ ବୋଲେ ଗୋପଯାଜ୍ଞ ଗୋପରେ ଘୋଷଣା ଦଥ ।
 ନିଶି ପାହୁଲେ ମଥୁରାପୁର ଯିବେ ସମ୍ଭାର ସଜାଡ଼ି ଥାଅ ॥
 ଏତେକ ଭାଷି ଅଟୁ ରକ୍ତ ଚରଣ କରିଇ ବରଜରାଜା ।
 ବୋଲେ ବଳରାମୀ ଭକତଚରଣ ଗୋପରେ ବାଜଇ ବାଜା ॥

ମୋ ଜୀବନ ପଛେ ନକେଁ ପଡ଼ିଥାଉ

(ଘୁଡ଼ିଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—ସପ୍ତବିଂଶ ବୋଲ)

ବଖାଣି ମନ୍ଦ୍ରମା ଧୂନକୁ ସ୍ଥାପିବା ଶ୍ରୀମୁଖରେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ
ଦାସପଣେ କଣି ଅଧବାଟେ ଅଣି କମ୍ପା ଏତେ ସର କଲେ । ୧ ।
ନାହିଁ ମୋ ଭରସା ଉଡ଼ି ହୁ ସାହସା କି ବୁଦ୍ଧି କରିବ କହ,
ଜଗତ ସମ୍ଭାଳି ଜଗତକୁ ପାଳି ତୁମ୍ଭ ଭାବ ତୁମ୍ଭେ ବହ । ୨ ।
ଭଗତଙ୍କ ଦୁଃଖ ନିରନ୍ତର ଦେଖ ଲାଗିଲୁଟି ପାଦାବିନ୍ଦେ,
ବାନ୍ଧିଥା ଯୋଗୀର ଆଗପଛ କରି ବହୁଥାଅ ନିଜ କାନ୍ଧେ । ୩ ।
ସମ୍ପତ୍ତି, ବିପତ୍ତି, ମୁକତି, ଦୁର୍ଗତି, ଭିଆଣ କରିଛ ଯୋଡ଼ି,
ପାପ-ଦୁଃଖଭର କେ ତୁମ୍ଭ ବୋହବ ପାଦତଳେ ଥାଉ ପଡ଼ି । ୪ ।
ବଳେ କରିଅଛ କମ୍ପା ନବୁର୍ଦ୍ଧୁ ଲୋଲ ପଣିବି କାହିଁ,
ଅଜି ପାପଭାବ କରିବ ପସର ପାଦ ତଳେ ଦେବ ଥୋଇ । ୫ ।
ଗରଣ ବାସ୍ତବ କାନ୍ଦକାନ୍ଦ ଭକ୍ତ ଗଡ଼ଗଲେଣି-ସକଳ,
ଦୋଷ ଅପରାଧ ଛମାକରି ଗୁରୁ ଜାଗତରେ ପ୍ରତିପାଳ । ୬ ।
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଆରତ ଦୁଃଖ ଅପ୍ରମିତ ଦେଖୁ ଦେଖୁ କେବା ସହ,
ମୋ ଜୀବନ ପଛେ ନକେଁ ପଡ଼ିଥାଉ ଜଗତ ଉଦ୍ଧାର ହେଉ । ୭ ।
ଜଣାଉଛୁ ମୁଁ ଯେ ଭକ୍ତଭାବ ରଞ୍ଜେ ଆହେ ଅଣିମା ଅନନ୍ତ,
ଦିନ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ଯେତେ ଜୀବ ଛନ୍ତି ସମସ୍ତେ ତୁମ୍ଭ ଭଗତ । ୮ ।

×

×

×

ଏକ ଶ୍ରେ ଛାଡ଼ି ବୁଝାଏ ରୁଧିର ଫୁଟେ ମାର୍ଦ୍ଦସ ଜାଣଇ,
ତେଣୁ କରି ସିନା ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ବକଳ ସହ ନ ପାରିବ ମୁହଁ । ୯ ।
ଏକା ଖଡ଼ଗରେ ଦଶ ପାଞ୍ଚ ମୁଣ୍ଡ ହୁଡ଼ଇ ଭରତ ମୁଦେ,
ଆରେକ ଅଙ୍ଗକୁ ପାଦେ ପ୍ରହାରଲେ ଏ ଅଙ୍ଗକୁ ମୋର ବାଧେ । ୧୦ ।
ଆସା ଭଗତରେ ଦୋଷାଦୋଷ ହେଲେ ବଳ ପଡ଼ୁ ମୋ ମୁଣ୍ଡକୁ
କହେ ଶ୍ରୀମ ଶ୍ରେଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଦେଇ ଜାଲିଦିଅ ମୋ ପିଣ୍ଡକୁ । ୧୧ ।

କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟ

ଶୃଙ୍ଗାନ ଦୃଶ୍ୟ

କି ଘୋର ବାଉଁଶ ଆହା ଏ ମଣାଟ-ଭୂମି !
ପରିକଳ୍ପ କେଶଜାଲ ଅଙ୍ଗରେ ଖର୍ପରେ ।
ନରବେ ଅସୀନ ହୋଇ ଯହିଁ ଭୟାସନେ
ଭବର ଭଙ୍ଗୁର ନାଲ ଦେଲେ କୌତୁକେ
ହୁର ବିକଟାଳ କାଳ ଅସ୍ଥ-ମାଳାଧାରୀ;
ସାମ୍ୟ ଦାସ ପ୍ରଭୁରଇ ଏହି ପୀଠମୁଖୀ,
ସମାନ ସରବେ ଏଥୁ, କି ରଜା କି ପ୍ରଜା,
କିବା ଅଛାଳକାବାସୀ, କି କୁଟୀରବାସୀ,
କି ରତ୍ନପର୍ଯ୍ୟଙ୍କଣାୟୀ, କିବା ଭୂମିଶାୟୀ,
କୌଣସି ବସନଧାରୀ, କିବା ଚୀରଧାରୀ,
କି ଦୁନ୍ଦର କି କୁଣ୍ଡିତ, କି ଜ୍ଞାନ ଅଜ୍ଞାନ
ସମଦଶା ସଭଙ୍କର, ସମ ପରଶଦ;
ଜୀବନର ସୋତ ବହେ ସଦା ଏ ସାଗରେ,
ତରୁକୃଷ୍ଣ ପର୍ଣ୍ଣପୁଷ୍ପ ତଡ଼ାଇ ଯେସନେ
ଆଣେ ବାତ୍ୟା, ଝେନ୍ଦୁମତି ନିର୍ମମ ନୟନ
ଦଉଡ଼ାଇ ଆଣେ ଜୀବେ ଏ ମଣାଟଭୂମି,
କାଳର ଲଗିଛି ନାଟ ଏଥୁ ସବୁକାଳେ,
ମୁରତି ଏହାର କିବା ବସ୍ତ୍ରାବିକାମୟୀ !
ଆକାଶେ ମଣ୍ଡଳାକାରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଘୁରୁ
ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଗୁପ୍ତେ ଆସି କଳିକଳା ରବେ
ରକ୍ତ, ଲାଲ, କ୍ଳେଦ ତାଙ୍କ ତଥୁ ପୁଟୁ ଶର
ଝରଇ ଆକାଶ ଘୋଟି ବୃଷ୍ଟିଧାରୀ ପ୍ରାୟେ,
ଅଶିବ ପଟୁ ପ୍ରାୟେ କର୍ଣ୍ଣକଟୁ ରବେ
ଉଦୁଳାଇ ପ୍ରତିରାବ ଭୈରବେ ସଦନେ
ରବନ୍ତ ଶୃଙ୍ଗାଳକୁଳ ଭୂମି ତଉଦଗେ,

ଜଟିଳାଗ୍ର ଚିତାବନ୍ଧୁ ଜଳେ ଠାବେ ଠାବେ
 ପ୍ରସାଦ ମସ୍ତିଷ୍କ ମେଦେ, ଫୁଟାଇ ବିକଟେ
 ନୃକରୋଷି, ଖବୁ ଗନ୍ଧ ପ୍ରସାରି ପବନେ;
 ବୁଣ୍ଡ ହୋଇ କାହିଁ ଅବା କାନ୍ଦନ୍ତି ବିକଳେ
 ପରେତର ପରିଜନେ, ଭଲେ କର ମାରି,
 ଦନ୍ତାକ ଲେଉଟିଆରେ ଶୁଶାନ-ଅବଳା,
 ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଠାବେ ଠାବେ ଶବ୍ଦ ରାଣି ରାଣି,
 ବେଷ୍ଟିତ ଶ୍ମାପଦକୁଳେ, ସନ୍ଦ୍ୟାମୁଖ କେନ୍ଦ୍ର,
 ତୋଳି ହୋଇ ଫୁଲ କେନ୍ଦ୍ର ସଜାଇ ମାଟିରେ,
 ପ୍ରକଟାଇ ପୂର୍ବ-ଗନ୍ଧ ନାସାରନ୍ତୁ ଶ୍ରେୟା;

×

×

×

ଆହା ଏହି ପରିଶ୍ରମ ଏ ପିଣ୍ଡର ସିନା !
 ଏହି ସେହି ସୁନ୍ଦରୀ, ଏହି ସେହି ଭରଃ
 ତୋର ସୁବିଶାଳ ସ୍ପର୍ଶ କପାଟ ପରସ୍ପେ,
 ଏହି ସେ ସୁନ୍ଦର ମୁଖ, ଚନ୍ଦ୍ରେ ଶତଦଳେ
 ଦଟୁଥିଲା ପଟାନ୍ତର ଯା'ର ଗୁରୁପଣେ,
 ଏହି ସେ ଅଧର, ଯା'ର ରମ୍ୟ ଅବୁଣିମା
 ଗଞ୍ଜି ଥାଇ ପକ୍ବମେ, ଫୁଲ ବନ୍ଧୁଳାବେ,
 ଲାଲାବିଲାସର ଥିଲେ ଉପାଦାନ ସେତେ
 ଏହିମାନେ ଭଜିଛନ୍ତି ଆହା କି ବିକୃତ !
 ରକ୍ତ ମେଦ ମାଂସ ଅସ୍ଥି ଲାଳାକାରେ ଏବେ
 ଉଠୁଛନ୍ତି ଏ ସରବେ ଦ୍ରାସ ଶ୍ମରୁ ଜନେ,
 ବୈରାଗ୍ୟ କରନ୍ତି ଦୃଢ଼ ଜ୍ଞାନଙ୍କର ମନଃ,
 ଆହା, ଏହା ଦେଖି ଲୋକେ ହୁଅନ୍ତି କେସନେ
 ମଞ୍ଚ ବିଷୟର ମଦେ ଏହି ଦେହ ବହୁ
 ଏ ବାଉଁଶ, ଏ ଭଙ୍ଗର ଦେହ ବହୁ ପ୍ରାଣୀ
 ହୁଅନ୍ତି କେସନେ ମଞ୍ଚ ଆତ୍ମବତ୍ତମାରେ ?
 ଅବସାନ ହୋଇ ଏବେ ଆସିଲୁଣି ଦିବା,
 ଦିଗନ୍ତଗନ୍ତରୁ ଉଡ଼ିଆସି ବହୁଜମେ
 ମୁଖର କଲେଣି ରବେ ମାଡ଼ ଦୁମାବଳୀ,
 ଦିନ ଯାଇ ଆସେ ରାତି ନିୟତି-ଶାସନେ,

ନିୟତି-ଶାସନେ ସିନା ପ୍ରଭାସନ ହୋଇ
 ଶଗନ ପ୍ରାଣେ ଘାପ, ଅବସମଗାମି-
 କାଳ-ଭୁଜଙ୍ଗର ଶିଖାମଣି ଦନମଣି
 ରୁଝିନ୍ତି ଧ୍ବଜରଜଳେ ଲେହୁତ ବସ୍ତ୍ରହେ,
 କାହିଁ ସେ ପ୍ରତାପ, କାହିଁ ସେହି ଚଣ୍ଡ ଦୁଃଖ ?
 ଅସ୍ତମିତ ଏବେ ସବୁ ନିୟତି-ଶାସନେ
 ନିୟତିର ରଜଭୂମି ଏ ମଗାଣ-ସୁଲୀ:
 ଖାଲି ଏ ମଗାଣ କଥା ? ସେହି ସେ ନିୟତି
 କାପାଳିକ ରୂପେ ଝେଲେ ଅଖିଳ ଜଗତେ
 ବରଦାକ ତାର ଲଳା ମଗାଣି ଅଗଣା
 ରକ୍ତରାଶି ତହିଁ ସିନା ଏ ଦକ୍ଷ୍ୟା ଲେହୁତା
 ଚିତାବହ୍ନି ତା'ର ଏହି ଅସ୍ତଗାମୀ ରବି,
 ନରସି ଏ ତାରମାଳା ନୃକପାଳ ଶଶୀ,
 ଏ ନୈଶ ଅନ୍ଧାର ତାର ଧୂମର ପଟଳୀ,
 ଅହୋ, କିବା ଉଦ୍ଭୁଜର ଶୁଣାନ ଶବ୍ଦ !
 ଗନ୍ଧାର ସ୍ବପଣ କେତେ ଦିଶନ୍ତି ଚୌଦିଗେ ।

□ □ □

ଖୋପର ମେହେର

ଉତ୍କଳଭାରତୀଙ୍କ ଉକ୍ତି

ଛନ୍ଦ ବାବୁ ମୋର କୋମଳ ବସନ
 ଅଙ୍ଗକୁ ଯହିଁରେ ନ ହେବ ପୀଡ଼ା,
 ଦେବ ଦେଲେ ଦିଅ ଏମନ୍ତ ଭୂଷଣ
 ଯାହା ଘେନି ମୋର ନ ହେବ ବ୍ରୀଡ଼ା ।
 ଅଙ୍ଗ ଗୁଣ୍ଡି ଦିଅ ଯୋଗ୍ୟ ପରିଚ୍ଛଦ
 ପରିଚ୍ଛଦ ଯୋଗୁଁ ନ କାଟି ଦେହ,
 କଟା ହେଲେ ହେବ ଜୀବନେ ବିପଦ
 ନ କର ମାତାକୁ ସେପରି ସ୍ନେହ ।

ନାକ ବଢ଼ିଥିଲେ କର କରତନ
ରଞ୍ଜି ଦିଅ ତହିଁ ଅଳତା ରଙ୍ଗ,
ନାକ ବଡ଼ ଥିଲେ ତା କଲେ ଛେଦନ
ହେବ ନାହିଁ କି ମୋ ସୌଷ୍ଟବ ଭଙ୍ଗ ?

ରୋଗ ଦେହେ ଥିଲେ ପ୍ରତିକାର କର
ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହେଉ ଜୀବନ ମୋର,
ଭିନ୍ନବର୍ଣ୍ଣେ ଯଦି ରଞ୍ଜି କଲେବର
ହେବ ମାତ୍ର ତହିଁ ବାଉଁଶ ଘୋର ।

ତୁମେ ମୋତେ ଯେଉଁ ବେଶରେ ସାଜିବ
ସେ ବେଶେ ସାଜିବେ ଜଗତଜନେ,
ତୁମେ ମୋତେ ଯଦି ଯତନେ ମାଜିବ
ମାଜିତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେବ ଭୁବନେ ।

ଦେଉ ଦେଉ ମୋର ନୟନେ ଅଞ୍ଜନ
ମୁଖ ଯଦି ହେବ କାଳିମାମୟ,
ପୋଛ ଗଣ୍ଡ କାଳି ନ ଦେଇ ଅଞ୍ଜନ
ହେବ ମନୋହର କାନ୍ତି ଉଦୟ ।

ପାଇଥିଲେ ଦିଅ ବଲ୍ଲଭ ପ୍ରସନ୍ନ
ଥାଏ ଯଦି ତହିଁ କିଛି ସୌରଭ,
ସୌରଭ ନ ଥିଲେ କାନ୍ତିରେ ନିର୍ଭର
ନ ଥିଲେ, ବଢ଼ିବ ସିନା ଗୌରବ ।

ମୁହଁକେ ମୋ ଟୋପି ନ ଦେବ ବାବାରେ
ନ କାନ୍ତିବ ମୋର କରୁ କଙ୍କଣ,
ସିନ୍ଦୂରବିନ୍ଦୁ ମୋ ଭାଲେ ରଖିବାରେ
ନିରନ୍ତର ମନେ ଥିବ ପୁରଣ ।

ଭାଇ ଭାଇ ମଧ୍ୟେ କଲହ ନ କର
ତୁମ୍ଭେ କଲହେ ମୁଁ ହେବି ଦୂଷିତ,
ରତନ ସଂଗ୍ରହେ ଦୁଅ ଯଦୃପର
ରତ୍ନ ଗୁଡ଼ି ମୋତେ କର ଭୁଷିତ ।

ଶଙ୍ଖଧ୍ବନି

(୧)

ପଶ୍ଚିମର ଚନ୍ଦ୍ରବାଳେ ବୁଡ଼ଇ ଭାସ୍କର,
ପ୍ରଶାନ୍ତ ଦିନାନ୍ତ-ଛନ୍ଦା ଆବୋରେ ଅମ୍ବର ।
ନିଶାରେ ଗନ୍ଧାରେ ଧୀରେ ଯନ୍ତ୍ରୀ ଶାନ୍ତିମୟୀ
ଶାନ୍ତ ମହାଶିରେ ଶାନ୍ତିବାର ବରଷଇ ।
ଦିବା ଅବସାନେ ଶାନ୍ତ ମୁହଁ ପାହୁଁଜନ
ବୁଦ୍ଧ ଧ୍ୟାନେ ଚାନ୍ଦିଅଛି ଚଞ୍ଚଳ ଚରଣ ।
ସହସା ସୁନ୍ଦର ଗ୍ରାମେ ବାଜେ ଶଙ୍ଖଧ୍ବନି,
ପ୍ରସ୍ତୁତ ସେ ନାଦେ ଯେତେକ ନିଶିଳ ଅବନୀ ।
କ୍ଷଣେ କର୍ଣ୍ଣ ଡେଇ ଆହା ସେ ସ୍ଵରଲହରୀ
ଶୁଣିଲି ମୁଁ ଆତମ୍ବିତେ ସ୍ଵପ୍ନାବିଷ୍ଣୁ ପର ।
ତହୁଁ ମହା ଜାଗରଣେ ଜାଗିଲି ମୋ ପ୍ରାଣ,
ଶୁଣିଲି ସେ ଧ୍ବନି ମଧ୍ୟେ ମହାସିନ୍ଧୁ-ତାନ
ଅନନ୍ତ ଅର୍ପିବ ଧ୍ବନି ମହାମହୋଦାର
ଅର୍ପିବ-ସମ୍ଭବ ଶଙ୍ଖେ କରୁଛି ବହାର ।

(୨)

ମହା-ଅର୍ପିବର ଆହା-ପ୍ରଣବ ଝଙ୍କାର
ମନ୍ତ୍ର ନାଦେ ଶଙ୍ଖ ଆହା ଘୋଷେ ଅନିବାର ।
‘ଅନନ୍ତ ଅପାର ସିନ୍ଧୁ ମୋର ମହାଲୟ
ମୋ ଅନ୍ତର ଅନନ୍ତର ନାଦେ ନାଦମୟ,
ସେ ଅମୃତ ଆଲୟରୁ ହୋଇ ଅନ୍ତରିତ
ଭୁଲିବି କି ମୋହେ ତା’ର ଅମୃତ ସଙ୍ଗୀତ ?

କ୍ଷୁଦ୍ରାଦପି କ୍ଷୁଦ୍ରତର ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଗୃହ ପାଇଁ
 ଅବିଦ୍ୟା-ପ୍ରମାଦେ ପାହୁ ହେଲ କି ହେ ବାଇ ?
 କେମନ୍ତେ ହେ ପାହୋରିଲ ଜନ୍ମଭୂମି କଥା
 କାହିଁ ରୁନୁ ରସନାରେ ଅମୃତ ବାରତା ?
 ଅସ୍ତ ଅସ୍ତ ପୁରାତ୍ମାର ମହାବେଦ-ତାନେ
 ଜଗତେ ଜଗାଅ ସର୍ବ ଅନନ୍ତ ସନ୍ତାନେ ।
 ଅନନ୍ତେ ଜୀବନ-ସ୍ତୁତି, ଅନନ୍ତେ ଅଭୟ;
 ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ପ୍ରବାସରେ ଗାଅ ଅମୃତର ଜୟ ।

□ □ □

ପଞ୍ଜୀକର ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳ

ବିଚ୍ଛେଦେ

ମେଘ ବରଷଇ ବିଜୁଳି ମାରଇ
 ବାଆ ବହେ ସୁଲୁ ସୁଲୁ,
 ଦୋର ଅନ୍ଧାରରେ ବରଷାର ନୀର
 ଝରୁଥାଏ ଝରୁଥୁରୁ ।
 ପଡ଼ି ଧରତଳ ଗଡ଼ିଯାଏ ଜଳ
 ନାଲେ ନାଲେ ବୁଲୁବୁଲୁ,
 ଡରୁ ଡାଲେ ଡାଲେ ଉଡ଼ି ମାଲେମାଲେ
 ଜୋନାଣାଏ ଜୁଲୁଜୁଲୁ ।
 ଜଳବନ୍ଧୁ ଦଳେ ତରୁଲତା ତଳେ
 ପଡ଼ି ଟପଟପ ସ୍ବନ,
 ଅଳପବୟସୀ ଦୂର ପରବାସୀ
 ଶୁଣନ୍ତେ ଉଦାସ ମନ ।
 କେଉଁ ଦୋଷେ ଦୋଷୀ ହେଲେ ପରବାସୀ
 କରନ୍ତି ବିଧାତା ଜନେ;

ଏହା ମନେ କରି ଦୁଃଖୀ ନରନାଥ
 ବିଧି ନିନ୍ଦେ ମନେ ମନେ ।
 କବି କହେ ଧାତ୍ରୀ, ଶୁଣ ଶୁଣ ଭାଇ
 ବିଧିକ ନ ନିନ୍ଦା ରୁଣ୍ଡେ,
 ନୁହଁ ତରତର ସୂଧାରେ ବିଚାର
 ବିଧିଲଳା ବିଶ୍ୱଦାଣ୍ଡେ ।
 ବିଚ୍ଛେଦ ମିଳନ ସୋଦର ସମାନ
 ଏକ ପାଶେ ଥାଏ ଆନ,
 ଅଭିନୁ ଅନ୍ତର ବିବାଦ ତାଙ୍କର
 ବିଚିତ୍ର ବିଧି ବିଧାନ ।
 ମିଳନେ ଜନ୍ମଇ ବିଚ୍ଛେଦେ ବଢ଼ଇ
 ପ୍ରୀତିର ଏହି ଲକ୍ଷଣ,
 ପୀରତି ଜନକ ଦିଶେ ଜକଜକ
 ବିରହ-ବନ୍ଧୁ-କଷଣ ।
 ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନେ ଜାତ ହୁଏ ମନେ
 ଅପୂର୍ବ ପ୍ରୀତି ଅଙ୍ଗୁର,
 ଶୁଣିତକ୍ଷ୍ମ କୋଣେ ମଧୁର ମିଳନେ
 ପିଏ ସେ ରସ ମଧୁର ।
 କାଳେ ସେ ଉଦ୍ଧାଏ କେଣେ ଶୁଲିଯାଏ,
 ମିଳନ ଅନ୍ତେ ବିରହ,
 କବି ପରୁରଇ ଏହି କାଣ୍ଡ ଭାଇ,
 କେଉଁଠି ନହୁଏ କହ ?
 ସଖା ଦମୟନ୍ତୀ ଜାନକୀ ପାଦପା
 ଶକୁନ୍ତଳା ଆଦି ଯେତେ,
 ବିଚ୍ଛେଦେ ମିଳନ ଜଗତ-ଜୀବନ
 ବର୍ଣ୍ଣିବ ମୁଁ ଆଉ କେତେ ?
 ଗୋପପୁରବାସ ମଧୁର ପ୍ରବାସ
 ପ୍ରସାସ-ମିଳନ-ଲଳା,
 ଅଯୋଧ୍ୟା-ଜୀବନ ଲଙ୍କା-ଅପମାନ
 ଅନ୍ତେ ଅଭିଷେକ ଖେଳା ।

ଏହି ପ୍ରାଣ ଶାନ୍ତ, ସୁଗନ୍ଧାଏ ଶାନ୍ତ,
 ଯାଆଁ ଲା ଶାନ୍ତ ସେ ଦୁହେଁ
 ବିଚ୍ଛେଦ-ମିଳନ ବିଧାତାନନ୍ଦନ
 ଭାଲି ଭାଲି କବି କହେ ।

□ □ □

କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ସାବତ

ଅଭିଶପ୍ତର ଅଭିମାନ

ଜାଣେ ଏ ଜୀବନ କେଉଁ ନ ହେବ ବିଫଳ,
 ଅକାରଣ ନୁହେଁ ମୋର ଉଷ୍ମ ଅଶ୍ରୁଜଳ
 ନିବିଡ଼ ନିଷ୍ଠୁର ଏନ ଗହନ ଅନ୍ଧାରେ
 ନ ମରବି ଚରଦନ ଡାକ ହାହାକାରେ ।
 ଅମୀୟ ଅରୁଣ ଶାନ୍ତ
 ବିନାଶିବ ଚର ଶାନ୍ତ,
 ଅମୃତ ଆନନ୍ଦେ ମୁହଁ ଅନନ୍ତ ଜୀବନେ
 ଜାଗିବି ଜାଗିବି, ଦୀପ୍ତ ଆଶା ମୋର ମନେ ।

ଦୁଃଖ କୋମଳ ମୁହଁ ମଳିନ ଅଧମ
 କେଟି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନେ ସତତ ଅନ୍ଧମ
 ଶତ ଶତ ଭୁଲି ପ୍ରାଣି,
 ଦାରୁଣ ଦୁଷ୍ଟ ଶ୍ରାଣି,
 ଦେଶର ଜୀବନ ମୋର ସହସ୍ର ଜଞ୍ଜାଳ,
 ତଥାପି ନୁହେଁ ମୁଁ ସଖା ମୃତ୍ତିକା କଞ୍ଜାଳ ।
 ଅମୃତ ସନ୍ତାନ ମୁହଁ ସୁଧା-ଅଧିକାଶ,
 ଅନନ୍ତ ଦିମିର ତଳେ ଦୀପ୍ତ ଦୀପଧାସ ।
 ଲଞ୍ଛିତା ଗଞ୍ଜିତା ଶତ ଭୟ ନା ଜୀବନେ,
 ପଦେ ପଦେ ଅପମାନ ପାତ୍ର ମରମେ,

ଜାଣିଣ ଶେଲ ଶିଳି ଅବା କଠିନ କୁଳିଶ-
ପ୍ରହାରେ ଜର୍ଜର ହୁଅ, ଜୀବନ ମୋ ବସ,
ତଥାପି ଅମର ମୁହଁ ମାନବସନ୍ତାନ,
ବ୍ୟଥେ ଏ ପୃଥିବୀ ମୋତେ ନ କଲୁ ଆହ୍ୱାନ ।
 ତଳେ ତଳେ ଏ ଜୀବନ
 କରବିଟି ନିବେଦନ,
ସାରା ସୃଷ୍ଟି ସାରା ମୁହଁ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଦେବତା,
କରମକରତା ମୁହଁ ମୋ ଭାଗ୍ୟନୟନା ।

କରୁଛୁ କି ପରିହାସ ଦେଖି ଦାନବେଶ,
ଅର୍ଦ୍ଧ-ଅନଶନେ ଛୁଦୁ କୁଟୀରେ ମୋ କ୍ଳେଶ ?
ତପତ ତପନ ତଳେ ତନ୍ତ୍ର ସେଦଳେ
ରୁଷ ବନ୍ଧଧାର ମୁହଁ ତପଇ ଲଙ୍ଗଳେ;
 ଅବା ଭ୍ରାତାପାତ୍ର ଧରି,
 ସରମେ ମରମେ ସରି,
ତବ ରମ୍ୟ ହର୍ମ୍ୟ ତୋରା ତୋରଣ ପୁଷ୍ପିଣୀ
କ୍ଳାନ୍ତ ପଦକ୍ଷେପେ ଆସେ, ନ ଶୁଦ୍ଧି ମୁଖେ ।

ଲଜେ ପୋତ ମଥା ଦୂରେ ଯାଅ ମୋର ଭାଇ,
ନ ଚିହ୍ନ ନ ଚିହ୍ନ ମୋତେ ନ ହେବି ବଥାଇ ।
ତଳେ ତଳେ ପ୍ରାଣ ମୋର କରବି ଅର୍ପଣ
ତବ ଶତ ସୁଖ ଯହିଁ ହେବିଟି ବର୍ଦ୍ଧନ ।
ବହୁବାର ଅଧିକାର ରଖ ଚରଦନ,
ମରଣେ ସମ୍ବଳ କରି ହେଉଥାଏ ଶୀତ ।
 ତଥାପି ମରିବି ନାହିଁ
 ମନେରଖ ଏହା ଭାଇ,
ଅକାରଣେ ଜନ୍ମ ମୋର ନ ହେଲୁ ଭୂତଳେ;
ଅନନ୍ତ ବିନାଶ ଘେନି ମରିବି ବରଳେ ।

ଅନନ୍ତ ବକାଶ ମମ
 ଚରଦନ ଅନୁପମ,
 କପଟ-କର୍ଦ୍ଦମେ ପଦ୍ମ ମୁହିଁ ଶତଦଳ,
 ନ ଛୁବ ବଢ଼ଳ ମୋର ତପ୍ତ ନେତ୍ରଜଳ ।
 ପାତାଣେ ପିତୃତ ଭାଗ୍ୟ ବନ୍ଧୁଗଛ ସଖା,
 ପାତାଣ ପ୍ରାଣରେ ତେଣୁ ନ ପଶଇ ଦକା ।
 ଛୋପନେ ସ୍ବଚ୍ଛ ମନେ ଆରମ୍ଭ ଶୟନେ
 ହରୁଛ ଦବସ ନିଶି, କାନ୍ଦେ ମୁଁ ଅସ୍ବନେ ।
 ମୋ ରକ୍ତ ତପତ ଧାରେ,
 ମୋର ହୃଦ ହାହାକାରେ
 ବୁଡ଼ିରହିଅଛି ତବ ଜୀବନ ସପଦ;
 ନ ମିଳେ ମୁକତି ମୋତେ ଧାୟିଣ ଶ୍ରୀପଦ ।

ତୁମେ କର, ତୁମେ ଗୁଣୀ;
 ମୁଁ ସାନ ଅଜ୍ଞାନ ଗୁଣୀ ।
 ତୁମର ସଭ୍ୟତା ପାଶେ ରୁମର ଆଲୋକେ;
 ତୁମ ବିନା ବାସ ମୋର ଅନନ୍ତ ନରକେ ।
 ନ ଭବ ନ ଭବ ଭାଇ,
 କେନ୍ଦ୍ର କେବେ ଶୁଦ୍ଧିନାହିଁ;
 ନିଷ୍ଠୁର ପୀଡ଼ନ ଦାଉ ଦେ'ଣା ଗୋଟି ଗୋଟି ।
 ଆଅ ସୁଖେ; ଭୋଗେ ମୁହିଁ କଷ୍ଟ କୋଟି କୋଟି ।
 x x x
 ଅକାରଣେ କୌଣସି ପକ୍ଷୀ ନ ତେଜବ ଜୀବ;
 ରାମାୟଣ-ପଣା ପରା ପୃଥିବୀ ପିଇବ;
 କବିକୁଳଗୁରୁ ହେବେ ଚୋର ରତ୍ନାକର;
 ବୋଲାଇବେ ବାଲମୀକି ମହର୍ଷିପ୍ରବର;
 ଅକାରଣେ ବନବାସେ ନ ଯିବ ଜାନକୀ,
 ସଖାକୁ ଗୌରବ ପରା ଉଠିବ ମହକ ।
 ପାଇ ପୁତ୍ର ଅଧିକାର
 ରଘୁନାଥ ନେତ୍ରଧାର,

ପୋଛି ଲବଂକୁଣୀ ଯୁଗ ଧନ୍ୟ ହେବେ ଭବେ,
ଅକାରଣେ ଚୈତ୍ରୀ ଶୋକ ନ କଲ ଘୈରବ୍ୟ ।

×

×

/

ଭାବି ଶାବୁ ଶାମ ଭୁଜେ ଦଳୁଛୁ ଦରପେ,
ଅସହାୟ, ହାନ, ଭୟେ ପରାଣ ଅରପେ;
ଚରଦନ ସମଭୁଲ ନ ଥବ ଭୁମର,
କେବେ ଭୁମେ ତଳେ, କେବେ ହେବ ମୁଁ ଉପର;
ଭୁମର କଣ୍ଠଟ ମୋର ହେବ ଶିରଶୋଭା,
ମୋହର ମୋହନ ଦିନେ ହେବ ମନଲେଖ ।

ଆଜି ଯା'ରେ ପଦାଦାତ

କାଲି ତା'ର ଧରି ହାତ

ଆଦରେ ଅଞ୍ଜଳିନିଧି ଅଙ୍ଗ ଆସନରେ

ରଖିବ ରତନ ସମ ସ୍ନେହ ଯତନରେ ।

ବଳ ! ପଦଦଳା ତବ ସହୃଦ ମାରବେ,

ଗୋଟିଏ କଥା ମୋ ମୁଖେ ନ ଶୁଣିବ ଭବେ;

ତଥାପି ନିଃଶ୍ୱାସ ମୋରୁ ଫଟାଇ ପାପାଣ

କରିବ ବ୍ୟାଣ୍ଡି ତବ ଅହଙ୍କାରୀ ପ୍ରାଣ ।

ଆଜି ଯା'କୁ ଭୁଣସମ କର ରୁଚ୍ଛ ହେୟ,

ଆଜି ଯେ ଭୁମର ବନ୍ଦୀ କଠିନ ଶୁଙ୍ଘଳେ,

କାଲି ପୂଜାଫୁଲ ହେବ ତା'ର ପାଦତଳେ ।

ଆଜି ଭୁମେ ଯା'ର ଶତ୍ରୁ

କାଲି ତବ ପ୍ରେମବାହୁ

କରି ଆଲିଙ୍ଗନ ତାକୁ ଦେବ ଦେବାସନ

ତା'ଗୁଣେ ମୋହର ତମ ମୁତ ଅଳ ମନ ।

ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଇତର ମୁହଁ ଘୃଣିତ ଚଣ୍ଡାଳ

କରେ ପରସ୍ପାର ତବ ନରକ ଜଞ୍ଜାଳ;

କାନ୍ଦେ ବହୁନିଏ ବୋଲି ପ୍ରାଣର ଖରାରେ

‘ବେହେରା’, ‘ବେହେରା’ ତାକ ଶୁଣାଅ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ।

ମୁହଁ ପଦସେବାକାଶ

କୃତ୍ୟ, ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ, ଉନ୍ମାଦ

ବୋଲୁଛ ବାବୁ ବସି ଉଠ ଅଧନରେ
ଲଜ ଲୁଚାଇ କିନ୍ତୁ ମୋ ଦୃଷ୍ଟି ବସନରେ;
ମୋ ଦୃଷ୍ଟି ଅଗନ ପୁଣି ନିୟୁତ ଶ୍ରେଣୀ
ଚୁକ୍ତ ପ୍ରାସାଦରେ ଉମେ, ତଳେ ମୋ ସ୍ବେଦନ ।

× × ×

ଭାଲି ମୋ ମୂର୍ଖତା ସୁଖେ ଦିଅ କରତାଳି,
ମରେ ମୁଁ ଦରିଦ୍ର ଶୋଭେ ଚିତ୍ତେ ଚିତା ଜାଲି;
ନାହିଁ ମୋର ବାସ, ଅଛୁ ମହାକାଶିକାଳେ;
ନାହିଁ ମୋର ହେମଶୟନୀ ଶୁଣ ମୁଁ ଭୁତଳେ,
ଶୀତ ଖରା ବରଷାରେ

ପ୍ରକୃତିର ଅତ୍ୟାଚାରରେ

କ୍ଷୀଣ ଅଜାଣିତ ସରି ଆମ୍ଭ ଯାଏ ହରି,
ତଥାପି ବସୁବ ନିଶ୍ଚେ ଏ କଷଣେ ମରି ।

ମରଣ ନୁହେଁ ମୋ କ୍ଳେଶ

ନୁହେଁ ତା ବିନାଶ, ଶେଷ,

ଅଜ୍ଞତ ସୁନ୍ଦର ନବଜୀବନ ଆରମ୍ଭ

ମୋ ମରଣେ କିନ୍ତୁ ତବ ଜୀବ କି ସମ୍ଭବ ?

ସମ୍ବଳହୀନର ଶେଷ ଆଶାର ସମ୍ବଳ

କାନ୍ଦୁନେଲେ ଶୀତେ ଯଥା ଶୀତାର୍ତ୍ତ କମ୍ବଳ;

ଭବିଳ ମହତ ଏକ କରମ ସାଧୁଲି

ବୈରଭାବେ ହୀନ ଅରି ଜୀବନ ବଧୁଲି ।

କିନ୍ତୁ 'ରକ୍ତବାଜ' କେବେ ମରି ସେ ନମରେ ।

ଶତ ଶତ ଦୈତ୍ୟ ଜାତ ବିନ୍ଦୁ ଏ ରକ୍ତରେ ।

ଖର୍ଚ୍ଚକ୍ଷେପେ ହାଣି ଶିର ।

ବୁଝାଇଲି ସେ ରୁଧିର,

ବିନ୍ଦୁ ସିନ୍ଧୁ ହୋଇ ଶେଷେ ବୁଝିବ ଆପଣ

ଲଭିବ ତ ପ୍ରତିଫଳ କୃପାରେ କୃପାଣ ।

×

×

×

ଉତ୍କଳମଣି ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଦାସ

ଚିତ୍ତ-ଶିଖେ ଲୟ ରଖି ଚାଲିବ ମୁକର

ଯେତେ ଦୂର ଯାଏ ଚାଲି ..
ଚଉପାଶେ ଖାଲି ବାଲି,
ନାହିଁ କାହିଁ ଶ୍ୟାମଶୟୀ ନବ ଦୂବାଦଳ,
ନାହିଁ ଲତା, ନାହିଁ ଚରୁ,
କେବଳ ସ୍ୱପଣ ମରୁ,
ଦିଶେ ନାହିଁ କାହିଁ ଜଳ ଫୁଲ ଅବା ଫଳ ।
ସୁନାଳ ସୁନ୍ଦର ଗିରି
ଧରି ଅନୁପମ ଶିଖ
ଦିଶୁଥିଲା ଅଳ୍ପ ଦୂରେ ଚନ୍ଦ୍ରବାଳ ମୂଳେ,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତାରକାରାଣି
ଦିବ୍ୟ ଆଲୋକେ ବିଭୀଷି
ନିରନ୍ତର ଶୋଭୁଥିଲା ତାର ଚାରିପଟେ ।
ଭ୍ରମଣ ପ୍ରଥମ ଛଣେ
ଭାବି ନ ଥିଲି ମୁଁ ମନେ
ହେବ ବୋଲି ଏତେ ଦୂର ଏ ବିଶିଷ୍ଟ ପଥ,
ତମେ ବହୁଯାଏ କାଳ
ତମେ ଦୁଃଖେ ଚନ୍ଦ୍ରବାଳ
ଶିଥିଲ ଯେକେତେ ତଳେ ମୋର ମନୋରଥ ।
ଆଉ କେତେ ଦିନ ଅନ୍ତେ
ଏ ଦୁସ୍ତର ବାଲିବନ୍ତେ
ନ ଚଳି ରହିବ ପାଦ ସିନା ଥକାମାର
ନ ଦେଖିବ ଜନ ଆଖି,
ଘୋର ପନ୍ଥରେ ଏକାକୀ
ଚାଲିଯିବ ଯେତେ ପ୍ରାଣ ବୃଥା ଘାରି ଘାରି ।
ଗଲେ ପଛେ ଯାଉ ଲାବ
ଯାହା ହେବ ଦେଖାଯିବ
ହେଲେ ହେଉ ଯେତେ ଦୂର ଏ ଦୁର୍ଗମ ପଥ,

କହ କେଉଁ ମୁହଁ ଜନ୍ମ
 କରି ଥରେ ବିଲେକନ
 ଏ ଅପୂର୍ବ ଦିବ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ ରହୁବ ବିରତ ?
 ଅବସନ୍ନ ହେଲେ କାୟା
 ଆଶ୍ରୟ ଏ ଗଣିଛୁୟା,
 ବାଲିଶେଯେ ଶୋଇବଇଁ ଯାଇ ଅଧେ ବାଟ,
 ତାରକତ ଗିରି-ଚୂଡ଼େ
 • ନିବେଶି ନୟନ ଦୃଢ଼େ
 ଫେଡ଼ିବ ପରମ ସୁଖେ ହୃଦୟ-କବାଟ ।
 ସୁଦୂର ସାଗର-ଗାତ
 ଶ୍ରବଣେ ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ପ୍ରୀତି
 ଲଭଣ ମୋ ପ୍ରାଣ-ପକ୍ଷୀ ଉଡ଼ିଯିବ ଧୀରେ,
 ଅନୁସରି ସେହି ଗାନ
 କରି ମନେ ଏକ ଧ୍ୟାନ
 ଅବଶେଷେ ବସିବ ସେ ଗିରି ଉଚ୍ଚ ଶିରେ ।
 ଦେଖି ଚନ୍ଦ୍ର-ଗୁରୁ ଅଙ୍ଗ
 ଲଭିବାକୁ ତାର ସଙ୍ଗ
 ଧାଇଁ ଧାଇଁ ପଥେ ଶଶା ଛୁଡ଼ିଲ ପରାଣ,
 କେତେ ଦୂରେ ନିଶାପତି
 କାହିଁବା ଶଶକ ଗତି
 ପାଇଲ ସେ ଅନ୍ତେ ପରା ସେହି ବନ୍ଧେ ସ୍ଥାନ !
 ଶତ ଶଶୀ ବଳି ଶୋଭା
 କି ବିଚିତ୍ର ମନୋଲୋଭା,
 କପରି ଏହାର ଆଶା ଛୁଡ଼ିବ ମୁଁ ନର,
 ଗଲେ ପଛେ ଯାଉ ଜୀବ
 ଯାହା ହେବ ଦେଖାଯିବ
 ଗିରି-ଶିଖେ ଲୟ ରଖି ଗୁଲବ ମୁକର ।

‘ଆହାରେ ଦଇବ’...*

ଆହାରେ ଦଇବ କି କଲୁ ତୁ ସତେ
 ଘର ବୋଲିବାକୁ ନଞ୍ଚିଟେ ସ୍ବର,
 ଏ ନୀଳ ବିପିନ ଶ୍ୟାମଳ କେଦାରେ
 କେତେ ପୁରପଲ୍ଲୀ ହେଉଛି ଦୂର !
 ଅନାହାରେ ମରେ କୃଷକ ମଉନେ
 କିଏ ଜାଣୁଛି ତା ବେଦନା ତିଳେ !
 ରାଜ-ଜନ ବୋଲି ବଂଚକ ଚକ୍ରର
 ବୁଲୁଛନ୍ତି ଗ୍ରାମ ବିପିନ ବିଲେ,
 ଯାଅ ମହାନଦୀ ବହୁ ପାର୍ବତୀରେ
 ଭୟେ ଚୁପ୍ ପଦେ ସେ ରାଜପୁର,
 ବିଦେଶୀ ଚକ୍ର ଦୟା ପଦାଘାତେ
 ପ୍ରସାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜନନୀ ଉର ।
 ଜନନୀ ଜନନୀ ବୋଲୁଥିଲି ତୋରେ
 ରଖି ନପାରିଲି ଗାରମା ତବ,
 ଶତ-ନଦୀ-ଧାରେ ଲେଖକର ଧାରା
 ଦେଖି ଯାଉଅଛି ଗୁଡ଼ି ଏ ଭବ ।
 ଶ୍ୟାମଳ କାନନେ ଖୋଜିଲୁ ମାତ,
 ବଢ଼ାଇଲୁ ଦେଇ ଜୀବନ ପୟ,
 ହେଲା ତୋ ସମ୍ପଦ ତୋହର ଭଗାରି
 ସଂତାନେ ଘୋଟିଲୁ ଚକ୍ରର ଭୟ ।
 ଜନମ-ଭୁଇଁ ତୁ ଜନନୀ ମୋହର
 ଜୀବନେ କେପନେ ଭୁଲନ୍ତି ତୋତେ ?
 ଯାଉଛି ବରଳ ଦିଅ ମା' ବିଦାୟ
 ଅଳିଙ୍ଗି ମୋର ସହୃଦ୍ଧ କେତେ ।

ତୋହର ହୃଦୟ ଚର ମୁଁ ଖାଇଛି
 ପିଇଛି ତୋହର ଜୀବନ-ଧାର,
 ତେବେହେଁ ହୃଦୟେ ରଖିବୁ ଆଦର
 ମରଣେ ଏ ମୋର ଶରୀର ଭାସ ।
 ବାଦେଶ ତ ମୁଁହଁ ଯାଇ ନାହିଁ କେବେ
 କେମନେ ଜାଣିବ ବିରହ ଝେଦ,
 ଖଣ୍ଡେ ଦୂର କେବେ ପାରିଥିବେ ଗଲେ
 ଭୁଲି ନ ପାରଇ ତୋର ସପଦ ।
 ଚର ଲାଗି ଏବେ ଯାଉଅଛି ମୁଁହଁ
 ଯେ ଦେଶେ, ଯେ ଦେଶୁ ଫେରନ୍ତି ନାହିଁ,
 ନିରାଶ କି ନଭେ ସ୍ମରଣେ କି ତଳେ
 କେମନେ, ସେ କଥା ଜାଣିବ ମୁଁହଁ ?
 ତୋତେ ଶୁଣି କେଉଁ ସ୍ମରଣେ ରହିବ
 ଅନନ୍ତ-ବିରହ-ଅନଳେ-ଜଳି ?
 ନାହିଁ କି ନରକ ଏ ବନେ କୁମାର ?
 ‘ଦିଅ ମୋତେ ସେହି ନରକେ ପେଲି ।’

□ □ □

ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର

ଶୂନ୍ୟମନେ

ଶୂନ୍ୟମନେ ତରୁତଳେ ବସିଛି ମୁଁ ଏକା,
 କେତେ କିଏ ଆସି ବାରେ ଦେଇଯାନ୍ତି ଦେଖା;
 କାନନର ତରୁଲତା,
 କୁସୁମର ମଧୁରତା,
 ମୃଦୁ ଝେଲେ ସମୀରଣ,
 କୋକିଳର କୁହୁ ସ୍ଵର,
 ମହୁମାଛ ଗୁଞ୍ଜନର ଶ୍ରୁତି ମାଧୁରୀ
 ସୁଦୂର ଗୋନ ଅଙ୍ଗ ଅନନ୍ତ ନୀଳମା ।

ନିଜ ନିଜ ପଥେ ଆସି, ମୋ ଦୃଢ଼ ଦୁଆରେ
ନିମିଷକ ଦରଶନ ଦେଇଯାନ୍ତି ବାରେ ।

ସରବେ ସେ ଦୃଢ଼େ ମୋର

ଅଜଣା ଅଚିହ୍ନା ଦୋର,

ତଳେ ତାଙ୍କୁ ଭବେ ମୋର ନ ଲେଟେ ପରାଣ,

କି ଦୂର ଅପ୍ରାପ୍ୟ କାହିଁ ରଖିଛୁ ଧ୍ୟାନ ।

ଶୂନ୍ୟମନେ ତରୁତଳେ ବସିଛୁ ମୁଁ ଶୁଦ୍ଧି,

କେତେ କିଏ ଆସି ବେଗେ ଯାଆନ୍ତି ପଳାଇ ।

ଶୂନ୍ୟ ମୋ ନୟନ ଆଗେ

ଗଞ୍ଜାର ଖରବେ ଏବେ

ମୋ ନିଶ୍ଚଳ ଅବସ୍ଥାରେ

ଫୁଲଟିଏ ଝୁଡ଼ି ଆହା ଅନାଏ ସରାଗେ !

ଦେଖିବାକୁ ହସ ତାର

ନାହିଁଟି ମୋ ଅବସର

ସିଏ ଯହିଁ ଯାଇଥିଲା

ଫେରି କାହିଁ ଆସିଗଲା;

ମୋ କୁଟୀରେ ପୁଣି ଏବେ ଅସୁତ ଅଦିଅ,

ସଭଙ୍ଗ ଦିଏ ମୁଁ ପୁଣେ ମିଳନ ପୀରନ୍ତି ।

ସରବେ ମୋ ପରିଚିତ

ପୁରୁଣା ପରାଣ ମିତ ।

କିହତ ସେ ଭେଦ ନାହିଁ ତହିଁ,

ଆଲିଙ୍ଗନେ ଦୃଢ଼େ ରଖେ ନିନ୍ଦୁ ।

ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ପୁଣି ହୋଇଯାଏ ଜଣେ;

ଆନ କେନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ ପାଶେ,

ଆନ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ଆସେ

ମୁଁ ଏକ ଅଦିଅ ମହା ଅଦିଅ ମିଳନେ ।

ଶୂନ୍ୟମନେ ତରୁ ତଳେ ବସିଥିଲି ଏକା,

କିଏ ଆସି କେବେ ମୋରେ ଦେଇଗଲା ଦେଖା;

କିଏ ଚାଲିଗଲା ମୋର ଦୁଆର ଫିଟାଇ,

ଏ ସମ୍ପଦ ମୋ କୁଟୀରେ ଦେଇଗଲା ଥୋଇ,

କାହିଁ ହରିନେଇଗଲା ମୋ ଘନ ପସର,

ଶୂନ୍ୟମନେ ବସିଥିଲି ପର ।

ଘୌବନର ଅଭିଯାନ

କିଏ ଏହି ଆଟ ଗୁଳି ଜେତୁଯାତ୍ରା କର ଗୋ,
 ପାଶେ ଶୁଭେ ମହାରବ ଧର ଧର ଧର ଗୋ ।
 ଏ ଯେ ଅଭିନବ ସେନା ନବ ଅଭିଯାନ ଗୋ,
 ନବ ନବ ଅସୁରସ୍ତ୍ର ନବ ଘର ବାଣ ଗୋ ।
 ତାଳି, ବାଣ, ତରବାର ସବୁ ନୂଆ ନୂଆ ଗୋ,
 ନରପାଶେ ନାଶଦଳ ଏ ସୈନ୍ୟରେ ଠିଆ ଗୋ !
 ନାହିଁ ତଳେ ରକ୍ତପାତ ଗୁଳି ତଳେ ଗୋପନେ,
 ଜେତା ପାଶେ ପରାଜିତ ହସେ ନିଜ ମରଣେ ।
 ନବ ତେଜ ନବ ଶକ୍ତି ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗେ ଭରା ଗୋ,
 ଶୋଭା ସଉରରେ ଶଶେ ପୁରେ ବସୁନ୍ଧରା ଗୋ ।
 ତରଳ ଅପାଙ୍ଗ ପାଶେ ସ୍ଥିତ ହୁଏ ଠିଆ ଗୋ,
 ଶଶେ ଶୁଣେ ଉଚ୍ଚାଟନ ବିଦାରଇ ହୁଆ ଗୋ ।
 ନାହିଁ ସେଦ, ନାହିଁ କ୍ଳେଦ, ନାହିଁ ରେଦଞ୍ଜନ ଗୋ,
 ସେହୁ ଦେଖେ ମହାମୁଗ୍ଧ ବଚଳିତ ପ୍ରାଣ ଗୋ !
 ବାଧା-ବନ୍ଧ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ସବୁ ଯାଏ ଘୁସି ଗୋ,
 ପ୍ରେମର କରଣେ ଯାଏ ଅନ୍ଧକାର ଲୁଚି ଗୋ !
 ଉଚ୍ଚ ହୁମାଳସ୍ତ୍ର ଶିର ପଡ଼େ ବେଗେ ନଈ ଗୋ,
 ସୁଗ୍ରସିନ୍ଧୁ-ବ୍ୟବଧାନ ନ ପାରଇ ରହି ଗୋ !
 କୋମଳ ଚରଣେ କଣ୍ଠା ଫୁଟି ରକ୍ତ ସ୍ତରେ ଗୋ,
 ହସି ହସି ପୋଛେ ନାଶ ନିଜ ପଶତରେ ଗୋ ।
 ଆସ ହେ ଘୌବନ, ଦିଅ ଦେଶ ଶିରେ ଟିକା ଗୋ,
 ଲୁଚିଯାଉ ଶୂଅର୍ମ ଶୂନ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସିକା ଗୋ !
 ଲଳିତେ ଚନ୍ଦନ ଦିଅ ଗୋରୋଚନା ଦୋଟି ଗୋ,
 ବଦନେ କୁଞ୍ଜୁମ ନେତ୍ରେ ସ୍ନେହାଞ୍ଜନ ଗୋଳି ଗୋ !
 ଶିରେ ଦିଅ ପାଟଛତା ନବ ଶିରସ୍ତାଣ ଗୋ,
 ନବରାଜ ଦରବାରେ ବଢ଼ିଯାଉ ମାନ ଗୋ !

ଲୁଚିଯାଉ ଭେଦ ଭ୍ରାନ୍ତି ଶରୁତା ଅଳକ ଗୋ,
 ଗାଇଉଁ କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ନବତାନେ ପିକ ଗୋ !
 ନୂଆ ରାଗରାଗିଣୀରେ ହେଉ ଦେଶ ଭରା ଗୋ,
 ନବପ୍ରାଣେ, ନବତାନେ ଭରିଉଁ ଧରା ଗୋ ।
 ଶତାବ୍ଦୀର ଲେଦ ଭେଦ ହେଉ ଭୟ ଗୁରୁ ଗୋ,
 ମାତୃଭୂମି କଣ୍ଠେ ଶୋଭା ସରକର ହାର ଗୋ ।
 ଶିରେ କୋହନୁର କଣ୍ଠେ କଉସୁଭ ରାଜ ଗୋ,
 ବିପତ୍ତି ମନ୍ଦର ଶଙ୍ଖ ପୁରେ ପୁରେ ବାଜୁ ଗୋ ।
 ଯୁଗ-ଯୁଗ ଅନ୍ଧକାର, ଅତ୍ୟାଚାର ଭୁଲି ଗୋ,
 ମାତୃଭୂମି-ବନ୍ଧ ଉଠୁ ପୁଣି ଗର୍ବେ ଫୁଲି ଗୋ ।
 ଛୁଟୁ ଶିର-ପ୍ରଶରରେ ଗୋଣିତର ଧାର ଗୋ,
 ହସ୍ତ ଏ ଆନନ୍ଦ ଦେଖି ସରଗର ତାର ଗୋ ।
 ରାଜରାଣୀ ପାଉ ପୁଣି ରାଜରାଣୀ ମାନ ଗୋ,
 ପୃଥ୍ବୀପୁଷ୍ପରେ ରହୁ ମୋ ଜନନୀ ସ୍ଥାନ ଗୋ !

□□□

କାନ୍ତକବି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର

ଲେଖା

କି ଲେଖା ଲେଖିବ ! ଆଉ ନଚଳେ ଲେଖନୀ,
 ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ରୁଣ୍ଡେ ବାଜିଲୁଣି ଖନ;
 କୁହା କଲମଟା ଆଉ ପାରୁନାହିଁ ଟାଣି
 ସିହାଇରୁଡ଼ାକ ତେଣେ ଫାଟିଲୁଣି ପାଣି ।
 ଲେଖୁଥିଲି ଦିନେ,—ଆଉ ଅଛି କି ସେ କାଳ !
 ବାସ ଖାଇଗଲୁଣିଟି ସେ କାଳ ପଖାଳ ।
 ଓଲଟା ହୋଇଛି ଯାଇ ଯାହା ଥିଲା ଦିନେ,
 ଏବଂ ହେଲୁଣି ସବୁ କଥା ଭିନେ ଭିନେ !
 ବସନ୍ତ ଗଲୁଣି ଚାଲି—ଆସିଲୁଣି ଗୀତ,
 ଆମ୍ଭତାଳେ କୋଇଲି ତ ଗାଉନାହିଁ ଗୀତ ।

ଗଲଣି ମଳୟ ଏବେ ବହୁତ ଉତ୍ତର,
 ତୋର ଜନ୍ମ ପରେ ଆଉ ହସୁନାହିଁ ତର,
 ଫୁଟୁନାହିଁ ପଦ୍ମଫୁଲ ଆଉ ସରୋବରେ,
 ଗୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡ ଗାଉନାହିଁ ଅଳି ପ୍ରେମଭରେ ।
 ବାଉଳା ସ୍ତ୍ରୀରୁ କୁଟେ ହୋଇ ଅଥାନିଆ
 ଦୁନିଆଯାକରେ ଲାଗିଯାଇଛି ଗୁନିଆ ।
 ନାହିଁ ସ୍ନେହ, ନାହିଁ ପ୍ରୀତି, ମମତା, ପ୍ରଣୟ,
 ନାହିଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଦେନାଦେନ, ଚିତ୍ତ ବିନମୟ ।
 କିଶୋରୀର ଚୋରାହସ, ସହଜ ଅପାଙ୍ଗ
 ମଧୁରୀଆ ଲଜ-କୁଞ୍ଜା ବଚନ ସରଗ ।
 ସରଏ ତ ବ୍ରହ୍ମବ୍ୟସ୍ତ ଉଦ୍‌ବେଗର ଦାଉ
 ଯାଇଅଛି ଦୋଷି ଖାଲି ଲାଗିଛି ଚଢ଼ାଉ ।
 ଦଫା ଦଫା ଧପାଧପି, ଚିତା କଟାକଟି
 ପଟି ଚଢ଼ାଚଢ଼ି ଆଉ ମୁଣ୍ଡ ଫଟାଫଟି ।
 ଲଜେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ‘କଳା’ ଲୁଚିଲଣି କାହିଁ,
 ଅବା କଳା-ବଜାରକୁ ଗଲଣି ପଳାଇ ।
 ଏହା ସବୁ ଦେଖି ଦେଖି ମୁଣ୍ଡ ଯାଏ ଭ୍ରମି,
 ମରମ ଆବେଗେ ଯେତେ ପଡ଼ଇ ନରମି ।
 ଚପୁଡ଼ିଲେ ଲେଖାରୁ ତ ଗଡ଼ୁନାହିଁ ରସା
 ଲେଖିବାର ମଜରୁଟା ମିଳେ ଲୋକହସା ।
 ଲେଖିବ କାହିଁକି କେହି—ପଢ଼ୁଛି ବା କିଏ,
 ବାଇବିକୁ ପର ହୋଇ ଧାଆନ୍ତି ସରଏ ।
 କାହାର ବା ବେଳ ଅଛି ବାଜେକଥା ପାଇଁ,
 କି ଲଭ ଏଥିରେ ବୃଥା ସମୟ କଟାଇ !
 ଯେବେ ବା ପଢ଼ୁଛି କେହି—ସିଏ ଖାଲି ଫାଙ୍କି,
 ଦୟାରେ ବୁଲଇ ନେଇ ଅରେ ମାତ୍ର ଆଖି ।
 ଡେବିର ହାତରେ ଦିଏ ଫୋପାଡ଼ ସେ ଲେଖା,
 ପୋଛି ଦେଇ ମଗଜରୁ ତାର ଶେଷରେଖା ।
 ସେତିକିରେ ଲେଖକର ବୈଚରଣୀ ପାର,
 ଆଉ ତାହା ସଙ୍ଗେ ସମୁଦ୍ରରୁଷ ଉଦ୍‌ଧାର ।

ସୂକ୍ଷ୍ମ-ସ୍ୱପ୍ନ

ଶୁଣିବ ଯଦି ଶୁଣ ଗୋ ରାଣୀ
 ସେ ନୁହେଁ ମୋର ମରୁମ୍ ବାଣୀ
 ସେ ନୁହେଁ ମନକଥା ମୋ ।

ସେ ଗୀତ ଦେଲି ସେଦିନ ଗାଇ
ସେ ଗୀତେ ମୋର ହୃଦୟ ନାହିଁ,
ନାହିଁ ସେ ଗୀତେ ବ୍ୟଥା ମୋ ।

କହୁଛୁ ସତ, ଶୁଣ ମୋ ମିତ,
ଧୃସେ ମୋର ମନ ନାହିଁ ତ
ସେ ନହେଁ ମୋର ବ୍ୟସନ ।

ପ୍ରଳୟ ଧୂମ- କେଉଁ ମୁଁ ନୁହେଁ
ନୁହଇ ଭୂମି- କଣ ମୁଁ ହେ
ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥିତି, ନାଶନ ।

ଗୋପନ କରି କି ହେବ ପ୍ରିୟା,
ତୁହେଁ ମୁଁ ଝଡ଼ ତୁହେଁ ମୁଁ ନଥାଁ,
 ତୁହେଁ ମୁଁ ଶମଶାନ ଗୋ ।

ଅନଳ ଆଗେ ଆଦମ ଭୃଷା—
ସେ ସିନା ମୋର ଛଦମ-ଭୂଷା !
ମୋ ଭୃଷା ଉଷା ଆନ ଗୋ ।

ଆଜି ଏ ଶୁଭ ଶାରଦ ପ୍ରାତଃ
 ଗ୍ୟାମକ ତୁମେ ଆଲୋକପ୍ନାତ,
 ସମୀର ବହେ ମଧୁର ।

ଶେଫାଳି ବାସେ ବିହର ଗୀତେ
ପାସୋରିଗଲ୍ ଅନ୍ତମୁକ୍ତିରେ
ଜଗତ ବ୍ୟଥା ବିଧର ।

ଚଉଦଗେ ଏ ଭଲମାଦନା—
 ମାଲବ ମନେ କାହିଁ ବେଦନା ?
 କି ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବ ?
 ଯେଉଁ ଦିଗେ ମୁଁ ଦେଖଇ ଚାହିଁ
 ଶୋଭର ଲବେ ଅଭବ ନାହିଁ,
 କେଉଁ ଅଭବ ହରିବ ?
 ପ୍ରଳୟ କଥା ପ୍ରଳାପ ସମ
 ଶୁଭୁ ଅଜି ଶ୍ରବଣେ ମମ
 କି ହେବ କା'ର ବନାଗେ ?
 ଏ ସୁଖ ଦିନେ ଏ ଶୋଭାପୁରେ
 ଧୂସରାଳା ରହୁ ଗୋ ଦୂରେ
 ମିଥ୍ୟା ମୋହ ସିନା ସେ !

□ □ □

ଜାଣାୟକବ ବାରିକଶୋର ଦାସ

ତମେ ଫେରିଆସ*

ତମେ ଚାଲିଗଲ ତମ ବାଟରେ
 ନାଆ ବାରିଦେଇ ଅମ ଘାଟରେ ।
 ଗଲ ଯିବାବେଳେ କହୁ ଏତିକି
 ନିତି ଭଲପାଉଥିବ ସାଥକ ।
 ଯେବେ ବଞ୍ଚାଇବ ଏହି ଶିତିକି
 ତେବେ ମାନି ଚାଲି ସତ ନିତିକି ।
 ଥରେ ଆଣିଥିଲ ଦେଶ ନିତିକି
 ମନୁ ଭୁଲିଗଲ କଣ ଏତିକି ?

* ଗାନ୍ଧୀଜୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରଚିତ ।

ଜଗି ବସ୍ତୁଅଛ ଜାକି ବୁଜୁଲି
 ଅସି ଚମକାଇ ଦିଏ ବଜୁଲି ।
 ଖସେ ଆକାଶରୁ ବସି ହାବେଲି
 ପାଣି ଉଠେ ଦୁଇକୂଳ ଉଛୁଲି ।
 ବାଟ ଭୁଲିଯାଇ ହେଲୁ ବାଞ୍ଛଲି
 ଆମ ମନଟି ଗଲଣି ଝାରିଲି ।

ତମେ ଫେରିଆସ କେଉଁ ବାଟରେ
 ନାଆ ମେଲିଦିଅ ଏଇ ପାଟରେ ।

□ □ □

ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ

ପଥ-ସଙ୍ଗୀତ

ପୁରାତନ ଗୀତ କଣ୍ଠେ ମରଇ
 ମରବାର ଯାହା ମରୁ
 ତରୁ ଶିରୁ ଖସେ ପଲତ ପତ୍ର
 ଝରବାର ଯାହା ଝରୁ ।

କାନ୍ତ ହୃଦୟ ଶିଳା ତହିଁ ଜଡ଼,
 ଖବ ହୃଦରେ ଯେତେ ତୋର ବଡ଼ !

ମଉଲେ ଗୋଲପ—ସୁପ୍ନ, ଶୁଖଇ
 ପ୍ରୀତି-ବାଣ ନୟନରୁ,
 ମରବାର ଯାହା ମରୁ ।

ତେବେ ତ ଶୁଭଇ ଜୀବନର ଡାକ
 ଲକ୍ଷ ବଧୂର କଥା
 ସାଗର ଶ୍ରଣିକ ନୀରବତା ବଳି
 ଗଭୀର ପ୍ରାଣର ବ୍ୟଥା !

ଦୋହରେ ଏକାକୀ ଅନ୍ଧାରେ ଭବେ:

କଳାଳ କୋଟି ଛବି,
ମରଣ ଚକ୍ର ପଛେଇ କରେ
ଆସ ଆସ ପାଶେ ବନ୍ଦ !

ପ୍ରହର ଖାଟି ବହୁବ ରୁଧିର
ନେତ୍ରେ ଅନଳ ବ୍ୟସ୍ତର ଶିର
ଜଳବ ଘେତେରେ ପୁରଣ ଜର୍ଣ୍ଣ
ଯାତ୍ରୀ ବାହିନି ତରୁ ?
ମରବାର ଯାହା ମରୁ ।

□□□

କାଳୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ଅଗାମୀ

ବଜ୍ର ଗରଜକ, ସଫଳ ବଢ଼େ ବାୟୁ
ମଉଳା ବଡ଼ି ଯମ ଝଡ଼େ ମୋ ପରମାୟୁ
ଅସୀମ ପ୍ରମଦର କୋଳେ ଯେ ହୁଏ ଛନ୍ଦ
ଅଗାଧ ଜଳଧିର ତଳରେ ଯଥା ମାନ !
ବନ୍ୟା ଯମ କେତେ ଆସଇ ଶୋକ ମାଡ଼ି
ପରୁଣେ ଅବରୁଣ ଅସ୍ଥାତ ଯାଏ ମାଣ୍ଡ
ଅସ୍ତରାସାଏ ବେହ ପାଦରୁ ଖସେ ଛୁଇଁ
ଅଛୁ ବା ନାହିଁ ଜିହେ ନ ପାରେ ବୁଝି ମୁହିଁ !
ତଥାପି ଦୁନିଆକୁ ଦାରୁଣ ହସ ହସି
ଆଗାମୀକାଳର ମୁଁ କବିତା ରଚେ ବସି !

ଶରତ୍ ସକାଳର କାକର ପରି ମୁଦୁ
ବାହନା ଆସି କେତେ ମିଳାଇଯାଏ ଦୃଢ଼ ।
ଶରତ୍ ସକାଳର ଶେଫାଳି ଫୁଲପରି
ଦଳକ ପରେ ଦଳ ମାରବେ ପଡ଼େ ଝରି !

ଜୀବନେ ଘେରି କଥା ହୋଇଲି ଦୁଃଖ
 ହୃଦରେ ଲୁହା ଯମ ତାହାର ଟହଟହ
 କି ଅଛି ପରିଣାମ କି ଅବା ତା'ର ଚିତ୍ତ
 ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେଲେ ହେବ କି ବ୍ରାହ୍ମଣ ?
 ଜାଲିବ ଦଶହରା ନିଶ୍ଚୟ ରବି ଶଶୀ
 ଆରାମୀ କାଳର ମୁଁ କବିତା ରଚେ ବସି !

ଯୋଡ଼ି-ଛଦ ମୁଁ ବିସ୍ମୟ ଜୀବନର
 ଖେଳଇ ନିତି ଯହିଁ ଶିଶୁ ଚରାଚର
 ବୁଲୁଛୁ ମରଣକୁ-କରି ଯେ ଉପହାସ
 ବେଦନା ଶୋକ ଡାସେ ପାରିଛୁ କରି ଦାସ !
 ଉଠଇ ନାଚି ଯହିଁ ଉର୍ମି ହରଷର
 ବୁଲୁଛୁ ନ ଚାଣି ଯେ କିଏ ବା ନିଜ ପର
 ବିରାଟ ଯେ ଜୀବନେ ଯନ୍ତ୍ରଣ ଅଛି ମୂଲ
 ବୁଝଇ ନର ଚର୍ଚ୍ଚି ପହଲେ ନିଜ ଭୁଲ-
 ପହଲେ ପର ଦୁଃଖ ଖାରର ଅନୁଭବ
 ଆରାମୀ କାଳର ମୁଁ କବିତା ରଚେ କବି !

ଦୁରୁଣ ଅଛି ଯେତେ ନୁଆର ବଦଳିତ
 ନିଏ ଯେ ବାହୁ ଚଢ଼ି ନିଜର ଯାହା ହୃତ !
 ମିଳାଏ ଅନ୍ଧାର ତାହାର ମହାତେଜେ
 କେଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟର ରକ୍ଷି ଆଶେ ଯେ ଯେ !
 ମରଣ-ମୁଖୀ ଯେତେ ଶତ୍ରୁ ଚର ତା'ର
 ଛଳନା ମିଛ ପାଇଁ ବନ୍ଦ କରେ ଦ୍ଵାର
 ଦୁନିଆ ପରେ ଯେତେ ବଡ଼ ଅନ୍ଧାର
 ତାହାର ପରଶ୍ଵରେ କାଟଇ ସବୁ ପଣ
 ତାହାର ପରଶ୍ଵରେ ମୁକ୍ତ ହୁଏ ଧର
 ମୁଁ ଯେହୁ ଜୀବନର କବିତା ରଚେ ପର !

କବିତା ରଚେ ଏକ ବିରାଟ ପମାଜର
 ଯନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ଯହିଁ ବନ୍ଦରେ ହେଲେ ପର,
 ଯକଲେ ଲଭିବାକୁ ମୁଠାଏ ଦୁଃଖିତ
 ଯେତେ ଯହିଁ କାଳକ ବାଜିକା ତ

ଦୁଇଟା ଲୁଗା ଜାମା ସବୁର ପାଇଁ ମିଳେ
 ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଝାଧା କାହାର ନାହିଁ ତଳେ
 ବେକାର ରହୁବାକୁ ନାହିଁଟି ଅଧିକାର
 ସବୁର ପାଇଁ କାମ ଯୋଗ୍ୟ ସରକାର
 କହୁବା ପାଇଁ କଥା ସବୁର ଦାବ ଅଛି
 ମୁଁ ସେହି ସମାଜର କବିତା ବସେ ରଚି ।

ନାହିଁଟି ଅଧିକାର ମରିବା ଲାଗି ଯହିଁ
 ଭିକା ଅନାଦରେ ତାଡ଼ିବା ଖାଲ ସହ
 ମରିବା ପାଇଁ ପୁଣି ଧନର ପାରାବାରେ
 ନାହିଁଟି ଅଧିକାର କାହାର ସେହିଠାରେ ।
 ଗରିବ ସେ ସମାଜେ ଜାଣଇ ନାହିଁ ଖୁଦ
 ଧନକ ନ କରଇ ଦିନରେ ଡକାଇତି ।
 ଧନର ବିନମୟେ ନ ହୁଏ କଣ ସବୁ
 କେବଳ ପଶୁ ଯହିଁ ବୋଲୁଏ ନାହିଁ ପ୍ରଭୁ,
 କେବଳ ମୂର୍ଖର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ ଭୁଜେ,
 ଆଗାମୀ ସମାଜର କବିତା ରଚେ ମୁଁ ସେ !

କବିତା ରଚେ ପୁଣି ନୁହଇ ଧର୍ମର
 ଦୁରୋଧା ହୁଏ ଯହିଁ ବିଶ୍ୱେ ଆପାମର
 କାହାର ସେ ଧରମେ ନାହିଁଟି ତଳେ ଦାବ
 ପଡ଼ିବ ମଥା କୋଡ଼ି ମରିବ ଭୟେ ଭବ !
 କହଇ ସେ ଧରମ ସହଜ କରି କଥା
 ଆଲୋକ ବାମୁ ସମ ଆଣଇ ସ୍ୱାର୍ଥୀନତା ।
 ଛତ ଅଟେ ଯାହା ରହୁଛି ସେ ବା ନୀତି
 କେତେ ବା ସତ ତହିଁ କେତେ ବା ଗୁଚ୍ଛା ମିଛ
 ସକଳ ସତ ତହିଁ ଉଠଇ ମଥା ଟେକି
 ସେହି ସେ ଧର୍ମର ଗାଥା ମୁଁ ବସେ ଲେଖି
 ମିଛରେ ଗଢ଼ା ଯାହା ପଡ଼ିବ ଯେବେ ଭାଙ୍ଗି
 ଆଗାମୀ ସେ କାଳର କବିତା ରଚେ ଆଜି ।

ବରହୀ ଘନ

କ ହଜିଛି ହେ ବାରିଦ ! କେଉଁ ରତ୍ନ ପାଇବାର ଆଶେ,
ଚର ତବ ଅନୈଷ୍ଠା ଏ ନଭସେ ଆକୁଳ ନିଃଶ୍ୱାସେ,
ସ୍ତମ୍ଭପ୍ରାଣେ ଖୋଜି ବୁଲ ଆକାଶର ବିରାଟ ପ୍ରାନ୍ତରେ
କ ବ୍ୟଥା କ ବୁଦ୍ଧଦାହ ଅଛି ଘନ ରୂମର ଅନ୍ତରେ;
ଯୁଗଯୁଗାନ୍ତରୁ ଖୋଜି ଉପଶାନ୍ତ ପାଇନାହିଁ ତାର,
ବ୍ୟଥା ଅନିବାର ।

ବିରାଟ ଗନ୍ଧାର ସଦା ବଦନର ଛବି ତବ ଘନ !
ନିରାଶ ବିଷାଦ-ରେଖା କପାଳରେ ହୋଇଛି ଲିଖନ ।
ଚନ୍ଦ୍ରାର କାଳିମା ଗୁମ୍ଫା ଗଣ୍ଡେ ତବ ହୋଇଛି ଅଜ୍ଞେତ,
କେତେ ଯୁଗ ଚିନ୍ତା-ସ୍ମୃତି ଦୃଢ଼େ ଯେତେ ହୋଇଛି ସଂସ୍ମୃତ
ସେ ସ୍ମୃତିର କଣାଘାତେ ପ୍ରାଣ ଯେବେ ହୁଅନ୍ତୁ ବିକଳ
ସେଦ ଅବିରଳ ।

କିଏ ସେ ଲବଣ୍ୟବତୀ ପୁଣ୍ୟବତୀ ସୁଖ୍ୟବତୀ ବାଳା;
ଯାହାପାଇଁ ଦୃଢ଼େ ଘନ, ଧରିଅଛ ଏ ବରଣ-ମାଳା,
ନୟନର ତପ୍ତ ଲୁହେ ଆର୍ଦ୍ର କରି ଆକାଶ ଅବଳ
ଯୁଗ ଯୁଗୁ ବୁଲୁଥାଅ କି ବ୍ୟାକୁଳେ ସମସ୍ତ ଧରଣୀ,
ମନ୍ତ୍ରନାଦେ ଡାକୁଥାଅ, ଅନୁଗ୍ରହ ଯାଉଥାଏ ଭରି
କାହା ନାମ ଧରି ।

କେମନ୍ତେ ସେ ଅଭାଗିନୀ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନା କଠିନା-ପାପାଣୀ,
କେଉଁଠାରେ ଅଛି ରହି ଦୁଃସଂସାର ଏ ତାକ ନ ମାନ,
କେଉଁ ଆଶେ ଅଛି ସେ'ବା ପ୍ରାଣଭର ଏ ପ୍ରେମ ଉଦ୍‌ଗି
ବନ୍ଧଭର ଏ ସେନେହ ଫିଙ୍ଗି ଅବା ଦେଇଛି କି ଲାଗି;
ଏ ତାକେ ସେ ନାଗରକ୍ତ ଉଦ୍‌ବିରଳେ ଉଠେ ନିଜ ଫୁଟି
ବରହରେ ଲୁଟି ।

ବସେ ରୁମେ ବାଗବାଡ଼ ପ୍ରଣୟାର ଭର ଶଲଟିକା,
 ତେଣୁ କୁଞ୍ଜେ ତବ ଆଶେ ଫୁଟିଉଠେ କିଶୋରୀ ଯୁଥକା,
 ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ନାତିଉଠେ ତାଳେ ତାଳେ ବରଷା ବରଷା
 ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଗଣେ ବଛେଦର ଲେଉଟକ ଗଡ଼ଇ,
 ବରଷା ଯକଳ ହୁଅଁ କାଟି ହୁଏ ପୁଷ୍ପଗର-ଧାରେ

ତବ ଅଭିଯାରେ ।

ରୁମପରି ବନ୍ଧୁ ଘନ, ଏ ଘନର ହଜିଛି ରତନ,
 ପ୍ରଣୟର ତୀର ଗୋଟି ଦୁଦାକାଶୁ ଲଭିଛି ପତନ,
 ଜୀବନ ଲଗୁଛି ଶୂନ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାଣ ହାହାକାରମୟ
 ପଲକେ ପଲକେ ଛୁଣି ବେଦନାରେ ପଡ଼େ ମୋ ହୃଦୟ
 ଆସ ପମ-ଦଶ-ବନ୍ଧୁ ମିଳାଇବା ଉଭୟେ ଲେଉଟକ

ଶାନ୍ତି ବିସେତକ ।

□ □ □

ଗୋଦାବରୀ ମହାପାତ୍ର

ମଲ୍ଲଟ

ପୃଷ୍ଠକ ତାକ କହେ—ହେ ପାଠକ, ଗ୍ରାହକ ମୋର,
 ଭିତର ଖୋଲ

ଲେଖନୀ ମୁନର କର କି ମୂଲ !

ପଇସା ଦେଲ !

ଶ୍ରୀ ଆଜି ଏ ଗୁପ୍ତାଖାନା ତଳେ ବେପାର ଚାଲେ
 ଦୋକାନ ତଳେ,

ସ୍ତ୍ରୀ ଚାଲେ ନାହିଁ ଛନ୍ଦ ମିଳେ,

ସ୍ତ୍ରୀକା ଭୁଲେ !!

ସଙ୍ଗତା ଆଜି ମଲ୍ଲଟ ଉପରେ ଚାଲିଛି ଖାଲି

ଯାଉଛି ଭୁଲି,

ରଙ୍ଗୀନ୍ ଛବି କାଗଜ ମେଲି
 ଦେଖୁଛୁ ବୋଲି ?
 ଭୂଷଣପ୍ରଧାନ ବେଶ ପରିଧାନ ସଜ୍ଜନ
 ସାହାରେ ମଣ୍ଡ
 ଭିତରୁ କି ତାର୍ ବଚନ ଶୁଣି
 ଉତ୍ତାର ଗୁଣ ?
 ପରିଧାନ ତଳ ଶ୍ଵେତ ତସ୍ତର ବସନ ଅତି
 ଓଲଟା ଶୁଦ୍ଧ
 ବାହାର ଦିବସ ଭିତର ରାତି
 ନକଲି ଯତି !
 ସତ୍ୟତା ଆଜି ଗୁଲିଚି ଦେଶରେ
 ପକାଇ ବାଜି,
 ନୀତି, ସମ୍ମାନ ଯାଉଛି ଶୁଦ୍ଧ
 କାଳିକି ଆଜି
 ସ୍ଵାଦ ଗନ୍ଧର ନକଲି ବେପାର ଏଇଠି ତଳେ
 ମଲ୍ଲିଚ ତଳେ
 ଦେଖିପାରୁଥିବ ଏ ଉତ୍କଳେ
 ବାହାରେ ଘରେ ।
 ତେଲରେ ଅଗର ପଡ଼ିଲେ ବି ଧରା
 ଯାଉଛି ମିଳି
 ଚିନିରେ ବାଲି,
 ଶ୍ଵେତ ଦୁର୍ଗା ଧି କି କୋଲାକୋଲି
 ଲୋଭକ ଡାଳି !!
 ମହାକାଳଫଳ ବାହାର ରୁଚିର
 ଭିତର ତାର
 କି ନାରଖାର,
 ମଲ୍ଲିଚ ଉପରେ ଗୁଲିଚୁ ଖେଳ
 ଏ କାରିବାର ।

କବି ପ୍ରତି

ଆହେ.କବି ! ବାରେ ହୁଅ ଠିଆ
ନେଇଯାଅ ତାର ମାଳା
ନୁହେଁ ଫୁଲ, ସେ ଯେ ଗାୟ ନିଆଁ ।
ପ୍ରାଣର ଗୋପନ ଲିପି
ମରମର ଆଦିମ ବେଦନା
ତହିଁ ମଧ୍ୟେ ଲଭେ ରୂପ
ଲଭେ ଭାଷା କରୁଣ, ମୋହନ !
ସୃଷ୍ଟିର ଗୋପନ ଉତ୍ସ
ଜଳିବାର ଅନିବାର ଉଧା
ଘାପଦାନ ସମ ଜଳ
ତାଳିବାର ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତି ସୁଧା;
ପର୍କାଣ ଲଭିଅଛୁ ତହିଁ,
ଜୀବନର ମହୋତ୍ସବେ ମରଣର
ସ୍ବପ୍ନ ରହୁ ରହୁ...
ଆପଣାରେ କରିଛୁ ଘୋଷଣା,
ମରଣର ସତ୍ତ୍ବ-କବି ଦେଇଯାଏ
ଆଜି ତା' ସୁତନା ॥
କମଳବଳାସୀ କବି ! ଦେଖିଯାଅ
ନୁହେଁ ଏ ଛଳନା,
ନୁହେଁ ଏହା ନିଶାନୁର
ସ୍ବପ୍ନନିଶା ଗତାୟୁ କଳ୍ପନା !
ସପନର ସ୍ବପ୍ନ ତାର ସମ ଏହା
ଲଭିବନି ବାରେ
ତମିର ସାଗର ତଳେ
ରଜନୀର ଶାଣିତ ଅନ୍ଧାରେ

ଜଳିବାର ଏ ଗହାତପସ୍ୟା,
ନିଜେ ସେ ଜଳିଛି ଜାଲି କୋଟି ବୁକେ
ଜୁଲନ ପିପାସା !!

× × × ×

ପୋଛ କବି ପୋଛ ଅଶ୍ରୁମାର
କୌଂଚ ମିଥୁନର ଶୋକେ ଅଭିଭୂତ ତବ ନେତ୍ର-ମାର ।
ମଣିଷର ଦେଖି ଏ ସାଧନା
ବୁଣିଦେଉ ଅଗ୍ନି କଣା, ବଜ୍ରଗର୍ଭ
ଝଡ଼ର ସୂଚନା

ଲିଭିଯାଉ ଲୋକକର ନୟା,
ଆସନ୍ନ ଝଡ଼ର ବାଣୀ ପ୍ରତି କଂଠେ
ଝରୁ ନିରବଧ୍ୟ ॥

ବହୁ ଦିନ ତଳେ
କିରୀଟର ଶରବତ ବନପତ୍ନୀ କରୁଣ ଦୁଃଖରେ
କାନ୍ଦୁଥିଲୁ ବାରେ,
କାନ୍ଦୁଥିଲୁ ତୁମ ସାଥେ ବନଲତା,
ତରୁଦଳ ମାଲେ ।
ଆଜି ଏଥୁ ମଣିଷର ଶିଶୁ
ପଡ଼ିଛି ଭୂଇଁରେ ଲୋଟି ଅସହାୟେ ମରଣର ବସ୍ତ୍ର ।
ଶର କି ହେ ଗଲା ସରି

କବି ତବ ନୟନ ତୁଣୀରୁ ?
ବ୍ୟଥାର କରୁଣ ଲିପି
ହସିଲ ଆଜି କି ବାଣୀରୁ ?
କାନ୍ଦ କବି ଶେଷ ଥର ପାଇଁ
ଗଗନ ପବନ ଯାଉ ସେଇ ମୁନ
ବ୍ୟଥାରେ ମିଳାଇ
ବନେ ବନେ ଉଠୁ ହାହାକାର,
ଧରଣୀରେ ହେଉ ବନ୍ୟା

ମାଡ଼ିଥାଉ ଅଶ୍ରୁ ପାରାବାର,
ତଳେ ମାଟି, ଉପରେ ଆକାଶ
ଭରିଦେଉ ଅଶ୍ରୁ ଜଳ ତହିଁ ମଧ୍ୟେ ଯେତେ ଅବକାଶ ॥

ସେ'ମହାପାବନ
ସ୍ବପନଶେଷ ତବ ଅଳକାର

ପ୍ରବାଳ-ତୋରଣ

ଦେଉ ଧୂଂସକରି
ସଗେ ତାର ଶୁଭିଯାଉ ମରି
ତୁମ୍ଭେ କଳ୍ପନାଜାତ ରଜଦଳ ରଞ୍ଜିତ ମିନାର,
ମୃତ୍ତିକାରେ ବ୍ୟଙ୍ଗକରି ବୁଣେ ଯାହା
ଘନ ଇଂଦ୍ରଜାଲ ॥

× × ×

ମହମର ସ୍ତମ୍ଭ
ଜଳିଯାଏ ହୁତୁ ହୁତୁ
ନୁହେ ଶେଷ, ଶେଷର ଆରଂଭ !!
ଆରେ ଆରେ ପଳାୟନପଂଥୀ !
ପଳାଇବୁ କାହିଁ ଆଜି ଛନ୍ଦକରି ଧରଣୀର ଗ୍ରଂଥୀ ?
ଲୁଚିବୁ ବା କାହିଁ
ମୃତ୍ତିକାର ଏତେ ଦାସୀ
ପାରିବୁ କି ଆଜି ତୁ କଟାଇ ?
କାହିଁ ଶୀଘ୍ର ନେତୁରେ ଆଶ୍ରୟ
ତୋର ସେଇ କୁଞ୍ଜବନ ଦେଇ କି ସେ ପାରିବ ଅଭୟ ?
ଏ ଘୃଣ୍ଣିତ ସଂଗ୍ରାସୀ କାୟା
ତାରେ କି ଧରିବ ନାହିଁ ପ୍ରସାରି ତା
ପ୍ରେତାୟିତ ଗୁମ୍ଫା ?

× × × ×

ପଥଭୁଲ କବି
ଏତେ ଦିନ ସପନରେ ଲେଖିଅଛ ମାୟାମୁଗ ଛବି ।
ଏତେ ଦିନ ଗାଇଅଛ ତୁମେ
ଦାକ୍ଷାର ପୀବର ପ୍ରଜା ପୁଂସବାୟୁ କେଉଁପରି ତମେ ।
ଦେଖିନ ଅନୁଭା ଦେହେ
ସହ ସହ ଭୋକ, ଅନଶନ,
ମଉଳିତ ତନୁଶିଖା, ଫୁଟିନାହିଁ କପରି ଘୌବନ
ମାଆର ଲୁଲିତ ପ୍ରନେ, ଶୁଷ୍କ ତମେ
ଶିଶୁ କେତେବାର

ଶୋଷୀ, ପାଇନାହିଁ ଶୀର,
 ଝରିଅଛି ଲହୁ ଧାର ଧାର
 ବଂଧା ଦେଶେ ସଂଧା ବାନ୍ଧୁ
 କାନ୍ଦୁଅଛି ଖାଲି ଆର୍ତ୍ତନାଦେ
 ନୟନର ଶିବିଷୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ପଂକ୍ତ ଅବସାଦେ ।
 କେହି ଯଦି କରେ ପ୍ରତିବାଦ,
 ମୃତ କଂଠେ ଦିଏ ଯଦି କେହି ଅରେ ଜୀବନର ସ୍ବାଦ
 ଦେଖିଛ କି ତେବେ ତାହାଲଗି
 କାରୁର ଶୂଖଳ ପୁଣି ପାତକର ଖଡ୍ଗ ଉଠେ ଜାଗି
 ଏଥି କେଉଁପରି ?
 ଝରି ବକୁଳର କବ ! କି ଦେଖିବ କହ କହ ସୁଗି,
 ଦେଖିବ ତ କିଛି,
 ପଦ୍ମଭେଜା ଦେଶେ ତବ ଏ ସବାଦ,
 କେବେ ପହଂଚିବ ?
 ଖାଲି ତମ ଅଭିଜାତ ମନ
 ଆଜିଯାକେ ଦେଖିଅଛି ଅସ୍ଥି ସ୍ଥାନ ମର୍ମର-ସ୍ବପନ ।
 ଅଂରୁର କୋରକ ପରି ଲତାୟିତ ଉତ୍ସର୍ଗୀର ତନୁ
 ଗଢ଼ିତ ନିଗାଡ଼ି ରୂପେ
 ସପନର ଶତ ଇଂଦ୍ରଧନୁ ।
 ତେଣୁ କେବେ ମଣିଷର ପାଇଁ
 ଟୋପା ଏ ଲୋଭକ କେବେ ତନ୍ତ୍ରତାରୁ
 ତାର ଝରି ନାହିଁ ॥

☐ ☐ ☒ ☐ ☐

ଯେଉଁଠି ମରଇ ଶିଶୁ,
 ଜନନୀର ଆଦ୍ର ବୁକେ ଶୋଇ,
 ଫୁଲର ଫସଲ ଯାଏ
 ବୈଶାଖର କାଳଝଡ଼ ଧୋଇ,
 ତୁମର ନଂଦନ କଲା,
 ତୁମର ଏ ମାଧବୀ କଲ୍ଲନା
 କପରି ମଣିଷ ସତେ
 କହୁ କବି କରବ ଅର୍ଚନା ?
 ସେ ଯେ ନିଃସ, ସେ ଯେ ହୃଦୟଗା,

ଅଛି ଖାଲି ଶୂନ୍ୟ, ତୃଷା, ଆଉଁ ଅଛି ଏତେ ଟିକେ ଜାଗା—
ଧରୁକେ, ମରବାର ପାଇଁ,
ଚରଣେ ଶୂଂଖଳ ଅଛି

ଏହା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନାହିଁ ।

ସେ ଯେ ସବୁଦିନ ।

ହସଇଚ ସବୁ କିଛି, ବାକୀ ଅଛି ଶୂଂଖଳ ଓ କାଗଜ !!

ଆଜି ମାନ ଆଖିରେ ତାହାର

ଚୈତ୍ରର ପୁରୁଷ ରାତି

ହସଇଚ ସବୁ ମାନେ ତାର—

ସବୁ ସାର୍ଥକତା,

ତେଣୁ ତାକୁ କ୍ଷମ କର ରୁହେନା ସେ

ବୋଲି ରୁମ କଥା ॥

x

x

x

ଧୂଂସ କରି ସବୁ ଅତ୍ୟାଚାର

କେ ଦେବ ତା' ରୁକେ ଆଶା

ମନେ ଦବ ଦୁରଂତ ବିଚାର ?

ଧ୍ୟାନରେ କେ ଆଶିବ ସ୍ଥିରତା

ଜୀବକାର ଯନ୍ତ୍ର ରୁକେ ଜୀବନର ସଦ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନରତା ?

ପରୁରଇ ସକାଳ ଆଲୋକ

ଜାଗ ଜାଗ ବୁଦ୍ଧନା ! ଗଳିଯାଉ

ପଲିତ ନିର୍ମୋକ ॥

ମଣିଷର ମୂଗ ଆଶା କବି

‘ନିରକ୍ରା କାର୍ତ୍ତିକ’ ପ୍ରାତେ ସୂନନର ଆରକ୍ରା କରଣ

ଫୁଟିବ ଗୋ ତେବେ

ଚର ବସନ୍ତର ପ୍ରବ ବନେ ବନେ

ଝଞ୍ଜାଣିବ ଯେବେ ॥

କର କବି ତେଣୁ ଶୂଂଖଳସ୍ଥାନ

ଏ ଶିଖାର ପୁଣ୍ୟ ତେଜେ

ହଉ ସବୁ କ୍ରାନ୍ତର ନିର୍ବାଣ ॥

ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ

ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି

ସେଇ ଜାତିରେ ମୁଁ ଜନ୍ମ ଲଭିଛି ପରା,
ସେ ଜାତି ଜୀବନ୍ତ ପାପୋର ଯାଇଛି ହସ,
ନୟନେ ଯାହାର ଅସର ଅଶ୍ରୁଭର,
ହୃଦୟ-ଶିଳାରେ ନିଶ୍ଚିତେ ଥରୁଛି ହସ ।

କେପନେ କହୁଛି ସ୍ୱପ୍ନ କରିବି ପେଶା
ସ୍ୱପ୍ନ କାହାଣୀ ଶୁଣେ ଝୁଲୁଛି କାହିଁ ?
ମୃତ୍ୟୁ ମାଳିମା ଭଗ୍ନ ଦେହେ ମୋ ନେତ୍ରା,
ଅନ୍ଧମୁଠିର ପରାଧୀନ ମାପେ ଯା ହାଇ ।

ମୋ ସମ୍ପଦ ତେବେ ରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି କିଏ ?
ଗାଉଛି କିଏ ରେ ପ୍ରଳୟେ ପ୍ରଣୟ-ଗୀତ ?
ଅଳସ ବଳାସେ ଶୋଇ ସେ ସ୍ୱପନ ଲହେ
ନରକ ତାର କି ରଚଇ ସରଗ ଶାଦ ?

କୁଟୀର ଦୁଆରେ ଫୁଟେ ରେ ମୋହର ଫୁଲ,
ସହରତଳରେ ଶୋହେରେ ମୋହର ଆଶା,
ବିପତ୍ତି ବାଧରେ ବଣିକ କରେ କି ମୂଲ ?
ଶିଶୁର ଦରବେଟି କୁହାଟି ଉଠେ ମୋ ଭାଷା ।

କମାରଶାଳରେ ଅନଳ ଦୋଳରେ ନିତି
ସ୍ୱପନ ମୋହର କୁସୁମ ପରଶ ଆଶେ,
ଗହଳ ବଳରେ ପରାଣହୀନା ପ୍ରୀତି
ଭଜାଏ ଜୀବନ ମଧୁର ଆଲୁଅ ଶାଶେ ।

ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି—ସହର ପକ୍ଷୀ କୋଳେ
ଚଳଇ ମଣିଷ ମୃତ୍ୟୁକନ୍ଦୁ ସର,
ତରୁଣୀ ଅନାଏ ସୃଜନ ଆବେଶ ଭୋଳେ
ତରୁଣ ଅସୁନେ ହାସ୍ୟ-ପଦ୍ମ ହରି ।

ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଛି—ହଂସା ପରଶ ନାହିଁ,
ଜାଣେ ନା ଜାତ ମୋ ମାଲିକ ମୂଲ୍ୟା କଥା,
ଦୟା ବଣିକ୍ ବଜୁଛି ଯାଇଛି କାହିଁ
ସମାନ ସକଳେ, ଉଚ୍ଚ ମଣିଷ ମଥା ।

କଲିଲ କିଏ ସେ ବଜୁଲି ଲାଲାର ତଳେ
ବରୁ ଭୁବନେ ଅଜଣା ଆଲୋକ ବାଣୀ,
ଝଲିଲ କିଏ ସେ ସାଧନା ପିଞ୍ଜି ବଳେ
ପ୍ରଣବ-ରାଗିଣୀ, ପୁଲକ ପରାଣେ ମାନ ।

ସଉଧେ ସଉଧେ ବାଜିଲ ମୁରଜ ବେଶୁ,
ବଉଦ ମହଲେ ନାଚିଲ ତାହାର ସୁର,
ସମୀରେ ସମୀରେ ଉଠିଲ ଆଶାର ରେଶୁ,
ନିତ୍ୟ ନୂତନେ ପୁରଲ ଜୀବନପୁର ।

ଏ ମର ମଣିଷ ଅମର ହେଲ କି ଧୀରେ
ଆପଣା ହାତରେ ଆପଣା ଜୀବନ ରଚି,
ମେଣ୍ଡା ମୁକୁଟ ଝଲସେ ସକଳ ଶିରେ
ବାହୁରେ ପ୍ରୟେ ବଳୟ ଦେଇଛି ଖଚି ।

ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଛି—ମୋ ତହିଁ ସ୍ଵପ୍ନ କିଏ
ଉପାସ ଭୋକରେ ଦେଖୁଛି କହୁ ତ ଭଲ ?
ଭରଲ ଉତ୍ତାର ସେ ଜନ ପରାଣ ନିଏ
ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖେ କି ଜଳାଇ ଜୀବନଖଲା !

ଅସ୍ମି ପୃଥ୍ବୀ !

ଅସ୍ମି ପୃଥ୍ବୀ, ଆଉ ଥରେ କାମଧେନୁ ହୁଅ ଆଜି ତୁମେ,
ଚୁରୁଷାର ଦହନେ କି ହରାଇବୁ ପ୍ରାଣ
ଆମେ ସବୁ ମନୁର ସନ୍ତାନ,
ତୁମର ଏ ସ୍ନେହାସ୍ପତ ତୁମେ ?
ଅସ୍ମି ପୃଥ୍ବୀ,
ଆଉ ଥରେ କାମଧେନୁ ହୁଅ ଆଜି ତୁମେ ।
ଶଯ୍ୟାସ୍ଥାନ ହେଲ ଶେତ୍ର, ପଶ୍ଚିମ୍ବନ ହେଲ ମସ୍ତୁରୁହ,
ଅନ୍ନସ୍ଥାନ ହେଲ ଯେବେ ଗୃହ
ଆକୁଳ ପ୍ରକୃତ-ବର୍ଗ ଦେଖି ତହିଁ ଦୁରନ୍ତ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ
ଆଉଁ କଳ-କୋଳାହଳେ ଭରିଦେଲେ
ପଥ ଦାଟ ପାଣ୍ଡୁ ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ।
ଅସ୍ମି ପୃଥ୍ବୀ,
ତୁମେ ତେବେ ଠିଆହେଲ ଧରି ଏକ କାମଧେନୁ ମୁଣି,
ଶୁଣାଇଲ ଯୋଦ୍ଧସିନ୍ଧୁ ଆଶ୍ୱାସ ବଚନ,
‘ହେ ରାଜନ,
କର ମୋତେ କର ହେ ଦୋହନ ।’
ମନୁ ହେଲେ ବସ୍ତ୍ରଭଷ୍ମ, ଦୋଷ୍ଟା ହେଲେ ପୁଅ,
ସୁବଲ ଦୁର୍ବଧର ଧାର
ଶଯ୍ୟର ସମ୍ଭାର
କମ୍ପ ଶିଶୁ ଘେନି ପୁଣି ଉଜ୍ଜାସିଲ ବବର୍ଣ୍ଣ ସଂସାର ।
ମୁଞ୍ଚିବି ଉଠିଲ ପୁଣି ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର ଗୁରୁ,
ଘରେ ଘରେ ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ଉଠିଲ ଉଛୁଳି
ଦୁଇ ଅନ୍ନ ଦଧି ଦୁର୍ବଧ ପାନ
ସନ୍ତୋଷର, ତୃପ୍ତିର ମାଧୁଷ୍ଠ ।

ସେ କେଉଁ ଯୁଗର କଥା
ଏ ଯୁଗ ତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ;
ଏକକର ଭଙ୍ଗ୍ୟ ନାହିଁ,
ପଥେ ପଥେ ବାଜୁଥିବୁ ଜୟ ଜୟ ଶଙ୍ଖ
ପ୍ରକୃତର ପ୍ରତିପରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳର ଉତ୍ତ ଅଭିମାନ
ବିଜୟର ଧ୍ୱଜା ତୋଳି ମେଲିଥିବୁ
ମଞ୍ଚ ଅଭିଯାନ ।

ମନୁର ସନ୍ତାନ ଏଇ ଆଜିର ଦାସୀଦା,
ଯୁକ୍ତକରେ ମାଗୁନାହିଁ ସ୍ୱର୍ଗ ଆଶୀର୍ବାଦ,
ମାଗୁନାହିଁ ଚନ୍ଦ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା,
ମାଗୁନାହିଁ ଇନ୍ଦ୍ର-ମେଘ-ବାଣ,
ମୁକ୍ତ ସମୀରଣ ପଦେ
ଆବେଦନ ଦେଉନାହିଁ ତାଳି ।

ଜୟଯାତ୍ରା କରୁଛି ସେ ଦୂର ଚନ୍ଦ୍ରବାଲେ
ସ୍ମୃତିକ୍ ପଠାଉଛୁ ଦିଗ୍‌ବିଦିକ୍
ଦୂର ଅନ୍ତରାଳେ
ନୂଆ ଉପନବେଶର ଆବିଷ୍କାର ଆଶେ,
ଅନନ୍ତ ଉତ୍ସାହେ ।

ବିଦ୍ୟୁତ୍-ଆଲୋକ-ଶିଖା ଜାଳୁଛି ବହୁତ
ତଥାପି କାହିଁକି ସୁଖି
ଅନ୍ଧକାର ଏତେ ଘନଭୂତ ?

ଦିଗେ ଦିଗେ ପଠାଉଛି ଶାନ୍ତିର କପୋତ,
ଉଦ୍‌ବେଳି ଉଠୁଛି କିଆଁ

ପଥେ ପଥେ ଅଶାନ୍ତିର ଖର ଅଗ୍ନିସ୍ରୋତ !

କାହିଁକି ବଢୁଛି ତେବେ
ଅଭବର ଦେହର ବିପାକ ?

ଘରେ ଘରେ ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ

ଉଠୁଥିବୁ ହା' ଅନ୍ଧର ତାଳ

ସୁବିସ୍ତଳ ବିଜୟର ଦୃଢ଼ ଉନ୍ମାଦନା

ମର୍ମେ ମର୍ମେ ତୋଳୁଥିବୁ ନିରୁକ୍ତ ବେଦନା ।

ଅସି ପୃଥ୍ବୀ, ଅଉ ଥରେ କାମଧେନୁ ହୁଅ ଆଜି ତୁମେ,
 ବୁଦ୍ଧିମାର ଦହନେ କି ହରାଇବୁ ପ୍ରାଣ
 ଆମେ ସବୁ ମନୁର ସନ୍ତାନ,
 ତୁମର ଏ ସ୍ନେହାସ୍ପତ ତୁମେ ?
 ଅସି ପୃଥ୍ବୀ,
 ଅଉ ଥରେ କାମଧେନୁ ହୁଅ ଆଜି ତୁମେ ।

□ □ □

ଡକ୍କର କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦାଶ

ଯତନନଗର

ନୁହେଁ ଏ ତ କୋଣାର୍କ ବା ତାଳ
 ନୁହେଁ ଏ ତ କୃଷକ କୁଟୀର
 ନୁହେଁ ଏ ତ ଜୀବ ପରିଜନ ବସୁଧା ମାଟିର;
 ନୁହେଁ ଏ ତ ଅଜ୍ଞତ ଗୌରବ
 ଆଗାମୀ ସପନ
 ବବର ମୁଗର ଏକ କୁଣ୍ଡିତ କାହାଣୀ
 ଜମାଟ ସହସ୍ର ଅଗ୍ରଦୂରୀ
 ଛୁଡ଼ା ଏଥୁ ହୋଇଛି କମ୍ପାଇଁ ?
 ଛମତାର ଶେଷ ଅସ୍ତରାଗ ନିଡ଼ାଇଦେବାକୁ କେହୁ ନାହିଁ ?
 ଅନ୍ଧକାର ମୁଗର ନିଶାଣ ଉଡ଼ାଇଦେବାକୁ ନାହିଁ ବଳ ?
 ଶୁଣିଛି ତ ଏଇ ପଥେ ଧାଇଁଥିଲା ବଡ଼
 ଗାଇ ଅଗ୍ନିଗାନ
 ନରମୁଣ୍ଡମାଳା ମିଛ ଛୁଡ଼ା କମ୍ପା ଏଇ କାପାଳକ
 ଅଧିକ ଦେବାକୁ ଅପମାନ
 ଜାଗ୍ରତ ଏ ଶତାବ୍ଦୀରେ ?
 ରାଜି ନାହିଁ ପେଷିତର ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ନିଃଶ୍ଵାସେ
 ଗୁସି ଏ ଯାକନ୍ତି ଆଖି ନାରେ ?

କଙ୍କାଳକୁ କଙ୍କରେ ମିଶାଇ
 ପଙ୍କ କରି ଲିପିଛୁ ପ୍ରାୟାଦେ
 ସ୍ବେଦକୁ କରଛୁ ଅଶ୍ରୁ
 ଅଶ୍ରୁକୁ କରଛୁ ରକ୍ତଧାର
 ସୁଖ ଶାନ୍ତି ମଣ୍ଡପରେ ଗଦାଇଦେଇଛୁ ହାତୀକାର ।
 ଅହରହ ଅନ୍ଧକାରେ ଡାଳିଛୁ ଆଶିଷ
 ଅଶ୍ରୁ ଆଉ ବସ ।
 ଯଦ୍ବିଶାରେ କରିବା ଚିହ୍ନାର
 ନାହିଁ ଅଧିକାର ।

ହରିଛୁ ଯେ ସହସ୍ର ଲହରୀ, ସୂକ୍ଷ୍ମ ଉନ୍ମୁପାତ
 ରେ ତୋଫାନ, ପାପାଣେ ପାପାଣେ
 ଦେଖ ହସେ ସେ ଇଶାନ୍ନ ହାତ ।
 ଜଳିଉଠେ ଯେଇ ରକ୍ତ ଅଖି କଳାର ମହଲେ
 ବନ୍ଧୁକର ଗୁଳି ଯମ ସେ ବୁକୁ ଝିନନ
 ବୁଲେ ଏ ଜଙ୍ଗଲେ ।

କଣ୍ଠ ତାର ଗର୍ଜିଉଠେ ଏବେ ନିକାଞ୍ଚନେ—
 ରହ, ରହ ପାଳି
 “ବେଠି ନ ଦେବାର ମଜା ଛଡ଼ାଇଦେଉଛୁ ମୁହଁ ଆଜି ।
 “କେ ଅଛରେ ଆଜି ଲି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମାରିଯାଅ କଣ୍ଠା
 “ଶୁଣି ଏ ଲୁଠିର ଡାକ ଦେଇନାହିଁ ଭେଟି
 “ବୁଟମାଡ଼େ ଭାଙ୍ଗି ଦିଅ ଅଣ୍ଟା ।”
 “ଛୁମୁଙ୍କ ସାମନାରେ ଇଏ ଗଲ ଛତା ଟାଣି
 “ଗୋଟି ଗୋଟି ଓପାଡ଼ ତା ଦାଢ଼ି,”
 “ଛୁମୁଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧେ ଇଏ ହେଉଥିଲା କଥା
 “ମଞ୍ଚାଜୟରେ ତାକୁ ଗାଡ଼ି ।”
 “ଝଟଣା ଦେବାକୁ ଏଇ କରୁଥିଲା ମନା
 “ପଡ଼ାଶାଳି ତାର
 “ବାସ ଆଗେ ଫିଙ୍ଗି ଦିଅ
 “ନରୁବା କାହ୍ନୁରେ ରଖି ଦିଅ ପଲପ୍ରସା ।”

“ମାଗଣ ଦେଉନି ଇଏ •

“ଲଗାଅ ଗୋଇଠା ବଧା, ବଜାଅ ନାଗରା ।”

ପିଣାଚର ସହସ୍ର ଆଦେଶ
ମୁର୍ଖିମାନ ଯତନନଗର
ପ୍ରଳୟ କମାଣ ସମ ବନ୍ଧେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିବୁ ତୋହର
ମନ୍ତ୍ର ହାତୀ ସମ ନିର୍ବିକାରେ
ମନ୍ତ୍ର ଏ ଦେଇଛୁ ଲକ୍ଷ ଗୁଡ଼ି
ଏ ଏକ କଙ୍କାଳପୁ ପ
ଗଦାକଦେଇଛୁ ବଢ଼ିବୁଡ଼ି ।
ଏ ଏକ ଆଗେୟଗିରି ତୋଳିଅଛୁ ଶିର
ଏ ଏକ ପାପାଣ ହାତ
ମଣିଷ ଧମନ ଶିର ଶୂନ୍ୟ କରି
ଦୁର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୁଧିର ।

ଇଏ ଏକ ସାଦୁର
ତୋଳିଅଛୁ ଭୁକ୍ତମାନ ନାଚ
ସମୟରେ ଯିବାଲଗି ସମଦୂତ ଗଡ଼ିବୁ ପାହାଚ ।
ରଣଭୂମି ବିନାଶ ଲାଗିରେ
ନାଚି ନାଚି ପ୍ରବ୍ୟ ଏବେ ହୋଇଛି କବଚ
ବାନ୍ଧିବାକୁ ସାଧନ ପ୍ରବାହ
ଆଲୋକର ଶତ୍ରୁ ଜଣେ ପାଢ଼ିଅଛୁ ଛନ୍ଦ ।

ମରବା ଆଗରୁ ନିଜେ ନିଜର ସମାଧି
ଯାଇଅଛୁ ଗଡ଼ି
ଲକ୍ଷ ପ୍ରାଣ ଜାଳି ଜାଳି
ନିଜେ ସେ ଯାଇଛୁ ଶେଷେ ଯୋଡ଼ି ।

ଦୁନିଆକୁ ଦେଇଛୁ ସେ ମୁଁଏ ପାର୍ବଣ
ଏଇ ତାର ଦାନ
ତାହା ପରେ ଉଦ୍ଧାହୋଇ ନିଷ୍ପେଷିତ ଆରେ
ଗାଅ ଏ ମୁଗର ଜୟଗାନ ।

ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ଅଭିଶାପ
ଏବେ ଯେତେବେଳେ ଚୁମ୍ବିତ ଆକାଶ
ଶତ ଶତ ଯତନନଗର
ତହିଁଦିନେ ଗର୍ବେ ତୋଳେ ମଥା
ଲକ୍ଷକୋଟି ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ପାତାଳ ଗହ୍ବରେ
କହ କେବେରେ କଞ୍ଚାଳ ହେବ ତା ନିକାଶ ?

□ □ □

ମନମୋହନ ମିଶ୍ର

ନମସ୍କାର କର

ତୁମକୁ ମୁଁ ପୁରସ୍କାର ଦେଲି
ଆହେ ବିଚାରକ
ମୋର ଏ କବିତା
ସଂସାରରେ କବି ବୋଲି, ବୋଲନ୍ତି ଯାହାକୁ
ସେ କବି ମୁଁ ନୁହେଁ
ମୋହର କଲ୍ପନା ସୀତା
ଜନ୍ମିଥିଲ ଏ ମାଟିର କଠୋର ଜଠରୁ
ଦୂରନ୍ତ ଜୀବନ-ପଥେ ଘନ ବନାମରେ
ରକ୍ଷପୁଷ୍ପ ଶ୍ୟାମ କୋଳାହଳେ
ଜଟାଧାରୀ ବନବାସୀ ଯନ୍ତ୍ରାସୀର ପାଣି
ବରିଥିଲା ଆପେ ଜାଣି ଜାଣି ।
ସତ୍ୟ ଆଉ ପ୍ରେମ ଲାଗି ବାର ବାର
ଦେନଥିଲା ଅନଳ ଶପଥ,
ଆଜିଠାରୁ ବର୍ଷ ଏକଶତ,
ଯେଦିନ ନଥିଲା ନେତା, ନଥିଲା ଭୁଞ୍ଜିଣୀ
ଯେଦିନ ମୁଁ ତା'ରେ ଜନ୍ମ ଦେଲି
ଶତ ଶତ ମାତାର ହିନ୍ଦୁ, ହିନ୍ଦୁ,
ହୁମାଲସ୍ ଶିଶୁ ବିଦାରୀ ତାରେ ବୁଝାଇଲି ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇଁ ଅସିର ଝଲସେ
ଗଢ଼ିଥିଲି ତାହାର ଲପନ
ସଜଫୁଟା କେତେ ମାଳକ
ହୃଦୟର ଉତ୍ସାହ ତର
ଗଢ଼ିଥିଲି ତାର କଟିବାସ,
ଅନୁତ କୃଷିକର ପେଶୀଳ ଧମନ
ଗୁଡ଼ି ଥିଲି ବେଣୀ—
ଗଢ଼ିଥିଲି ବନ୍ଧନ ଦଉଡ଼ି
ସେ ଦଉଡ଼ି କରଲି ମୟୂର
ପ୍ରଥମ ପ୍ରେମିକା ମୁଖ ମଧୁର ସିଞ୍ଚନେ ।

ଆଜି ମୋତେ ଶୁଣିବାକୁ ହେବ
ଯାହାଠାରୁ ଯାହା ନେଇଥିଲି ।
ଶହେ ବର୍ଷ ତଳର ଏ ରଖ
ବଢ଼ି ବଢ଼ି ହେଲା ଯେ ଦୁଃସ୍ୱ !
ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ହେବ ମୋତେ
ଅଶୋକବନର ଶ୍ରୀମ ରକ୍ଷସ ପ୍ରାଚୀର;
ଯୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ
ମୁଗ୍ଧ ପ୍ରଣୟୀ ବୁକେ
ପ୍ରେମିକାର ମୁଁ ଦିଅ ନୟନ
ଗଢ଼ିବାକୁ ହେବ ମୋତେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଧମନ ।

କୋଟି କୋଟି ବାହୁ
ଚରାଚରେ ମାନବ ସ୍ୱାକ୍ଷର
ଜୀବନର ଦୃଢ଼ ଇପ୍ସାହାର
ମୋତେ ଆଜି ଲେଖିବାକୁ ହେବ ।

ମୋତେ ଆଜି ଲେଖିବାକୁ ହେବ
ତଟିନା ତରଙ୍ଗେ
ପ୍ରଭଞ୍ଜନେ ସୁସଂଯତ
ଲଞ୍ଜାର ଲଞ୍ଜନ
ଗାନ-ଦଗ୍ଧ ବନ୍ଧୁର ହୃଦୟ
ସମତଳ ବୁଣିବାକୁ ହେବ ଆଲୋକ ବହନ ।

ତୁମକୁ ମୁଁ ପୁରସ୍କାର ଦେଲି
 ଆହେ ବିରୁରକ,
 ତୁମେ ହୁଅ କର୍କଶ କର୍କଶ
 ଛୁଇଁ ଛୁଇଁତର
 ପୁରୁଣା ବନ୍ଦୋବସ୍ତର ଜଣବ, ଫୋପାଡ଼ି
 ଅମୃତସମ୍ଭବା ମୋର ମାଟିର ଦୁଲ୍ଲଳୀ
 ମୋ କଳ୍ପନା ସୀତା
 ଜନନୀର ରାମାତ୍ମକ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ବିକଳ
 (ବାରେ ଆଜି ଦେଲି ପୁରସ୍କାର)
 ନମସ୍କାର କର
 ଆହେ ବିରୁରକ,
 ତୁମକୁ ମୋର ଏ ଆଜ୍ଞା
 ନମସ୍କାର କର ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସ ପାଠୀ

ମୁଁ

ମୋର ଜୀବନ ନୁହଇ ଆଜିର ଗୋ ପାଣି-ଫୋଟକା
 ମୁଁ ତ ଅସୀମ କାଳର କପାଳେ ଯିବନ ନଇ ଗୋ,
 ମୁଁ ଏତେ କାହିଁପାଇଁ ହେବ ଅତରହ ଚାଟକା
 ମୁଁ ଗୋ ମୋହର କାମଟି ହସି ହସି କରୁଥିବ ଗୋ !
 ମୁଁ ଗୋ ଚିର ସନାତନ ଶାଶ୍ୱତ ଅବନାଶୀ ଗୋ
 ମୋର ଜୀବନ ଗୋ ଖାଲି ଜୀବନ, ଜୀବନ, ଜୀବନ;
 ମୁଁ ଗୋ ମହାବିଶ୍ୱର ଆଲୋକେ ଉଠେ ବିଭୀଷଣ ଗୋ
 ମୁଁ ଗୋ ମହାବିଶ୍ୱରେ ମୁକ୍ତ ମଧୁର ପାବନ ।
 ମୋର ତଉଢ଼ିରେ ଖାଲି ଅମୃତ ଝର ଝରଇ
 ମୁଁ ଗୋ ଉଁ ଦି ନୁହଇ ବିଭୀଷଣ, ଉଦାର, ମହାନ,

କୋଟି ଅମୃତ ଆଶା ବୁକୁ ଡଳେ ମୋର ଭରଜ
 ମୁଁ ଗୋ ଆନନ୍ଦ-ଜଳେ କରୁଥିବ ନିତି ସ୍ନାହାନ ।
 ମୋର ଦୁଃଖ ବେଦନା ପୁଲକ ଗୋ ସବୁ ସମାନ
 ମୁଁ ଗୋ ସବୁରେ ଦେଖିବି ଜୀବନ ମୋହନ ବିଳାସ,
 ମୁଁ ଗୋ ମୋହର ଭିତରେ ଦେଖିବି ବଣ ବର୍ତ୍ତାନ
 ମୋର ନାହିଁ ନାହିଁ ନାହିଁ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖ ପରାସ ।
 ମୁଁ ଗୋ ସତ୍ୟ, ଚର ସୁନ୍ଦର, ଶିବ, ଶୁଦ୍ଧ,
 ମୁଁ ଗୋ ସକଳର ଲାଗି ଜାଗିଛି ଏ ମହା ଭ୍ରବନେ,
 ମୁଁ ଗୋ ସବୁର ଭିତରେ ହୋଇଉଠେ ଉଦ୍‌ବୃଦ୍ଧ
 ମୁଁ ଗୋ କଲ୍ଲୋଳ ଉଠେ ବଣ ଆକାଶ ପବନେ ।

ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର

ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା

ଅନେକ ରାତ୍ରି ବହୁ ଦିନ ପରେ ଆଜି,
 କେତେ ସେ ବରଷ ମନେ ପଡ଼ି ନାହିଁ ତାହା,
 ଲେଖିଥିଲି ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା, କେବେ କେଉଁ ପରି,
 ମନେ ପଡ଼େ ନାହିଁ ତାହା ଏତେ ବ୍ୟବଧାନ ପରେ,
 ଫୁଲ ଫୁଟି ଫୁଲ ଝଡ଼ି ଯିବା ପରି ସତେ,
 କେତେ ସେ ଶେଫାଳୀ ସୁମାଳ ଅଶିଷ ପଥେ,
 ସେ କଥା ପଡ଼ି ନି ମନେ ଯାହା ଅଜ୍ଞାତର
 ତା' ପାଇଁ ପରାଣ ଯାହା ବେଦନାମୁଖର,
 ଆଜି ମୁଁ ଲେଖି ହୁ ତେଣୁ ରୂପପାଇଁ ସାଥୀ,
 ଆଜି ଏ ସ୍ଥିତ୍ୟ ପୂଜା-ପାବଣ ବେଳେ,
 କଇଁଫୁଲ ଯେବେ ରକ୍ତ ନିଗାଡ଼ି ଡାକେ,
 ବେଦନା ଜାଗଇ ବନ-ବିହରର ବୁଦ୍ଧେ
 ମୁକୁଳେ ମୁକୁଳେ ଆକୁଳ ପରାଣ ଲାଗେ
 ଚକୋର ଆବେଗ ଜୋଛନା ପରଶ ମାଗେ
 ଅପରାଜିତାର ସୀମା କୁଁ କୁଁ ବାରେ
 କିଏ ସେ ଡାକଇ ଏହି ନଦୀ, ଏହି ପାରେ...

ଅନନ୍ତ

ହେ ମୋର ବନ୍ଧୁ, କୈଶୋର ବେଳ ସାଥୀ,
 ବହୁଦିନ ଧରି ରୂମ ସାଥେ ଦେଖାନାହିଁ,
 ଜୀବନଯୁକ୍ତେ ସଂଗ୍ରାମ କରି କରି
 ଦୁହେଁ କେତେଦୂରେ ଯାଇଅଛେ ଅପହରଣ !
 ଜୀବନ ପାଇଁକି ସଂଗ୍ରାମ କରିବାରେ
 କିଏ କାରେ ସତେ ମନେରଖେ ଏଇଠାରେ ?
 ସଂସାର ଯାହା ଖାଲି ହଳାହଳମୟ,
 ସାର ଏ ଜୀବନେ ବିଫଳତା ପରାଜୟ,
 ମନେପଡ଼େ ହାୟ ସେହି ଦୂର ଅତୀତରେ,
 ରୂମର ସେ ପ୍ରିୟ ପକ୍ଷୀ କୁଟୀର ତଳେ
 ଗୋବରଲିପା ସେ ନୁଆଁଣିଆଁ ଗୁଲ୍‌ସରେ
 ଶିଶୁ ବସୁସର ସ୍ନେହ ଓ ସୋହାଗ ଭରେ
 ବରୁଣ୍ଡା ଯତେ ଆମ କୈଶୋର ବେଳା
 ଦାରିଦ୍ର୍ୟଭରା ଜୀବନର ଲଳାଟେଳା
 ଭେକ-ଉପାସରେ କେତେ ଦିନ କେତେ ରାତି,
 ବତାଇ ଦେଇଛେ ମନେପଡ଼ୁଛି ବି ସାଥୀ ??
 ମନେପଡ଼େ ଆଜି, ଲାଜରେ ପାତଳ ତାଳ
 ଜାମୁକୋଳି ତୋଳି ବୁଜିଛୁ ଗଛର ଡାଳ !
 ସୁନାସ ଲତାରୁ ଗୁଞ୍ଜର ଧରି ଆଣି
 ଧାନଫୁଲଭରା ବିଲରୁ ଶୁଖାଇ ପାଣି—
 ମାଛ ଧରିଥିଲେ, ମନେପଡ଼ୁଅଛି ଯେବେ
 ଏ ଜୀବନେ ସେହି ଝେଲ କି ଆସିବ କେବେ ??
 ବାଲିଛତୁ ସାଥେ କନିଶିରି ଶାଗ ତୋଳି
 ଦେହ ଓ ମନରେ ବରଷା ସୋହାଗ ବୋଲି
 ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ଘରକୁ ଫେରିବାବେଳେ
 ଜୟସ୍ବର ବଧୂର କିଶୋର ସାଥୀର ମେଲେ
 ଆଉ ସେ ସ୍ମୃତି ଫେରିବ କି ସାଥୀ କେବେ ??
 ଆଜି ଏ ଜୀବନ ଲୋଡ଼ୁଅଛି ତାହା ଯେବେ
 ଗାଆଁ ଆରପାଶ ବଢ଼ିଲ ଗଛର ଦେହେ
 ଫୁଲ-ଫୁଲ କରି ସମୀରଣ ଯେବେ ବହେ

ଲଗିଯାଉଥିଲା ଆମ ଦେହେଁ ଶିରରଣ
ମାଳତୀ ଫୁଲର ଯଉରରେ ରଣରଣ
କହ ତ କହି, ଆଉ ଏ ଜୀବନେ ତେବେ
ଫେରିବ ନାହିଁ କି ଆଉ ସେ ଅଟାତ କେବେ??

ରାଧାନାଥ,

ମନେଅଛି, ଆମେ ପଢ଼ୁଥିଲେ ପାଠ ପଢ଼ି
ଆମ୍ଭ ବକୁଳ ବିତାନେ ଆସୁହୁର ।
ସରଳ ଜୀବନ ଆଦୁର ସରଳ ସିନା,
ପକ୍ଷୀ ମୁକୁଳେ ଭ୍ରମର ବଜାଏ ଗୀତ ।
ତୁମେ ହୋଇଥିଲ ଗୁହ୍ୟବେଶର ପର,
ତୁମକୁ ସେଦିନ ଭଲଲଗୁଥିଲା ଧର ।
ଚିତ୍ର-ରୁଚିର ମଧୁମୟୀ ବସୁମତୀ,
ଜାଣିପାରିଥିଲ ସରଳ ତରୁଣ ମତି ।
ସ୍ବପ୍ନାଗନୁ ଉଠି ପ୍ରତିଦିନ କାହିଁ,
ଆଗେ ଧାଉଁଥିଲ ଫୁଲ ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ।
ଗଜଶିଉଳୀ ବକୁଳ ମାଳତୀ ଆଗେ,
ନାଗେଶ୍ବର ଅବା ସେଇ ଫୁଲ ସେଇ ମାସେ,
ବନ୍ଦ୍ୟାଲୟ କି ମନ୍ଦିର ପରିବେଶେ
ସେହି ସେ ପକ୍ଷୀ ତଟିନୀ ଉଡ଼ୁଳା ଦେଶେ
ପିକ ଗାଉଥିଲା ପ୍ରଭାତେ ଆଦ୍ୟ ଗୀତ,
ସତେ କି ସରଳ ଶିଶୁ ଜୀବନର ପ୍ରୀତି !
ଆଖିପିଛୁଳାକେ ସକଳ କୃତ୍ୟ ସାରି,
ବନ୍ଦ୍ୟାସାଧନେ ସକଳ ବ୍ରହ୍ମଗୁଣ,
ଛୁଡ଼ାବାସର ସରଳ ଜୀବନଧାରୀ
କେତେ ଯଉବନେ ବନ୍ଦୀ କରିଲା ପର,
ଗୁରୁକୁଳ ପ୍ରଥା କରିଲା ଉଦ୍‌ବୋଧନ,
ବନ୍ଦ୍ୟାପ୍ରୟାସୀ ଅମୃତ ଜାଗରଣ,
ଛୁଡ଼ାବାସର ସରଳ ଜୀବନଧାରୀ,
ଫମ ତପଳ ସପନ ଛନ୍ଦିଭାସ,

ନିଜ ହାତେ ନିଜ କାମ କର୍ମବାର ପ୍ରୀତି,
ମନଫୁଲ୍ଲଣିଆ ତପନ ବସୁଧ ଗୀତି,
ତଟିନୀ ସୁଅରେ ଖେଳିବାର ଯେତେ ମୋହ
ଆମ ମୁକୁଳେ ଯଉରଇ ମହମହ
ଝଡ଼ିଯାଇଅଛି ସେଦିନ ମୁକୁଳ ସିନା
ଜୀବନ ରହୁଛି ସୁଖ ଓ ଯୋହାଗ ବିନା
ଗୁଣିଦିନେ ଖାଲି ବିଫଳତା ହଳାହଳ
ଭର୍ଷା-ପୀଡ଼ିତ ଏ ସାରା ଧରଣୀ ତଳ
ଗୁଣି ଦିନେ ଖାଲି ସ୍ୱାର୍ଥର ବିଘ୍ନସିନା
ନିଦାସ ରୁଦ୍ଧ ପିଙ୍ଗଳ ମଞ୍ଜୁଷା !!

ଗଦାଧର,

ତୁମେ ଆଜି ଦୂରେ କେତେ ଦୂରେ ଗ୍ରାମପଥେ
ମନେ କି ପଡ଼ଇ ଏତେ ଦିନ ପରେ ସତେ !
ଘର ବାଡ଼ିପଡ଼େ ପିଜୁଳି ଗଛର ତଳେ
ଶିଶୁ ବସୁଧର ଅଗଣିତ ସାଥୀମେଲେ
ପାଠପଢ଼ା ସାର ଗଛରୁ ପିଜୁଳି ତୋଳି
ମୁଖେ ମୁଖେ ଗୁରୁ କୁସୁମପରାଗ ବୋଲି
ଚୁଲୁଥିଲେ ଆମେ ଆଖି କିଆରିରେ କାହିଁ
ଆଜିର ଜୀବନେ ମିଳିବ କି ତାହା ନାହିଁ
ଅଣିଶ ମାସର ନେଲି ନେଲି ଧାନବିଲ
ସକାଳୁ ସଞ୍ଜେ ଉଡ଼ଇ ଶଙ୍ଖଚିଲ
ଜଳପାଣି ଧାରେ ଦେଖାଇ ଆପଣା ମୁହଁ
ତପନ ମୀନରେ ଫୁଲୁଥିବେ ଜଳସୁଅ
ବିଲ ମଥାନରେ ହୃଦ ପରେ ବସି ଧାନେ
ବକ ଯେ କାହାକୁ ଝୁରୁଥାଏ ମନେ ମନେ
ଫୁଟା କଇଁଫୁଲ ଧୋବ-ଫରଫର ହସ
ତୁମ ଅମ ଗାଆଁ ନୁହୁଥାଏ ବାରମାସ ।
ବରକୋଳି ଗଛେ ବାହୁଡ଼ି ସାଧଇ ଦାଉ
ସେ କଥା ଆଜି କି ମନେପଡ଼ୁ ଅଛି ଆଉ

ଜାତୀୟ ଜୀବନ ସ୍ୱରୂପ ଆହ୍ୱାନରେ
 ସତେ କି ମନ୍ତ୍ର ଶୁଭ୍ରଥଳ ଘରେ ଘରେ
 ଗାଆଁର ସେପାରି ମେଳଣ ପଡ଼ିଆ ପରେ,
 ପବନେ ପବନେ ଜାତୀୟ ପତାକା ଥରେ,
 ଶୁଣାଯାଉଥିଲା ଦେଶ-ବିହନା ଗୀତ
 ସବୁ-ସମ୍ପିଦରେ କାଳ ଯାଉଥିଲା ବଦି ।
 ଆଜି ଏ ଦେଶରେ ଏତେ ଦୁର୍ଗତ କାହିଁ ?
 ଆଜି କି ଦେଶରେ ମଣିଷତା ସତେ ନାହିଁ !!
 କରାଳ ବନ୍ୟା ବାତ୍ୟାରେ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ
 ସର୍ବନାଶ କି ପକ୍ଷୀରେ ଉପନୀତ ।
 ଘରେ ଘରେ ଖାଲି ଭୋକ ଉପବାସ ସିନା
 ଜୀବନ ହେଲଣି ଶୁଷ୍କ ସପନ ବନା ।
 ସବୁ ପ୍ରତାରଣା ଛଳନା କପଟ ଖାଲି
 ଏ ମରୁପଥରେ ଆଉ କି ପାରିବା ଚାଲି ?
 ସବୁଠାରେ ଆଜି ବଂଚନା ହୁଏ ସାର
 ନାହିଁ ସେ ପୂର୍ବ ସହୃଦ ପରିବାର ।
 ଯନ୍ତ୍ର-ଯୁଗର ଧ୍ୱଂସର ଘେର ତଳେ
 ମଣିଷ ପାଇଁ କି ଧ୍ୱଂସର ଶିଖା ଜଳେ ।
 ଜୀବ ସମ ତହିଁ ଜଳପୋଡ଼ି ଯିବାପାଇଁ
 ଆଜି ଏ ଦେଶରେ ମଣିଷତା ଆଉ ନାହିଁ ।
 ଆଜି ଏହି ପୂଜା-ପାବଣ ଅବସରେ
 ଅନେକ ଯାତନା ବ୍ୟଥାର ଅଗ୍ର ଝରେ ।
 ମଣିଷ ଦୁଃଖ ତଳେହେଲେ ସୀମା ନାହିଁ
 ବନ୍ୟା, ମରୁଡ଼ି, ପଥ କାହିଁ, ପଥ କାହିଁ ??
 ଭିକାରର ଥାଳ, ଜନତାର ପେଟ ଖାଲି
 ଅଜି ଦେଶ ସତେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛି ଚାଲି ?
 ତେଲରେ ଅଗର, ଚାଉଳରେ ଗୋଡ଼ିମାଟି
 ମିଶାଇ ମିଶାଇ ବୋଲୁଛୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଜାତି ।
 ତେଣୁ ମଣିଷର ଚରମ ମୁଣ୍ଡ କାହିଁ
 ଆକାଶ ସେପରି ଏଇ କଥା ବାହୁନକ !

କାହିଁ ସେ ବୁଦ୍ଧ ? କାହିଁ ସେ ସାଧନା ବାଣୀ ?
ଚରମ ସୃଷ୍ଟି ପାରିଥିଲା ଯେହୁ କାଣି ।

ଶେଷକଥା,

କହୁ ସାଥୀମାନେ, କି କଥା ଲେଖିବ ଆଉ ?
ଏହୁ ଅବସରେ ଲେଖନୀ ମରବ ରହୁ ।
ଶରଣେ ମୁଁ ହେଉଥାଏ ପ୍ରତି କ୍ଷଣେ
ମୋ ଆଗେ ଭୂମିକା କରିଗଲେ ଜଣେ ଜଣେ ।
ଝରଫୁଲ ପରି ଝରିଯିବି ମୁହିଁ ସିନା
ମୋ କଥା କିଏ ସେ ନ ଜାଣିଲେ ମୋହ ବିନା ।
ଏତିକି ଲେଖି ମୁଁ ଲେଖାରେ ଟାଣୁଛି ଗାର
ଏ ମୋର କବିତା, ଆଗାମୀକୁ ଉପହାର ।

□ □ □

ବିନୋଦଚନ୍ଦ୍ର ନାୟକ

ଏ ପୃଥିବୀ

ଫିଙ୍ଗି ଦୂରେ ମାଟିର ନିର୍ମୋକ
ପ୍ରଜାପତି ସ୍ବପ୍ନ ନେଇ, ଏକଦା ମୁଁ ବିସ୍ତାରିଲି ଭେଣା
ଅନନ୍ତ ମଳ ଉତ୍ସୁକ
ନେଇ ଭୁଲିଗଲି ଆହା ଜୀବନସତ୍ରାମେ, ମୁଁ ବି ଏକ ସେନା ।

ନଦୀ ବଟଗୁଆ ଗୃହ ଶୂଙ୍ଖାରବତାର
ଏ ଧରିତ୍ରୀ ସୁଜଳା, ସୁଫଳା
ସ୍ତ୍ରୀମିତ ଚନ୍ଦ୍ରର ସମ ଅସ୍ତତଟେ
ଅପସରିଗଲା ।

ଭାବିଲି ମୁଁ ତିଜି ଦେଲି ବସର ପିଆଳ;

ଉନ୍ମତ୍ତ ପିଆସେ,

ଅସ୍ଥୀକାର କଲି ଏ ମାଟିରେ

କେଉଁ ମଧୁ ଅଞ୍ଜେ ?

ବିଦେଶିନୀ ବାନ୍ଧବର ସମ

ସମ୍ମିତର କଟାକ୍ଷ ପ୍ରସରି;

ନୀଳମା ଆଲିଙ୍ଗି ନେଲି

ଓଷ୍ଠପୁଟେ ସୁରାପାତ୍ର ଧରି ।

ମୁଗନାଭ ପ୍ରେମ ନେଇ

ତାହା ପରେ ଚାଲିଲି ଚକିତେ

ମେଦୁର ମେଘ ତୋରଣ ଲୁହ କେଉଁ ଦୂରର ଜଙ୍ଗିତେ

ଭାରକାରେ ଭାରକାରେ

ଶିଖାର ପ୍ରକାଶେ ଅନ୍ଧ ପତଙ୍ଗର ସମ

ଆକାଶର ନୀଳେ ନୀଳେ ରବି ସନ୍ତରଣ ।

ଗାଇଲି ମୁଁ ସ୍ବ ଅର୍ଥୀର ଗାନ

ରୋମଞ୍ଚନ କରି ଖାଲି ଇଚ୍ଛା ଅଭିମାନ

ସେ ସଙ୍ଗୀତ-ମୁହଁ ନାରେ ଅନୁଭବ କଲି ଅକ୍ଷୟାତ

ସମବେଦନା ବିହୁନେ ଛନ୍ଦ ତା'ର

ଅନ୍ତରେ ମୋ ପ୍ରହରେ ଆଘାତ ।

ସହସ୍ରା ଦେଖିଲି ଅଗ୍ରେ ଧରତ୍ରୀର ମରାତକା ଗୁସ୍ତା

ସି ଗଧ ନୀରବେଶୀୟେସ୍ତ୍ର ପ୍ରାନ୍ତରର ମାୟା,

କେତେ ନିଷିଦ୍ଧ ଓଷ୍ଠର ସ୍ପର୍ଶ, କେତେ ବାହୁ ଆଲିଙ୍ଗନ,

କେତେ ନୀରବର ଉନ୍ମୋଚନ,

ଗୁଣ୍ଡନ ତଳର କେତେ ଅଗ୍ର ଅଭିମାନ

ତନୁ ତନୁ ଘାତେ ବେପଥୁର କମ୍ପିମାନ ।

ଦେଖିଲି ମୁଁ ମିଥୁନର ଛବି

ଗୁଞ୍ଜ ଗୁଞ୍ଜ ଶୟ୍ୟ ଆଉ ଶଙ୍ଖ ଶ୍ଵେତ ମଧୁର ମାନସ ।

ସ୍ବେଦ ଦେଇ, ରକ୍ତ ଦେଇ ଗୁହେ ତା'ର ଆଶଇ ମାନବ

ନୂତନ ପ୍ରାଣର କଳରବ

ତାର ମଧ୍ୟଦେଇ ରତେ । ଛୁଣ୍ଟ କରି ଆଶା ଓ ଆତ୍ମସ୍ତ
 ସେ ଆଶର ପ୍ରାଣର ସନ୍ତୋଷ ।
 ଇଚ୍ଛାମଣି ନଦୀଟିର ପାଶେ
 ଦେଖିଲି ଯେ ବାଳକାଟି ଭଲପାଇ ଆନ କା'ର ବଧୂ ହୋଇଗଲା
 ମୋ ପୃଥ୍ବୀ ସେ ହୋଇଣ ଆସେ ।
 ଆକାଶର ଯେତେ ନୀଳ ଯେତେ ନିଶା ଦୂର ସଙ୍କେତର
 ଆବମ୍ବିତେ ହେଲା ଦୂରତର
 ମୁଖିକାର ବସପାତ୍ର ଦୁଇହାତେ ତୋଳି
 ଆକାଶ ତୁମ୍ଭାରେ ପାନକଲି ।
 ଅଗ୍ନି ସ୍ନାନେ ପତଙ୍ଗର ସମ, ହୋଇ ଭଗ୍ନଦେଶ
 ଛତ ରକ୍ତ ସ୍ନେହ
 ହୋଇ, ପଡ଼ିଗଲି ନିରାଶଙ୍କେ ।
 ଚେତନାର ନୂତନ ସଂସାରେ
 ଦେଖିଲି ବଲ୍ଲଭ ବାହୁ ଘେରି ଏ ଧରିତ୍ରୀ
 ବଧୂସମ ଭବିଷ୍ୟ ମୋତେ ।

□ □ □

ଜ୍ଞାନପଥ ବର୍ଣ୍ଣା

ବାମନପଥ

ଶ୍ରବ-ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଚରଦନ ଦୁନିଆର
 ବର୍ଣ୍ଣନେଇଥିଲା ବାମନାଙ୍ଗିନୀର ପଥ
 ଆଜି ନେଇଅଛି, ଶ୍ରବ-ଯାତ୍ତ୍ୱିକ ସୃଷ୍ଟି
 ତମର ସହୃଦେ ବାମନପଥେ ଗୁଲି ରଥ ।
 କିନ୍ତୁ ସେ ପଥେ ଫୁଲ ଆଉ ନାହିଁ ଫୁଟେ,
 ପ୍ରଣୟ କାବ୍ୟ, ସୁର ଆଉ ନାହିଁ ବରେ,
 ଯାତ୍ରାର କାଳେ ଯୌବନ ମରଅଛି,
 କଳାଳ ତଳେ କବି ଅଭିସାର କରେ ।

ଆଗରେ ପଡ଼ିଛି ଚୁରବନ୍ଧୁର ପଥ
 ସ୍ବଳେ ପଡ଼ିଛି ତମର କଳ୍ପ ତନ୍ତ୍ର,
 ବାମପଥ ଦିଏ ଖାଲି ତାଣ୍ଡବ ଡାକ
 ଧୂଂସର ପରେ ସୁଷ୍ଟ ରହିଛି ଯେଣୁ ।
 ହୁଏତ ତମର ଶବ୍ଦଟାକୁ ତଳେ ରଖି
 ଅସ୍ଥିରୁ କିଛି ମାଂସ ନିଏ ତ ଗୁଣି,
 କିନ୍ତୁ ତାକୁ ସେ ଇତିହାସ ପାଇଁ ରଖେ
 ଯାଉଥିବୁ ସେ ସେ ହାତଠାରି ମତେ ଡାକି ।

ହୁଏତ ତମକୁ ବଞ୍ଚାଇବାର ହେଲେ
 ବାମପଥ ଗୁଡ଼ି ଦକ୍ଷିଣେ ଯାଇପାରେ,
 ତମର ଚଳିତ ଯୌବନ ପାଲଟାଇ
 ଜୀବନକୁ ପୁଣି ସମ୍ବୋଗ ଦେଇପାରେ ।

କହୁ ସଖି କହୁ, ଲକ୍ଷ କ୍ଷୁଧାର ପାଶେ,
 କେସନ ରଚିବ ଗୁରୁ ଅନ୍ତର ଭୋଜ,
 ଆତ୍ମାରେ ସେ କି ସନ୍ତୋଷ ଦେବ କହୁ,
 ସଂଗ୍ରାମେ କାହିଁ ତାଳିବ ନୂତନ ତେଜ ।

ସଂଗ୍ରାମେ ତହୁଁ ବରିନେଇଅଛି ପଥ *
 ବାମପଥେ ରଥ-ଅଶ୍ବ ଯାଇଛି ଗୁଲି
 ଦକ୍ଷିଣେ ଯେତେ ରକ୍ତ-ଶୋଷକଦଳ
 ସେ ସକଳେ ଦେବ ହତ୍ୟାର ଶର ଗୁଲି ।

ଶବ୍ଦରୁ ତଥାପି ତମେ ଶୀତ୍କାର ଗୁଡ଼ି
 ହତ୍ୟାରେ କାହିଁ ଜୀବନ ସବିକାଶ ?
 ପ୍ରତିହତ୍ୟା ଏ ମୋର ଭବନାହିଁ ସଖି,
 ପ୍ରତିକାର କହ ଏହାଠାରୁ ଅଛି କିଏ !

ଶବ୍ଦ-ଦେହ ଧରି ଦକ୍ଷିଣେ ତମେ ଯାଅ
 ତନ୍ତ୍ର ଲାଭ ପାଇଁ ରକ୍ତ ମାଗିବ ଦ୍ବାରରେ,
 ଯଦି କେହି ଦେବ, ଅସ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିବ ସତ,
 ଦାକ୍ଷା କରବି ଜୀବନରେ ନବ ବ୍ରତ ।

ମାତ୍ର ଏହା ଯେ ସତ୍ୟ ଓ ଶ୍ରମାଣିତ
ତମ ହାତେ କେନ୍ଦୁ ଟେକିବାର ଆଗୁ ଦାନ,
ଅଗ୍ନିରେ ତବ ସଦୃଶ କିଛି ରହିଥାଏ
ତାକୁ ନେବା ପାଇଁ କରବନି ହୁଏ ଧାଞ୍ଜନ ।

ସେତକ ବି ନେଇ ଦେବ କି ସେ ନାହିଁ ଦାନ,
ଦାନ ଆଉ କାହିଁ ମୂଲ୍ୟ ସେ ହୋଇଯାଏ,
ମୂଲ୍ୟ ପାଉଥିଲେ ମଣିଷର ଲହୁ, ଲୁହ
କଙ୍କାଳେ ଖାଲି ପୁଷ୍ଟି କିପାଇଁ ଗୁଏ ।

ପଥର ପ୍ରଶ୍ନ ଆଉ ନାହିଁ ସଖି, ବାକି
ତମର ଶବର ଗଳିତ ଗନ୍ଧ ଆଜି,
ଅନ୍ଧ କରୁଛୁ ଗୋଟିଏ ସରଣୀ ପରେ,
ଦୂରେ ଉଠୁଅଛି, ସଂଗ୍ରାମ ବେଶୁ ବାଜି ।

ତମର ଗଳିତ ଗନ୍ଧ ଏ ଝରୁଥାଉ
ସ୍ବନ୍ଧେ ତମର ଶବ ରହିଥାଉ ପଡ଼ି,
ଅନନ୍ତ ଦହନେ ତାଣ୍ଡବ ତାଳ ପାଇଁ
ମୋର ଗତି ସଦା ବାମପଥେ ଦେଉ ରହି ।

□ □ □

ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି

ଅଳକା ସାନ୍ୟାଳ

ତୁମକୁ ବା ସର୍ବ୍ବ ବାବୁ ଦେଖିଥିଲେ କେବେ
ଜାଣେ ନାହିଁ ଅଳକା ସାନ୍ୟାଳ
ସେତେବେଳେ ଆକାଶରେ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣଚିତା ବାସ ଅବା ହରିଶର ଛୁଇଁ
ଅବା ଥିଲୁ ଗୋଲ ହୋଇ ହଳଦିଆ ଜନ୍ମର ମଶାଳ ।

ମୁଁ ତୁମକୁ ଦେଖେ ଅଳି ତୁମେ ଦିଅ ବୁଝିବୁ ବୋଧମ
 ବୁଝାଗ ତୁମେ ଧୂଆଁ ସେମିତି ଗରମ ପାଣିରେ,
 ତୁମେ ପୁଣି କଥାକୁହ ମୁହଁପୋତ ଟେକିଲେ ସେପାଖେ
 ତୁମେ ପୁଣି ଉଠିଆସି ଆସେ ବସ ପାଖ ଚଉକରେ ।

ଦି'ପହର ଧୂଆଁ ଉଠେ 'ଖାକି ଆଉ ଫିଲ୍ଡ ଗ୍ରେ ଧୂଳି'
 ସିଗାରେଟ୍ ଧୂଆଁ ପୁଣି ଭାରି ହୋଇ ବସିଯାଏ ଜଣେ
 କାଗଜଫୁଲରେ

କାହିଁ ଆଉ ବାଦୁଡ଼ିର ଟେ-ଗ୍ ମିଶିଯାଏ ଏକାଠି ବାହାରେ
 କୋଇଲିର ଧୂଆଁ ପୁଣି ନିଶ ମୋଡ଼ ମୋଡ଼ ଉଠେ,
 ଚକ୍ରବାଳା ବାଟି ଯାଏ ଭୁଲି ।

ତୁମକୁ ଦେଖେ ପରେ ଜୋଡ଼ା ଶ୍ଵାସ ତୁମେ ଧୀରେ ଖୋଲ
 ତୁମେ ଆସି ଲେଟିପଡ଼ି ବଛଣାରେ ବେଣୀ ଆଉ ଶାଢ଼ି ଅସଫଳ
 ତୁମେ ପୁଣି ଆସେ ଉଠ ଲୁଗାପଟା ଠିକ୍‌ଠାକ୍ କର
 ଟାଉନହଲ ସଭାରେ ମୁଁ ପାଏ ପୁଣି ତୁମର ସାକ୍ଷାତ ।

ତୁମକୁ ବା ସତ ବାବୁ କେବେ ଥରେ ଚିତ୍ରରଥ ଗଛ ବାହାରୁ
 ଛଡ଼ାଇ ଆଣିଲବେଳେ ତୁମେ କଲ ଜୟଜୟକାର
 ତା ପରେ ବା ପୁଣି କେବେ ନୂଆଖାଲ ପଠାଣ ବସ୍ତିରୁ
 ଭାରିତର ସ୍ଵାଧୀନତା ଦେଲା ପୁଣି ଦ୍ଵିତୀୟ ନିସ୍ଵାର ।

ଦ୍ଵିପ୍ରହର କ୍ଳାନ୍ତ ହୁଏ ସନ୍ଧ୍ୟା ଆସେ ରେଳପୋଲ ଆଡ଼ୁ
 କୋଇଲି ଚାଲିର ଧୂଆଁ ଆଉ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ,
 ରୁପରୁପ କାହିଁ ଓ ବାଦୁଡ଼ି

ସିଗାରେଟ୍ ଧୂଆଁ ହୁଏ ଆହୁରି ଜମାଟ ପୁଣି
 ନରଗିସ୍ ନେତାଜୀ-ଫଟୋରେ

ଆକାଶରେ ଜନ୍ମ ପୁଣି ଦେଖାଯାଏ ଅକସ୍ମାତ୍ ଗୋଲ ତାର
 ତଳଠି ଗୁରୁରେ କାମୁଡ଼ି ।

ମୁଁ ତୁମର ଶୁଣେ ଆଳି ଝଡ଼ ପରି ଶାସିଣ ବହୁତା
 ମୁଁ ଦେଖେ ତୁମର ଦେହ ହଠାତ୍ ଯାଏ କାଦୁଅ ପାଲଟି
 ଛଣ୍ଡା ଚିଠି କାଗଜରେ ତୁମର ଯା ଅବଶିଷ୍ଟରେ
 ପବନ ସେତକ ନିଏ ସଡ଼କରୁ ସାଉଁଟି-ସାଉଁଟି ।

ଭଜା ନୂଆଖାଲରେ ବା କଲିକତା ନୂଆଦୁର୍ଲ୍ଲୀ ଆଡ଼େ
କାଉଁ ଖାଉଁ ବାଦୁଡ଼ର ଚେଁ ଗୁଁ, ପୁଣି ଏତେ ଯିବା ଓ ଆସିବା
କଟକରେ ଗଲି ଗଲି ରାସ୍ତା ଛକରେ ଛକରେ
ରାତିର ପ୍ରସ୍ତୁତି-କଷ୍ଟ ସକାଳର ରୁଗ୍‌ର ଜନ୍ମ ନେବା ।

ତା ଭିତରେ ତୁମେ ପୁଣି ପ୍ରେମ କର, ଗର୍ଭବତୀ ହୁଅ
ସିନେମାର ହ୍ୟାଣ୍ଡବଲ୍ ମୁଁ ଦେଖିଛୁ ତୁମର ଦେହରେ
ପବନ ତୁମକୁ ଯେବେ ଆସେ ନିଏ ବାଲିରୁ ସାଉଁଟି
ମୁଁ ତୁମର ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖେ ମୋର ଭଲ ପାଇକାମା

କାମିଜର ଅମରାବତୀରେ ।

ଚିନ୍ତାମଣି ବେହେରା

ବେଙ୍ଗ

ଏଇ ଯେ ବସିଛି ବେଙ୍ଗ
ଚିନ୍ତାମଣି ଦାର୍ଶନିକ ଭଳି
ତୁମେ କି ଦେଖିବ ତାକୁ ?
ତୁମେ କି ଚିହ୍ନିବ ତାକୁ ?
ଦୁଇଟି ତା ସ୍ଥିର ଆଖି ଭରି
ରହୁଅଛି ହତାଶ କାଳିମା
ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ବୃଦ୍ଧ
ହୁଏତ କେ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କର ।
ହୋଇପାରେ ସେ ହତାଶା
ଜ୍ଞାନଚର୍ଚ୍ଚା ଶେଷ ପରିଣତି ।

ଅବା କେହି ବୃଦ୍ଧ ବିରୁଦ୍ଧକ
ଶେଷପଥେ ତାଇବେଟିଏ ଭୋଗୀ
ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଅବସରେ
ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ହୋଇ ମନେ ମନେ

ଦେହେ ଢାଙ୍କି ପରିଚିତ କଲା କୋଟ୍ ଏକ
 ଭବଳ ଅନ୍ଧାର ହିଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଦଣ୍ଡାଦେଶ ଅନ୍ଧାର ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ
 ସଂସାରର ଦୋଷୀ ଜନ ପ୍ରତି;
 ହୁଏତ ଭବିଷ୍ୟ ମନେ ଦେଖୁଛି ନିଶ୍ଚଳେ
 ଏ ଦୁନିଆ ଚାଲୁଛି ତା ବାଟେ
 ସାଶୁ ଗାନ୍ଧୀ ରକ୍ତ ପିଇ ପିଇ;
 ସେଇଭଳି ବସିବ ଏ ବେଙ୍ଗ
 ତୁମେ କି ଦେଖିବ ତାକୁ ?
 ତୁମେ କି ଚିହ୍ନିବ ତାକୁ ?

ମାଟି ସଙ୍ଗେ ମାଟି ଭଳି ମିଶି
 ଭିଡ଼ି ତାର ସବୁ ସବୁ ପାଦ
 ବସିଅଛି ସାତ୍ରୀ ଏକ
 ସାତ୍ରୀପଥେ ହୋଇ ଗତିକାନ୍ତ ।
 ସେହୁପରି ବସିଛି ଏ ବେଙ୍ଗ
 ଚାହିଁଅଛି ଦୂରପଥେ ପୁଣି
 କାହିଁକି ଚାହିଁଛି ? କ'ଣ ଚାହିଁଛି ?
 ହୁଏତ ଚାହିଁଛି ଆଶା—ସାଥଜନ ସାନ୍ତ୍ବନାର ଆଶା
 ଦବସ ଆଲୋକ କିମ୍ବା ଦୂର ସତ୍ତି ନିଶ୍ଚିତର କାନ୍ତି
 କିମ୍ବା କିଛି ଦୋଷ-ଆଲୋକ ।
 ମାଆ-ଭାଇ-ଭଉଣୀ ତା ନାହିଁ
 ଏ ବିଶାଳ ଧରଣୀର ପୁରେ
 ହରାଇବ ସାଥୀ ପରିଜନ
 ଜୀବନର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ
 ସତେ ଅବା ମୁଣ୍ଡିବନ୍ଧୁ ବ୍ୟଥା ପିଣ୍ଡ ଏକ ।
 ସେଇଭଳି ଏଇ ବେଙ୍ଗ
 ବସିଅଛି ତୁମ ଆଗେ ଏକାକୀ ନିର୍ଜନ
 ତୁମେ କି ଦେଖିବ ତାକୁ ?

ତୁମେ କି ଚିହ୍ନିବ ତାକୁ ?
 ଏଇ ବେଙ୍ଗ ଦେହେ ତାର ପିନ୍ଧି
 ଝିଦଡ଼ିଆ କଳାକୋଟ କଳା ପାଇଜାମା

ଉପାସନାରତ କେନ୍ଦ୍ର ଯାନକ ବା ପୁରୋହିତ ସମ
 ଧୀର ସ୍ଥିର ଶାନ୍ତ ଭାବେ
 ଜାଣିବ ଅପେକ୍ଷା ରଖେ
 ଜାଣିବ ଅପେକ୍ଷା ରଖେ
 ବନ୍ଧେ ଭରି ଗ୍ରାସ-ପ୍ରଲୋଭନ ।
 ତୁମେ କି ଦେଖିବ ତାକୁ ?

ତୁମେ କି ଦେଖିବ ତାକୁ ?
 ଫକ୍‌ଫକ୍ ଡେଇଁ ଯାଇ
 ଲୁଚିଯାଏ ଆଖି ଅନ୍ତରାଳେ
 କେଉଁ ବଳେ ଅବା ବୁଦ୍ଧା ମୂଳେ
 ଦୃଶ୍ୟ-କାବ୍ୟ ଅଭିନୟ ଯାରି
 କଳା-ପଟ୍ଟ ଅଭିନେତା ପମ ।
 ଅବା ଶିଶୁ ଜ୍ଞାନାଲୋକ ଭସେ
 ଯେଉଁପରି ନିଏ ଯାଇ
 ତା' ଜନନୀକୋଳର ଆଶ୍ରୟ,
 ଚାହେଁ ଅଜ୍ଞ-ଅନ୍ଧକାର
 ସେଇ ଶାନ୍ତି—ସେଇ ଶାନ୍ତି ଶ୍ରେୟ
 ତାହାପାଇଁ—ହୁଏତ ବି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜ୍ଞାନ ପାଇଁ,
 ସେଇପରି ଏଇ ବେଙ୍ଗ
 ନିଏ ଶାନ୍ତି-ସୁତଙ୍ଗ ଆଶ୍ରୟ
 ତୁମେ କି ଦେଖିବ ତାକୁ ?

ତୁମ ଆମ ଗୋଡ଼ତଳେ
 ଏ ବେଙ୍ଗ ଗଳିଯାଏ ପୁଣି
 କେବେ ଶାନ୍ତି—କେବେ ପୁଣି ସରପଲ ଖେଳିଲ ସମ
 ସରଳତା-କୁତୁହଳ—କେବେ ବି ସେ ଆତଙ୍କର ମୁଣ୍ଡି
 ତୁମେ କି ଦେଖିବ ତାକୁ ?
 ପୁଣି କେବେ କ୍ଷୀତ୍ର କାମୀ ସମ୍ଭାରବିଶ୍ୱାସୀ
 ପକ୍ଷୀଗ୍ରାସ ବାଳକବାଳିକା
 ଏଇ ବେଙ୍ଗ-ବକା ଧରିଆଣି
 ଗ୍ରାମ ଦାଣ୍ଡେ ବରତନ୍ତ୍ର ନୃତ୍ୟ

କରିବାକୁ ବୃଷି ଆବାହନ
 ବୃଷି ସ୍ଥାନ ଶଯ୍ୟାସ୍ଥାନ ଦେଶେ,
 ଏହି ବେଙ୍ଗ ବର୍ଷି—ସହଚର
 ଅଭିଶପ୍ତ-ଇନ୍ଦ୍ର-ପରିଜନ
 ତୁମେ କି ଚିହ୍ନିତ ତାକୁ ?

ପୁଣି ତୁମେ ଦେଖିବ କି
 ଆଜ୍ଞାବନ ରଜାଜାଣି କେହି ଲେଖକର
 ଗୋତଳସ୍ଥ ଶେଷ ପରିଣତ ?
 ଖେଳାଇ ଆନନ୍ଦ ଦେଇ ଅନ୍ୟକୁ ସେ ନିନ୍ଦେ
 ହୁଏ ଶେଷେ ମୃତ୍ୟୁଗ୍ରସ୍ତ ଜଡ଼ପିଣ୍ଡ ଏକ
 ଅନ୍ୟର ସେ 'ଆହା' ପଦ
 ଅବା ପୁଣି ବରଜର ପାତ୍ର !
 ସେଇପରି ଏଇ ବେଙ୍ଗ
 ବିଜ୍ଞାନଶ୍ରେଣୀର ଏକ ଲବୋରେଟରୀରେ
 ପଡ଼ିଥାଏ କଣ୍ଟାବିକ ପ୍ରାଣସ୍ଥାନ ହୋଇ
 ତୁମେ କି ଦେଖିବ ତାକୁ ?
 ପଡ଼ିଥାଏ ଅବହେଳେ
 ସତେ ଅବା ପୁଣ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଏକ ।
 କିନ୍ତୁ ଏଇ ବେଙ୍ଗ—ମୂର୍ଖବିକ ଏଇ ଶାନ୍ତ ବେଙ୍ଗ ।

ହୁଏତ ବରଜ ମୃତ୍ୟୁ ତୁମ ଆମ କୌତୁକର ପାଇଁ
 ଦେବପୁତ୍ର ଯାଶୁ ଭଲ ଅବା—ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଯାଶୁ ଜନ୍ମ ପାଇଁ
 ମନୁଷ୍ୟର ଜ୍ଞାନଚର୍ଚ୍ଚା—ମନୁଷ୍ୟର ସୁଖେଶାନ୍ତ ପାଇଁ
 ଏଇ ବେଙ୍ଗ ଦେଇଯାଏ—
 ଶେଷେ ତାର ପ୍ରାଣବଳି ଆହା
 ପୃଥ୍ବୀର ପ୍ରୟୋଜନ ପାଇଁ ।
 ତୁମେ କି ଚିହ୍ନିବ ତାକୁ ?
 ସେଇପରି ତୁମ ଆମ ପ୍ରାଣ
 ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଯାଏ କେଉଁ ଦେଶେ ?
 ଆଶ୍ରା ନିଏ କେଉଁ ଚରୁମୁଲେ
 ତୁମେ କି ଦେଖିବ ?

ତୁମେ କି ଦେଖିବ ମୁଣି
 ଏଇ ଦେହେ ପ୍ରସ୍ତୋତନ ଲଗେ ଅବା ନାହିଁ
 ଖେଳ ପାଇଁ—ଜନଚର୍ଚ୍ଚା ପାଇଁ
 ଯାହୁକର କେହି ମାୟାବର
 ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ?
 ତୁମେ କି ଦେଖିବ—ତୁମେ କି ଚିହ୍ନିବ
 ଏଇ ବେଜା—ପିତାମହ ବେଜା ?

□ □ □

ବେଶୁଧର ଗଉଡ଼

ସାର୍

ସାର୍ କେବେ କହିଥିଲେ କଲସରେ ବାଲ୍ୟର ଏକଦା,—
 (ପୁରୁଷ ମନେନାହିଁ)—

ଆବେଗ ଓ କାନ୍ଦୁହାସ ମିଶା ଅଧା ଅଧା—

ସୁନାର ଫସଲ କଥା ଧରାଇ ଏ ସ୍ଵାଗିତ ମାଟିରେ,
 ବୈଦିକା ସୁ-ବର୍ଣ୍ଣା ଉଷା-ରଞ୍ଜିତ ଏ ଜନର ମନ୍ଦିରେ
 ପୂର୍ଣ୍ଣର ରକ୍ତମାୟାତ ମେରୁଗିରି ସୁନାର ଭୂଧର,
 ବରୁଣେ ନୀଳଦେଶେ କଳିଙ୍ଗର ବୋଇତ-ବହର
 ଆପିବା ସୁବର୍ଣ୍ଣଦ୍ଵୀପ, ସୁନାସିଂହ ହସଖେଳ କଥା—
 ଏଇପରି କେତେ କ'ଣ—ମିତବାକ୍ୟେ ଅସୁତ ବାରତା ।
 ସାର୍ ଜ୍ଞ ଆବଗ୍ନ କଣ ବାଲ୍ୟର ମୋ ବହୁଳ ଆଖିରେ
 ଆଜି ଥିଲା ଅଜ୍ଞତର ପ୍ରାଣବନ୍ଧ, ଛବି ଏକ ବର୍ଣ୍ଣାତ୍ମ୍ୟ ଭୂତରେ ॥

ଇଆପରେ ଦେଖିବି ମୁଁ ବାରବାର ସୁବର୍ଣ୍ଣର ସେଇ କଳାଛବି
 ଆପଣା ପୂଜନମୁଗ୍ଧ ଶିଳ୍ପୀ ପରି ପ୍ରାଣ ଦେଇ, ଦ୍ରବ୍ୟ;
 ସେଇ ଛବି ବିଭୂତର ଗହଣରେ ସାର୍ ଜ୍ଞର ଆବଗ୍ନ ସଙ୍ଗୀତ
 ଶୁଣିବୁ ମୁଁ ଅସୁମାର ମୁହଁ ନାରେ ହୋଇ ବହୁଳତ ॥

କିନ୍ତୁ ସେ ଅଞ୍ଜନ ଅବା ନିଭଗଲ ! ଦେଖିଲି ମୁଁ

ସୁନା ଖାଲି/ସୁନା;

ବାଲ୍ୟର ବ୍ୟଞ୍ଜନା ହାସ୍ୟ ଭୁଲିଗଲ ରଖି ମାତ୍ର କସ୍ତୁର ନମୁନା

ବିଦିଶା, ପୁବର୍ଣ୍ଣ-ଦ୍ଵୀପ, ଉତ୍କଳିନୀ, କିନ୍ତୁ କହିଲୁନାଟଳ,

ସୁନାର ଫସଲ ।

ଫସଲକଟାର ଗୀତ ଭୁଲିଗଲ ସାର୍ ଛର—ଭୁଲିଗଲ

ସୁନାର ଗଜଲ ।

ଯାହା କିନ୍ତୁ ରହିଗଲା ସାଦା ସାଦା ପ୍ରତିଧ୍ଵନି କହୁଛି ଲହରୀ—

ଆବେଗର ସତ୍ତା ନାହିଁ, କାହିଁ ଗଲା ହଜି ସେଇ

ପ୍ରାଣର ବହର !!

ସାର୍ ଛୁ ଡେଇଁଲି ଏବେ ଅକସ୍ମାତ୍ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଏକ

ସନ୍ତୁଳିତ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ।

ଜନ ବାଗ ଦୁଃସାଦଳ ବହଳରେ ଅଧା ଅଧା

ଆଲୋକ-ଅନ୍ଧାରେ ।

ସହଜେ ହେଲାନି ଚିହ୍ନି; ଏ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଅଜ୍ଞିତ ବା ଜରୁର ବସ୍ତୁ

ଅପରିଚିତରେ ଯେତେ ପରିଚୟ, ପରିଚୟ

ଅବୋଧ ରହସ୍ୟ ॥

ବ୍ୟଥାରେ କହିଲେ ସାର୍, ‘ସୁଖୀ ହେଲି ଦେଇଯିବି

ମୋର ଶେଷବାଣୀ

ଶେଷର ଭରତବାକ୍ୟ—ସତ୍ୟଟିଏ—ଦୃଢ଼ସ୍ଵର

ନିଶ୍ଚିତ କାହାଣୀ ।

ସୁନା ଫସଲର ଗାନ, ସୁନାମେରୁ, ସୁନାର ବାରତା

ଯାହାକୁ ଯା ଦେଇଥିଲି ସୁନା ଆଖି—ସବୁ ଅତିକଥା ।

ସକଳ ଇ ସେ ଆଖିରେ ସୁନା ଦିଶେ, (ଦେଇଛି ଆମ୍ଭେ !)

ସେ ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ଦାନ ଦୁଃଖୀ—ଦୁଃଖତାପ ଦିଶେ ଛଳ

ମଞ୍ଜୁଳ ଶ୍ରୀମୟ ।

ରୁଦ୍ଧିତ ଫେରାଜନେବ ସୁନା ଆଖି, ଯାବତ ସୁନାର,

ସତ୍ୟରେ ଆବେଗ ପ୍ରାୟ ମିଶେ ନାହିଁ, ଯଥା ଏକ

ଆଲୋକେ ଅନ୍ଧାର ।

ଅସନ୍ନା ଲେଉଟି ଯେବେ କଲସର ପୀତ ପୀତ

ସେ ହରିଦା ଦିନ

ବାଲ୍ୟର ସମଗ୍ର ମନେ ଫୁଟାନ୍ତି ମୁଁ ମାଟିଫୁଲ
 ଯାତନାର, ଅଥଚ ଶାଳୀନ ॥
 ଦେଶ ମୁଁ ଭଲପାଏ । ତଥାପି ଏ ଦେଶଟା କି
 ବଚନ୍ତି ଶିଆଲ !
 ଚଳଣିର ଧାରା ଧର୍ମେ, ଧନେ, ମନେ, ଜ୍ଞାନେ କନେ
 ଆକାଶ ପାତାଳ ।
 ହୁଏତ ଫଳିଲେ ସୁନା ଏ ପାଖରେ ଲେନ୍ତି ଲେନ୍ତି
 ନିଶିଳ ବଳାସେ,
 ସେ ପାଖେ ଜୀବନ ଖୋଜେ ଅତି ପାଖେ
 ମଣିଷର ମୃତ୍ୟୁର ପରାସେ ।
 କହୁଥୁଁ ସମୟ ରହି କହିଲେ ସେ, ‘ସାହା ମୋର
 କହିବାର କଥା
 ବୋଧ ଅତି, ଆଜ୍ଞା ତୁମେ ଦେଖିଥିବ
 ବମ୍ବେ ଦିଲ୍ଲୀ ଅବା କଲିକତା
 ଏଣିକି କହିବା ଆଗେ ବସୁଧା କି ପରିବାର
 ଅବା ମୈତ୍ରୀବାଣୀ
 ପାଖର ମଣିଷ ଚିହ୍ନ’ । ସାର୍ବଜ୍ଞର ଗୃହାଣିରେ
 ଏବେ ମୁଁ ନୂଆର ସଜ୍ଜାମା ।

□ □ □

ଜାନକାବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି

ବଣଭୋଜ

ଆମେ କେତେ ନରନାରୀ ଧନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ
 ମାନନୀୟ ତଥା ସ୍ନେହାସ୍ପଦ
 ଆପଣାର ସ୍ଥିତି ଆଉ ଉତ୍ତାପକୁ ଭରିଦେଇ ମଟର ବସ୍ତ୍ରେ
 ଆମେ ଦିନେ ଦୂରେ ଛୁଟିଗଲୁ
 କେତୋଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଇଁ ଆମର ଯା ପରିଚୟ
 ତାହା ଭୁଲିଗଲୁ
 ସେତେବେଳେ ଆମ୍ଭଗଛ ବଢ଼ିଲସମ୍ଭାର

ଦେହ ଓ ମନରେ ରଙ୍ଗ
ରଙ୍ଗ ପୁଣି ଅଧରେ ଅଧରେ
ବିକାକଣା ଗହଳ ଚହଳ
ଗ୍ରାମ ଉପକଣ୍ଠେ...
ବାଣ ଫୁଲ ମେଢ଼ି ପଲଟଣ
କଳାଘୋଡ଼ା ନଉଡ଼ି ଖେଳରେ
କମ୍ପି ଥିଲା ମେଲଣ ପଡ଼ିଆ
ଝାଞ୍ଜ, ଖୋଳ, ଖଞ୍ଜଣି ବାଦ୍ୟରେ

ଆଖିରେ ନାଚିଲ ବନ୍ଧୁ ଦିଗ୍‌ବଳୟ
ଝରକା ଭିତରୁ ଆମେ ସିନେମା ଦେଖିଲୁ ।
ଅଚନ୍ଦ୍ରା ଜଗତ କେତେ ଅଚନ୍ଦ୍ରା ମୁଖଣି
ବାଟରଲ ଅଜଣା ପଥକ
ହୁରୁଡ଼ା ବଳଦ କାନ୍ଧୁ ଆମଲଗି ମୁଆଲ ଫିଟିଲ
ଆମେ ସବୁ ପରସ୍ପରେ ଭଲକରି ନିଜକୁ ଚିହ୍ନିଲୁ ।

ଆମେ ବାହୁନେଲୁ ଏକ ରକ୍ତନର ଛଳୀ
ସଫୁର୍ଣ୍ଣ ଅପରିଚିତ, ନୁହେଁ ଯା ଆମର
ଯାହାକୁ ଏଇଠି ରଖି ଆମେ ସବୁ ପୁଣି ଫେରିଯିବୁ
ତଥାପି ତାହାକୁ ଘେରି
ଆମେ ସବୁ ମନଇଚ୍ଛା ବହୁତ ଖେଳିଲୁ;
ତହିଁରୁ ମିଳିଲା ଯାହା ଆନନ୍ଦରେ ତାକୁ ଫେଣ୍ଟିଦେଇ
ଆମେ ସବୁ ଏକତ୍ରେ ଭୁଞ୍ଜିଲୁ ।
ପଲ୍ଲୀ ଏବଂ ସହରକୁ ମୁକ୍ତକଲୁ
ମୁକ୍ତହେଲୁ ନିର୍ଜନ ପବିତ୍ର ସାନୁ, ହୃଦ ଆଉ ଦେବାଳୟ ସହ
କେତେଗୋଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ଘଷି ମାଜି
ଆନନ୍ଦରେ ଚକ୍‌ଚକ୍ କଲୁ ।

ତା'ପରେ ଗୁଡ଼ ବାଇ, ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ
ମଟର ରହୁଲା ଆସି
ପୁଣି ଆମେ ଫେରିଗଲୁ
ସେ ଯାହାର ଖୋପ ଭିତରକୁ
ସେଇ ଆମ ବହୁବାର ଶରଦ୍‌ଗୁଳାକୁ ।

ମାଷ୍ଟାଣୀ

ଦୁଇ ଆଉ ଦୁଇ ମିଶି ଗୁଣ, ଏଡ଼େ ସ୍ପଷ୍ଟ ସତ୍ୟର କାହିଁକି
ଲେବ୍ ମୋର ଯୌବନର ସାହାଯ୍ୟ ? ଦିନେ ନା ଦିନେ ମୁଁ
ପ୍ରୌଢ଼ା ହୋଇଯିବି ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରମାର ମୋଟା ଫେମ୍ପରୁ ମୋ
ପଶିଯାଇଥିବା ଗାଲ ଝୁଲୁଥିବ ବାଦୁଡ଼ିପରି, ବା
ମୁଁ ଦୋଷୀର ଗୁଲୁଥିବ ଅସହଜ ପୃଥୁଲ ଶରୀର ।
ଯେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ମତେ ଦୁଇ ଏବଂ ଦୁଇ ମିଶି ଗୁଣ
ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ସତ୍ୟର ଖୁବ୍ ଦରକାର,
ସବୁବେଳେ, ମୁଁ ନଦ ଗୁଡ଼ି ଛାଡ଼ି ତାକୁ ? ବୋଧେ ବେଳେବେଳେ
ଗୋଟେ ଅଧେ ମିଛକଥା ମତେ ବେଶ୍ ଆରାମ ଦିଅନ୍ତେ ।
ଭିକ୍କୁଲ କୋଠରୀ ନୁହେଁ ସର୍ବାଧିକ ଶ୍ରେୟ ସବୁବେଳେ ।
ଯେମାନେ କହନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଭବିଷ୍ୟତମାନେ ମୋ ଦେଶର
ମୋ ହାତରେ ଅଛନ୍ତି ଓ ମାତା ପିତା ସବୁ ମୁଁ ତାଙ୍କର

ମୁଁ ଗୁଲିଆସିଛି ଗୁଡ଼ି ବହୁତ ଜନସ୍ତ, ପ୍ରଥମତଃ ଘର
(ବୈକୁଣ୍ଠ ସମାନ ଅହା ଅଟେ ଯେହୁ ଘର), ଦ୍ଵିତୀୟତଃ
ବିଷୟର (ଭଲ ବୋଧେ ଲାଗିଥାନ୍ତା ବଞ୍ଚିଲପାଟକୁ
ସାଦା କରି ପିତା ଲାଈ ଲାଈ ଗୁଲିଥିଲେ, ବା ପାତଳ
ହଳଦିଆ କାଗଜରେ ପଡ଼ୁଥିଲେ ଗୀତ ଯେ କାହିଁକି
ମଙ୍ଗଳ ବାଜଣ ବାଜେ, ବହେଁ ଚୋର ଚକ୍ରତାଳି ଏବଂ
କୁହୁକୁହୁ ଗାଏ ପିକ, ହେ ବିଦେଶୀ ଅମର ଅପାକୁ
ଗୋର କଥା କରନ୍ତି, ଯା ହେବାର ହେଲୁଣି ଏଣିକି
ନବଦମ୍ପତିଙ୍କ ଶିରେ ତାଳ ପ୍ରଭୁ ତମ କୃପାବାଣୀ);
ତୃତୀୟତଃ, ମାତୃତ୍ଵ (ମୁଁ ନୁଆ ନୁଆ ଉଜାଜନ ଶିଖି
ଜାମା ପେଣ୍ଠ କରିଥାନ୍ତି ଯାହୁଁ କୁହୁକାମରୁ ବି କହୁ);

ଚତୁର୍ଥତଃ, ପ୍ରେମ (ଏକ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ମେଳା ଦେଖିଯିବା)

ଏପରି ଅନେକ କିଛି ଆଦ୍ୟ ଯୌବନରୁ ଗୁଡ଼ିଅଛି ।
ସତ୍ୟର ବି ପ୍ରୟୋଜନ ଏ ଅବସ୍ଥା (ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ତ୍ୟାଗିନୀ)
ସୁତରାଂ ମୁଁ ହୁଏତ ଦୁଇ ଏବଂ ଦୁଇ ମିଶି ଗୁରୁ
କହିବାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ—ଆଜି, କାଲି ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ।

ବହୁତ ହଲଦିବଣ୍ଡି ସକାଳ ଓ ଅସଂଖ୍ୟ ସଫେଦ
ଦ୍ୱିପ୍ରହର ଓ ବହୁତ ଅପରାହ୍ଣ ନାରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗର
ଫୁଟନ୍ତି ମୋ ବଗିଚାରେ ନାନା ରଙ୍ଗଫୁଲ ପରି । ଏହି
ବଗିଚା ସୁନ୍ଦର ଜାଗା—ପରିଷ୍କାର, ନିୟତ୍ତ୍ୱ, ଶୀତଳ ।
ମୁଁ ସୁତରାଂ ଏଠି ବସେ ଫୁଲୁସବୁବେଳେ, ଭଲଲଗେ
ନ କହି ଦେଖିବା ଲାଗି, ଆଖି ପଛେ ହେଉ ଛଲଛଲ ।
ସବୁଠାରୁ ଭଲଲଗେ କାମଦାମ ସାରି ଖାଇଦେଇ
ହାତରଙ୍ଗା ଖାଇବା ଓ ବଦଳାଇ ଲୁଗାପଟା
ପାନଖିଲେ ଖାଇ ଏକ ଚଉକରେ ଏଠି ବସିବାକୁ ।
ଏ ବଗିଚା ପରିଷ୍କାର, ମାଟି ତାର ବାରମ୍ବାର ଖୋଳି
ଖୋଳି ତା ଅଳ୍ପ ପୋଡ଼ି, ପୋକଜୋକ ଓ ତେରମୂଳ
ସବୁ ନଷ୍ଟକରି ତାକୁ ମୁଁ ବସିବା ଲାଏକ୍ ତରାଇ
ଏଠି ବସେ । ଆଉ କିଛି ଅର୍ଥ ନାହିଁ ଏଇ ବଗିଚାରେ ।
ରଞ୍ଜିତ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା କିମ୍ବା ଧୂଳି ଧୂଳି ଚମଡ଼ାର
ଅସ୍ୱପ୍ନ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଏ ବଗିଚା ବଡ଼ ଚମତ୍କାର ।
ଏ ବଗିଚା ଚମତ୍କାର, ଯଦିଓ ତା ଭିତରେ ବସିଲେ
ରାତିସାରା ଜଣାଯିବ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପରି ଏହି କଥା
ନିଶ୍ଚୟ ଅତିରଞ୍ଜନ । ସତକଥା କୁହାଯାଉ, ପ୍ରତି
ସେକେଣ୍ଡ ଏଠାରେ ଲାଗେ ମିନିଟକ ପରି ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ
ମିନିଟ ସନ୍ଧ୍ୟାକ ପରି, ପ୍ରତି ସନ୍ଧ୍ୟା ବହୁତ ଶତାବ୍ଦୀ
ପରି ଲାଗେ, ମୋର ଗୋରା ଛଟପଟ ଦେହ ମିଶିଯାଏ
ଓଷଦଙ୍କ ଦୂର ବାସ୍ନା ସାଙ୍ଗେ ଏବଂ ଅଦୃଶ୍ୟ ଅନେକ
ଝିଙ୍କାଝଙ୍କ ଶବ୍ଦ ସାଙ୍ଗେ ଖୁବ୍ ବେଶି ଦୁଇଟି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ।
ମତେ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା ? ପନ୍ଦର ବା ପନ୍ଦର ପାଠେ ?
ମୁଁ ଜାଣେନି, ମୁଁ କେବଳ ଦେଖୁଅଛି ଏକ ଅବାଳର
ଯୌବନ ମିଳାଇଯାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ଏକ ବାଉଁଶ୍ୟରେ

ଯେପରି କୌଣସି ଚିତ୍ରେ ସ୍ତନ ଏକ ଋଷା ନାଶର
 ଚକ୍ରରେ ଆଲୋକିତ ଝରକାର କାତ ସାଙ୍ଗେ ମିଶେ
 ଓ ତାହାର ପଛଆଡ଼ ମିଶିଯାଏ ସଫେଦ ପର୍ଦାରେ
 ଯାହା ଝୁଲେ ଫୁଲ ଫୁଲ ପଶିଆସୁଥିବା ପବନରେ ।

ଏ ବଗିଚା ତମକାର । ବେଳେ ବେଳେ ଚୁଲି ହୋଇଯାଏ
 ଯେ ଆଜିର ସତ୍ୟ ଖାଲି ଆଜିପାଇଁ ସତ୍ୟ ଅଟେ । ଦିନେ
 ନା ଦିନେ ମୁଁ ଦୁଇ ଏବଂ ଦୁଇ ମିଶି ଚାରି କହୁବାରୁ
 ଜ୍ଞାନ ହେବ । ଏ ଜଗନ୍ୟ ମଧ୍ୟଗନ୍ୟ ବନ୍ଦ ହେବ ଏବଂ
 ବନ୍ଦ ହେବ ଝାଲଗୁହା, ବନ୍ଦ ହେବ ସବୁ କ୍ଳାନ୍ତି, ମୋର
 ଗୋରା ଦେହେ ଲଜ୍ଜାକର ଶତଚିହ୍ନ ବନ୍ଦ ହେବ ଦିନେ ଅବା ଦିନେ
 ଆକାଶକୁ ଝଲିଯାଇ ଫୁଟୁଥିବା ବାଣ ଓ ଦୂରରୁ
 ଶୁଭ୍ର ବାଜଣା ଏକ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ପାଖେଇ ଆସିବା
 ଶୋଭାଯାତ୍ରାର ଓ ବହୁ ବହୁ ରାହୁଣୀଆଙ୍କର
 ଦ୍ଵାରା ଖାନା ରନ୍ଧାହେବ, ମାଇପି ଓ ପିଲଙ୍କ ଭିତରେ
 ପଡ଼ିଆ ଗହଳ ହେବ, କେତେ ପିଲା ବଢ଼ାଇବେ ହାତ
 ଓ ମାଗିବେ ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ ବେଲୁନ ଓ ଅନେକ ରଙ୍ଗରେ
 ଅଙ୍କା ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁଦେଖି ଆସିବେ କେତେକ ରହୁବେ
 ଦିନେ ନା ଦିନେ, ହୁଏତ ଆଜିଠାରୁ ବହୁ ବର୍ଷ ପରେ ।
 ମୋ ଦେଶର ଭବିଷ୍ୟତମାନେ କିନ୍ତୁ ଅଛନ୍ତି ହାତରେ
 ମୋର, ତେଣୁ ପଛେ ରଖି ଅଗତକୁ ହୁଅ ଆଗଭର,
 ଉତ୍ତୀଷ୍ଟ, ଜାଗତ ଓ ସତ କହୁ ମଲେ ପଛେ ମର ।
 ଆଗଭର ହୁଅ ହେ ମୋ କ୍ଳାନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ଆତ୍ମା ଆଗଭର,
 ହୁଅ ହେ ମୋ କ୍ଳାନ୍ତ ଆତ୍ମା ହୁଅ ନାହିଁ କମ୍ପା କାନ୍ଦନାହିଁ
 ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ଅଛି ହସିବା ବା କାନ୍ଦିବା ଉତ୍ତରୁ
 କମ୍ପା ଯୁଗପତ୍ତ ହୁଅ କମ୍ପା କାନ୍ଦ ଉତ୍ତରରେ ସମୟ
 ତଥାପି ରହୁବ ଏବଂ ହେ ମୋ କ୍ଳାନ୍ତ ଆତ୍ମା କହୁ ବେଳ
 ବଗିଚାରେ ରହୁଯାଅ ଆଗଭର ହୋଇବା ପୁଙ୍ଗୁ ।
 ଏ ବଗିଚା ତମକାର । ଆଶ୍ରମରେ ବସି ଗୋଡ଼ ରଖି
 ଗୋଡ଼ରେ ଓ ଶୁଣ ଏବେ ଚାରିଆଡ଼େ କୋଳାହଳମୟ
 ଆସୁଥିବା ଶୋଭାଯାତ୍ରା ବାଜଣାରେ ! ଏବେ ଦେଖ ଦିଶେ
 ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଏବଂ ତମେ ତା ସମ୍ମୁଖେ କି ସୁନ୍ଦର ବେଶେ !

ପିଲାମାନେ ମାଗୁଛନ୍ତି ରଜା ରଜା ବେଲୁନ୍ କେବଳ
ଭୁଞ୍ଜ ହାତମାନ କଟା । ଏ ଦୃଶ୍ୟ କି ଅପୂର୍ବ ଛବି !
ଆଜି ସ୍କୁଲ ଛୁଟି, ଆଜି ଶୋଭାଯାତ୍ରା ମାଷ୍ଟ୍ରାଣୀଙ୍କ ପାଇଁ
ଝଙ୍କ ଓ କଉଡ଼ି ପଡ଼େ, ସବୁ କିଛି ସରିଯାଇନାହିଁ ।

□ □ □

ସୀତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର

ନର ମୁହାଣ

କାନ୍ଦନା ପାଗଳୀ ପରି, ମଥା ପିଟି ବାଲ ମୁକୁଲେଇ
କଇଁକଇଁ ହୋଇ ଆଉ କାନ୍ଦନା ଲେ ବୋଉ ମୋ
ଅନୁରୀ ସମୁଦ୍ର । ପାଖାଁ ରଖି ଅନୁରାଗ
ବ୍ରହ୍ମ, ତାରା, ନିସ୍ତବ୍ଧ ପବନ । ତୋ ବଶିକେଶନ
ଏଇ ଫେରୁଅଛି ଲହରୀର ଦାଡ଼େ କାଟି
ବାଲି, ମାଟି ଯୋଜନ ଯୋଜନ ॥

ଅନ୍ଧାରର ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶରେ ତୋର ଆଖି ଖୋସି
କାନ୍ଦନା ମୋ ମା' ପରି, ମେଲ ଦାଣ୍ଡରେ ବସି
ଏରୁଣ୍ଡିରେ ଆଶୁ ରଖି; ଦୀପରୁଖା ଉପରର
ପିଲିପଜେ ଶତ ପୁରୁଷ ମଲବଦ ମିଛଟାରେ ଜାଲ
ତୋ ପୁଅ ଆସୁଛି ଫେରି, ପିଠିରେ ବୋକରୁ ଆଉ
ହାତରେ ଲୁଠିନ ଧରି ଲହରୀ-ତଙ୍ଗାରେ ବସି
ତଳକୁ ମୁହଁକୁ ପୋତି ହାଟରୁ ବାହୁଡ଼ି ॥

ତୋର ନିଶ୍ଚେ ଭୟହେଲ,
କାହା ବୋଲେ ଗଲ ପୁତ୍ର ବାହୁଡ଼ି ନଜଲ
ଲୁହ ଆଉ ଦୀର୍ଘଶ୍ଵାସ ଦେବ ମୁଁ କାହାକୁ
ହଜିଲ ଦରବ ଖୋଜି ମୋ ବଶିକେଶନ ଗଲ
ସମଜଲ ଭୂମି ଆଉ ନର, ଗ୍ରାମ,
ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ବଣ, ବିଲ, ମରୁଭୂମି ପଥରଗୁଡ଼ାକୁ

ଆଉ ଏଠି ରାତି ଯାଇ ଦିନ ହେଲା
 ଦିନ ଯାଇ ପୁଣି ହେଲା ରାତି
 ନିଆଁ ଥିଲା ପରି କେବେ ହେମାଳ ନକ୍ଷତ୍ର ସବୁ
 ନିଭିଗଲେ ଶୂନ୍ୟତାର ଅଣ୍ଡା ଉନ୍ମୋଚରେ
 ମୋଟା କୁହୁଡ଼ି ଗୁଦର ଜାକଜୁକ ପୋଡ଼ିହୋଇ
 ତମିମାଛ, ଶାମୁକା ଓ ଗେଣ୍ଡାଦଳ ସାଙ୍ଗି କରି
 ପୁଣି କେବେ ଉଦେହେଲେ ଦେବ ଦିବାକର
 ଆଖି ମଲି ବରଷୁରେ; ମହାଭୋଷଣରେ ॥

ଆଉ ତୋ ବଞ୍ଚିକେଶନ କ'ଣ ଅବା ଖୋଜୁଥିଲୁ ?
 ଶବ୍ଦ ଓ ଅର୍ଥର ଯେତେ ଶାଣ ନଇକୁଳ,
 ତା' ଭିତରେ ବାଲିବନ୍ଧ,
 ସାମାନ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପି କାର୍ଯ୍ୟ-କାରରେ
 ସାନସାରି ନିଜସ୍ବ ଅନୁଭୂତିର ନିଭୁତ ନିଆଁରେ
 (ଅବଶ୍ୟ ଯମଦେବତା ଏଣୁତେଣୁ ଗୁରେଇ-ତୁରେଇ
 ନୁଆ ଓକଲଙ୍କ ପରି ନାନା ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ଦେଇ
 ମିଛଟାରେ ଛୋଟପିଲ, ସରଳବିଶ୍ୱାସୀ ସେଇ

ନଡ଼କେତା ଆଗେ

ସେଇ କଥା ବଞ୍ଚିଗଲେ ବାରଆଡ଼ି ଫେଣେଇ ଫେଣେଇ)
 କଥା ଯାହା ଜନମ ଓ ମରଣର ଟିକି ପିଲୁଙ୍ଗେଲ,
 ହାଲିକା ହେଲେ ଦେହମନ ଆକାଶକୁ ବାମ୍ଫ ହେଇ
 ଉଠିଯାଏ । ସାଇଁ ସାଇଁ ଘୁରୁରୁଲି ଏଣେତେଣେ
 ଭାଗାବଣ୍ଡ ପରି, ପୁଣି କେବେ ପାହାଡ଼ରେ ମାଡ଼ ଖାଇ
 ତଳେ ପଡ଼ି ବାଲିଶେଯେ ଶୁଏ ॥

ସବୁ ତେଣୁ ନିଜ ପାଣି (ଯଦି ବା ସେ ପାଣି ହୁଏ ସଙ୍କଳ୍ପରେଦେ
 ଅନ୍ୟ ଲୋକ ପାଣି) । ସବୁ ପାଣି ଜୁଳନ୍ତର ହୃତାଶନ
 ଅଗ୍ର ପ୍ରାବନରେ ମିଶାମିଶି ପ୍ରତିରୂପ
 ବସ୍ତୁ ଓ ବଚନାସ୍ଥାନ ଅନ୍ଧାରର ସ୍ତୂପ ।
 ସମସ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସଦା ବର୍ତ୍ତମାନ, ମୁକ୍ତିସ୍ଥାନ ଏନ ଅନ୍ଧକୂପ ॥

ତେଣୁ ଯେତେ ଗଲି କାଲି
 ସବୁ ସ୍ମୃତି ଆଜି ଦିନଟିର
 ସମସ୍ତ ଆସନ୍ତା କାଲି ଆଜିଟିର ସମ୍ଭାର ॥

ତେଣୁ ମୁଁ କହୁ ନୁହେଁ
ବେଶ୍ ଖାଲି ପବନରେ ଫୁଟୁଳା ଦେହରେ ତମେ ଛୁଡ଼ୁଛୁ
ଏବଂ ଏଣେତେଣେ ଭାସି ମିଶିଯାଅ ନୀଳମାର ଦକ୍ଷ ବନ୍ଧୁତ୍ବରେ
କମ୍ପା ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଅ କରକା ପରି ମିଳେଇ
ନିଶ୍ଚୟେ, ଚକଚକ ସୂର୍ଯ୍ୟକରଣରେ ॥

(ସୂର୍ଯ୍ୟ...କରଣରେ ॥)

ବୋକରୁରେ ଏକମିତି ଅର୍ଥହୀନ, ଅଭିଜ୍ଞାନ, ମୋଟା ଶ୍ଵାସ
ସିଲଟ୍, ବସ୍ତାନି, ଝଡ଼ି, ଦିଆସିଲି, ପନିକଣ୍ଠ ମାଳ
ଆଜି ମୋର ମନେପଡ଼େ, ହସ ଲାଗେ
ଯୋଉ ଦିନ ବେତର ଡରେ ଘୋଷିଲି
କୁକୁଟ ମୁଣ୍ଡେ ଅଛି ଚୁଲ
ମାଟି ଭିତରେ ବୃକ୍ଷମୂଳ ॥

ଯୋଜନ ଯୋଜନ ଧରି ଅନ୍ଧକାର
ଲୁହା ଆଉ ପଥରଠୁ ଟାଣ
ଦେହଫୁଟି ବ୍ୟାସାକ୍ଷରେ ଜିଜ୍ଞାସ ଏ ଆଲୁଅ
ନିଭିଲି କି ନିଭିଲି ତୋ ପୁଅ ଲଣ୍ଡନ,
ତରଙ୍ଗ-ତଙ୍ଗାରେ ଏଠି ମୁମୁର୍ଷୁ ଯେତେ ପଟ୍ଟାଃ
ମୁଷାମାଟି ଶଣ ଶଣ ମଙ୍ଗତଲେ ରୁଷି ଶୋଇଛନ୍ତି
ମହର୍ଷି ଗୁଣାକ୍ ଏବଂ ବୁଦ୍ଧଦେବ, ଯିଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ
ଭଲକରି ଦେଖ ମୋର ଭ୍ରାତାଙ୍କ ବଦନ ॥

ବୋଉଲେ, ତୁ ଭଲକଲୁ ଶଙ୍ଖାପୁର ନିଜ ପେଟେ ରଖି
ଗୁରି ବେଦ ବୁକୁରୁରେ ବ୍ରହ୍ମା ଯାହା ବାନ୍ଧି ବୁଲୁଥିଲେ
ଠିକ୍ ଏଇ ମୋର ପରି, ବସ୍ତୁଶାସ୍ତ୍ର ଫେରିବାଲି ପରି
ଗଲା ସବୁ ମୋଟ କରି ରଖି ରଖି
ପାନିଆ, ସିନ୍ଦୂର, ଫିତା, ଦାନ୍ତଖୁଣ୍ଟା, ଅମର ଜମ୍ବର
ସେଥିରୁ ମିଳିଲ ମୁଣ୍ଡ
ଜିଜ୍ଞାସ ଆଲୁଅ ଓ ଜାଙ୍ଗଲୁ ଜାଙ୍ଗଲୁ ଯେତେ
ବୁଝିଆଣୀ ଜାଲ ପରି ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ବେଦନାରୁ
ତ୍ରାହ୍ନକରେ ଯେଉଁଥିରୁ
ତୋ ମା-ସେନେହ, ଏନ ଆତ୍ମାୟ ଅନ୍ଧାର ॥

ଆଜି ଟେଣୁ ଶେଷ ମୋର ସ୍ମୃତି ଆଉ ସପନର ଅନ୍ଧାର ସରଞ୍ଚ
 ବହୁ ନିର୍ମାଣ ଆଉ ଘଟଣା ଓ ଦେଶ କାଳ ପାତ୍ର
 ଘାଟକଟା, ବେଳ ନୟବେ ରତରତ; ଅନ୍ଧୁଲ ଓ ମାଝିଗୀତି
 ବାଲିଖେଳ, ଦୀପଦାନ, ଭଜାକାତ, ହୁଣ୍ଡା କଛା
 ଅନେକ କାହାଣୀ

ଅନେକ ମୁତ ପୃଥିବୀ । ମୁତ ସବୁ ବମ୍ବ ଓ ପ୍ରଜଳ
 ନିର୍ବାପିତ ବହୁ ସ୍ମୃତି, ସ୍ବପ୍ନ ସବୁ ଯିଏ ମଲେ
 ମୁହୂର୍ତ୍ତର ସିଂହାସନ ନ ହେଉଣୁ କ୍ଳାନ୍ତ ଅଭିଷେକ ॥

ଏଠି ତେଣୁ ଭଲଲଗେ ଝାଉଁରଛ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କାନ୍ଦଣା
 ପାତଳ କୁହୁଡ଼ି ଶିଡ଼ି ଫଳିଲେ ପାଦ ପକେଇ
 ସଞ୍ଜ ଯେବେ ଓହ୍ଲାଉଛି ଆକାଶରୁ ହୋଇ ବାଟବଣା,
 ଏଠି ଆଜି ଭଲଲଗେ ପାଲିସ, ମୟଣୀ ଏଇ କାଦୁଅରେ
 ତୋଟା ଧଳା ଓ ଧୂସର ପକ୍ଷୀର ମୁରୁଜ
 କ'ଣର ଯାଉଛି ଛୁଡ଼ି
 ଛୁଡ଼ିଦେଇ ଶାମୁକା ଗେଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ବାଲିପଙ୍କ ହତାଶାରେ
 ଆକାଶରେ ବଉଦର ନାନାଜାତି ରଙ୍ଗ ଓ ପହୁକ ॥

ବାସ୍, ଆଉ ଟିକକରେ ଲୁଣିପାଣିଧୁଆ ଏଇ ଶିଉଳି ଓ କାଦୁଅରେ
 ତାରସବୁ ବଂହୁ ହୋଇଯିବେ
 ଭାଙ୍ଗିଯିବ ଗୁଆର ଓ ବନି ତାଳେ ପକ୍ଷୀଙ୍କର ହାଟ
 ବଂହୁ ହୋଇ ହଜିଯିବ ଲଣ୍ଡନର ମୁମୁର୍ସୁ ଆଲୁଅ ଆଉ
 ପନିକଣ୍ଠି, ଚକ୍ଷୁଡ଼ି, ଦୁଆସିଲି, ବସ୍ତାନି, ସିଲଟ୍ ।
 ବୋଉଲେ, କାନ୍ଦନା ଆଉ ଅଛୁଣ୍ଡା ଅଙ୍କ ପରୁଣ
 ଆଶା ରଖି ମିଛେ ଉତ୍ତରର । କଇଁକଇଁ ହେଇ ଆଉ
 କାନ୍ଦନା ପାଗଳୀ ମୋର ଅଛୁଣ୍ଡା ସମୁଦ୍ର
 ସାକ୍ଷୀ ରଖି ନରବ ଏ ଅନ୍ତରାକ୍ଷ, ଗ୍ରହ, ତାରା, ଅଥୟ ପବନ
 ତୋ ବର୍ଣ୍ଣିକେଶନ ଏଇ ଲେଉଟାଣି ଆସୁଛି ଘରକୁ
 ତୋ ପାଇଁ ଉତ୍ତର ଖୋଜି, ହାଟସାଗ ବୁଲି ବୁଲି
 ବାଲି ଓ ଅଜାର ତେଇଁ ଯୋଜନ ଯୋଜନ ॥

ଗୋଟିଏ ନିବେଦନ

ବଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ହେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବମାନେ !
ତୁମେ ତୁମ୍ଭର
ଜ୍ଞାନ, ହୃଦୟ
ଭାବନା, ମନ
ଓ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ବିବେକକୁ ନେଇ
ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେଟାଟି ମିନିଟ୍ ପାଇଁ
ଶରତ୍ରର ଏଇ ନୀଳ ପ୍ରାନ୍ତର ଉପରକୁ ଆସ ।
ଶୁଭ ଦୂର ଆକାଶରେ
ସାନ ସାନ ପିଲାଙ୍କର
ଛୋଟ ଛୋଟ କୌତୂହଳୀ ଆଖି ଭଲ
ତାରୁରୁଡ଼ିଏ ମିଟିମିଟି କର
ପୃଥିବୀ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଛନ୍ତି;
ସେମାନଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଦେଖ ।

ବିଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ାକ
ଦାସର ଟେବୁଲ ଉପରେ ବସି
ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦକରି
ଅତି ବେପରଓଁ, ଭାବରେ
ଗୀତ ଗାଉଛନ୍ତି;
ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଗୀତକୁ ଟିକିଏ ଶୁଣ,
ଆଉ, ଯଦି ପାର
ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଟିକିଏ ମନଖୋଲ
ଖୁସିଗପ ବି କର ।
ତା'ପରେ ମୋ କଥା ମାନ
ତୁମର ମନକୁ
ଗୁଡ଼ାଏ ବ୍ଲମ୍‌ମଲ ରଙ୍ଗୀନ୍ ପ୍ରକାସନ କରି
ଉଡ଼ାଇ ଦିଅ ।

ଭ୍ରମର ହୃଦୟକୁ
 ଗୁଡ଼ାଏ ମଙ୍ଗମଲ ସତେଜ ଫୁଲ କଣି
 ଚୁଆଇ ଦିଅ ।
 ଆଉ ନିଜେ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପିଲାଟିଏ ଭଳି
 ସେହି ଉଡ଼ନ୍ତା ପ୍ରଜାପତିଗୁଡ଼ିକୁ ଓ
 ଧରିବା ପାଇଁ
 ସେହି ଫୁଟନ୍ତ ଫୁଲଗୁଡ଼ିକୁ
 ତୋଳିବା ପାଇଁ
 ଟଳଟଳ ପାଦରେ
 ଢଳଢଳ ଘୁରିବୁଲ ।

ତା'ପରେ ଦେଖିବ
 ପୃଥିବୀକୁ 'ବସନ୍ତ' ଆସିବାକୁ
 ଖୁବ୍ ବେଶି ଡେରି ନାହିଁ ।

